Vilhelm Bergsøe
Fra gamle dage

Bibliotek 1800

Vilhelm Bergsøe

Fra gamle dage

Fortællinger, skitser og humoresker

eBibliotek 1800

2024

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Vilhelm Bergsøe: *Fra gamle dage* er baseret på originaler, som er public domain overalt i verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Vilhelm Bergsøe: *Fra gamle dage* is based upon sources in the public domain worldwide.

This edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal*

context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

Le Prince Noir

Blandt alle de mange landsteder, der som et blomsterbælte slynger sig om staden Haarlems sydlige side, var van Gelderns måske det prægtigste; for van Geldern svarede til sit navn, og var, på en nær, den rigeste mand i hele provinsen Nordholland. Inde i byen klaprede over hundrede linnedvæve i hans store fabrik; nedenfor byen strakte sig milelange grønninger, dækkede med det mest skinnende blegetøj, og altsammen tilhørte det van Geldern, den rige van Geldern, der var stadens første senator og medlem af Provinsernes råd, en mand, for hvem alle tog hatten ærbødigt af, med undtagelse af én; men denne enes mangel på ærbødighed ærgrede ham langt mere, end de andres underdanige hilsen glædede ham.

Foruden at være fabrikejer og købmand var van Geldern tillige gartner, men som alt, hvad han foretog sig, efter en så stor målestok, at man gerne kunne kalde ham blomsterfabrikant. Der, hvor blegepladsen hørte op, begyndte tulipanbedenes lange rækker, snorlige som linjerne i en stilebog, og når foråret kom, var der en sådan duft og farveglans af Rosamunder, Duc van Tholls, Pottebacker, Gulden Standaard, Gelbe van Roos og Kanarienvogel, at hjertet måtte frydes på enhver, som gik forbi. Også van Gelderns hjerte frydede sig, ikke så meget ved blomsternes liflige duft og fine farvespil, som ved klangen af de gode hollandske dukater, denne blomsterhave indbragte ham; for dengang gik man ikke hen og købte et udsøgt tulipanløg hos Hintze for nogle mark –

nej, man måtte lukke pungen ganske anderledes op, hvis man ville have "noget fint". Nu forekommer disse priser os som vanvid, og dog er de historiske. Der herskede dengang en mani, en sand galskab efter sjældne tulipaner, og man spekulerede i løg, som nu til dags i papirer. Tulipanvarieteter, som man slet ikke var i besiddelse af, blev solgt på forhånd, og det gjaldt da om til den fastsatte frist at kunne levere disse varieteter. Derved blev priserne drevet i vejret på en så fabelagtig måde, at der for én "Semper Augustus" betaltes 13.000, og for tre samlede løg 30.000 gylden. Se, det var tider for en handelsmand, og van Geldern vidste at benytte dem.

De rigtig fine sorter eller "Prinserne", som man kaldte dem, blev ikke dyrket i de sædvanlige linjebede ude på marken. Ligesom prinser har deres palæer, hvortil almindelige dødelige ikke tilstedes adgang, således havde disse kostbare pragtblomster også deres eget palads, og dette var et stort blomsterhus i van Gelderns private have, der i jævn skråning strakte sig fra hans landsted til Haarlemmer-havet, som dengang rullede sine bølger, friske og klare, lige op til den brede dæmning, hvorfra van Geldern havde en fortryllende udsigt, når blomsterprammene kom for at indtage deres kostbare ladning.

Denne have var van Gelderns stolthed, og når fremmede rejsende kom til byen, blev den vist dem som en mærkværdighed af den gamle Diestler, som var van Gelderns højt betroede gartner. Og Diestler var heller ikke nogen dårlig fører, når han på sine krumme ben og med de store hornbriller på sin spidse næse vraltede frem gennem havens snorlige gange. Om hvert træ kunne han en fortælling, som gerne tog

udspring fra Javas eller Sumatras tropeskove, for at ende med den pris, van Geldern havde betalt. Om hver fin tulipan vidste Diestler på det nøjeste, hvor mange eksemplarer, der eksisterede af den, hvilke konger, der havde beæret van Geldern med deres bestillinger, og så kom prisen, den uundgåelige pris, som for gamle Diestler var blomstens egentlige duft. Hvis vi nu ville nævne de summer, som fyrstelige personer dengang ødede på en stribet tulipan, ville man, som sagt, vantro ryste på hovedet; men dengang fandt man det ganske i sin orden, og de fremmede rejsende tog bort, overvældede af van Gelderns tulipanske pragt, og beundrende den gamle Diestler som en slags østerlandsk troldmand, der forstod den hemmelige kunst at sætte hjerter, flammer og arabiske skrifttegn netop på de steder, hvor de efter naturens orden aldrig burde forekomme.

En smuk majdags morgen skinnede solen klart og tindrende hen over al denne blomsterpragt, blandt hvilken brogede sommerfugle og arbejdstravle bier tumlede sig frem og tilbage i ustadig flugt. I den lange gang, som på den ene side begrænsedes af en mur, fuld af blomstrende espaliers, og på den anden af en tætklippet takshæk, fra hvis indskårne nicher snart listige marmorfauner, snart halvnøgne nymfer tittede frem med smægtende blikke, så man to skikkelser bevæge sig, lige langsomt og lige værdigt, med afmålte, besindige skridt, som fik det røde grus med dets utallige glimmerblade til at knitre i højtidelig takt.

Disse to skikkelser så meget forskellige ud. Den første var en høj, bredskuldret mand med et stort, alvorligt ansigt, rolige, vandblå øjne, grove, lidenskabsløse træk, og en krummet næse, som stod i en underlig modsætning til den lille, runde,

fuldkommen skægløse hage. Han var klædt i stålgråt fløjl fra top til tå, når man undtager de velnærede ben, som fra knæene af var beklædt med hvide, sviklede silkestrømper, der stak i et par højhælede sko, fra hvis overflade et par diamantspænder lynede i solskinnet om kap med den agraf, som stak i hans trekantede, opkrammede hat. Denne hat sad ikke på hovedet, men blev med en vis alvorlig sirlighed svunget i den venstre hånd, for den buklede allongeparyk, som i svære folder omsluttede hans ansigt, tillod ingen anden hoveddækning. I den højre hånd holdt han et blankt, javanesisk rør, hvis dup og knap var indlagt med drevne guldsirater, og midt i det brusende, udtungede kalvekryds funklede en mægtig brystnål, indfattet i en dobbelt rad ægte perler, og bærende i midten billedet af en ung kvinde med en rose i hånden. Enhver, som i de dage havde mødt denne imponerende skikkelse, ville øjeblikkelig, med undtagelse af én, have taget hatten af i allerærbødigst underdanighed; for skikkelsen med diamanterne, perlerne, den guldbeslagne stok og hele den øvrige, fordringsløse klædedragt var ingen anden end van Geldern, den rige van Geldern, som efter sædvane gik sin morgentur i haven.

Bag efter ham, nøjagtig i fjorten skridts afstand, hverken mere eller mindre, kom en anden skikkelse, om hvilken man i første øjeblik skulle have ondt ved at sige, om den var kobold eller trold, menneske eller abekat. På sit store, uformelige hoved, der foroven var bedækket med et kort, kruset hår, som på en sort puddel, bar den en spraglet silketurban, på hvis venstre side et par metalglinsende påfuglefjer vuggede sig. Den korte, vanskabte krop var indhyllet i en blå- og hvidstribet silkekaftan, som dog ikke kunne skjule, at dens sorte ejermand

både var hjulbenet og pukkelrygget. Et par papegøjegrønne pludderhoser, ligeledes af silke, faldt i løse folder om hans krumme, visne ben, og de store fødder stak i et par tøfler af cinnoberrødt safian, et fodtøj, som end mere forøgede hans ømfodede gang på det skarpe strandgrus. I den venstre hånd bar han et trekantet, guldbeslagent etui, og i den højre en mægtig, sølvbeslagen stav, i hvis kuglerunde knap han med synligt velbehag spejlede sit i metallet endnu mere vanskabte ansigt. Også denne person ville enhver, som boede indtil fire mil fra Haarlem, øjeblikkelig have kendt. Det var Palembang, van Gelderns ostindiske tjener, som, overordentlig tilfreds med sig selv, fulgte i sin herres fodspor i bogstavelig forstand; for som van Geldern bar sin guldknappede stok, således bar Palembang også sin. Som van Geldern med værdighed slog ud med sin trekantede hat. Således slog Palembang også ud med det trekantede etui, og som van Geldern skred frem rolig, fast og majestætisk, således rullede også Palembang frem ganske med det samme udtryk af guldbeslagen overlegenhed i det sorte, brede, stumpnæsede ansigt. Havde man ikke vidst bedre, skulle man have troet, at Palembang gjorde nar ad sin herre, men det var ingenlunde hans agt. Van Geldern var stor, fordi han havde penge, linnedvæverier og blomsterløg til mange tusind gylden stykket. Palembang var stor, fordi han havde påfuglefjer, silkekaftan og cinnoberrøde tøfler, og således vandrede de to storheder afsted, nøjagtig med fjorten skridts afstand, van Geldern grundende over "den ene", og Palembang fuldkommen overbevist om, at næst efter hans herre, var ingen større end han.

Endelig nåede de til gensidig tilfredshed enden af havegangen, hvor takshækken omhegnede en halvcirkelformet plads, i hvis midte en let draperet Venus sank i armene på en krigerisk Mars, hvem en drillende Amor lumskeligt havde berøvet hans våben. Lidt til venstre sprang en kølig, blinkende vandstråle frem af en med sjældne konkylier indlagt grotte, og på marmorbænken foran denne behagede van Geldern at synke ned med en vis mat ligegyldighed, idet han vinkede ad Palembang, som ærbødig var blevet stående midt i det blændende solskin, nøjagtig i fjorten skridts afstand. Ved dette vink var det, som om en elektrisk gnist slog ned i påfugleturbanen og satte dens bærer i trit. Med små, hastigt vraltende skridt rullede han frem til sin herre og åbnede det trekantede etui, af hvis fløjlsbelagte rum han udtog to lange kridtpiber, et fyrstål, samt en perlestukken safianspose med den fineste, hollandske tobak, og lidt efter sad van Geldern, lig en anden Jupiter, ombølget af duftende røgskyer, der hvirvlede afsted i den lette forårsvind for atter at give plads for nye, blålige ringe, som van Geldern i tilsyneladende ligegyldig åndsfraværelse pustede ud, den ene større end den anden.

Men van Geldern var ikke åndsfraværende. Midt i denne tilsyneladende tankeløse leg grundede han dybt og lod sine inderste hjernefibre arbejde om kap med de henhvirvlende tobaksringe, men intet menneske på hele den runde, rullende jord skulle af van Gelderns ansigt kunne gætte, hvad han tænkte på. Hans træk var lige rolige, lige glatte, lige lidenskabsløse, og først da Palembang med en ærbødig bøjning rakte ham den anden pibe og beredte sig til at slå ild, gjorde van Geldern en

overlegen bevægelse med hånden, og hviskede næppe hørligt: "Diestler!"

Men Palembangs øre var skærpet til det utrolige, og idet han anbragte etuiet under sin venstre arm, rullede han som en dukke på hjul hastigt ned ad den nærmeste sidegang, hvor han forsvandt bag hækken.

Næppe var Palembang ude af sigte, før van Gelderns ansigt og hele holdning antog et ganske andet præg. Han lænede sig mageligt tilbage på bænken, bankede med en vis velbehagelig tilfredshed piben ud og mumlede: "Har nu gamle Diestler forstået sin kunst, så ryger van Eichel – ja, så ryger han!" – Og med disse ord brød van Geldern langsomt den udrøgede kridtpibes stilk tomme for tomme, indtil han nåede hovedet, som han med en overmodig mine knuste mod Venus-gruppens fodstykke, idet han endnu engang mumlede: "Så ryger han!"

Imidlertid fortsatte Palembang sin vej med en hastighed, som stod i omvendt forhold til afstanden fra hans herre, og da han nåede ind i den halvmørke nøddehæksgang, der med sine nys udfoldede blade førte ned til gamle Diestlers bolig, var hans ilfærdige vralten gået over til en treven sjokken, der mindede om en bjørn, som ikke har lyst til at danse. Pludselig stod han stille, skrævede vidt ud med begge sine hjulben, og bragte sit store hoved lidt efter lidt i en sådan nærhed af sine cinnoberrøde tøfler, at pukkelens toppunkt blev en pyramides spids. Palembang havde åbenbart, trods sin misvækst, akrobatiske anlæg; men det var ikke let at se, hvorfor han netop anvendte dem i dette øjeblik. Rigtignok lå der midt i gangen en død muldvarp, en forsømmelse, som van Geldern ville have taget meget ilde op; men at en død muldvarp skulle kunne

fremkalde det skadefro, grinende, hoverende udtryk, som på en hæslig måde fortrak Palembangs grimme ansigt, var dog næppe tænkeligt. Og dog bevægede han sig med en synlig veltilfredshed langs med noget usynligt, som fortsatte sig fra den døde muldvarp lige hen til den del af havemuren, hvor Diestlers hus lå, og da han her fandt en *Braut van Haarlem*, som af forårsvinden var løsnet fra sin blomsterstok og kastet hen ad jorden, lynede begge hans små, stenkulssorte øjne af ondskabsfuld glæde, og han mumlede ved sig selv: "Stor mynheer van Geldern være meget stor rajah. Stor mynheer kende meget lidt; stor rajah vide ingenting!" – Og med dette filosofiske udbrud rullede Palembang hastigt videre for at indhente det forsømte.

Der er nu det heldige og hensigtsmæssige ved tilværelsen, at man ikke hører så langt, som man ser: thi havde van Geldern blot hørt Palembangs sidste bemærkning, var det ganske sikkert gået hans sorte slave og et par andre meget ilde. Nu derimod hørte han intet uden fuglenes sang, biernes summen og kildevældets rislen, og som en følge deraf befandt van Geldern sig overmåde vel, så vel, at hans magelige stilling gik over til en endnu mageligere, og hans vågne drømme til noget, som man hos almindelige dødelige ville have kaldt begyndelse til søvn. Men van Geldern var forretningsmand, og for en forretningsmand er det umuligt at sove, før den time kommer, som er bestemt dertil.

Næppe hørte derfor van Geldern det røde strandgrus knitre bagved sig, før han i en hast fik hænderne af lommen, benene af bænken, og nu sad han atter som den store, stive, alvorlige matador, hvem det er ganske ligegyldigt, om nogle hundrede

mennesker dør af sult, når han blot får østers og ananas. Med den ene hånd rettede han på de fine kniplinger i det store kalvekryds, med den anden greb han sin guldknappede stok, og idet han langsomt bevægede hovedet tilbage, som om han ville kigge stjerner, sagde han med tilsyneladende ligegyldig mine: "Nå, min gode Diestler, hvad har han så?"

Gamle Diestler, der, nøjagtig beset, på det allernærmeste tog sig ud som en meget klog, gammel stær, hvis gråfalmede fjer livsstormene havde bragt i en forpjusket uorden, tog ærbødigt sin storskyggede hue af, kiggede listigt frem over de runde hornbriller, og sagde med et snu øjekast: "Det højeste, De kan forlange, mynheer van Geldern!"

"Det var et stort ord, min gode Diestler," svarede van Geldern med en nådig håndbevægelse. "Han ved, hvad jeg ønsker; men han ved også, at opgaven er svær."

"Og belønningen kongelig," lagde Diestler til med en indsmigrende betoning.

"Bah!" sagde van Geldern. "Tror han, jeg bryder mig om en ti tusinde gylden mere eller mindre, når blot opgaven løses?"

"Den er løst!" svarede gamle Diestler, idet han slog hælene sammen i et nyt, underdanigt buk. "Vil mynheer se den?"

"Hvilken?" spurgte van Geldern med en vis overraskelse, som han stræbte at skjule ved med en ligegyldig mine at åbne låget på sin store snustobaksdåse.

"*Le Prince noir*, frugten af tyve års uafbrudte anstrengelser, en ny varietet af uskattérlig værd, med blomst så sort som – som Palembang," skyndte Diestler sig at tilføje med en let bæven over denne dristige hentydning til mynheers yndlingstjener.

Van Geldern så på gamle Diestler med et udtryk, som gennemløb alle overgange fra forbavselse til fuldkommen vantro. Så rystede han på den svære allongeparyk, knipsede et snuskorn bort fra kalvekrydsets folder og sagde belærende: "Umuligt, min gode Diestler! Den varietet lader sig ikke fremstille. Det er imod naturens love, og jeg er ganske vis på, at der er lidt rødt eller gult nede i bunden."

"Så sort som Palembang, når man trækker turban, kaftan og hele den øvrige habit af hans velskabte krop," forsikrede Diestler, som følte sin overlegenhed vokse ved van Gelderns mistro. "Bar den sorte prins ikke et skinnende sort harnisk som tegn på, at han udbredte død og fordærvelse? Skulle jeg da kalde en af mig fremelsket varietet *Le Prince noir*, når den ikke var så sort som en ravn om natten? Skulle jeg forspilde den tillid, som prinsen af Oranien viste mig, inden jeg trådte i mynheers tjeneste? Skulle man le mig ud som en fusker og sige, at mine løg er løgn? O nej, mynheer van Geldern! Hvad gamle Diestler siger i planteverdenen, det er så sikkert, som om det var sagt af den store Swammerdam selv, og *Le Prince noir* svarer til sit navn – det svarer jeg for."

"Lad mig se den!" udbrød van Geldern, idet en let rødme farvede hans ellers så rolige ansigt, "lad mig se den, og hvis den svarer til, hvad han siger, – ved Himmelen, jeg giver ham femten tusinde gylden og huset nede ved skibsbroen til evig eje."

"Mynheer van Geldern ved at belønne kunsten og dens dyrkere kongeligt," svarede Diestler, som med glæde iagttog den usædvanlige virkning, hans ord havde frembragt. Derpå vendte han sig om, klappede i hænderne, og et øjeblik efter så

man Palembang med et trevent ansigt vralte frem ad nøddehæksgangen, bærende i sine krumme arme en forgyldt og flammet porcelænsvase, hvis øverste del var omgivet med et hylster af broget papir, som ganske skjulte dens indhold. Fra Palembangs hænder vandrede vasen over til Diestler, der atter med et dybt buk overrakte den til sin principal, som med et eneste ryk rev det brogede papirshylster til side.

Van Geldern havde, lige fra han blev van Geldern, haft et valgsprog, som i høj grad bidrog til at hæve ham til de udødelige guder, og dette var: "*Nil admirari*", hvilket på godt dansk kan gengives ved: "skidt, ikke andet!" Van Geldern forundrede sig aldrig over noget, hvorledes skulle han da komme så vidt, at han beundrede? Hans hele liv gik hen i en overlegen sindsro, som lavere ånder med et smagløst udtryk undertiden kaldte flegma, men som foruden at være nationalt hollandsk, tillige klædte van Geldern så guddommeligt. Gamle Diestler havde, skønt han nu tjente van Geldern på det syv og tyvende år, aldrig set sin herre i nogen spænding, sindsbevægelse eller lignende underjordisk tilstand, og man vil derfor forstå hans overraskelse, da van Geldern, den rige van Geldern, næsten med et spring fo'r op af sin imponerende stilling, holdt blomstervasen med dens indhold op imod lyset, drejede den rundt flere gange og endelig sank tilbage, idet han i et overmål af henrykkelse udråbte: "Bravo, Diestler! Målet er nået!"

Og i sandhed, der var også noget at beundre. Op af det fine, silkebløde mos hævede sig en tulipan, så udmærket i farve og form, at man snarere skulle tro den fostret under tropernes glødende sol end på Hollands tågefyldte sletter. Det store,

velformede svøb havde en blågrå farve, hvorpå der tegnede sig brunlige streger som af en løndomsfuld skrift. Den fyldige stængel var næsten kanelbrun og bar kækt og udfordrende de atlasksorte, endnu kun halvt udfoldede blomsterblade, som hver for sig dannede den reneste oval. Om det så var Palembang, ytrede han sin forbavselse og henrykkelse ved at lægge begge hænder over brystet og ærbødigt bøje sig for blomsten, som van Geldern rakte ham, og da dette var besørget på ægte østerlandsk vis, bar han *Le Prince noir* op til sin herres værelse med en omhu, som var den et sygt barn, han skulle bringe på hospitalet.

Van Geldern syntes at fortryde det anfald af menneskelig svaghed, som den sjældne blomst havde bragt ham i. Han knappede atter sit ydre menneske til, lagde sit ansigt i alvorlige folder, lukkede sine øjne halvt og hensank i nogle minutters tavs grublen. Endelig spurgte han:

"Hvor mange blomsterdygtige løg har han af denne varietet?"

"Endnu kun tre hundrede og ni," svarede gamle Diestler med prisværdig nøjagtighed; "men til efteråret vil jeg påtage mig at levere tre tusinde."

"Lad alt, hvad der er, endnu i aften blive bragt op på det lille magasin," sagde van Geldern og gned sig fornøjet i hænderne. "Bring dem selv op, og lad ingen vide det; her gælder det at holde ren mund. Han er dog vis på, at ingen har denne varietet?"

Diestler stirrede op over de store hornbriller med et noget uroligt blik og hviskede: "Jeg har haft mine spioner allevegne; van Eichel mangler disse løg."

"Det tror jeg med," sagde van Geldern og nikkede flere gange eftertænksomt med sit store hoved. "Ja, den passer udmærket! Når jeg er død, Diestler, vil jeg have en krans af denne tulipan hvert forår lagt på min sarkofag. Husk det!"

Diestler fo'r tilbage med et udtryk, som om en havde puffet ham i maven. Ikke uden møje fik han den halvåbne mund bragt så meget i lave, at han kunne stamme: "Erindrer mynheer, at hvert af disse løg kommer på en femten hundrede gylden?"

"Godt", svarede van Geldern, "så bliver de ikke for dyre."

"Den vil ikke harmonere med kistens sorte farve," indvendte Diestler fortvivlet.

"Dumrian!" snerrede van Geldern og stødte i jorden med sin stok. "Min sarkofag bliver af hvidt marmor. Husk blot, hvad jeg har sagt!" Og med disse ord gjorde van Geldern en imperatorisk håndbevægelse, der øjeblikkelig fik Diestler til at forsvinde i den gamle nøddehæksgang som en snegl, der har fået på følehornene.

Van Geldern sendte endnu et knusende blik efter hans magre skikkelse og mumlede: "Kiste? – Klodrian!" Derpå tog han den anden pibe ud af etuiet, tændte den, og gav sig så til at ridse med sin guldbeslagne stok i det lyserøde sand. Højst mærkelige var de figurer, som kom frem. Først var det tulipaner og blade af tulipaner, så formede disse sig til kranse, store, runde kranse, som blev til nuller, fik enere foran sig, blev stillede på række som soldater, trukket fra, lagt til, divideret og multipliceret, indtil hele pladsen foran ham dannede et eneste, stort regnebræt, ufatteligt for alle andre, undtagen for van Geldern, som i tavs grublen vedblev sit arbejde. Af og til gled der et særegent, hoverende, man kunne næsten sige ondt smil,

over hans brede, bestemte ansigt. Han kastede da hovedet tilbage med et udtryk af hovmod, som var han en Zeus, der blot behøvede at ryste sine ambrosiske lokker for at få jorden til at skælve. Hvad tænkte van Geldern på under denne tilsyneladende ørkesløse beskæftigelse? – Nej, ørkesløs var van Geldern mindst af alt, og cifrene i sandet var for ham det samme, som den feltplan, den store Gondé tegnede på jorden, aftenen før et afgørende slag. Også van Geldern førte i tankerne en hær frem, en hær af blanke, skinnende dukatons, på hvis flader harniskklædte ryttere sprængte afsted til indhug. Armeen var betydelig; den talte millioner, og alle tørnede de sammen med en anden, næsten lige så stor hær, som værgede sig fortvivlet, indtil van Geldern kaldte nye hjælpetropper til og knuste den fuldstændigt. Van Geldern regnede således:

"Jeg kaster til dette efterår lidt efter lidt tusinde løg af *Le Prince noir* ind på markedet til en pris af femtenhundrede gylden stykket. Van Eichels agent vil opkøbe disse løg for at forhindre mine tulipaner fra at komme i forrangen. Han vil derved have en udgift af femtenhundrede tusinde gylden og kan først sælge henad sommeren, når kursen på løgene er højest. Til denne tid vil jeg ved Diestlers hjælp i al hemmelighed have tre tusinde udsøgte løg i reserve, som jeg udbyder til en pris af hundrede gylden stykket. Jeg har da mine driftsomkostninger dækkede, og van Eichel er ruineret."

Så vidt var van Geldern kommet, da han i nøddehæksgangen troede at høre de melodiske triller af en nattergal. Van Geldern var ingen sværmer, men han holdt af nattergale, for det forekom ham, at man faldt hurtigere i søvn, når man hørte deres ensformige slag. Desuden forundrede det ham, at

nattergalen slog så sent på morgenen, og idet han med et langt strøg opgjorde hele sit regnebræt, rejste han sig langsomt for at se, om nattergalen alt havde bygget rede. Værdig og majestætisk vandrede han frem gennem den lysegrønne nøddehæksgang, forundret over, at nattergalen så pludseligt havde hørt op at slå. Værdig og majestætisk var hans gang, indtil han nåede den døde muldvarp, som Diestler måtte have overset. Denne muldvarp pådrog sig van Gelderns allerhøjeste unåde. Det var forbavsende, at en muldvarp overhovedet turde understå sig til at rode i hans have, men være så dumdristig at lægge sig til at dø oven på jorden, og det midt i en gang, det fandt van Geldern, mildest talt, uforskammet. For at overbevise sig om væsenets realitet, pirkede han til det med sin stok, men blev i samme øjeblik stående med åben mund og stift stirrende øjne, som så han en ånd. Langsomt og besværligt fik han sin korpulente overkrop bøjet dybere og dybere ned, indtil han til sidst kom i den samme pyramidale stilling, som hans sorte slave havde indtaget få minutter i forvejen; men der var intet hoverende smil om hans læber. Tværtimod rejste han sig op, purpurrød i ansigtet og med et udråb, som på én gang var en blanding af raseri og overraskelse. Dér, lige ved siden af den døde muldvarp, stod i den friske, fugtige jord sporet af en lille koket hæl. Lidt længere fremme stod en anden, så en tredje, en fjerde og en femte, alle lige nydelige, lige spidse og lige kokette, og for så vidt var der intet i vejen. Men nu kom det rædsomme. Ved siden af disse små nydelige jomfruspor gik, nøjagtig side om side, sporet af en fast, bred og bestemt fod, som hverken kunne være Palembangs hæleløse tøfler eller Diestlers træsko, men derimod en tredjes, en ubekendts. Ingen havde adgang til

denne del af haven uden de personer, vi alt har nævnet, og så Doris, "den smukke Doris", som alle i Haarlem kaldte hende, og den smukke Doris var van Gelderns eneste datter. Kammerjomfruen lå syg, hovmesterinden var i England for at besøge sine forældre, og de kokette spor – van Geldern fik næsten ondt ved tanken – kunne altså ikke være nogen andens end hans datters. Langsomt og med bøjet hoved gik han ned ad nøddehæksgangen, bestandig følgende de usalige spor, og bestandig mere og mere overbevisende sig om, at de brede fulgte de spidse så nøjagtig, som om de tvende havde vandret arm i arm. Endelig nåede han den knækkede *Braut van Haarlem*, og her blev han stående i en tåbelig tilstand af forvirret forfjamskethed, idet han stirrede snart på sporene, snart på en lille, blank tingest, som stak op af gruset. Sporene stod her ikke side om side, men med tåspidserne vendte lige mod hinanden, og så dybt var de fine, nydelige tåspidser trykket ned i sandet, at hele legemets vægt måtte have hvilet på dem.

Noget som et kys fo'r på en forunderlig ubestemt og dog overbevisende måde gennem van Gelderns hjerne, og idet han tilsyneladende flegmatisk bukkede sig, tog han den blanke tingest op og betragtede den med et udtryk af dum stupiditet. Det var et skospænde, et dameskospænde, og van Geldern syntes i tåget tankeløshed engang at have set et lignende på sin datters nydelige fod. Overvældet, fortumlet, ubeskrivelig forfjamsket blev han stående og så op i den tomme luft, som om han derfra ventede noget; og hvis man i dette øjeblik havde sagt, at van Geldern lignede en ko, der glor på en ladeport, ville lignelsen, hvor upassende den end kunne synes, dog have været ret træffende. Pludseligt hørte han nattergalens slag; men

denne gang kom trillerne ganske tydeligt fra den ydre side af havemuren. Van Geldern spidsede øren, ja, han spidsede øjne med, om man tør bruge dette udtryk. Han hævede sig på tæerne så højt han kunne, rakte hals så langt han formåede, mens kridtpiben som et hvidt, stift næb stak lige i vejret og udsendte en røgsky i spændt utålmodighed. Derpå trippede han med forsigtig ilfærdighed lydløst over havegangen, indtil han nåede buksbomhækken, der skilte ham fra muren. Her blev han stående som en hejre, der vil spidde en falk, og lige i samme øjeblik skete det utrolige. En tung genstand kom farende ned fra himlen, tørnede først mod hans allongeparyk, faldt fra denne ned på hans pibe, som den knækkede i to stykker, og endte med at lægge sig for hans fødder som en frisk, duftende buket af halvtudsprungne roser.

Van Geldern var, som vi vide, blomsterelsker, især af drevne tulipaner til femten hundrede gylden stykket; men sligt ordinært krammeri som roser var aldrig faldet i hans smag og endnu mindre i hans allongeparyk. Man kan derfor ikke undre sig over, at han i et anfald af menneskeligt misnøje først sparkede til buketten, så at den røg langt hen i gangen, og derpå gav sit hjerte luft i en ed, som viste, at han drev en større skibsfart. Men sparket til de himmelfaldne roser havde en virkning, som van Geldern var langt fra at ane. De duftende blade spredte sig i gangen, men midt mellem dem så han et andet blad, duftende og rødt, men af papir. Van Geldern ville ikke tro sine øjne. Langsomt gik han hen imod det, bukkede sig med besværlighed og tog den afskylige forræder op. I seglet stod en Amor, som holdt en sommerfugl ved vingerne, og på den anden side stod: "Til Doris". Alt svimlede for van Geldern i

dette øjeblik. Vreden skød sig som en purpurfarvet strøm op i hans brede ansigt, og i denne strøm hvirvledes alle hans tanker og beslutninger, alle hans beregninger, planer og forhåbninger sammen i én kogende malstrøm, som truede med at kvæle ham på stedet.

Doris? – Hvem andre kunne det vel være end hans datter, den rige van Gelderns eneste arving, og til hende var der et kryb, som – nej, det hele måtte være en drøm, en nederdrægtig, infernalsk drøm, der som en mare red tværs over hans strube og forhindrede blodet i at gå tilbage fra hans bankende tindinger. Det måtte være en drøm, det skulle være en drøm, men dog formåede van Geldern ikke at vågne. Bestandig stod han fasttryllet, som i søvne, til den samme usalige plet, og bestandig stirrede hans store, vandblå øjne på de samme to trolddomsagtige ord: "Til Doris!"

Med et suk, der næsten lignede en stønnen, sank han ned på den nærmeste bænk, åbnede brevet og læste følgende, aldeles meningsløse linjer, som tilmed var skrevet med en ham ukendt hånd:

Doris! I rosernes duftende bæger
Ånder jeg elskovens suk.
Skilsmissen styrker og længselen kvæger,
Den er vor kærligheds dug.
Duggen, som varsler om aftenens skygger,
Slør for vor kærlighedsgang –
Doris! I længslen jeg lever og bygger,
Den ånder liv i min sang.

Tag den da, sløret af rosernes rødme,
Lutret af dugperlens dåb!
Snart skal den vige for elskovens sødme,
Døbt af vort kærlighedshåb.
Stærk er den mand, som fik stål i sin vilje,
Tro på det eviges ånd –
Doris, min rose, min fejreste lilje,
Sejren er lagt i hans hånd!

Var der nu noget, som kunne bringe van Geldern til det øverste toppunkt af spændetrøjeagtigt raseri, så var det vers. Han foragtede vers, han hadede vers! De forekom ham at være udtrykket for døgenigt-standpunktets floveste uvederhæftighed, og hvis man havde givet ham valget mellem ægte poesi og falske veksler, ville han ubetinget have foretrukket de sidste. Skummende af raseri greb han buketten, foldede brevet sammen og gemte det atter mellem de forræderiske roser. Derpå gjorde han et par hastige skridt op imod huset, men vendte så pludseligt om, og gik, ligesom dreven af en usynlig magt, på ny ind i den skjulende nøddehæksgang. Hvorfor gik sporene af Palembangs tøfler ikke lige over de andre? Hvorfor holdt de sig bestandig ved siden, og hvorfor var Palembang ikke gået midt ned ad gangen, da han stødte på den døde muldvarp? Det var disse spørgsmål, som uvilkårlig påtrængte sig van Geldern, der med langsomt tilkæmpet fatning fortsatte sin vej. Uden at han selv rigtig kunne gøre sig rede derfor, blev det ham dog mere og mere klart, at den sorte havde iagttaget disse spor, at han havde vogtet sig for at udviske dem, men hvorfor? Var Palembang ham tro, eller stod han i ledtog med hans datter? Begge dele

kunne være lige mulige, og drøftelsen af dette problem bragte hans tanker over i andre spor, så at han under maske af en tilsyneladende rolighed kunne nærme sig huset med den skæbnesvangre buket skjult i den trekantede hat.

I van Gelderns landsted fandtes et værelse, betitlet det "kinesiske gemak", fordi det indeholdt en rig samling af alle slags kinesiske og ostindiske sjældenheder, hentede fra Hollands fjerne kolonier. Med dette museum havde Palembang overopsynet; ja, han udgjorde selv en levende del deraf, og forøgede i sin fritid samlingen med allehånde barbariske tegninger, som, henkastede med farvet tusch på det fineste silkepapir, ofte var af en lige så overraskende som komisk virkning. Da van Geldern endelig med en mine af slet kopieret ligegyldighed trådte ind i det kinesiske gemak, hvorhen han havde ladet *Le Prince noir* bringe, faldt hans øjne på Palembang, der sad sammenkrøbet på en stol, og hurtigt skød et blad papir under en af de kinesiske vaser. Begivenheden i haven havde med et forvandlet van Geldern til en sand Argus. Alt, hvad der hed mistanke, mistro og mistillid var i dette øjeblik så levende i ham, at ikke den fineste bevægelse undgik hans spejdende øje. Forsigtigt lagde han hatten med dens indhold ved siden af *Le Prince noir* som overmodigt pralende stod midt på bordet, og befalede så i en ligegyldig tone Palembang at kalde på frøkenen. Palembang rullede ned af stolen, ikke ulig en stor viskelæders bold og trillede bort under det fløjls draperi med en mine, som viste, at han havde gjort sine sager udmærket fiffigt. Næppe var han borte, før van Geldern sprang ind på vasen som en bjørn, rev den til side og med grådige blikke betragtede det papir, som Palembang havde skjult. Det var også nok værd at se, for det var

en morsom tegning, ægte kinesisk og meget skikket til at vække latter og munterhed. Nederst på det bleggule papir, der var afdelt i felter, ikke ulig det spil, som børnene kalder "Paradis", så man to muldvarpe, som tittede op af deres underjordiske smuthuller. De syntes at betragte en lille kineserinde, som med småbitte fødder veg af vejen for en ækel drage, som, prydet med et menneskeligt hoved, lå og solede sig på noget, der lignede pengeposer. På den anden side løb en ung kineser med en lut i hånden, og foran dragen var der et åbent vand med en buet bro, hvorved der lå en lille båd. Over dette felt kom der et stort vand med stormoprørte bølger, og i forgrunden så man atter en bro, og her stod den gamle drage med en krum sabel i den løftede forlab og huggede med et bistert ansigt ud efter de to, som nu sad i båden, der førtes bort af bølgerne. Øverst oppe var der tegnet en ø med mange klipper, grotter, klokketårne og templer, og her så man båden ligge i ly af klipperne under viftende palmer. Med det sidste parti, som dannede en hvælvet bue, var Palembang, åbenbart ikke helt færdig. Her lå dragens hoved afhugget foran en række trin, som førte op til en tempelhal. De handlende personer var kun løst skitserede; men de syntes at holde hinanden omslyngede, og til venstre fandtes en figur, som havde en slående lighed med en syrinxfløjte mellem to kirkepiller.

Van Geldern betragtede Palembangs kunstværk med stigende forbitrelse, for jo mere han så, desto klarere gik det op for ham, hvad den sorte havde ment med sine allegorier. Dragen i midten kunne ikke have været nogen anden end ham selv; for hvor formasteligt det end syntes, var dens store hoved omgivet af en buklet allongeparyk, og trækkene i dens ansigt

havde, trods deres dyriske vildhed, dog en karikeret lighed med ham selv. At Palembang med den lille kineserinde mente hans datter Doris, var heller ikke svært at gætte; men hvem var den lutspillende kineser? Van Geldern tog sig et øjeblik til panden, som om et pludseligt lyn slog ned i hans hoved, så strakte han den knyttede hånd op i luften, rystede den flere gange frem og tilbage og udbrød med en af forbitrelse skælvende stemme: "Niklas van Dyk! Så sandt Herren hjælpe mig! Er det ikke et orgel, den fordømte sorte slyngel har tegnet deroppe? Og den pjaltede organist, den jammerlige karl af en lirendrejer, vover at fæste sine øjne på min datter? Jeg tåbe, som lod hende være alene på landet i over fire uger! Men vent, monsieur Niklas, jeg skal spille op med dig, så at lysten til at spille det gamle orgel i domkirken nok skal forgå dig. En organist! – En lutspiller, som for lumpne ti gylden render byen rundt! – Og så min datter? Nej, det er alt for latterligt!"

Og van Geldern brast ud i en hysterisk latter, som fik den store, kinesiske nikkedukke foran ham til at sætte hele sit hule hoved i tungsindig bevægelse, som om den ville sige: "Du har ret, mynheer van Geldern! – En lumpen organist! – Fuldstændig latterligt!"

En raslen af de folderige fløjls gardiner, som dækkede døren i baggrunden, afbrød van Gelderns betragtninger og fik ham til hastigt at skjule tegningen under vasen, mens han fæstede sit blik skarpt på den indtrædende. Det var en ung, noget fyldig kvinde med et hår så rigt og gyldent, at det næsten fordunklede det bånd af ægte perler, som snoede sig gennem dets fletninger. Hendes øjne var mørkeblå og havde dette særegne udtryk af drømmende tungsind og oprigtig trofasthed, som er

hollænderinderne så ejendommeligt. Den brede, åbne pande, den temmelig store, men fint buede næse, de fyldige læber og den halvtåbne mund – alt tydede på, at hun var van Gelderns datter, og som hun dér skred hen ad gulvet, langsomt, men fri og let i alle sine bevægelser, med en sølvindlagt lut i den venstre hånd og løftende slæbet på sin folderige, lyseblå silkekjole med den højre, var hun selv et billede af den sollyse forårsmorgen i al dens friskhed og ynde. Men van Geldern lagde ikke mærke hertil. Med en barsk håndbevægelse fik han den tjenstfærdige Palembang til at rulle bort, og idet han vendte sig mod sin datter spurgte han strengt: "Hvorfor var du ikke nede, da jeg stod op? Jeg har forgæves søgt dig alle vegne."

"Papa må have mig undskyldt," svarede Doris med et henrivende smil, "men papa er virkelig alt for glemsom. Jeg venter monsieur van Dyk klokken ni og må gøre mit toilette først."

"Å, så du må gøre toilette først?" gentog van Geldern hånligt. "Kan du ikke spille med den karl i morgenkjole?"

"Nej, det kan jeg ikke," svarede Doris alvorligt, idet hun med et forundret udtryk lod sine store, blå øjne hvile på faderen.

"Og hvorfor ikke, om jeg må spørge?" udbrød van Geldern opbragt.

"Fordi jeg hverken vil fornærme monsieur van Dyk eller dig ved et upassende ydre," svarede Doris og rødmede svagt.

"Ah!" svarede van Geldern med en sylspids betoning og drejede sig hastigt om mod bordet.

"Har papa mere at befale?" spurgte Doris, forundret over, at hendes fader vedblev at vende hende ryggen.

"Kun en bagatel," svarede van Geldern, idet han langsomt vendte sig imod hende. "Jeg ønsker disse roser sat i vand, inden du går."

"Hvilke dejlige roser!" udbrød Doris med et fornøjet smil.

"Ja, meget dejlige, særdeles dejlige, rigtige *fleurs d'amour*, ikke sandt?" snerrede van Geldern, rystende af arrigskab.

"Hvad mener du?" spurgte Doris, idet hun tog et pragtfuldt bæger af venetiansk glas.

"Hvad jeg mener? Hæ, hem! Jeg mener – Å, det kan jo være dig ganske det samme, hvad jeg mener!" råbte van Geldern, og stødte med stokken i gulvet.

"Papa er i dårligt humør i dag," sagde Doris med et sideblik, idet hun løste det lyserøde silkebånd, der sammenholdt buketten. "Har du fået dårlige efterretninger fra Amsterdam, eller har gamle Diestler på ny gjort dumheder? Når man får så smukke roser, burde man skønne mere på den, som er så artig at sende dem."

"Jeg skønner også derpå, jeg skønner overordentlig meget derpå," forsikrede van Geldern, som mærkede, at han nær havde forløbet sig. "Jeg er i et ypperligt humør, rigtig *humeur de rose*! – Nå, skynd dig at få dem i vand!"

Der var noget så bidende i den måde, hvorpå van Geldern udtalte disse ord, at Doris blev opmærksom. En let rødme fo'r over hendes kinder, og mens hun løsnede roserne en for en, syntes et bittert svar at sværve hende på læberne. Van Geldern fulgte enhver af hendes bevægelser med samme opmærksomhed som en kat, der lurer på en intet anende nattergal. Pludselig udstødte Doris et skrig og lod en rose falde på gulvet.

"Hvad er det?" spurgte van Geldern og hævede sig på tåspidserne.

"De afskylige torne!" stammede Doris. "Jeg jog en op i fingeren. Papa må undskylde mig et øjeblik; jeg må op på mit kammer for at trække den ud."

"Det behøves ikke," sagde van Geldern; "jeg kan godt tage den ud straks. Hvorfor knytter du hånden?"

"Det bløder – det gør så ondt – min silkekjole!" stammede Doris og blev ligbleg.

"Bryd dig ikke om den kjole!" sagde van Geldern og greb hende om håndledet. "Lad mig se, hvor tornen sidder!"

Doris rev hurtigt sin lille, buttede hånd til sig og smuttede med en lynsnar bevægelse bag om faderen. I samme nu faldt et lyserødt blad til jorden, og i det næste var det skjult af en nydelig fodspids, der koket stak frem af silkekjolens folder.

Van Geldern vendte sig om som en krokodille, for hvem den lette fugl flyver bort lige i sejrens øjeblik.

"Se, dér sidder tornen," sagde Doris.

Van Geldern så med et sløvt udtryk på en lille sort prik i Doris fremstrakte finger; men fra prikken gik hans øjne langsomt ned mod den højrøde sko, og da denne blev stående ubevægelig, opklaredes hans ansigt.

"Du har tabt noget," sagde han.

"Hvilket, papa?" spurgte Doris med ængstelig stemme.

"Dit skospænde, mit barn," svarede van Geldern med uhyggelig venlighed. "Hvor kan så stor en pige, som du, gå så *légèrement* klædt? Gå straks op og sæt et spænde i, så kan du trække tornen ud med det samme."

Doris gjorde en bevægelse for at gå, men den lille røde sko blev stående som fastnaglet til gulvet.

"Nå, skynd dig!" råbte van Geldern. "Hvor længe skal jeg vente?"

Doris drejede sig med fortvivlelsens bestemthed, så at det lange silkeslæb fejede omkring hende. Hun gjorde et par hurtige skridt hen imod døren, men standsede som ved et ryk, da van Geldern i det samme udbrød: "Hvad er dette?"

"Hvilket?" spurgte Doris.

"Den billet dér på gulvet," svarede van Geldern og pirrede til den med sin stok.

"Det er ikke min," stammede Doris forvirret. "Jeg ved ikke, hvorledes den er kommet dér."

"Å, du ved det ikke?" tordnede van Geldern, hvis vrede pludseligt gennembrød alle dæmninger. "Så skal jeg have den fornøjelse at forklare dig det. Denne billet, som du med så stor snildhed har forsøgt at skjule, dette brev, som du ikke undser dig ved at lyve dig fra – dette brev var den rosentorn, hvorpå du var så uheldig at stikke dig. Og vil du vide, hvorfra jeg har fået disse dejlige roser, så skal jeg også sige dig det. De blev kastet i hovedet på mig af en eller anden vagabond, som nu rimeligvis går og driver ude på landevejen for at få at vide, når han igen kan have den ære at spadsere med van Gelderns datter i nøddehæksgangen. Dér er dit skospænde! Tag så den lap op og lad mig høre, hvad han skriver – jeg vil dog ikke gratis agere din *postillon d'amour*!"

Doris stod, som om lynet var slået ned foran hende. Den voksagtige bleghed, der havde givet hendes træk et næsten døende præg, veg for en blussende purpurild, der farvede selv

hendes hals og pande med et rosenfarvet skær. Det smukke hoved sænkede sig, de store mørkeblå øjne fyldtes af en hastig frembrydende tårestrøm, og idet hun sank ned foran van Gelderns hårde, ubevægelige skikkelse, hulkede hun: "Tilgiv mig. Fader! Du ved ikke, hvor han er mig kær."

"Nej, virkelig?" spurgte van Geldern med en spottende betoning. "Det glæder mig at høre, at jeg endelig har udsigt til at finde en svigersøn efter dit hoved. Læs, hvad han skriver, det er mit bestemte forlangende."

"Forskån mig fader!" bad Doris og hævede de smukke arme bedende op imod ham. "Forskån mig, jeg kan det ikke!"

"Ah, så du kan det ikke?" gentog van Geldern hånligt. "Du kan ikke læse for din fader, hvad denne stratenjunker vover at skrive? Men møde ham bag din faders ryg, aftale stævnemøder, spadsere med ham ved nattetide, det kan du? Tag straks billetten og læs, eller jeg jager dig ud af mit hus som en skøge!"

"Forbarm dig over mig, fader, hvis du kan! Forstød mig, hvis du vil; men jeg kan ikke læse dette brev," sagde Doris hulkende og støttede sin pande mod faderens knæ.

"Så kan jeg, trodsige, vanartede barn!" råbte van Geldern ude af sig selv, og bukkede sig besværligt efter billetten.

"For Guds skyld! For min moders skyld, som elskede dig så højt, læs ikke de linjer!" råbte Doris og klyngede sig endnu tættere til faderens knæ.

Men van Geldern var ubevægelig. Med en forretningsmands hele koldsindighed knipsede han billetten op, foldede den langsomt ud, og idet han med bagen af hånden gav papiret et arrigt slag for at få folderne til at glatte sig, begyndte han med

ensformigt tonefald at læse de første linjer. I det samme hørte han et dumpt fald – det var Doris, som lå ved hans fødder.

Van Geldern vidste med stor koldblodighed at tage sig i alle de forhold, som forekommer i en forretning; men at en ung pige, oven i købet hans datter, besvimede ved læsningen af et brev, det var aldeles uforretningsmæssigt. Selvfølgelig kom van Geldern ud af fatning, endogså i den grad, at han i et udbrud af kluntet hjælpsomhed hældte glasset med roserne ned over Doris, og da dette ikke hjalp, stirrede han med uklar bevidsthed om, at han i dette øjeblik ikke kunne kalde nogen til hjælp, henimod døren, som om han derfra ventede bistand. Og bistand kom der, men rigtignok ikke på den måde, van Geldern ventede.

Denne dag var åbenbart overraskelsernes dag.

En sikker hånd rev med et eneste tag de svære fløjls gardiner til side, og ind trådte en mand, som allerede ved det første øjekast måtte vække mere end almindelig opmærksomhed. Det var en høj, bredskuldret mand, klædt i kulsort fløjl fra top til tå. Han bar ikke paryk efter tidens mode – et mørkt, tungt lokket hår faldt ned om begge hans skuldre og skjulte næsten den brede kniplingskrave, som med udtungede borter kantede hans vams. Inden for denne ramme af sorte hårbølger tegnede sig i brede, bestemte træk et fast og mandigt ansigt, et af disse åsyn, der ikke giver efter for rigdommens luner eller magthavernes befalinger, fordi de i sig selv ejer en magt, som er større end disses. Uden at sige et ord, uden engang at hilse van Geldern, styrtede han frem mod den besvimede Doris, bar hende som et barn hen på den nærmeste sofa, og idet han greb hendes hånd, hviskede han: "Doris, vågn op! Jeg er jo hos dig."

Doris syntes at mærke trykket af disse faste, varme hænder, som omfattede begge hendes, for hun åbnede langsomt øjnene, dækkede atter for dem med den ene hånd og hviskede afværgende: "Niklas!"

Van Geldern stod som falden ned fra himlen. Aldrig i sit liv var han blevet overset på en så overlegen måde, og aldrig syntes han, at der havde været mere grund til at lægge mærke til ham. Som lamslået blev han stående ganske ubevægelig med stirrende øjne, og denne hans magtesløshed gik næsten over til et slags åndelig stivkrampe, da han så van Dyk trykke Doris hænder mod sine læber og hørte ham hviske: "Frygt intet, Doris! Jeg tager alt på mig."

"Nå, så det gør I, uforskammede, opblæste nar af en bælgetræder!" råbte van Geldern, som ved dette syn slap ud af fortryllelsen.

Van Dyk rejste sig i et eneste spring, vendte sig om og betragtede van Gelderns lidenskabeligt blussende åsyn med et overlegent, gennemborende blik. Der fløj kun et eneste glimt fra disse stålgrå øjne, der hørtes kun et eneste lille ord: "Stille!" – Men dette ene ord blev, trods den dæmpede tone, dog sagt på en sådan måde, at van Geldern veg et skridt tilbage med en følelse af, at han havde fået et begplaster for munden.

Doris rejste sig med et bedende udtryk i de halvt lukkede øjne. Van Dyk sendte hende endnu et blik; derpå gik han med rolige skridt hen imod døren, åbnede den og råbte: "Palembang! "

Den sorte slave havde til van Gelderns usigelige forbavselse aldrig mødt så hurtigt, som ved denne lejlighed. Lig en top snurrede han ud ad den modsatte dør, for i næste øjeblik at vise

sig i følge med Doris kammerpige, og idet van Dyk med rolig overlegenhed sagde: "Jomfruen har fået ondt. Vil De behage at følge hende op!" – lukkede han selv døren efter dem og vendte sig derpå med et stolt blik mod van Geldern, som endnu stod lamslået af rædsel over den myndighed, denne "bælgetræder" anmassede sig i hans hus.

"I brugte nys et udtryk, hvorfor jeg først må kræve Eder til regnskab, mynheer van Geldern," sagde Niklas van Dyk, idet han fæstede sine øjne stift på van Gelderns ophidsede ansigt. "Jeg lader bælgen træde af min svend; men selv spiller jeg orgelet, og den, der spiller det som jeg, er vel næppe nar for nogen, uden for sådanne, der er så opblæste, at selv en bælgetræder ikke kan pine hovmodsvinden ud af dem."

Van Geldern blev pludselig ligbleg og gjorde en bevægelse for at snappe den lange stok, han havde lagt fra sig på bordet. Men van Dyk kom ham i forkøbet. Med en næsten umærkelig sidebevægelse skød han sig imellem bordet og van Geldern, og idet han lagde sin brede hånd på hans arm, sagde han med en i al sin tonløshed gennemtrængende stemme: "glem ikke Eder selv, mynheer van Geldern!" Den rige fabriksherre trådte atter et skridt tilbage. Der kogte i hans indre en strøm af uforsonligt had. Han følte i dette øjeblik en umenneskelig lyst til at kaste den dumdristige musiker ud ad vinduet; men der var i den måde, hvorpå Niklas van Dyk foldede de stærke arme over brystet, og under de sorte, buskede øjenbryn målte ham fra allongeparykken og helt ned til de diamantbesatte skospænder, noget forunderligt trykkende, som fik hans blik til at blive ustadigt og hans beslutning vaklende. Van Geldern følte på en ubehagelig måde, at således havde aldrig nogen set på ham før,

og han var næsten forbavset over, at han ikke kunne se igen. Der kom ligesom spindelvæv om hans pande, og i dette spindelvæv klæbede først tankerne og så ordene fast, indtil han syntes at se dem forsvinde som sorte fluer langt ude i luften. Det var en meget ubehagelig tilstand, en utålelig fornemmelse, og van Geldern nøjedes derfor med en slags hånlig brummen, der afsluttedes med de ord: "I har vovet at tilskrive min datter?"

"Vovestykket var vel ikke stort," svarede Niklas van Dyk med en let trækning ved den ene mundvig, "såsom Eders datter har kendt mig fra van Eichels hus, hvor jeg er daglig gæst. Men har jeg vovet det, er Eders datter, eller rettere I selv, skyld deri. Hun har angst, ja rædsel for Eder, og hun bad mig aldrig at lade ord falde, som kunne tolke min kærlighed. Jeg havde derfor kun sangens vej tilbage, og den har jeg benyttet."

Allerede ved van Eichels navn gled en mørk skygge hen over van Gelderns ansigt, men da den unge musiker nævnede "sangens vej", fo'r den rige handelsherre i vejret som bidt af en hugorm.

"Sangens vej!" udbrød han og stampede i gulvet som et arrigt barn. "Kald det hellere slet og ret snyderiets vej. Hvorledes tør I bedrage mit uerfarne barn med Eders letfærdige sange og tåbelige rimerier? Hvorledes tør I overhovedet vove at nærme Eder hende, og det ovenikøbet i et hus, som jeg udtrykkelig har forbudt hende? Jo, jo! Her er spillet et artigt spil bag min ryg; men jeg skal vide at forpurre det. I og hun skal aldrig mødes oftere."

"Det tror jeg ikke," svarede van Dyk.

"Er I da afsindig, eller vil I bruge vold mod mit hus?" råbte van Geldern rasende. "Har I betænkt den forskel i stand og

vilkår, som findes mellem min datter og Eder? Van Gelderns datter gift med organisten i Haarlem? Nej, det er alt for latterligt, fuldkommen forrykt! Jeg har medlidenhed med Eder, unge mand! I burde sættes i dårekisten for Eders tale." Og van Geldern brød ud i en tør, afvisende latter, en latter, som store matadorer ofte bruger som et særdeles overbevisende argument.

En mørk vredesrødme farvede van Dyks ansigt. Det var øjensynligt, at denne latter i forbindelse med van Gelderns hovmod krænkede ham dybt og fik hans læber til at skælve; men i det næste øjeblik var han atter herre over sig selv, og idet han kastede hovedet tilbage med en stolt bevægelse, sagde han: "Mynheer van Geldern! Jeg har vundet Eders datters hjerte, ikke ved tant eller letfærdige sange, som I i Eders harme uretfærdigt beskylder mig for, men ved den kunst, hvori jeg er en mester. Jeg ser, at I har opdaget vor hemmelighed. – I Guds navn da – jeg står her for at bede om Eders samtykke."

"Det skal I få, så snart I kan belægge det gamle orgel i Haarlems kirke med guld," svarede van Geldern hånligt.

Der fo'r et foragteligt træk henover Niklas van Dyks ansigt: "I synes kun at kende én vægt, hvorpå I vejer sjælene mod hverandre," svarede han stolt, "og det er den samme, hvormed I vejer Eders dukater. I er en rig mand, van Geldern, den rigeste måske i Haarlem; men hvad er I så mere? Når tiderne er svundne, når Eders gyldne kiste er smuldret til støv, og de papirer, hvorpå I har fæstet Eders, nu så klingende navn, fortærede af orme, hvo mindes da, at der engang har været en van Geldern til? I har trådt Eders spor i sand, og selv om de er

gyldne, vil tidens bølger skylle hen over dem og udslette dem for evigt."

"Men I da?" spurgte van Geldern hånligt. "I er vel bedre faren bag orgelet i Haarlem kirke?"

Van Dyk rettede sig i vejret. Hans kinder glødede, hans øjne skød lyn, og med et smil, så fuldt af foragt, at van Geldern blegnede derved, svarede han: "Kender I slægten van Dyk? Den blev født, før Gelderland var til, og før nogen kunne tage provinsnavnet op som sit eget. I mener, at der er forskel mellem vor stand og stilling? I sandhed, I har ret! Da Eders bedstefader var en fattig linnedvæver i Haarlem, vævede han til min bedstefader det lærred, hvorpå Anton van Dyk malede sine billeder. I kender vel nok denne mester? Han er guld værd, og det forstår I jo at vurdere. Nu kommer jeg, hans sønnesøn, og beder om Eders datter. Jeg har vel ikke dette klingende malm som rangler i Eders lommer; men ejer jeg ikke det, så har jeg andet. Jeg har ikke karrigt beholdt mine skatte for mig selv. Sangens guld har jeg strøet ud mellem høje og lave. Det har fundet vej overalt, og når I træder ind i den fattigste hytte, vil I høre Niklas van Dyks glade sange tone Eder i møde. Lys og liv har jeg udsået dér, hvor I kun ser mørke og død, og når det gamle orgel i Haarlem sender sine toner mod himlen, er det kun en svag efterklang af hundrede andre, som jeg har bygget, og som hver søndag lader mine hymner tone til ære for Gud og glæde for menneskene."

"Ej, det er jo store ting!" sagde van Geldern spottende. "Så får jeg vel og på min side at stemme violen ned for at vise, hvor ringe forskellen er imellem os. Jeg forlanger ikke Haarlems gamle orgel belagt med guld, hverken med dukater eller det

sangguld, I har det så rigt med. Nej, lad os tage en ren bagatel. Kan I inden otte dage skaffe mig mage blot til den tulipan dér, er min datter Eders. Hvis ikke, må I finde Eder i, at den fattige linnedvævers sønnesøn køber Eders bedstefaders pjalter tilbage, og kaster Eder på porten som en uforskammet skryder, der ikke har vidst at holde sig inden for de grænser, som hans stilling kræver."

"Raser I?" råbte van Dyk med et lynende blik.

"1 finder måske tingen for let?" spurgte van Geldern ironisk. "I har jo kaldt min datter Eders fejreste lilje; er det da så underligt, om jeg sætter min dyreste ind mod den?"

"Som I vil," svarede Niklas van Dyk, der efter van Gelderns sælsomme forslag ikke havde haft sine øjne borte fra *Le Prince noir*. "Jeg kender fuldt vel disse spraglede glimmerblomsters værdi og ved, hvor vanskelige de kan være at skaffe til veje; men vogt Eder! I kunne måske dog komme til kort."

"Tror I?" spurgte van Geldern overlegent. "I kan jo prøve Eders lykke."

Niklas van Dyk bøjede sig ned over *Le Prince noir* og betragtede den opmærksomt. Derpå hævede han sig rask og sagde: "Jeg byder Eder farvel, van Geldern og takker for Eders løfte; men inden jeg går, ønsker jeg endnu at sige Eder ét. Vogt Eder vel for at sætte Eders lid til disse blomster, der som spraglede lakajer kun findes ved hove og i de stores prægtige sale. Al uægte glimmer, al pralende dumhed, al oppustet hovmod har sin tid; men når frøen brister, hvem tror I da vil give en dukat for huden? Tag Eder i agt! Det gærer på alle kanter; der er bedrageri og underfundighed bag hver af disse handeler, som beriger nogle, mens de bringer tusinder til

betlerstaven. Provinsernes høje råd vil tage disse forhold i betænkning, og ingen ved til hvad side skålen hælder. Vogt Eder, at I ej får skindet om ørene, når blæren brister."

"Ej, ej! Jeg vidste ikke, at I også var spekulant," sagde van Geldern med en tør latter. "Alligevel takker jeg for Eders råd, og skal lade være at følge det. Tror I, van Geldern ryster, fordi jorden skælver under hans fødder?"

"Jeg har givet Eder en advarsel," svarede van Dyk, "og jeg vil give Eder én til. Hvor vidt I end tårner Eder op, når I aldrig himlen. I bliver dog kun et menneske med lod og del i menneskets forkrænkelige kår. Så højt i flyver i dag, så dybt kan I falde i morgen. Ørnen behøver kun en pil, og den ligger på jorden. Vogt Eder for denne pil, van Geldern! Den er måske alt smedet i løndom og venter blot den bue, der kan skyde den ud. I frister mig med småting, med bagateller, som I siger. I sætter min og Eders datters lykke ind på et tilfældigt lykketræf. Velan da! Vogt Eder selv for disse tusinde små tilfældigheder, hvoraf en enkelt er nok til at fælde en mand sikrere, end pilen ørnen. Og kan I vogte Eder for dem alle, da vil jeg sige Eder, at I har ret til at hæve Eder, som I gør; for den, som er i stand til at besejre det små, først han er værdig at bære navnet den store."

Med disse ord brød Niklas van Dyk pludselig blomsten af *Le Prince noir*, stak den i sin vams og forlod det kinesiske gemak med de ord: "Vi ses igen, mynheer van Geldern!"

Van Geldern var rasende. Aldrig havde noget menneske vovet at tale således til ham, aldrig havde nogen vist en sådan frækhed, og så at plukke den kostbare blomst lige for hans næse! Nej, det var uhørt, aldeles ubegribeligt! I nogle øjeblikke blev han målløs stående og stirrede hen imod døren; derpå tog

han sig med en forvildet mine til panden og kimede så af alle kræfter på Palembang. Den sorte slave kom rullende ind, lydløs og underdanig som sædvanlig, men næppe havde van Geldern fået øje på hans forkrøbne, ydmyge skikkelse, før han greb stokken og med en så knusende vægt lod den suse ned over Palembangs pukkel, at den sorte fo'r i vejret som en viskelæders bold, og højt hylende væltede bordet, bag hvilket han søgte at dække sig. Men nu var van Geldern kommet i ånde. Slag fulgte på slag, og mens Palembang som en rumlepotte snurrede værelset rundt fløj stumper af venetianske spejle, kinesiske vaser og ostindiske pagoder omkring hans syndige skikkelse, indtil det endelig lykkedes ham at sætte ud ad det åbne vindue, hvor han forsvandt under en langtrukken hylen. Da havde også van Geldern fået nok, og efter at han, som et arrigt barn, endnu havde væltet et par kostbare palmer, der stod ham i vejen, ringede han sin gamle husholderske op og befalede hende ikke at lade jomfruen forlade sit værelse i de første otte dage. Da han havde truffet denne forsigtighedsregel, lod han en tjener bringe *Le Prince noir* op på sit værelse og gik så til sine forretninger.

Forretninger er ligesom ure. De går i reglen af sig selv. Men der er visse dage, hvorpå de ikke vil gå, og det fik van Geldern at mærke. Den voldsomme paroksysme, der havde bragt hans kinesiske museum i en så sørgelig uorden, afløstes af en sørgelig slaphed, hvorover van Geldern ikke kunne blive herre. Forgæves kørte hans prægtige vogn ham fra de smilende blomsterhaver til det forretningsmæssige kontor, forgæves gik han fra kontoret til væverierne, fra væverierne til blegepladserne; det var som om det snehvide linned ærgrede ham ved sin hvidhed, og som om de raslende tene spottede ham

ved hver omdrejning, de gjorde. Selv middagen, som ellers var glanspunktet i van Gelderns tilværelse, smagte ham ikke. Ene sad han ved sit kostbare bord, opvartet af tre tavse, ærbødige tjenere; men Doris milde smil manglede, og hendes glade blik bød ham ikke velkommen. Hen imod aften, da van Geldern havde tilbragt tiden dels med at drille sine papegøjer, dels med i stor og højtidelig tavshed at studere mønstret i de ostindiske gulvtæpper, lod han Palembang kalde, for at denne efter sædvane kunne gøre taskenspillerkunster for ham. Der blev svaret, at Palembang var løbet bort, ingen vidste hvorhen. Van Geldern drejede sig kort om, tændte med egen hånd en pibe, og gav sig til at trække den store spilledåse, som var hans næstkæreste adspredelse, op. Spilledåsen spillede et par stykker, således som en spilledåse bør spille dem, derpå gav det et knæk i den, og alle van Gelderns anstrengelser for at få den til at begynde på ny, var frugtesløse. Van Geldern knækkede sin pibe i tre stykker, kastede stumperne i hovedet på den grønne papegøje, og befalede, at vognen skulle spændes for. Da han havde nået Haarlem, gik han op på kontoret, gennemså forskellige regnskaber, og meddelte derpå bogholderen i en gnaven tone, at han tog til Amsterdam, og at man ikke skulle vente ham tilbage før om otte dage. En halv time efter var alt i van Gelderns gamle gård lukket og slukket, og selv rullede han i en magelig postchaise hen ad vejen til hovedstaden.

Alt som vognen raslede frem, gennemkrydsede forskellige tanker van Gelderns sind. Al den hånlige foragt, hvormed den dumdristige Niklas van Dyk havde overøst ham, gærede endnu på bunden af hans sjæl som en giftig strøm; men ved siden af de hævntanker, der som giftblomster svømmede på overfladen,

vuggede sig også andre, der mere angik ham selv, og som endte med at gøre ham urolig. Vistnok anså han ikke van Dyk for nogen farlig fjende, endnu mindre kunne han være inde i forretningshemmeligheder, og dog ængstede hans gådefulde ord om provinsernes råd den rige van Geldern og gjorde ham betænkelig. Med hvor megen foragt han end havde afvist van Dyks advarsel, var det dog klart, at svindelen med blomsterløg ikke kunne blive ved, og der var ingen, som i sit lønlige sind følte dette bedre end van Geldern selv. De forpligtelser, der på forhånd var indgåede til næste Haarlemmer-marked, var uhyre. De drejede sig om millioner, og van Geldern indså meget godt, at hvis de skulle indløses, ville det føre til ruin og fallitter for utallige. Han vidste desuden, at et betydeligt antal købmænd, som mere eller mindre var indviklet i disse affærer, havde indgivet et andragende til generalstaterne, hvori de gjorde gældende, at da de sidste transaktioner måtte anses for grundede på aldeles uholdbare priser, og da de afsluttede kontrakter måtte føre til almindelig ødelæggelse, skulle de forpligtelser, man havde indgået ved det sidste Haarlemmer-marked, betragtes som døde og magtesløse i lighed med, hvad loven bestemte om hasard og væddemål. Det vink, Niklas van Dyk havde ladet falde om provinsrådets mulige indgriben i disse sager, kunne måske være mere begrundet, end van Geldern i første øjeblik havde antaget; for han vidste fuldt vel, at van Dyks bekendte talent skaffede ham adgang på steder, hvor han selv, trods sin rigdom, ikke havde så let ved at komme. Også hos van Eichel kunne den dristige organist mulig have hørt noget; for van Eichel havde mægtige venner, og som sagerne stod, ville det være til hans fordel, om de sidst indgåede

forpligtelser blev erklæret for ugyldige. For van Geldern derimod gjaldt det om af al magt at holde dem oppe, og nu rullede han af sted til Amsterdam i den hensigt at skabe en ring af de mest indflydelsesrige af hovedstadens handlende, og formå dem til at indgive en adresse til generalstaterne, hvori de forlangte kontrakterne opretholdte i al deres strenghed.

Han var næppe kommet en fjerdingvej fra Haarlem, før der fo'r en pludselig tanke, eller rettere mistanke, gennem hans hoved. Havde Diestler også bragt alle løgene op i det lille magasin, og var de forsvarligt gemte? Tanken kom over ham næsten som en angst, så at han forundredes over, at han kunne have været så glemsom ikke at tælle efter, inden han rejste. Den næste tanke var, at Niklas van Dyk ved list, bestikkelse eller ligefrem tyveri kunne sætte sig i besiddelse af et af de kostbare løg, mens han var borte, og denne tanke var afgørende. Med et rask tag slog han vinduet ned og befalede den forbavsede postillon at vende om og holde lidt udenfor Haarlem. Her steg han ud og tog ad et par afsides gader skyndsomst vejen til sin store gård på torvet.

Det lille magasin, der indtog mezzanin-etagen over kontorlokalerne i første stokværk, var van Gelderns helligdom. Her gemtes nemlig de dyreste blomsterløg, og når han ret ville prale med den indflydelse, han udøvede på blomstermarkedet, plejede han at føre de fremmede agenter gennem disse lange, lave sale, hvor der på utallige egetræs hylder, lå opstablet løg til mange hundrede tusinde gyldens værdi, men ville han ret overraske og imponere, åbnede han med en ligegyldig mine døren til magasinkontoret, et rum, som var udstyret med en næsten kongelig pragt, og hvor prøver af alle de ædleste sorter

lå stablet i brogede marmorvaser, som, foruden priserne, tillige indeholdt navnene på de konger og fyrstelige personer, der havde haft råd til at betale dem. Denne gang var der imidlertid ingen at imponere. Tværtimod syntes van Geldern, at de lange, lave rum tog sig forunderligt døde ud i skæret af den voksstabel, han førte med sig, og først da han nåede magasinkontoret med dets komfortable hygge, blev han denne følelse kvit. Han tændte vokslysene i en af de svære sølvarmstager på det ibentræs skrivebord og overbeviste sig hurtigt om, at gamle Diestler med punktlig nøjagtighed havde opstablet de kostbare løg på et lille bord tæt udenfor kontoret. Van Geldern betragtede med et stille, veltilfreds blik de mange små, flammede papirsposer, som hver for sig indeholdt en så værdifuld forøgelse af hans formue, og nedlod sig endelig til med egen hånd at flytte bordet ind i magasinkontoret, hvis dør han omhyggeligt aflåsede. Derpå tændte han lysene i den anden armstage, og gav sig nu med en gniers hele veltilfredshed til at tælle poserne én for én – de var der alle, gamle Diestler havde ikke bedraget ham for en eneste. Van Geldern tog sit svære, diamantbesatte guldur frem og lænede sig med en overmodig mine tilbage på stolen. Klokken var halv elleve, og først henad midnat havde han bestilt postillonen på samme sted, hvor han havde forladt ham. Der var altså tid nok til at tænde sig en pibe, og i al magelighed udhvile sig efter dagens ubehageligheder.

Just som van Geldern holdt piben til lyset, hørte han en skarp, klirrende klang uden for, næsten som af en stålbue, der springer tilbage. Van Geldern fo'r sammen. Uden at vide hvorfor, kom han til at tænke på pilen, som van Dyk havde truet med, og en uvilkårlig angst lagde sig atter over ham. Men i

næste øjeblik vågnede hans mistanke. Der kunne være nogen skjult et eller andet sted, og uden at betænke sig, greb han armstagen, åbnede døren og stirrede med urolige blikke ind i magasinet. De flakkende lys, som osede i trækvinden, overbeviste ham hurtigt om årsagen til den forunderlige klang, han havde hørt. Det var magasindørens smæklås, som ikke havde været skudt tilstrækkeligt i, og som derfor pludselig var sprunget op. Van Geldern lukkede døren og genvandt sin sindsro på vejen tilbage; men det indtrufne tilfælde havde gjort ham opmærksom, og han besluttede at gemme sin skat på et sted, hvor ingen forræderisk smæklås så let skulle åbne sig.

Under den fløj, som stødte til det lille magasin, havde van Geldern ladet anlægge en brandfri hvælving, som stod i forbindelse med magasinkontoret ved en snæver trappe. En sådan hvælving var i de tider, hvor der hverken fandtes banker eller sparekasser, en særdeles hensigtsmæssig ting. Det gjaldt blot at omgive dens tilværelse med en dyb hemmelighedsfuldhed, og hvad dette angik, var der ingen andre end den gamle bogholder, som kendte til den. Van Geldern pakkede alle løgene ned i en kurv, åbnede et jernskab, hvoraf han udtog en kunstig dannet nøgle, og efter igen at have tændt sin tarvelige voksstabel, listede han sig som en tyv hen til den store kamin. Her skød han et felt af det polerede egetræs panel til side, krøb med en del besvær gennem den snævre åbning, og steg pustende ned ad de smalle trappetrin, der snoede sig som vindingerne i et sneglehus, med en sikkerhed, som viste, at hans besøg på dette sted ikke måtte være sjældne, fandt han den forsiring, som skjulte nøglehullet i den tykke jerndør, og da denne ganske lydløst drejede sig på sine tunge

hængsler, følte van Geldern en hemmelig glæde over sit sikre gemmested, hvor alt var mørkt, koldt og indesluttet, som han selv. Alligevel var der i nattens ensomme stilhed, i den fugtige, indestængte luft og i de flagrende skygger, som tegnede sig snart hist, snart her, noget spøgelsesagtigt, som bevirkede, at han med større omhu end ellers aflåsede jerndøren bag ved sig. Først da han havde forvisset sig om, at lås og skodder var i orden, trak han vejret lettere og åbnede langsomt det store pengeskab, som optog hele hvælvingens baggrund. Dette pengeskab var van Gelderns hjerte, og hvilket rigt hjerte var det ikke? Poser med aftalte dukater stod side om side kolde, tunge, ubarmhjertige, og dog kunne der for en af disse poser dæmpes flere sukke og tørres flere tårer, end van Geldern drømte om. Men slige sentimentale drømmerier kom heller ikke i hans tanker. Han lod blot sit spejdende blik veltilfreds glide hen over rækkerne, så efter, om kvadraterne stemmede med de tal, der var anbragt indvendig på døren, og gav sig derpå til at rydde det øverste rum for at kurven kunne få plads. Arbejdet var ikke let, for de gyldne poser vejede til, og van Geldern måtte skynde sig, hvis han skulle nå vognen til den aftalte tid. Just som han var i færd med at flytte den sidste, brast båndet, og en strøm af klingende dukater rullede hen over hvælvingens fliselagte gulv. Van Geldern greb efter voksstablen for at samle dem op, men utålmodig, som han var, væltede han den, og et pludseligt, ravnesort mørke omgav ham til alle sider. Ærgerlig famlede han sig frem til det lille bord, hvor fyrtøjet stod; men da han åbnede æsken, fandtes kun stål og sten, svovlstikkerne var sluppet op. Dette var nu ganske vist en bagatel, en af disse småting, hvorover van Geldern ikke kunne blive forbitret, især da han

selv var skyld deri, men alligevel blev han det. Med et vredesudbrud smældede han låget i og famlede hen imod døren med den ubehagelige bevidsthed, at han for første gang i sit liv måtte forlade sin dyrebare hvælving i en tilstand, som ikke var forretningsmæssig. Fortrolig med alle omgivelser fandt han hurtigt døren, stak nøglen i låsen og drejede til; men det var, som stod han foran en mur – den tunge jerndør gjorde ikke mine til at åbne sig. Van Geldern kendte den kunstige lås alt for nøje til at der kunne være nogen fejl ved den. Det måtte være skodderne, som han i mørket ikke havde trukket rigtigt tilbage; men til hans store forbavselse var alle skodderne fra, og dog ville døren ikke gå op. Forsigtig trak han nøglen tilbage, stak den ind på ny og drejede den ganske langsomt rundt; men til hans forfærdelse tog kammen ikke længer fat. Det var, som drejede han i den tomme luft, som om en usynlig hånd havde fjernet låsen fra dens leje.

En knugende angst, en spøgelsesagtig rædsel greb ham i dette øjeblik, og fik den kolde sved til at perle på hans pande. Hvad var det, som forhindrede låsen i at åbne sig? Hvilken dæmonisk magt havde slappet disse stålfaste fjedre og gjort dette mesterstykke af smedekunst uvirksomt? Var der virkelig hævnende ånder til stede, eller var det hele et spil af hans ophidsede fantasi? Det var disse spørgsmål, der slag i slag fo'r gennem hovedet på van Geldern, som, træt af at dreje, stønnende var sunket ned på den eneste stol, hvælvingen ejede. Det var en magelig, blødt udpolstret, fløjls lænestol, og dog sad han som på gløder, mens han i dyb eftertanke støttede hovedet på begge sine hænder. Pludselig fo'r han op med et glædesudbrud – nu vidste han, hvad der var i vejen. Nøglen,

som var en hulnøgle, havde han haft i sin frakkelomme. En smule fnug eller en anden ubetydelighed måtte være kommet ind i røret, og det var derfor, at den ikke fattede. Hurtigt rev van Geldern sin diamantbesatte brystnål ud af kalvekrydset og stak den ind i nøglerøret. Ak, den var blot en ubetydelighed for kort. Men denne ubetydelighed var afgørende. Han grundede et øjeblik, derpå rev han en vidje ud af kurven, prøvede den i nøglen og overbeviste sig om, at der virkelig sad en hård genstand øverst i røret, og nu kunne han forklare sig det hele. Ved middagsbordet havde han taget nogle sukkerkugler af desserten for dermed at drille den grønne papegøje. En af disse sukkerkugler måtte have skjult sig i lommens hjørner, måtte være kommet ind i nøglen og forhindrede nu kammen i at tage fat. Hvilke forbavsende, ubegribelige småting kunne dog være afgørende for et menneske, selv om han hedder van Geldern og ejer millioner! Her var det en sukkerkugle, der lukkede døren, denne jerndør, som var skillerummet mellem et liv i vellystig frådsen og – hungersdøden.

Hungersdøden! – Van Geldern fik en kvalm, vammel sugen om hjertet. Han følte sig dødelig syg, og mere faldt end satte sig i den bløde lænestol, hvor han havde tilbragt så mange timer i stolt glæde over sine sammenskrabede skatte, han, van Geldern, dø af sult! Dø, ligesom en anden stodder, og det mens klingende guldstykker rullede under hans fødder? Nej, det var umuligt! Der måtte jo så ingen nåde, ingen himmel, ingen mild og barmhjertig dommer være til. Her stoppede van Gelderns tankegang pludselig. Mild og barmhjertig dommer? – Havde han dømt mildt, havde han været barmhjertig mod nogen, selv i den yderste nød? Tanken kom så lynklar og med en så uafviselig

kraft, det var, som om nogen midt i det dybe mørke spurgte ham derom, og han måtte svare nej, og nej – bestandigt nej! Hans tanker gled videre. Det blev ham pinligt at tænke på Gud eller forløsning ved Gud. Praktisk som han var, gav han sig til at anstille sandsynlighedsberegninger over, hvor længe det ville vare, inden man savnede ham; men disse gav et ganske håbløst resultat. Doris, som først og fremmest ville spørge efter ham, havde han spærret inde. Palembang var løben sin vej, fordi han havde mishandlet ham, og den gamle bogholder ville ikke savne ham før om otte dage. Otte dage! – Van Geldern skælvede. Han mindedes at have læst, at folk kunne leve i syv dage uden at få nogen næring, men at de allerede på den femte var så forkomne, at al hjælp kom for sent. Altså fem dage! Van Geldern bøjede hovedet, skjulte ansigtet i sine hænder og brast i en krampagtig hulken, der på en uhyggelig måde kastedes tilbage fra de hårde vægge og hvælvingens buede loft. Men det anfægtede ham ikke; han følte ligesom en lettende befrielse ved at græde, og han vedblev at hulke som et barn. På én gang fløj en tanke gennem hans hoved – van Dyk! Hvor sælsomt havde denne mand i al sin energiske bestemthed virket på ham? "Kun den, der er i stand til at besejre det små, kun han er værdig til at bære navnet den store," således havde van Dyk jo sagt. Var det da ikke muligt at overvinde denne ubetydelige bagatel, som hindrede ham i at komme ud til et liv, hvorfra han så nødigt ville skilles? Van Geldern grundede dybt, hans hjerne arbejdede ufortrøden, men det var ham ikke muligt at se noget middel til frelse. Pludselig fo'r han i vejret med et udbrud af glæde – nu havde han det!

Med rystende hænder famlede han efter kurven og udsøgte sig en vidje af passende længde. Derpå tog han atter brystnålen, og forsøgte at rive nålen ud af dens hængsel. Det lykkedes ham, og nu gjaldt det kun om, at sætte den fast i vidjen, så havde han et redskab, hvormed han kunne kæmpe sig frem til lyset og livet. Forsigtig begyndte han at bore nålen ind i træet, men mørket var tæt, og den spænding, hvorunder han arbejdede, fik hans i forvejen ubehjælpsomme hænder til at skælve. Pludseligt bøjede vidjen ud til siden, et dybt og smerteligt stik i tommelfingeren fik ham til at gøre en uvilkårlig bevægelse, og nålen fløj med en klingrende lyd langt hen ad stengulvet. Van Geldern sad nogle øjeblikke som forstenet. Så gav han sig til at lede, idet han på hænder og fødder famlende krøb hen ad hvælvingens iskolde gulv; men han fandt kun guld, guld og atter guld – kun disse unyttige dukater, hvorfor han havde trællet hele sit liv. Nålen var forsvundet; den måtte være faldet i en revne mellem fliserne – alt håb var ude.

Van Geldern tog sit store silketørklæde op og tørrede sveden af sit ansigt. Han greb atter nøglen, satte den i låsen, prøvede den på ny, og overbeviste sig om, at tilstanden var lige så håbløs som før. Så drog han et dybt suk, famlede hen til den gamle lænestol og sank ned i den i en tilstand af sløv udmattelse, som gjorde det pinligt for ham at tænke. Han sov ikke, han vågede ikke, han havde kun en dump fornemmelse af en søndertrådt tilværelse, der tabte sig i ulykkens bundløse dybde.

Hvor længe han således sad, gjorde han sig ikke rede for. Tiden syntes at stå stille, og der trængte ikke en lyd gennem disse favnetykke mure og jernbeslagne døre. Den dybe stilhed, det øde mørke rundt omkring ham begyndte at blive ham

rædselsfuldt. Den fugtige kulde, som han hidtil ikke havde ænset, trængte gennem marv og ben, og i et anfald af fortvivlet raseri fo'r han op og gav sig til med hænder og fødder at rase mod den jernbeslagne dør, idet han forbandede van Dyk, sin datter, sig selv og den moder, der havde født ham. Men paroksysmen var kun af kort varighed. Van Geldern følte pludselig en dyb, skærende smerte, som om nogen kløvede hans hoved, og med et hvinende angstskrig styrtede han baglæns til jorden.

Hvor længe han havde ligget, og hvorledes han kom til at ligge på dette hårde, iskolde stengulv, derom havde han slet ingen forestilling, da han slog øjnene op, var det med en følelse af forundring; men i næste øjeblik kastede rædslens mare sig atter over ham og knugede ham i sit klamme favntag. Det syntes ham, at der måtte være gået dage, ja uger, at han var blevet en ældgammel mand uden spændkraft og vilje, og samtidig dermed følte han en nagende hunger, en brændende tørst, som viste ham, at den hjernerystelse, der var forårsaget ved faldet, måtte have varet længe, meget længe. Efter nogle forsøg lykkedes det ham at rejse sig, og svag som et barn tumlede han hen til lænestolen, sank sammen i den og følte, at han måtte gøre den yderste vold på sig selv for ikke at synke hen i en ny døs, som, det mærkede han, kunne blive den sidste. Han var knust, lammet, tilintetgjort. Det før så stolte sind med de højtflyvende planer grublede med dyrets begær kun på ét – føde, næring, ophold for det kæmpende liv. Hans hænder famlede usikkert i alle retninger. Pludselig stødte de på kurven, hans håndflader gled hen over de runde, friske løg, og uvilkårligt bøjede de sig om dem, som gribbens kløer om det

styrtede ådsel. Hvad brød han sig nu om, at hver enkelt af disse havde den samme pris som den, han havde sat på sin datters hånd? Hvad magt lå der på, at han i få minutter fortærede tusinder af gylden, når blot denne brændende pine, denne nagende marter kunne blive stillet? Som en ulv kastede han sig over sit bytte; det ene løg forsvandt efter det andet. Hulningen i kurven blev større og større, og det var med et suk, at han til sidst skød den fra sig, idet han erindrede, at hans fængselstid måske kunne blive lang, og at det gjaldt om at opholde livet så længe som muligt. Men var hans føde kostbar, syntes den også at give ham fornyet kraft, og med kræfterne kom atter tanken om en mulig befrielse. Han ordnede de tiloversblevne løg i små bunker, hver bestemt til én dags ration, og tog så atter fat på kurven. Vidje blev trukken ud efter vidje, og idet han i angst og bæven rettede en bøn til den Gud, der i hans velmagts dage havde forekommet ham som en dum, absurd overtro, begyndte han atter sit rastløse arbejde med at udbore nøglen, nøglen til det liv, han ikke kunne slippe. Og således sad den rige van Geldern bedende og arbejdende, prøvende vidje efter vidje, indtil alt var revet op i stumper og stykker, uden at give noget resultat. Da faldt han på sine knæ, skjulte ansigtet i lænestolens puder, og bad til Gud, at han ville gøre pinen kort.

Inde i Haarlem gik imidlertid alt sin sædvanlige, rolige gang. Den gamle bogholder strøg regelmæssigt hver morgen en dag ud af almanakken, og gik, når dette var besørget, med største sindsro til sit arbejde. Doris tænkte med lønlig angst på, hvorledes faderen ville tage imod hende, når han kom tilbage, bad hver aften en bøn for sin lykke, og tittede hver morgen bag

de lyserøde silkegardiner ud efter Niklas van Dyk, som jo dog gerne tilfældigvis kunne komme dernede bag hækken – men han kom ikke. Hvad Palembang angik, så var han måske den af dem alle, som havde det bedst; for en forfriskende søvind pustede ham lige i hans grinende ansigt, og når han om morgenen tidlig stak sit sorte fjæs ud af kokkens sorte kabys, hvorfra en liflig madlugt steg i vejret, så han i tankerne Javas palmeskove og bambustaget på sine forældres hytte. Ak, hvad havde van Geldern ikke givet for at være sin egen slave!

Når Doris hver morgen med et lille suk fjernede sig fra vinduet, uden at have set sin trofaste Niklas, da hidrørte dette ikke af frygt fra hans side. Van Dyk kendte ikke til frygt, og den modtagelse, han havde fundet hos van Geldern, tjente kun til at anspore ham til fornyet virksomhed. Med trylleblomsten i sin vams, ilede han tilbage til Haarlem og gjorde med fortvivlet hast alt, hvad han ejede af værdisager, i rede penge. Derpå bestilte han kurérheste til Amsterdam, og da han var kommet dertil, vandrede han fra blomsterhandler til blomsterhandler, fra amatør til amatør, bestandigt fremvisende *Le Prince noir* men uden at modtage noget andet svar, end at denne mageløse blomst var ukendt, og at man ville give tusinder af gylden, hvis man selv var i stand til at opdrive den.

Udmattet nåede van Dyk langt ud på aftenen til sit hjem, og var allerede på veje til at gå til ro, da man pludselig bankede på hans dør. Van Dyk lukkede op, og foran ham stod en lille, vissen mand, som han uklart erindrede at have set en gang før. Den lille mand med de underligt store, kloge øjne, som van Dyk især mindedes, begyndte med at fortælle, at han var blomsterelsker, at han havde en stor samling af de sjældneste tulipaner, og at

han tilfældigvis havde hørt, at van Dyk skulle være i besiddelse af en varietet, som havde vakt almindelig forbavselse i hele Amsterdam. Træt, som han var, ønskede van Dyk i sit stille sind den lille mand pokker i vold, men åbnede alligevel det skrin, hvori "*Le Prince noir*" hvilede som en prins i sin vugge. Den lille mand havde næppe set den, før han udstødte et skrig af overraskelse. Han gik et par gange uroligt op og ned ad gulvet og spurgte til sidst i synlig bevægelse, hvor meget van Dyk ville have for den.

"Den er ikke til salg," svarede denne.

"Jeg betaler Eder straks fem tusinde gylden" sagde den lille mand, "hvis I kan skaffe mig det tilsvarende løg med nøjagtig underretning om, fra hvilket driveri i Holland det skriver sig."

"Og jeg," svarede van Dyk, "giver Eder seks tusinde og al fornøden underretning, hvis I er i stand til blot at skaffe mig et eneste løg af denne tulipan."

"Kan I tie?" spurgte den lille mand med en hemmelighedsfuld mine.

"På mit æresord," svarede van Dyk.

"Nuvel," sagde den lille mand med et klogt blik på van Dyks ærlige ansigt, "jeg kender Eder bedre, end I selv aner. I er Niklas van Dyk, organist ved Haarlems domkirke, og jeg er Jean Mylius, gartner hos van Eichel, hvor jeg af og til har set Eder. Denne tulipan, som I her viser mig, er tillige med en tre hundrede løg for fjorten dage siden forsvundet af vort blomsterhus."

"Umuligt!" råbte van Dyk og trådte et skridt tilbage.

"Det er, som jeg siger," svarede Mylius roligt. "Jeg kan ikke tage fejl af en varietet, som jeg selv har brugt så mange år om at

fremelske. Det følger af sig selv, at jeg med glæde skænker Eder et løg, hvis I kan sige mig, hvem tyven er."

"Denne tulipan er kommet fra van Gelderns drivhus," svarede van Dyk og bøjede hovedet.

"Tænkte jeg det ikke nok!" skreg Mylius med funklende øjne. "Så har gamle Diestler dog en finger med i spillet!"

"Det tror jeg ikke," svarede van Dyk hurtigt. "Diestler er en ærlig mand."

"Ærlig? – Ærlig! – Hvem tror I ærlig i vor forretning?" spurgte Mylius og trak på skuldrene. "Jeg er det ikke, og Diestler endnu mindre; men han er for snu en ræv til at lade sin hale sidde i saksen. Ser I, Diestler er min rival, og jeg tør sværge på, at han har disse løg på anden eller tredje hånd, naturligvis uden i mindste måde at vide, at det er hans ven Mylius, som har trukket dem."

"Hvad agter I nu at gøre?" spurgte van Dyk, noget urolig over den vending, sagerne havde taget.

"Det skal jeg sige Eder," svarede Mylius med et listigt blik. "Jeg lader fuglen ganske rolig gå i donen på de rønnebær, den har stjålet. Gamle Diestler tror naturligvis, at de tre hundrede løg er hele min beholdning, eftersom der ikke fandtes flere i blomsterkasserne, men han kender ikke min reserve. Det vil tage ham meget længere tid at trække nye løg end mig, og inden han får *Le Prince noir* på markedet, vil jeg have forsynet alle van Eichels agenter. Han kan sætte sin pris så lavt han vil; jeg skal nok undersælge ham, og hvis van Geldern har knyttet spekulationer dertil – o, ho!" Og Mylius fæstede sine kloge, blinkende øjne skarpt på van Dyk, slog et knips i luften med fingrene og snurrede rundt på hælen som en top.

Tidligt den næste morgen rullede van Dyk og den lille, vævre gartner tilbage til Haarlem, hvor postvognen blev holdende uden for van Eichels pragtfulde landsted. Van Dyk havde megen møje med at løsrive sig fra den snakkesalige Mylius, som vedblev at føre ham fra det ene drivhus til det andet, og der var øjeblikke, hvor han begyndte at tænke på, om ikke den lille gartner holdt ham for nar. Endelig åbnede Mylius døren til det sidste lange blomsterhus. En blød, varm luft, en frisk, berusende vellugt slog dem i møde, og den utålmodige van Dyk trådte forbavset et skridt tilbage – dér stod *Le Prince noir* i sit bløde, kulsorte harnisk, lige så aristokratisk, lige så fornem og lige så atlaskglinsende som den, han havde set i det kinesiske gemak.

Med strålende øjne og med en sjælefryd, som kun den, der har elsket, forstår at fatte, modtog van Dyk den kostbare gave, og en time efter holdt han foran van Gelderns landsted; men allerede her begyndte en koldere luft at slå ham i møde. Palembang åbnede ikke, som sædvanlig, den lille havelåge på det velbekendte signal. Doris var ikke at se, og endnu mindre at få i tale. Hun var syg, hed det, og kunne ikke modtage nogen. Hvad endelig van Geldern angik, så var han rejst bort i forretninger på ubestemt tid, og da van Dyk spurgte hvorhen, lukkede tjeneren med blid uforskammethed døren lige for hans næse, uden at værdige ham et svar.

Men van Dyk lod sig ikke afvise så let. De dampende postheste måtte atter gøre omkring, og en time efter stod han i van Gelderns kontor, fast bestemt på at sætte sin vilje igennem. Den gamle bogholder gjorde heller ikke nogen vanskelighed, men meddelte ham med et forretningsmæssigt buk, at

mynheer van Geldern allerede for nogle dage siden var rejst til Amsterdam, og at han først ventedes hjem i løbet af en uge. Van Dyk takkede, bestilte nye postheste og jog så igen tilbage til Amsterdam; men her begyndte vanskelighederne. Ingen vidste noget om van Gelderns ankomst, ingen havde talt med ham eller blot set ham, og på posthuset erklærede man rent ud, at han ikke kunne have taget nogen postbefordring fra Haarlem, da en sådan ikke var kommet. En uhyggelig mistanke begyndte at vågne hos van Dyk, da han hen imod aften mødig vendte tilbage til det samme herberge, hvor han dagen i forvejen havde haft sit møde med Mylius, og da han i skumringen tankefuld vandrede op og ned i det store, uhyggelige værelse, der var blevet ham anvist, groede denne mistanke frem som en paddehat, der næres og trives i mørket. Van Geldern førte i reglen store pengesummer med sig, når han var på forretningsrejser, og landevejen mellem Haarlem og Amsterdam var på de tider ikke fuldkommen sikker. Hvis han var blevet myrdet? En uhyggelig uro, som ikke var langt fra angst, greb van Dyk. Men i næste øjeblik var al træthed, ja selv tanken derom, forsvundet, og midt i nattens mørke rullede han atter tilbage til Haarlem. Her fik han på posthuset den højst overraskende efterretning, at van Geldern rigtignok for nogle aftener siden havde bestilt en kurérbefordring til Amsterdam, men at han var vendt om ved "de hvide møller", og at postillonen forgæves havde ventet på hans tilbagekomst. Man havde imidlertid ikke taget sig denne lille uregelmæssighed synderlig nær, da van Geldern oftere havde gjort noget lignende, og i slige tilfælde ikke lod høre andet fra sig end klingende betaling.

Her stoppede altså sporet, og hvor megen umage van Dyk end gjorde sig, syntes det at være udvisket med det samme.

Fuld af stigende uro, der ikke lod ham et øjebliks fred, vandrede han på lykke og fromme omkring i den natstille by, indtil en rødmende stribe i øst viste ham, at dagen nærmede sig. Da syntes han, at det vågnende liv fyldte ham med en kvalm, tung fornemmelse, og uden at forbinde nogen bestemt hensigt dermed, slentrede han atter uden for Haarlems porte.

Der er ved slige ubestemte vandringer det ejendommelige, at en ubevidst tankemagt altid fører den pågældende til det sted, som er midtpunktet for hele hans tankebevægelse. Således gik det i det mindste van Dyk – inden han vidste af det, stod han atter foran den gule havemur, hvor de gamle alme susede i morgenvinden, hvor Haarlemmer-havets gråblå bølger væltede sig imod den fløjlsgrønne dæmning, mens van Gelderns landsted, som indesluttede målet for alle hans ønsker, lå endnu halvt ombølget af morgentågernes grålige slør. Spejdende sneg han sig langs havemuren hen til den lille låge, hvortil Palembang tidligere havde skaffet ham nøglen, og et øjeblik efter kom han ad den gamle nøddehæksgang op imod Diestlers hus. Selv en mindre skarpsynet iagttager ville straks have opdaget, at der her var noget usædvanligt på færde. Skodderne var ikke sat for. Døren stod halvt åben, ikke en sjæl fandtes i huset, ja, om det så var den tykke, arrige mops, som van Dyk på sine natlige vandringer havde frygtet mest af alle, så var den borte. Det lille, venlige havehus med sine grønne humleranker og tætspundne vedbend lå øde og stille i morgenlyset – alt tydede på en natlig flugt, og van Dyk anede grunden. Ilsomt vandrede han langs takshækken, forbi faunerne, nymferne og

det plaskende springvand op imod landstedet. De grønne skodder var lukkede, på et eneste vindue nær, hvis blanke ruder tindrede i morgensolen, der netop i dette øjeblik steg op af Haarlemmer-havets blinkende vande. Pludselig fløj vinduet op, og en lysere, varmere og mere skinnende sol havde aldrig strålet over ham. Det var Doris, hans elskede, tilbedte Doris, som bredte armene ud imod ham; det var hendes bløde, jublende stemme, som klang om kap med fuglenes kvidrende morgenhilsen; det var hende, den savnede, den længselsfuldt ventede, hvis blik søgte hans, og inden van Dyk vidste hvorledes, lå hun i hans arme og hældede sit hoved til hans bryst. Men i næste øjeblik fo'r hun skælvende tilbage. "Fader!" hviskede hun med bævende stemme og forsøgte at sno sig ud af hans favntag.

Dette ene lille ord, så simpelt og så klagende, så rørende i al sin angst, vakte på én gang van Dyk. Med få ord fortalte han hende om de vilkår, hendes fader havde stillet ham, om mødet med Mylius, om sin erobrede lykke, om det håb, han knyttede dertil, og Doris' kinder glødede om kap med den stigende morgensol. Men da han betroede hende sin mistanke og fortalte, hvor forgæves han havde søgt van Gelderns spor, ængstedes hun mere og mere, indtil hun endelig med et pludseligt angstråb sank i hans arme.

Der havde aldrig været noget hjerteligt forhold mellem van Geldern og hans datter. Stolt og bydende, som han var, med hovedet fuldt af kold forretningskløgt, havde han aldrig haft en tanke til overs for det sjæleliv, der som blomster spirer frem i en ung piges hjerte, han havde behandlet hende som et barn, overøst hende med luksus, og forlangte sin simple betaling – at

hun i et og alt skulle føje sig efter ham, selv om hun ubarmhjertigt skulle sønderrive blomsterfloret i sit indre. Og dog kendte Doris langt mere til faderen og hans anliggender, end denne drømte om. Som barn havde hun haft to venner, sin afdøde, uforglemmelige moder og den gamle bogholder, som nu, vranten og sær, holdt sig i ærbødig afstand fra den unge dame, hvem han betragtede som et højere væsen. Og dog havde hun redet på hans knæ; han havde fortalt hende eventyr, så at barnet rystende af angst havde knuget sig til hans bryst; og mellem disse var der et om kongesønnen, som trolden havde lokket ned i guldhulen, hvor han ville være død af sult på dynger af dukater, hvis ikke prinsessen, som holdt så meget af ham, havde åbnet døren med sin underblomst og kaldt ham tilbage til livet. Moderen havde engang hørt dette eventyr; men da havde hun revet barnet fra ham, krystet det i sine arme med et udtryk af rædsel og sagt, at han skulle passe på. Fra dette øjeblik af var det trængt dybt ind i barnets sind, at der et eller andet sted i den skumle, uhyggelige gård på torvet måtte være en hule, hvor trolden lurede, for med sit guld at lokke sjælen i afgrunden. Engang havde hun sagt dette til sin moder, og da havde hun nikket på en forunderlig sørgmodig måde, klappet hendes hoved og sagt, at Gud kunne forløse, han var mægtigere end guldtrolden. Doris vidste egentlig intet. Det var kun barnedrømme, hun havde at holde sig til; men disse kan undertiden være næsten geniale. Som i et klarsyn så hun nu alt: Den skumle hvælving, den døende fader – og rædslen overmandede hende; men i det næste øjeblik var hun atter sig selv, idel liv og virksomhed, værdig til den mand, hun havde kåret. Tjenerskabet blev vækket, hestene spændt for, og i

flyvende fart gik det af sted til Haarlem, hvor de tidligt vågne forretningsmænd fra deres kontorvinduer havde den mærkværdige vision, at van Gelderns forgyldte ekvipage strøg gennem gaderne med jomfru Doris og – utrolige tanke – organisten.

Den gamle bogholder, som just havde taget stade i sin højryggede kontorstol og forberedt sig til dagens arbejde, var lige ved at gå bag over af overraskelse, da Doris og van Dyk åndeløse styrtede ind i hans allerhelligste; men næppe havde han hørt de første ord fra Doris læber, før han blev så hvid som et lagen. Med rystende hænder tumlede han hen mod det store pengeskab, åbnede det og udtog af et hemmeligt rum en nøgle, som han overrakte Doris. To minutter efter var man i det lille magasinkontor. Lysene i armstagerne var brændt helt ned i deres piber, døren til den hemmelige trappe stod åben, en død, mulden luft trængte op ad den, og her segnede Doris om, ude af stand til at modstå den angst, som gravluften indgød hende. Van Dyk bød den gamle bogholder at stå hende bi, tændte med fast hånd en lygte fra magasinet og steg uden at tøve ned i det dyb, som åbnede sig foran ham. Få øjeblikke efter havde han nået sit mål, jerndøren drejede sig på sine hængsler, lygten hævedes i vejret – hvad var det, han så ligge udstrakt for sine fødder? En bleg, udtæret, oldingagtig skikkelse på dynger af dukater, spredte hist og her, rystede ud af halvmugne poser i dødsangstens sidste, forfærdelige vanvid. Van Dyk var stærk; men i dette øjeblik styrtede tårerne ud af hans øjne. Hans knæ vaklede, og ude af stand til at yde bistand, styrtede han, rystet i sit inderste, op ad trappen for at hente hjælp, om hjælp endnu var mulig.

To timer efter rullede en lukket vogn stille og langsomt gennem Haarlems gader. Alle vendte sig om og så efter den, for alle vidste, at i den lå den rige van Geldern, som, trods sin rigdom og herlighed, var død uslere end den fattigste betler i Haarlem. Nyheden fo'r som en løbeild gennem gader og stræder, selv de adstadige handlende sprang over disken for i en fart at komme udenfor, og da vognen nåede byens port, var trængslen så tæt, at kusken næppe kunne komme igennem. Denne gang var der, mærkeligt nok, ingen, som tog hatten af. Kun en eneste nærmede sig vognen med blottet hov, standsede kusken, talte nogle få ord med lægen, og gik så bort med oprigtig deltagelse i sine brede, ærlige træk – det var van Eichel.

De meddelelser, som den i vognen siddende læge i al hast gav ham, var imidlertid af en ganske anden natur end de, som gik fra mund til mund hos den gabende mængde. I en by, og mest i en handelsby, er man meget resolut med at slå folk ihjel, og da van Gelderns tragiske skæbne syntes at være dikteret af en hævnende Nemesis, tvivlede man den dag heller ikke i fjerneste måde om, at van Geldern var død. Og som død kørtes han også af sted i sin prægtige ekvipage, understøttet af lægen og den trofaste van Dyk. Som død blev han båret op ad landstedets blanke fajancetrappe, ført gennem det kinesiske gemak, og først da Doris hen på aftenen i stille, stum fortvivlelse bøjede sig over ham og fæstede sine bløde, varme læber på hans iskolde pande, først da drog han et dybt suk, åbnede de matte, så længe tillukkede øjne og stirrede på hende med et udtryk af vild rædsel.

Men i det næste øjeblik, hvilket væld af salig henrykkelse strømmede ikke ind over ham? Det var ikke længer det tunge,

knugende mørke, ikke den fugtige, iskolde kælderluft, ikke gravens skygger, ikke dødens rædsler, der omringede ham på alle sider – nej, det var kærlige, strålende blikke, varme læber, venlige håndtryk, mild blomsterduft, og henrykkelsens søde tårer, som førte ham tilbage til livet. Doris knælede foran hans seng, holdt hans iskolde hænder mellem begge sine og dækkede dem med kys, mens hun på én gang hulkende og med glædestrålende blikke kaldte ham ved de ømmeste navne. Men ved siden af hende stod en høj, mørk skikkelse med en fjerbaret i hånden og begge armene foldede over det brede bryst, han så på van Geldern med et sådant underligt, smerteligt spørgende blik, der var så megen deltagelse, så megen sorg og oprigtig. Hengivenhed i disse store, mørkegrå øjne, at van Geldern, skønt han hverken kendte ham eller kunne samle sine tanker til et ordnet hele, dog uklart syntes, at han havde begået en stor uret imod ham. Ved siden af denne mand så han uklart en mørk, duftende blomst, som van Geldern syntes at have set for mange, mange år siden, og hvorpå han havde sat en høj, nu ham ganske ufattelig pris. Pludselig bøjede den mørke mand sig ned imod ham, hviskede et navn og pegede på den sælsomme blomst med de gravsorte farver. Da fo'r der en skælven igennem van Geldern. Hans blege kinder fik farve, han udstødte et let skrig, men i næste øjeblik sank han halvdød tilbage, idet han med anstrengelse af sine sidste kræfter lagde Doris hånd over i van Dyks og holdt dem fast samlede.

Seks uger efter gik nye og meget overraskende rygter gennem det forbavsede Haarlem. Van Geldern var ikke alene blevet rask, men havde dagen i forvejen trolovet sin datter Doris med organisten van Dyk. Dette var noget, som enkelte ganske

vist fandt tydende på begyndende blødhed i hjernen, forårsaget ved mangel på næring, mens der dog var andre, som fandt at trolovelsen var i sin orden og gerådede van Geldern til ære. Denne mening fik, mærkeligt nok, lidt efter lidt et vist overtag, da man erfarede, at det var van Dyk, som ikke alene havde frelst ham fra hungersdøden ved sine energiske bestræbelser, men også fra meget forfejlede spekulationer ved at give ham nogle mærkelige oplysninger om *Le Prince noir*, og grunden til gamle Diestlers pludselige forsvinden.

Men havde efterretningen om trolovelsen forbavset Haarlems samtlige kontorer, så gjorde brylluppet det endnu mere; for på denne mærkelige dag så man van Eichels ekvipage holde side om side med van Gelderns, og begge de gamle handelsherrer være i en venskabelig strid om, hvem der først skulle gå ind ad kirkedøren. Hvad van Geldern personlig angik, da påstod folk, som kendte ham nøje, at han efter sin sygdom slet ikke var den samme, som før. Han havde fået adskillige, meget excentriske, og for en forretningsmand aldeles upassende meninger, såsom at fattigdom ikke var en brøde, at man kunne eftergive sine kreditorer, og at rigdom vel var en magt, men ingenlunde den absolutte magt, som mange er så tilbøjelige til at påstå.

Da endelig den mindeværdige syv og tyvende april oprandt, på hvilken et dekret fra generalstaterne knækkede tulipansvindleriet for bestandig, begik van Geldern en række udskejelser, som viste, at opholdet i gravkælderen ganske vist måtte have berøvet ham en del af hans ellers så solide forstand. Uagtet denne skæbnesvangre forordning bestemte, at alle de, som havde deltaget i spekulationen, skulle svare deres

skyldnere til sidste hvid, og uagtet van Geldern ved dette dekret ville have tjent utrolige summer, teede han sig dog, som om denne forordning slet ikke eksisterede. Ja hans opsætsighed mod regeringen gik endog så vidt, at han ikke engang stævnede van Eichel, skønt han havde fordringer på ham til et beløb af over tre hundrede tusind gylden. Herved blev van Geldern vel ikke fattig, men ganske sikkert en mindre rig mand, end han ellers ville være blevet, og da han, forunderlig nok, hverken benyttede sig af krisen, nøden eller den tiltagende pengeknaphed, fandt de fleste i Haarlem, at han gjorde fuldstændig rigtigt i at ophæve firmaet og leve hos sin datter som et gammelt fjols, der ved et ulykkeligt tilfælde havde glemt, hvad forretninger er.

De sidste på Solej

Solej hed en gård, som lå i det trange af dalen ind under fjeldet. Om sommeren, når solen stod højest, strøg et mat, gult skær hen over de sorte graner, der skyggede for vinduerne, og faldt som en lysgul solplet ind over et par geranier, som langvoksne og blege rakte deres vantrevne grene mod ruden. Den øvrige tid af året lå Solej i skygge. Om vinteren i sne, om våren i dynd; for flommen fra elven nedenfor kørte i hvidgråt skum helt op over vejen og slikkede mod grundstenene. Set langt borte lignede Solej svalereder, klistrede til fjeldvæggen, men kom man længere ned i dalen, lå den tung og sort som én stor og to små ligkister, for den langagtige hovedbygning og dens to små stabur var ikke rødmalede, som de andre gårde, men tjærede sorte lige ned til grunden, for at holde fugtigheden ude. Tungt og alvorligt hævede fjeldet sin gråsorte stenvæg op over den, tavse og mørke stod granerne i række foran den, og tungt og trist var der på Solej nu som fordum – lykken havde aldrig hængt ved den gård. Slægt på slægt var vokset op dér, havde strakt armene ud mod sollyset og lykken i bøn; men kun døden havde hørt dem. Svamp og skimmel fra det kolde fjeld havde kastet deres sporer hen over gårdens mure og derfra ind i beboernes blod. Slægt på slægt var blegnet som geranierne i vinduet; for hvor solen ikke kommer, dér kommer jeg, havde den gamle doktor sagt, og han fik ret. Han kom til faderen, til moderen, til to søstre, og hver gang han kom, var døden hans kusk. Nu var der kun to sønner tilbage: "de sidste på Solej", som

de hed i bygden. Guttorm, den yngste, en knøs på atten år, og Od, en kæmpe på fire og tyve, der så ud, som om han kunne være hans fader; men han havde også fra lille tjent Halvard Sæmundsen, den rige landhandler på Fosnæs, og dér skinnede både lykken og solen. Da kirkeklokkerne havde lydt over den sidste af søstrene, holdt brødrene bøn ved den nys tilkastede grav, der gemte alt, hvad de havde elsket. På hjemvejen til Solej blev de så enige om at sælge gården og drage til en tredje søster, der boede i vidundernes land, i det frie Amerika. Langt mod vest var hun dragen, allerede som ung, med sin hjertenskær, og når hun skrev om sin lykke, flimrede alt i den nedgående sols rosenfarvede stråleskær.

Hist, hvor solen går ned
bor min lykke, min fred,

havde hun tit sunget for Guttorm. Od mente, at han kunne blive en flink skovhugger, og den svagelige Guttorm med de klare øjne spillede violin, så at pigerne i bygden snart dansede, snart græd. Fjorten dage efter blev der holdt auktion; men der meldte sig ingen andre end Halvard Sæmundsen, som købte gården til nedbrydning, og da først rygtedes det, at de sidste på Solej ville udvandre.

Tung, tæt og grå hang tågen hen over dalen. I mange dage havde det skylregnet, men nu var augustvarmen slået ned af nordenvinden, og som tætte, rygende tågesøjler steg den atter op fra elven, der, buldrende i bratte strig fra Fosnæs, strøg ned gennem dalen. Dér nede var alt endnu varmt, lummert, næsten trykkende. Regnen hang i dråber på birkenes blade og trillede

derfra ned over mos og bregner, som kravlede ud af fjeldkløfternes revner. Himlen var endnu blygrå, jævnt overtrukken, med enkelte lysbrydningssteder, der sendte et gulligt aftenskær ned over tågemasserne, der boltrede sig sammen i daltragten, som var der trængsel for at komme til at undvige. Højere oppe blev tågesløret mere løst, og øverst tittede sorte fyrretoppe frem, nogle højere, andre lavere: de så ud som en række alvorlige riddersmænd med tågestrimler om halsen, nederst, mellem elven og fjeldet, løb en smal vej opad mod Fosnæs, og ad den gik Guttorm og Od, begge i vandstøvler og tykke grå dyffels frakker. Od bar et svært tornyster, Guttorm et lettere, fra hvis dæksel violinen stak frem, vel forvaret i en sælskinds pose. Begge gik langsomt, side om side, uden at tale. Af og til vendte Guttorm hovedet og så over mod Solej; men det lå skjult i tågen, pludselig sagde han: "Lad os vente til i morgen! Vi når dog ikke Fosnæs i kvæld."

"Og Guri?" spurgte Od.

Guttorm svarede ikke, men tog længere skridt.

"Hvad piber du for?" spurgte Od og tog broderen ved armen.

"Jeg græder ikke," svarede Guttorm. "Det er blot vandet, som drypper fra min kasket."

Od slap hans arm næsten med et ryk, og de gik videre, tavse som før.

Regnen tog atter fat; fin, ruskende, så drev den ned i byger. Vejen var opløst, hist og her stod vandet op fra elven, og af og til, når vinden bar på, brødes den dybe stilhed af en fjern, brølende larm, der rullede frem mellem granernes stammer – det var Gravfossen, som var i flom, og som nu med tidobbelt vælde styrtede sig ned under Fosnæs, hvor Halvard Sæmundsen

boede. Ham agtede de at besøge, for at få købesummen for Solej udbetalt.

Endelig nåede de broen, hvor vejen bar over mod Fosnæs; men da de skred ned ad bakken, kunne de ikke blive den va'r. Guttorm mente, at tågen dulgte den; men da de kom til leddet, fik Od ret. Flommen havde løftet brodækket og slængt noget af det op over skærene, der som ryghvirvlerne af en hval ragede op af elven. Kun brostolperne og tværtræerne stod endnu, og mellem dem brød elven sig i skummende bråd, der slog dem lige i ansigtet.

"Vi skal have pengene," sagde Od, idet han roligt begyndte at trække sine vandstøvler af over jernkrampen på ledstolpen.

"Vi får vente til i morgen," mente Guttorm.

"*Nordstjernen* venter ikke," svarede Od og bukkede skaftet om på støvlen, for at den ikke skulle blive våd.

"Det er sandt," svarede Guttorm med et suk, "så lad os gå da."

"Nej, du bliver," sagde Od. "En gut som du er kun vant til at gå på stuegulv."

"Tror du?" spurgte Guttorm og ville lægge støvlen i ledbøjlen, men kunne ikke nå så højt.

"Du bliver," sagde Od og lagde sin store hånd på Guttorms skulder. "Du vil vel hellere spille for Guri end for huldren i nat?"

"Hvad mener du med det?" spurgte Guttorm.

"Jeg har drømt om dig i nat," sagde Od, "og hvad man drømmer sidste gang i sit hjem, det slår til, siger mo'er Marli."

"Hvad drømte du?" spurgte Guttorm.

"Jeg drømte, at vi gik ved elven og ledte efter fugleæg. Da slog en ugle ned og huggede dig i øjet. Jeg greb min bøsse og ville skyde den. Men da blev den til en ørn, som slog begge klør om

dit liv, løftede dig i vejret og fløj med dig ud over elven. Dér lod den dig falde; jeg hørte et skrig og vågnede."

"Så har jeg vel skreget i søvne," mente Guttorm. "Det gør jeg tit, siden jeg var syg."

"Ja, du skreg, og den kolde sved stod dig på panden," svarede Od. "Du bliver her; det bæres mig for, at der kunne ske en ulykke. Ej sandt, du bliver?"

"Og Guri?" spurgte denne gang Guttorm.

"Jeg bringer hende din hilsen og vor aftale. Om et år følger hun over med kaptajnen, og I kan da lade violen sørge. Hun er jo din fæstemø, så du kan trygt lade hende blive."

Od hev ranslen af skulderen, kastede den ved stubben, hvor Guttorm sad, og vendte sig for at gå ud imod broen.

Da rejste Guttorm sig, greb ham i frakken og sagde: "Va'r dig for hvad du gør."

Od vendte sig og sagde: "Mens jeg tjente på Fosnæs, har der ikke været mange år, uden at jeg er gået over den som i dag."

"Jeg frygter ikke elven," svarede Guttorm, "bedre mand, end du, gik aldrig over den."

"Hvad da?" spurgte Od og svang sig op på den første bjælke.

"Va'r dig for Halvard Sæmundsen Fosnæs. Han har fået vor aftale med Guri at vide. Du ved, han har lokket hende længe."

"Nå, og så?" spurgte Od hånlig.

Guttorm svang sig i ét sæt op ved siden af broderen. "Lad mig følge dig," bad han. "Halvard Sæmundsen var på Solej i går. Han traf mig sammen med Guri ved fjøset – –"

"Og så?" afbrød Od.

"Han truede mig på livet," svarede Guttorm. "Han undsagde mig og enhver, som ville komme ham og Guri imellem. Lad mig

følge, od! Jeg har vel ikke kræfter som du; men jeg lader dig ikke ene gå til Fosnæs."

Od bukkede sig ned og tog vandstøvlerne, som han havde stillet foran sig på broværket. Derpå bandt han dem sammen med en snor, kastede dem over skuldrene, og først da han meget sindigt havde gjort dette, greb han broderen om livet med den højre arm og satte ham ned på jorden som et barn. Så tørrede han fossestænket af sit skæg, vendte sig og nikkede over skulderen til Guttorm: "Hvem er stærke broder din, enten du eller jeg?"

Dermed gik han.

Guttorm stod og så ud efter ham. Hans kæmpeskikkelse blev mindre og mindre; det var som om tågen åd den – så blev den helt borte. Guttorm vedblev at stirre mod det punkt, hvor den forsvandt. Af og til slog et fossesprøjt ham i øjnene; så tørrede han dem og stirrede igen ud i den blanding af tåge og skum, som brødes dernede – aldrig havde hans stærke broder været ham så kær.

Da lød en fløjten, en skarp, skingrende piben – Od var kommet over.

Guttorm bukkede sig og forsøgte at besvare signalet, men han havde ikke lunger som Od. Elvens brusen formåede han ikke at gennemtrænge. Så bukkede han sig ned og tog Ods drivvåde tornyster, tørrede det af og gemte det omhyggelig under et skær ved bredden. Selv satte han sig overskrævs på en fremspringende klippeblok og stirrede tilsyneladende tankeløs ned på de hvide, skummende ringe, der legede om de sorte skær under hans fødder. Men hans tanker gik som elvens bølger rastløst jagende, drejende sig i kredsende ringe om de mørke

skær, der lå på hans livs vej. Altid havde han længtes frem ad og op ad. Mangen aften på Solej havde han grædt af denne brændende higen mod det fjerne, det ubekendte, kæmpet mod det indestængte, der på én gang lå hos faderen, hos moderen, hos søstrene og i hele den natur, der omgav ham. Han havde læst om Ole Bull, der, fattig som han, var draget ud i fjerne, fremmede lande og var kommet hjem igen, hædret som få. Også i det fjerne Amerika havde han jo spillet, tusinder havde lyttet dertil, endeløs jubel klang, hver gang han trådte frem, og diamanterne på hans bue funklede som lynglimt til tonernes torden. At komme bort fra Solej, at flyve over fjeldet langt frem til berømmelsens land, at vende hjem som Ole Bull til et jublende folk – det havde været hans drøm, hans længsel, hans higen – det havde leget i hans spil og hævet det langt over det sædvanlige. Han ville blive som Ole med felen, han ville!

Så traf han en aften Guri på Fosnæs, og drømmen tog en anden vej. Halvard Sæmundsen havde taget hende med fra Kristiania. "Hun var kommet af bedre folk," sagde han, og man mærkede det i alt. Fin, væver og lille var hun, gjorde sin gerning i tavshed; men alt gik så mildt som et smil. Hun styrede huset, gården, ja boden med, når Halvard var på rejser; for hun kunne både læse og skrive, ja regne med "bedre end jeg selv," sagde Halvard. Guttorm var en aften kommet derop for at købe strenge til sin fele, og så traf han hende i boden. Halvard var på rejse. Hun havde selv valgt ud til ham, selv sat dem på, men han stemte dem. Så bad hun ham at spille. Han ville først ikke; han syntes, det var flovt at spille for så fin en jomfru.

"Så skal jeg spille for dig," havde hun svaret, og så var de gået ind i storstuen, hvor der stod et klaver, som Halvard engang

havde taget i pant for penge, han lånte præsten. Guttorm havde aldrig set et klaver, men da hun begyndte at spille, satte han felen under hagen og spillede med – det var, som om de dansede med hinanden. Hvorledes det gik til, vidste han ikke; men da han gik hjemad, viste stjernerne midnat, og han syntes, at han var fløjet vidt, langt ud som en svale, der første gang har hvilet sig i palmernes skygger. Fra den aften trængte hans fele tit til nye strenge; for hjemme i den mørke stue sprang de for ham. Så kunne det hænde, at han hen imod aften hørte langluren oppe fra Fosnæs. Da vidste han, at Halvard Sæmundsen var på rejser; for Guri kunne spille mere end klaver.

En aften havde hun tårer i øjnene, gav korte svar, ja ville end ikke spille. Strengene fik han i et papir – han skulle blot gå.

"Hvorfor?"

Hun ville ikke svare – han skulle blot gå.

Han gik hen imod døren. Hun så efter ham, idet hun førte strengene til bogs; men på én gang tog gråden magten fra hende.

Han gik langsomt tilbage, lagde armen om hendes liv, bøjede sig ned over hende og spurgte, om han havde gjort hende ondt. Da brast tårerne frem som en flom, og alt kom for en dag. Halvard var gået på rejse dagen forud; men aftenen før var han kommet ind i hendes kammer, havde taget hende i favn og sagt, at han nok ville have sådan en flink regnskabsførerske til hustru – han ville nu til Kristiania og tale med hendes slægt.

Dermed var han gået, uden at spørge om svar; men om morgenen havde han taget hende under hagen og kysset hende i alles påsyn som sin trolovede. Hun ville ikke. Nej, hun ville

ikke! Men hvad skulle hun gribe til? Hun var så fattig og forladt – der var ikke den hånd i verden, som ville hjælpe hende.

Da Guttorm den aften gik hjem, var drømmen forandret. Ole med felen og dens diamanter fristede ham ikke mere. Han så kun to øjne, der så bønligt havde set ind i hans; han følte trykket af en hånd, der havde hvilet ved hans hjerte, blusset af to læber, der skælvende havde lagt sig mod hans. Æren, hæderen, berømmelsen lå i vage tåger som de, der nu boltrede sig over elven, og når han så fremad, øjnede han i det fjerne land i kanten af urskoven kun et lille hus, hvor hun stod i døren og sang. Med sangen, med dens stille lykke fulgte et brændende had til Halvard Sæmundsen, der holdt hende som fuglen i bur, en købt fugl, som han fodrede, og som derfor var hans. Hvad ejede han? – Kun penge. Hvad ville han? En regnskabsbog, og dertil skulle Guri bruges.

Så var det, at Halvard havde truffet dem bag staburet på Solej. Han havde vel længe haft en mistanke, eller snarere vel kun en tanke; men at denne så brat skulle blive til virkelighed, derom havde han ikke drømt. Guri havde aldrig vovet at forlade Fosnæs, mindst ved aftentid, og nu traf han hende, sin ejendom, i Guttorms arme. Havde Od ikke stået ved fjøset, kunne det vel hænde, at han havde slaget dem begge ihjel, så rasende blev han; men Guttorm havde han undsagt, og Guri havde han drevet hjem med magt. Hvorledes ville det gå hende og hvorledes Od? Halvard Sæmundsen var mulig stærkere, end selv den stærke broder.

Guttorm så atter ned mod elven, hvor striget skummede i fald efter fald, den så ond ud med sit gulhvide skum, og onde billeder var det, som den manede op i ham. Var det sandt, hvad

folk i bygden fortalte, den gang han var en lille gut? Kun elven vidste besked; men den kunne ikke føres som vidne. Hvor Fosnæs nu knejste rød og skinnende i sollyset, havde Halvard Sæmundsen for tolv år tilbage siddet som fattig landhandler i et lille hus med en fedtet krambod. Så var en rig englænder kommet for at købe sølvknapper og fiske laks, og Halvard havde været hans fører dér på egnen. En aften havde Halvard roet ham over et fiskevand, fortøjet båden ved et skær, og var så gået op for at plukke bær til sin rige gæst. Det led ud på aftenen, inden han kom tilbage, men da var båden og englænderen borte. Halvard mente, at den fremmede havde løst båden og var drevet i fossen; men folk i egnen undrede sig over, at Halvard fra den dag havde penge nok. Men da han byggede tre længer til Fosnæs og satte store ruder i forhuset, tav folk stille, kun elven talte; men der var ingen, som forstod den. Én ting lagde dog folk mærke til, især de gamle, som havde kendt ham fra barn. Halvard begyndte at drikke. Ikke sammen med andre eller ved gilder; for dér var han næsten altid ædruelig og yppede sjældent kiv. Nej, han drak på en helt egen måde. Ene sad han for låsede døre i stuen bag kramboden og drak, ofte ubændigt, under lavmælet hvisken med sig selv. Det kom som anfald, stødvis, ofte efter lange perioder, hvor han ikke havde rørt et geneverglas, skønt han daglig selv tappede af i boden. Men når drankerlysten kom over ham, kunne det altid kendes i forvejen; der kom et havblik, som forkyndte stormen. Han blev ordknap, havde ingen ro i huset, måtte ud. Så kunne han vandre milevidt, enten til fjelds eller ud i skoven, men ved elven så man ham aldrig. Han søgte mest ensomme veje, og mødte han nogen, veg han ud eller vendte om. Når han da kom hjem, var

han dødtræt, men spise kunne han ikke. Så stængede han sig inde i bagstuen, satte selv skodderne for og fyrede, enten det var sommer eller vinter, i den store bilæggerovn, og hentede så to dunke genever ude i boden. Når folkene så ham komme med disse to, trak enhver til sit, for så vidste de, at der ville komme uvejr til natten. Så kunne man høre ham småsnakke inde i den mørke bagstue, hvor der ikke var andet lys end luen fra kakkelovnen. Hvad han talte om, kunne ingen høre; men han talte uafbrudt, snart højere, snart lavere, snart som med to stemmer. Undertiden fo'r han op, slog i bordet, bandede højt og faldt atter ned til den samme mumlende hvisken. Hen imod midnat hørte man en hæs rallen fra den tillåsede stue, et tungt fald, og så blev alt stille – han havde raset ud. For så vidt var det hele ganske uskadeligt, og dog ræddedes alle på Fosnæs hver gang det stod på; for to gange var det hændet, at han hen imod solnedgang var faret ind i boden for at hente mere genever, og begge gange havde han teet sig så ustyrlig, at der måtte hentes folk for at binde ham. Dagen efter var han myg som en klud og tog på rejse – så var det, at Guri styrede alt.

Guri! – Guttorms tanke gjorde et langt sidespring tværs over elven, op over fjeldet og ind i den lille stue, han kendte så godt. Hvad skulle der blive af Guri, nu da han drog bort, nu da Halvard kendte deres forhold? Det blev så klart for ham, at han måtte se hende, tale med hende endnu en gang: det koste, hvad det ville! Men elven?

Da klang det der oppe fra gennem tågen. En langtrukken, klagende tone, der sitrede frem gennem luften højt over bølgernes brusen. Han fo'r op, hans muskler strammede sig som stål – det var Guris lur. Han kendte den; hvad var der på

færde? Med et ryk sled han tornysteret af sig og kastede det hen imod broderens; men det rullede forbi, trillede videre, og blev så hængende ved et skær lige i randen af elven.

Han lod det ligge og ilede ned mod broen. I en håndevending var han oppe på broværket, og uden at agte det frådende strig under hans fødder, sprang han fra bjælke til bjælke, så at de gyngede under ham. Da han nåede den anden bred, så han et øjeblik tilbage og undrede sig over, at han var sluppet over så hurtigt. Så trak han sine støvler på og gav sig på vej til Fosnæs.

Han ville dog ikke op til gården og slog derfor ind på en sidesti, der gik mellem unge birke, hvis drivvåde grene slog ham i ansigtet. Den førte i trange fald og bugtninger op til en grønning, der brugtes som blegeplads og stødte lige op til gårdens have. Guri havde talt til ham om denne grønning, der lå så lunt bag fjeldvæggen, hvorunder fossen brød sig fald i fald. I dag var der hverken fos eller sol – kun tåge, kun drivende skyer, og dog havde Guttorm en følelse af, at hun ventede ham hist oppe – hvor hun var, var solen.

Grønningen lå øde og ensom, da han endelig nåede derop. På begge sider den skarpe, nøgne ur, som ej engang gav birken fæste. Til venstre det bratte fald ned mod fossen, som brølende buldrede frem under det gråhvide tågeslør; til højre to slanke fyrre og Fosnæs' røde bygninger, slørede af tågen – alt tomt, ikke et menneske.

Han besluttede at vente og stillede sig i læ af et klippestykke, hvorfra han kunne se op imod gården, han stod og stirrede frem gennem tågen. Af og til syntes han at høre en larm, så noget, der lignede et skrig; men fossen buldrede så stærkt, at al menneskelig lyd tabte sig i dens nærhed. Da lysnede det op

gennem tågen; der kom et gulligt skær over granernes toppe på den modsatte side af elven – det var den synkende sol, som tog et sidste kæmpetag for at sige farvel til den jord, som tågerne skjulte. Der gik ligesom et aftengys gennem skoven, en pludselig luftning, som i et øjeblik fik dråberne fra træerne til at falde med en raslende lyd. Så splittedes skyerne, og den røde, varme aftensol stod ind over grønningen, dannende regnbuebroer over fossen, der i dette øjeblik faldt som rødmende vin. Guttorm blev slagen af synet. Så skøn havde han aldrig set dalen og elven; ja, om det så var Solej, så luede i dette øjeblik dets mørke ruder med en gylden glans, der kastede brede stråler i de tilbagevigende tågemasser. Guttorm så ned mod fossen, hvis skum lyste i rosenrødt, og på hvis fjeldsider hver blomst og hver bregne glimrede med dugdråbens diamanter. Det var en solnedgang, som han aldrig havde set den før, og uvilkårligt nynnede han med dæmpet stemme det gamle vers, søsteren havde lært ham:

Hvor solen går ned,
Bor min lykke, min fred!

Da følte han et voldsomt slag i ryggen, et slag, som fik ham til at synke i knæ med et undertrykt skrig. Da han rejste sig, stod Halvard foran ham, stor, kæmpestærk, med håret strittende som børster, stive, stirrende øjne og kobberrød i hele ansigtet. Med et kæmpetag greb han Guttorm om halsen, trak ham ind imod sig og stirrede ham lige i øjnene uden at sige et ord.

"Jesus, hvad gør du!" råbte Guttorm, som følte Halvards hånd sammensnøre hans strube, samtidig med at en ånde af genever stod ud af Halvards mund. Halvard svarede ikke. Han klemte kim endnu fastere, og Guttorm følte med svigtende bevidsthed,

at Halvards jernhånd førte ham baglæns nærmere mod fossedybet.

Der kom en rædsel over ham; han vred sig løs og stønnede halvkvalt: "Halvard! Hvad vil du? Er én ikke nok?"

Halvard drog ham tæt ind til sig: "Så du ved det?" hviskede han. "Så har vel fossen plads for to."

"Slip mig!" skreg Guttorm, som følte fjeldet vige under sig. "Jeg skal aldrig sige det til nogen."

Halvard trak ham end en gang ind til sig. Så at hans røde, fortrukne ansigt næsten berørte Guttorms. "Rejs nu!" lallede han med hæs stemme, "jeg går til Guri."

Halvard slap taget.

"Guri!" skreg Guttorm og strakte hænderne i vejret, idet han styrtede bag over.

Der lød intet skrig, intet fald – alt opslugtes af fossens brølende torden. Kun hist ude, hvor skæret endte, boblede skummet op i en ringformig plet med røde perler. Så svandt også de, og elven skummede videre, snehvid som før.

Halvard stirrede et øjeblik efter den røde plet og sparkede så den græstørv, som Guttorm i sit fald havde løsnet, ned i fossedybet. Solen sank bag skovbrynet på den modsatte side, tågerne væltede atter frem, nattens kolde, tunge, klamme tåger, og i disse gik Halvard ud, småsnakkende med sig selv og vigende ind i skoven, hver gang han hørte lyden af menneskelige fjed.

År var gåede – hele tre og tyve år – og i dem forandres meget. Hvor Solej havde ligget, var nu et savbrug, som ejedes af Halvard Sæmundsen, der herfra hvert forår lod mange tusinde

tømmerstokke glide i elven; for han ejede hele skoven fra Solej til langt op over Fosnæs. I haven, hvor Guttorm og Od havde leget som børn, var der bygget et maskinhus, hvor fossen drev Halvards kværne om sommeren, mens om vinteren en let, hvid dampstribe, der stødvis fo'r ud gennem taget, forkyndte, at den driftige Halvard Sæmundsen ikke lod sig kue, når vinterkulden bandt fossevandet oppe i bræerne.

Også dalen var forandret. Der var kommet noget vist velhavende over den, som dels skyldtes tiderne, dels Halvards store rundhåndethed, hvad det gejstlige angik. Tiderne havde forandret det rå, skrøbelige tømmerværk til en sirlig hængebro af jern, hvorover lokomotivet dampede, lysende i solskinnet og hvinende højt, når det holdt ved den nybyggede station, inden det forsvandt lige lukt ind i fjeldet som ved trolderi. Halvard havde sat igennem i bygderådet, at den gamle, brøstfældige kirke med det underlige tårn, de fremspringende kupler og det skæve trætag var blevet revet ned tillige med præstegården, som lå tæt derved. Det havde kostet ham ti tusinde specier at sætte den plan igennem; men hvad brød han sig om det, når hans tømmerstokke sprang som laks i elven fra Fosnæs og helt ned til Drammen? Der var ingen, som skulle sige, at han var gerrig.

Og hvem ville også falde på det, når man så på de forandringer, der var foretaget på Fosnæs selv? De røde træbygninger var afløst af grundmur, de store ruder af spejlglasvinduer. Vej var sprængt gennem fjeldet, netop ad den sti, ad hvilken Guttorm var vandret, og Halvard, der var meget ræd for at nogen skulle falde i fossen, havde langs grønningen ladet bygge en solid stenmur, bag hvilken man uden at svimle kunne stirre ned i det brølende dyb, som kogende og sydende

kastede sine skumperler i stødvise sprøjt helt op over grønningen. Denne var nu taget ind i haven, beplantet med frugttræer, og gennemskåret af en bred, med buksbom indfattet gang, der førte lige op til storstuen på Fosnæs. En ting havde dog undret alle folk i bygden, og det var, at Halvard, da han byggede Fosnæs om for anden gang, havde vendt forsiden ind mod skoven, hvor der var så trangt og mørkt. Kun storstuen vendte ud imod fossen, men i den kom Halvard aldrig. Selv i julekvælden, når folkene dansede derovre, måtte de gå tværs over gården for at drikke husbondens skål. Han kunne ikke lide fossen, kunne ikke tåle at høre dens buldren, især ved vårtid, når den flommede op. Han tog på denne tid gerne enten til Drammen eller til Kristiania.

Men der var ingen undskyldning ved juletid, og dog kom han aldrig i storstuen, satte aldrig sin fod i grønningen.

Halvard Sæmundsen var rig, meget rig; men var han lykkelig? De unge folk i bygden mente ja. Mangen misundte ham endog; men de gamle – med dem var det en anden sag. Hvad kunne det hjælpe, at Halvard havde bygget kirken af sten og præstegården af grundmur, når hans eget hjem stod øde, og det gjorde det. Guri havde ventet, ventet både det første år og tre andre til; men så havde hun givet tabt. Ovre i det fjerne vesten var hendes lykkes sol gået ned, så tænkte hun, for aldrig kom der brev, hverken fra Guttorm eller Od. Den sidste havde hin aften været i klammeri med Halvard, hvem han havde truffet drukken, og som først havde nægtet ham pengene for Solej. Od havde efter meget vrøvl fået dem; men så havde Halvard sparket til ham, idet han gik ud ad døren. Od havde vendt sig, havde taget Halvard ved skuldrene og slået ham op

imod sengestolpen et par gange, Halvard var blevet som rasende, men Od havde koldsindig lukket døren for ham, inden han gik. Halvard var da sprunget ud ad vinduet og løbet ned over grønningen for ad stien at nå Od på vejen, men i hans sted havde han truffet Guttorm ventende på Guri. Hvad der så var sket, vidste ingen uden tågen, fossen og han.

Od var vandret tilbage ad vejen, var på ny lykkelig kommet over broen, og dér så han broderens tornyster hænge i remmen på et af de nederste skær, mens hans eget lå i god behold oppe under fjeldet. Han råbte og kaldte, fik intet svar, løb vild i tågen og kom først ud ad skoven længere nede, hvor et stenrøs løb tværs for elven. Her fandt han Guttorms hat, som lå og skvulpede op imod land. Nu var alt ham klart – så havde Guttorm dog forsøgt at gå over broen.

Od var af disse stærke, indesluttede naturer, hvem ulykken vel kan nage indvendig, men som i det ydre bevarer en tilsyneladende ro. Han elskede denne svage, blege broder, som en fader elsker sit barn, og han græd som et barn, da han gemte broderens hat i sit tornyster: men hvad var der at bie efter? Guttorm var død, og skibet til det fjerne vest ventede kun på de levende. Skrive til Guri? Hvorfor? – hun fik dog aldrig Guttorm tilbage og havde det hårdt nok endda. Så rejste han, og da han langt ude i det fjerne vest havde ryddet sig ind i urskoven, syntes han, at Guri og Norge var så langt borte, at intet brev kunne komme til dem. Ofte, især ved solnedgang, tænkte han på Guttorm og Guri. Hans hjerte blev blødt derved; men hans hænder var for hårde til at skrive.

For Guri gik det første halve år som en dans; for Halvard var i al den tid borte fra Fosnæs, ja, skrev endog om at sælge det. Så

kom han tilbage, byggede muren langs fosseranden, tog grønningen ind i haven og rejste så igen. Guri kunne slet ikke forstå, at han, der tidligere havde vogtet hende, ja hængt over hende, nu gav hende så megen frihed, at det så ud, som han slet ikke brød sig om hende. Han talte heller ikke om ægteskab, og hun var glad, taknemlig derover; men fra Guttorm kom der ikke et ord, og jo længere hun ventede, des mere ængstedes hun: der måtte jo være sket en ulykke.

Hun led i stilhed, sygnede hen. Hun havde higen, til hvem hun kunne betro sig, mindst til Halvard, som hun frygtede. Så tog hun en stor beslutning. Hun ville rejse til Amerika, søge Guttorm op – men hun kom ikke længere end til Kristiania. Ingen ville tage hende ombord uden penge. Hun sad ved havnen grædende, forladt, og dér traf Halvard hende. Hun skælvede, da hun så ham komme; men han skældte ikke, bruste ikke op som ellers – tværtimod, han var mild, næsten bedende. Kom der i løbet af et år brev fra Guttorm, ville han give hende penge til at rejse derover; men nu skulle hun følge ham, hun skulle være hans datter, hans barn. Der var så øde på Fosnæs, når hun tog bort, og Guttorm lod jo nok høre fra sig.

Guri var forbavset over hans ædelmodighed og blev det endnu mere, da hun kom tilbage til Fosnæs; for Halvard holdt ord. Hun havde det virkelig som datter i huset. Alt strengere arbejde blev taget fra hende, intet var for godt til hende, og når varerne kom fra Kristiania, var der altid en særskilt kiste med kjoler og søljer, rigere end nogen anden piges i bygden, Guri tog dem på og syntes, at hun blev kønnere end før, men hun slap ikke Guttorm – det var jo dog for ham, hun pyntede sig. Da begyndte der at gå rygter i bygden om, at hun var Halvards

frille. Det mumledes først ganske sagte, men så kom det mere og mere på tale, endog ved kirkestævnet, og en dag kom så præsten for at tale med hende derom – det var netop dagen efter, at Halvard i bygderådet havde sat forslaget om den nye præstebolig igennem.

Guri afviste beskyldningen med foragt; men da præsten var gået, græd og græmmede hun sig. Om aftenen kom Halvard ind og forestillede hende mildt, næsten ydmygt, at sagen ikke kunne blive ved at gå i den gænge. Hun stod ene, forladt i verden: men netop derfor måtte hun dobbelt tage hensyn til folks dom. Tog hun nu bort fra Fosnæs, ville alle sige, at rygtet havde talt sandt, og hvem ville så tage hende? Blev hun, måtte han som bygdens første mand for sin anseelses skyld bede hende trolove sig med ham. Der var snakket for meget i bygden om den ting, til at han kunne lade det sidde på sig. Han elskede hende og skyldte hende en oprejsning. Skulle Guttorm endnu være imellem, tilbød han at lade trolovelsen vare et år. Skrev Guttorm i den tid til hende, gav han sin saligheds ed på at lade hende rejse. Det sidste bestemte Guri. Hun græd og tog mod den guldring, han satte på hendes finger.

Der gives bryllupper, hvor klokkerne synes at ringe til lig, og hvor salmen bliver til en gravsang – Guris var et sådant. Præsten, den venlige præst, der havde været så øm over, at hun skulle tages for Halvards frille, havde ikke det ringeste imod at gøre hende til hans hustru og havde endog lovet Halvard på den dag at tale hende rigtig til hjertet. Men han vendte sig i talen til hende mere, som skulle hun fæstes til tyende, end blive Halvards hustru. Med stærke ord fremhævede han, hvor ene hun stod i livet, hvor ringe hendes fortjenester var i

modsætning til Halvards, som havde betænkt både bygden, kirken og kirkens hellige tjener, og han kunne ikke noksom undre sig over al den rige nåde, Herren havde ladet dale i hendes skød. Guri stod, som hørte hun intet af alt dette. Hendes øjne stirrede dødt gennem rummet, som så de ind i en anden verden, og kun da præsten betonede, at kvinden skulle være sin mand underdanig i alle ting, gjorde hun en bevægelse som for at træde tilbage, men i samme øjeblik greb han hendes hånd og spurgte: "Vil du tage denne mand til ægte, som her står?" – Guri bevægede læberne; men der kom intet svar. Hun blev kun blegere end før.

"Du får svare," hviskede præsten til hende.

Guri vendte hovedet og så et øjeblik på Halvard, hvis store, røde, selvtilfredse ansigt ikke forrådte den ringeste bevægelse, og hviskede så: "Nej, for Himlens skyld, jeg vil ikke!"

Præsten studsede, standsede et øjeblik og så på Halvard, der blinkede med det ene øje.

"Så giver da hinanden hånden," sagde han uden at lade sig forstyrre. "Jeg erklærer Eder for rette ægtefolk at være."

I det samme vaklede Guri, så at den tunge brudekrone gled af og med en raslende klingren trillede langs hen ad kirkegulvet; men dette var også det eneste uheld, der ramte, ellers var jo vielsen gået ret og ordentlig til.

Men rette ægtefolk blev de aldrig, trods præstens erklæring, og dertil gav Halvard hurtigt anledning. De havde ikke været gift i tre døgn, før han viste sig som den, han var – mistænkelig, tyrannisk, brutal. Guri kunne være så ydmyg, så ærbødig hun ville – han følte dog, at det egentlige manglede, og den ringeste anledning var nok til, at han kunne tale sig selv op fra

bebrejdelser til heftighed, fra heftighed til ligefrem ond rasen. Ved slige lejligheder lod han hende høre alt: hendes ringe herkomst, hendes fattigdom, hendes kulde – kun hendes tidligere forhold til Guttorm nævnede han aldrig, og skønt det var Guri en gåde, var hun ham dog taknemmelig derfor. Det var under al hans råhed dog en finfølelse, for hvilken hun kunne give ham et håndtryk.

Året efter skulle Guri være moder, og Halvard rejste selv til Kristiania for at gøre indkøb af kristentøj. Han kunne imidlertid have sparet sig ulejligheden; for da han kom tilbage, havde Guri fået et dødfødt barn, "ret et vissent trold," sagde jordemoderen. Halvard blegnede, da han så det underligt hentørrede lig, gemte kristentøjet, men mælede ikke et ord, ikke engang til Guri. Hun kom sig langsomt, var mere bleg end før og sørgede i stilhed. Året efter, og netop på samme tid, skulle hun igen være moder, og Halvard gik i stor uro, ja han hentede endog bygdens læge, for at intet skulle mangle. Men det gik som forrige gang, og lægen sagde, at så vissent et barn havde han aldrig set. Det gentog sig det tredje år, og nu blev Halvard slagen med rædsel. Alle tre børn var født på samme dag, og denne dag var netop den, på hvilken han havde stødt Guttorm i fossen. Det var klart – Herrens hånd var over ham. Guri syntes ikke at skulle overleve den sidste fødsel. Lægen havde opgivet hende, og Halvard følte ligesom en slags trøst – det var straffen, så ville Himlen nok lade sig forsone dermed. Men det gik ikke, som Halvard havde tænkt. Langsomt, meget langsomt rejste hun sig lidt efter lidt som en søndertrådt blomst, hvis rod ikke er helt udrevet af jorden. Halvard fulgte hendes helbredelse først med en vis kold ligegyldighed, så med

angst, til sidst næsten med harme. Han havde i sit stille sind håbet, på én gang at forsone guderne og få en rig tømmerhandlers enke oppe fra Drammen – og nu!

Hjemmet lå om ham som et fængsel, øde, tomt, glædeløst. Han begyndte at hade denne stille, blege, kummerfulde skygge, der lystrede ham i alt og svævede gennem de store, tomme stuer som en ånd. Hun kunne ikke gøre for det, hun anede det ikke; men hun var hans plageånd, der mindede ham om Guttorm, om brøden, om fossen. Der kunne komme øjeblikke, hvor han følte lyst til at dræbe hende, men han havde ikke mod. Det var, som en del af hans væsen var veget fra ham nu, da han stod under forbandelsen.

Han trængte til at styrkes, til at lives op, og nu kom de gamle vaner igen. Fra den dag han havde begyndt at nærme sig Guri, havde han ladet geneverflasken stå; han følte instinktmæssigt, at det var nødvendigt, hvis han ville vinde hende. Senere havde han vel af og til haft lyst; men nu da tågerne og skyggerne sænkede sig dybt ned over ham, nu blev det en fristelse, han ikke mægtede at modstå. Guri græd og bad ham for hendes skyld lade være. Han svarede hende med skældsord og med at besøge løse piger trindt om i bygden. I øvrigt gjorde han som før, han drak altid i enrum og for låsede døre, mest om lørdagskvælden. Søndag formiddag gik han til kirke og tvang Guri til at tage med i al hendes pynt. Om aftenen spillede han trekort hos præsten, og når han kom hjem derfra, var han ædru og holdt opbyggelige taler.

Guri sagde intet til alt dette. Hun følte, at forholdet var brudt, og glædede sig i stilhed derover; hans kærtegn havde altid været hende modbydelige. Når drankerlysten kom over

ham, lukkede hun sig inde på sit værelse og åbnede ikke døren for nogen. En aften hændte det, at han kom buldrende gennem boden og ville ind til hende. Hun var hans hustru, og han ville – hun *skulle* lukke op. I sin angst krøb hun helt om bag sengen og skjulte sig i forhænget. Han buldrede og rasede uden for, vild som en tyr, og brugende ord, der fik hende til at skælve. Pludselig rendte han døren ind med et sæt, der fik væggene til at ryste, tørnede forover og trillede hen ad gulvet. Guri fo'r i sin angst ud ad døren, ned ad trappen og ind over grønningen, indtil hun standsedes af muren, den hun nær var styrtet over, så hurtigt kom hun. Hun stod et øjeblik rådvild. Hun hørte ham komme buldrende efter sig, og der var ingen frelse uden ned til møllehuset ved foden af fossen, og den vej turde hun ikke tage, for den gik ad gamle, brøstfældige stiger ned mod fossedybet. Halvard kom ravende ud ad porten; men da han så hende stå ved muren, halvt bøjet over den i månelyset, udstødte han et hæst brøl, knyttede hånden mod hende og låsede så porten af. Lidt efter hørte hun ham lægge stangen på den port, som fra grønningen førte ind til gårdsrummet, og nu først blev alt hende klart – hun skulle tilbringe den kolde efterårsnat her, udelukket fra sit eget hjem. Så ond havde han aldrig været!

Grædende satte hun sig på randen af muren og besluttede at vente, til han ville forbarme sig over hende. Højt oppe stod månen, kold og klar; dybt nede kogte, buldrede og tordnede fossen med skumhvide røghvirvler. Hun stirrede derned. En tanke fo'r gennem hende, en kold rædsel, der fik hende til at rejse sig fra murkanten og søge skjul længere inde under fjeldet. Gården lå klar og kold i måneglansen. Fra enkelte vinduer skinnede lys; men de slukkedes et efter et – hun

stirrede på det sidste, så gik også det ud. Lidt efter hørte hun nogen pusle ved porten. Der kom et skrig, et hvin, så en rå forfærdelig banden – det var Halvard, som drev en af pigerne op i huset med trussel om at myrde enhver, som satte sin fod uden for porten. Så blev alt stille, dødsstille. Natten var så klam, så knugende kold. Hun rystede og græd af angst, kulde og rædsel for, hvad natten ville bringe. Endelig blev det hende for drøjt. Hun turde ikke længere være ene med sine tanker, og skælvende nærmede hun sig fossemuren – der var kun én vej, og den tvang rædslen hende til at prøve. Ud over dybet hang i afsatser de gamle, brøstfældige stiger, hvis møre trin førte ned til mølleværket. Det havde oprindelig været en god vej, forsynet med rækværk, og så stærkt, at karlene kunne bære kornsækkene til og fra møllen; men efter at den nye vej var kommet, var denne ikke brugt i mange år; og det betragtedes som halsløs gerning at gå den.

Og dog syntes hun, at hun ikke havde noget andet valg. Det var ikke natten, som forfærdede hende, ikke ensomheden, ikke de underlige, ubestemte naturlyde, der snart klang fra skoven, snart fra dybet under hende. Nej, det var den tanke, der havde grebet hende, da hun sad på fossemuren. Den kom igen, voksede, blev stærk – det var, som fossen kaldte hende, drog hende til sig, som om der var hvile – glemsel for alting.

Hun lukkede øjnene og lod sig glide ud over fossemuren. Hendes fødder fik fæste på de smalle, fugtige trin; men det første beholdt hun i hånden, da hun klyngede sig til det, og de andre var ikke stort bedre. Alligevel vedblev hun at stige ned. Hun hørte, hvorledes tordenen øgedes for hvert trin, hun tog, hvorledes fossesprøjtet stænkede op under hendes klæder,

hvorledes hele det skrøbelige tralværk girede under hendes fødder, som famlende søgte fæste. Enkelte steder manglede trin, på andre var de så løse, at de ramlede under hende. Hun klemte øjnene i, lod sig glide, faldt mod noget hårdt. Og da hun rejste sig, stod hun ved møllen, hvis hjul væltede sig i fossevandet – der havde ikke været trin på de sidste tre alen, og dog var hun sluppet derfra med livet; det forekom hende som et under.

Fra møllen gik der jævn vej tæt ind under fjeldet til det hus, hvor Fossehans boede. Han og fossen havde på en forunderlig måde holdt hinanden med selskab fra de første tider af; for Fossehans var født i det lille hus, hvor han boede, og hvor hans fader havde passet møllen før ham. Også sit navn skyldte han fossen. Da han en dag som lille dreng skulle bringe mad til faderen, der var ude på isen for at løse tømmerstokke, var han faldet gennem en revne ned under fossefaldet, så at man kunne se sølvknapperne i hans trøje skinne gennem vandet, der i en bred bue strøg over ham. Her stod han i to timer, til man fik en line med et tungt lod kastet ned til ham; men da han kom op, var han døbt – hele bygden kendte Fossehans, hvad han ellers hed, vidste kun han selv. Så havde han arvet huset og møllen, og havde trofast beholdt det hele, skønt den rige Halvard flere gange havde villet købe ham ud for at blive af med rønnen; men Fossehans var tro mod sit hjem og sine traditioner. Selv da manden på Fosnæs havde ladet muren bygge og derved afskåret ham den nærmeste møllevej, selv da havde Fossehans ikke givet tabt. Nedgangen havde han roligt ladet forfalde; men på den modsatte side havde han som en bæver bygget sig en bro af tømmerstokke hen over dødvandet, og ad denne bro kunne

man med lidt omvej komme lige så nemt til møllen som før. Fossehans havde ikke tabt stort i næring ved Halvards chikaner, for bønderne, som følte uretten, lod hellere male hos ham end på Halvards nye kværne, skønt de gik ved damp. Manden på Fosnæs følte også uretten, men hadede Fossehans så meget desto grundigere. Alligevel gik han af vejen for ham, ingen vidste hvorfor, og når nogen bad Fossehans agte sig for Halvard Sæmundsen, trak Fossehans kun på skuldrene med en mine, som sad han på Fosnæs og Halvard i "rønnen".

Fra det lille hus, der så at sige hang ud over fossevandet, skinnede et lys ud over elven og drog Guri til sig. Hun bankede på døren. Ingen svarede, så lukkede hun selv op. Den lille forstue var tom, ligeså køkkenet, hvor en stor, grå kat varmede sig ved de udgående gløder. Hun trådte sagte ind i det tredje rum, som på én gang var storstue og sovekammer. Lyset, hun havde set fra vejen, brændte med en lang tande midt på bordet, hvor en gammel bibel lå opslået. En stor himmelseng fyldte det ene hjørne, en gammeldags dragkiste med buede skuffer det andet. Husløg og geranier stod i vinduet, og en frisk melduft opfyldte hele rummet. Udenfor buldrede og larmede fossen i vilde, kåde spring, hvis sprøjt gjorde vinduerne våde. Her inde var ro, en hyggelig fred, en venlig hjemluft, som gjorde hende godt. Katten kom ind, strøg sig sagte mjavende op ad hendes ben, satte så forpoterne op på hendes skørt og spandt. Hun klappede den, og nu sprang den med et sæt op på bordet, så at den nær havde væltet lyset. Hun greb det, pudsede det, og så derved over døren en indskrift, som Fossehans med stor tålmodighed selv havde snittet. Der stod:

Når du oplukker denne dør,
Da hos dig den betænkning gør,
At Jesus Christ, vor broder kær,
den rette dør til livet er.

Det var ikke nogen storslået poesi, og dog lå der i disse få ord, det eneste vers, som Fossehans havde lavet, noget, som greb hende næsten med andagt. Disse ord, så simple, så enfoldige, strøg med ét tag tanken deroppe fra fossemuren bort. Hist oppe havde hun et øjeblik tænkt sig sin egen udvej, sin egen dør, ad hvilken hun kunne gå bort fra livets kamp og livets møje. Her åbnede sig en anden: døren til livet gennem tro og forsagelse. Hun foldede hænderne og hviskede sagte: "Ja, ad den vil jeg gå!"

Det knirkede ude i forstuen. Katten satte i et langt spring ned ad bordet, og Fossehans stod foran hende med et risknippe på ryggen. Han så noget forbavset på hende, men spurgte dog sindigt, idet han kastede brændet på skorstenen: "Hvor kommer du fra så sent, Guri?"

"Fra Fosnæs," svarede hun.

"Så? Jeg mødte dig ikke på vejen."

"Nej, jeg kommer fra møllen."

"Fra møllen?" gentog Fossehans og stirrede på hende. "Dér går jo ingen vej."

"Jo, stigbordsstien," svarede Guri.

"Du plejer ikke at gantes, Guri," sagde Fossehans, for hvem stigbordsstien var et ømt punkt. "Tror du, jeg har glemt, at Halvard spærrede vejen til møllen med sit murkram deroppe?"

"Dog gik jeg den," svarede Guri.

Fossehans så tvivlende på hende, rystede på hovedet, løste rebet og kastede et fang risbrænde på skorstenen, så at den klare lue blussede højt i vejret og fik vandet i kedlen til at snurre. Derpå hængte han lige så sindigt rebet hen og spurgte tørt: "Går du den ofte?"

"Du kan jo se ad," svarede Guri, og lænede sig dødtræt mod bordet.

"Ja, jeg skal dog stoppe kværnen," sagde hans, "så slipper jeg for at gå til nar."

Et øjeblik efter hørte Guri kværnen blive sat i ro, og lidt efter kom Fossehans tilbage – han blev ganske bleg, idet han trådte hen imod Guri.

"Hårdt har du været i vånde, har nøden tvunget dig at gå den vej," sagde han og greb hendes hånd. "De sidste seks trin på stigen mangler."

"Jeg gled et stykke," svarede Guri og vendte hovedet bort.

"Og faldt ved den indre stigbordsrand," fortsatte Hans. "Der står mærker af dine sko ved sluseranden. Hvor var du nu, hvis du var gledet to skridt yderligere?"

Guri gyste og sukkede.

"Barn, hvorfor gik du den vej?" spurgte Hans og lagde sin rystende hånd på hendes skulder. "Vil du friste Gud?"

Fossehans strejfede med sit spørgsmål den endnu bævende streng deroppe fra fossemuren, og der var i hans tone noget så blødt, så mildt, som Guri kun huskede fjernt, fra sin moder. Hun havde aldrig talt om sit ægteskabelige forhold til nogen. Ulykken gør kold, og selv for et øjeblik siden, da Hans var ude ved møllen, havde hun tænkt på en nødløgn, hvormed hun kunne forsvare sin fortvivlede nattevandring. Hun havde

bestemt at holde sig stiv også lige over for Fossehans, hvem hun havde kendt fra barn. Ikke for alt i verden, skulle han vide, hvad hun led – men nu, da livsfaren var ovre, da den bløde stemme og den rystende hånd forrådte, hvor meget han følte for hende – nu brast det kolde og hårde som en overspændt streng, smeltede som sne for solen, og styrtede som tårer ud af hendes øjne.

"Han har jaget mig af huset," hulkede hun.

"Hvem?"

"Halvard, min mand," hviskede hun. "Han piner mig som et dyr, og dræber mig vel en gang med det samme."

Der gik ligesom en skygge hen over den gamle mands ansigt, en skælven, der gjorde ham endnu blegere, endnu ældre.

"Dræbe!" gentog han langsomt, og hun følte, hvorledes hans hænder rystede. "Å ja, hvorfor ikke? – Men dig, også dig – nej, det er for meget."

"Hvad mener du? – Ved du noget?" spurgte Guri og blev bleg som et lig.

"Vidste jeg noget, fik jeg vel tie," svarede Fossehans og lukkede med en næsten ængstelig hast Bibelen sammen. "Kun så meget kan jeg sige, at han dræbte vel hellere mig end dig."

"Ved du noget?" spurgte Guri atter og stirrede ham stift i øjnene.

Fossehans undveg blikket og pillede ved dynerne på sengen. "Man kan ikke vide alt," sagde han, "og mindre er somme tider det, man må sige. Der kan lægges sten på ens vej og bånd på ens tunge, men så meget ved jeg, at får jeg lov at tale med Halvard Sæmundsen Fosnæs, som jeg vil, får du fred. Må jeg det?"

Guri stirrede forbavset på ham og nikkede.

"Kan jeg ellers være dig til tjeneste med noget?" spurgte Fossehans, og gjorde en bevægelse hen imod køkkenet, hvor vandet begyndte at koge.

"Tak, jeg trænger ikke til noget – kun ro," hviskede hun.

"Ja, så ønsker jeg dig så mangfoldig godnat, hvis du vil tage til takke med min grove seng. Jeg skal nok vække dig i morgen og følge med til Fosnæs."

Hans skød døren til og begyndte at sysle med sin aftensmad. Guri tog Bibelen og ville læse sig til ro. Idet hun lagde den på bordet, åbnede den gamle spændebog sig af sig selv, og hendes blik faldt på en understrøgen linje: "Du skal ikke ihjelslå," stod der. I marginen havde Hans tegnet et rødt kors og skrevet noget ved siden af, men blækket var så blegt, at det veg i lysskæret. "Hans! Hans!" hviskede hun og bankede på døren.

Fossehans lukkede op, og da han så hende med Bibelen i hånden, sagde han: "Tak, at du bringer mig den. Den og jeg har gjort mangen nattevagt sammen. Men nu skal du sove, og ikke vredes over, at jeg lukker efter dig."

Med disse ord tog Hans Bibelen og låsede døren. Guri klædte sig langsomt af, men sove kunne hun ikke. Uden for buldrede fossen, vild, ubændig, skummende op i sprøjt, gennem hvis dråber månelyset brød sig. I halvdrømme så hun de samme hvide bølger, men der flød et rødt kors på dem, og fra dybet lød det: "Du skal ikke ihjelslå."

Hvad vidste Fossehans? Det var hendes sidste tanke, da hun slumrede ind, og den første, hvormed hun vågnede op. Foran hende stod Fossehans med sit gamle, rolige, vejrslagne ansigt, således som hun altid havde kendt ham, og sagde: "Klokken er syv, så får jeg vel slå følge med dig til Fosnæs."

I dette øjeblik forekom det Guri, at alle hendes nattesyner var tåbelige drømme.

"Tak, jeg går helst ene," sagde hun; men Fossehans fulgte hende dog helt op til gården.

Den lå tom, øde, næsten som uddød, da de nåede derop. Folkene var af egen drift ude at søge efter Guri alt fra solopgang. Halvard sov rusen ud for lukkede døre, og Guri, som vidste, hvorledes han blev, når man forstyrrede ham, bad bønligt Fossehans om at gå. Lidt efter kom et par af folkene, og først da skiltes Fossehans fra Guri, idet han med et betydningsfuldt nik sagde: "Ja, jeg får nok svinet i tale ud på eftermiddagen. Så skal I se, at jeg prædiker lige så godt som præsten."

Guri lod, som hun ikke forstod ham; men i dette øjeblik fik hun en følelse af, at under korset lå noget begravet – hvad det var, skød hun fra sig, hun ville ikke tænke derpå.

Hen ad aften kom Fossehans til hendes store forskrækkelse virkelig igen, og hun måtte lukke ham ind til Halvard, som havde givet sin opvågnen tilkende ved tungt at gå op og ned ad gulvet, af og til rømmende sig hæst. Guri stod i skælven og med tilbageholdt åndedræt i stuen inden for. Hun ventede hvert øjeblik at høre Fossehans blive kastet ud ad vinduet, eller i det mindste ned ad trapperne – hun kunne jo lige så gerne have lukket ham ind til en bjørn, der var vågnet i sit hi. Til hendes store forundring syntes Halvard dog ikke at ville benytte disse udveje. Han brummede som en tirret tyr, da Fossehans trådte ind, men straks efter faldt hans brummen af, og ordene skiftedes så sagte, at hun, trods sin lytten, intet kunne forstå.

Et par gange brummede Halvard vel op igen, men hver gang sank hans stemme ved et svar af Fossehans ned til en uforståelig mumlen, der endte med noget, som næsten lignede gråd. Lidt efter kom han sjokkende ind i stuen og bad hende med myg stemme at skaffe dem noget at spise – Fossehans blev til aften. Da hun sky og forvirret stirrede på ham, slingrede han hen imod hende, begyndte at bede hende om forladelse, og ville til slutningen kysse hende. Men da fløj hun fra ham med en rædsel, hun aldrig før havde kendt – begge hans øjne var underløbne med blod, og bag disse tykke, svulmende poser havde hun set ind i et tæmmet rovdyrs øjne. Fossehans blev der om aftenen, og da han gik, fulgte Halvard ham helt ud i gården og snakkede om, at det var vel bedst for alle parter, at stigbordsstien kom i sin gamle stand igen. Guri vidste ikke, hvad hun skulle tro, og ængstedes for at blive alene med ham. Hun rystede over hele kroppen, da hun hørte hans tunge, dvaske trin på trappen; men han forsvandt ind i det samme værelse, hvor han havde talt med Fossehans, og nu hørte hun kister blive lukkede op og i, under hans sædvanlige, uforståelige mumlen. Lidt efter kom han ind, slæbende på en hel bunke silkestukne skørter, trøjer og huer, som skulle han til marked. Hun skulle have det alt, både det og søljen, spænderne og de fingertykke sølvkæder – men så skulle alt være glemt og tilgivet – han ville blive et andet menneske.

Og det blev han for så vidt også, som han fra den dag lod hende skøtte sig selv og aldrig øvede vold mod hende. Om nogen genoprettelse af forholdet var der naturligvis ikke tale – dertil var kløften for dyb og Guris rædsel for stor; men hun fik fra nu af lov til at leve, som hun ville, på det vilkår, at han gjorde

det samme. Uden at det nogensinde kom til tvist mellem ægtefolkene, indrettede de sig efter en stiltiende overenskomst hver i sin fløj af gården og modtog hver sine venner. Guri valgte længen med storstuen ud til grønningen og fossen; Halvard den ind imod skoven. Hos Guri var der sol, udsigt til elven, som i lange, skummende strig skar ned imod Solej gennem den trange, granbevoksede dal; hos Halvard halvmørke, indestængthed og en vis fuselfugtighed fra boden, som dog ikke lod til at genere ham. Til Guri kom de gamle koner fra bygden, Fossehans og en del fattige; til Halvard nogle løse piger fra dalen, præsten og et par svirebrødre fra omegnen. Så kunne der ofte være skrig og skrål, hvin og vræl til langt ud på natten, undtagen lørdag og søndag; for på den første spillede han trekort med skolelæreren og degnen, og på den sidste gik han i kirke for at fortsætte spillet om aftenen med præsten. Onsdag var nu den dag hvorpå han var drukken – for Halvard var forretningsmand og holdt af, at der var orden i al ting. Guri sørgede i stilhed, ikke over Halvard, men over den skændsel, han drog over gården. Jo sløvere han blev, jo mindre han passede sine ting, desto ivrigere tog hun sig af dem, men på en særegen stilfærdig måde, så at hun aldrig kom ham for nær. Mange hjalp hun, uden at Halvard anede det, og hun gjorde det så meget hellere, som hun lidt efter lidt havde fået fuld forvisning om, at der var uretfærdigt guld i hans pose. I de lange vinteraftener, når hun sad ganske ene og gennemgik de vidtløftige regnskaber, kunne der pludselig komme en angst over hende, som stilheden øgede næsten til rædsel. Hun havde senere ofte talt med Fossehans og plaget ham om at sige, hvad korset betød; men den ellers snaksomme gamle var med hensyn

hertil tavs som fjeldet. Guri havde i sin barndom hørt mumle om englænderen og tænkte på, at Hans vel her vidste bedre besked end de fleste. Ligefrem vovede hun dog aldrig at spørge af frygt for at få sin mistanke bekræftet. At korset kunne have betydning med hensyn til Guttorm, faldt hende derimod aldrig ind med en tanke. Han måtte jo være død ovre i det fjerne land, hvor hendes sol var gået ned – ellers havde han hentet hende for længe siden.

Således gled årene, lige tomme, lige glædeløse. Det led ad vår, sneen smeltede, fossen steg, og birken stod med unge, svulmende knopper. På elven dansede tømmerstokkene af sted – oppe fra Fosnæs så de ud som tynde, drivende svovlstikker, og Halvard havde, som sædvanlig, de fleste. Han havde været i Drammen, gjort gode forretninger, og det var en onsdag aften, at han vendte hjem med et par tømmerhandlere fra byen. Guri så lys ovre i den store stue bag boden – så vidste hun, at han var kommet, og hvad der ville komme. Hen ad midnat hørte hun sang, brøl af mænd og hvin af kvinder; men hun var så vant til det, at hun kun stængede døren bedre, inden hun gik til sengs. Den nat syntes hun dog, at det var værre end ellers. Hun kunne ikke sove, for derovre var vinduerne lukkede op, og i den milde vårnat lød drankerlarmen hende dobbelt modbydelig. Noget efter midnat blev alt dog stille. Hun hørte de fremmede køre bort, skønt Halvard svor og bandede på, at de skulle blive der natten over. Lidt efter hørte hun ham rave ind, smælde med døre, lukke vinduer, og lidt efter et dumpt fald, som hun kendte så godt. Hun rejste sig op i sengen, slog gardinet til side og kikkede ud, for at overtyde sig om, at han ikke gjorde ulykker med lyset. Nej – det var slukket! Det begyndende dagskær

kastede en svag refleks fra ruderne derovre. Spurvene i gården begyndte at kvidre, en enkelt solsort fløjtede fra granerne i haven, og dybt nede buldrede fossen snart svagere, snart stærkere, alt eftersom vinden bar til. Så bad hun sin aftenbøn og faldt i søvn.

Den næste dag gik som sædvanlig. Halvard forlangte hverken frokost eller middagsmad, men det var hun vant til; for om torsdagen spiste han næsten aldrig. Hen ad eftermiddagen listede hun sig over for at hente noget til en fattig kone, som var kommet i besøg. Der var så stille i stuen bag ved, syntes det hende. Folkene havde heller ikke hørt noget til ham; men døren var lukket, og efter hvad hun havde hørt, tænkte hun, at han trængte til at sove ud. Hen ad aften gik hun igen derover og lagde øret til bræddevæggen. Der var stille, dødsstille, så stille, at hun hørte sit eget hjerte banke. Hun lyttede anstrengt, med tilbageholdt åndedræt – nej, der kom ingen anden lyd end perpendiklets slag og tappedråben, som fra brændevinsankret faldt ned i skålen. Det var dødens stilhed, og med et skrig fo'r hun ud af den halvmørke stue, råbende om hjælp.

Det var ikke nogen spinkel dør, som førte ind til Halvards allerhelligste, og han havde stænget den forsvarligt aftenen i forvejen. Guri stod bleg som et lig og lyste med hævet arm for karlen, som tvang øksen hårdt i karmen. Et par andre satte skuldrene til; der lød en bragen, døren fløj ind, de to karle for med, men tumlede lige så hurtigt tilbage. I skæret fra lampen så Guri Halvard. Han lå på ryggen med benene trukne op under sig. I den ene hånd holdt han nøglen til pengekisten; den anden var krampagtigt trykket op imod hjertet. Øjnene og munden

stod stift åbne, ellers skulle man tro, at han sov; for trækkene var ikke fordrejede, og ansigtet rødt, som sædvanligt.

I flyvende fart gik der bud efter lægen – han var til fjelds, og ingen vidste, når han kunne komme. Endelig sent ud på aftenen nåede han ned til Fosnæs og traf Guri tåreløs, kold, i en underlig feberagtig stemning. Hun ville ikke se ham igen, han lignede et fældet dyr, sagde hun, og det kostede lægen anstrengelse på ny at tvinge hende over i den mørke, blodige bagstue. Liget lå som før. Guri havde ikke tilladt nogen at røre det, og selv havde hun ikke haft mod – hun havde samme følelse lige over for det, som for en død gedehams, om hvilken man ikke ved, hvorvidt den kan stikke. Lægen undersøgte liget, rystede på hovedet, undersøgte på ny – det var et hjerteslag, men et højst besynderligt tilfælde. Døden var vistnok indtrådt, men der var dog ting, som forekom ham mistænkelige. Det var muligt, at livet kunne vende tilbage – man havde set sligt før – hun måtte våge ved liget, så ville han komme næste morgen og skrive dødsattesten. Dermed gik han.

Guri stod som bedøvet – alt forekom hende en drøm. Hun havde haft den samme smertefulde følelse som en fange, hvem man pludselig afriver de lænker, som i åringer har skåret sig ind i hans kød; men nogen glæde over Halvards død havde hun ikke følt, kun en følelse af befrielse. Og nu? – Skulle det være muligt, at han ikke var død, at han på ny kunne leve op, på ny smede hende i lænker og føre hende ind i det samme glædeløse fængsel, han i så mange år havde beredt hende? Hun rystede blot ved tanken derom, og dog var der noget, for hvilket hun gruede endnu mere. At våge ved dette lig! At være alene en lang, ensom nat med dette blodige legeme af en mand, hun aldrig

havde elsket, og om hvem hun anede, at han var gået bort, betynget af en brøde, som hun ikke ville nævne. Korset fra Bibelen syntes hende at stå tegnet på væggen over Halvards seng – nej, det var kun skyggen af nøglen i pengeskabet. Men at være ene med ham – en morder – hvis han nu vågnede!

Og dog måtte hun gøre det – hun ville ikke være ved for folkene, at hun var ræd. Så sad hun da den lange vårnat i den klamme bagstue, hvor lyset viftede uroligt for hvert vindstød, der slog mod ruderne. Hun sad i angst, i gru, med inderlig bøn til Gud, at det måtte være forbi, at han ville være hans sjæl nådig. Så kom et stormstød, et regnskur mod ruderne, de lange stormkroge svingede dumpt klingende frem og tilbage mod muren – det lød som klokker, der ringer til lig. Så fo'r hun op, stirrede stift hen imod sengen, lyttede med tilbageholdt åndedræt – nej, det var ikke ham, der sukkede! Han lå som før, stille, ubevægelig, men hvorfor var han ikke bleg? Hun sank atter sammen i stolen, tanden i lyset voksede som en giftig, ildrød svamp, bredte sig med høvlspåner ud til siderne; men hun turde ikke rejse sig, ikke pudse den – hvem skulle bringe hende hjælp, hvis der blev mørkt? Atter slog et stormstød mod ruderne, atter klang stormkrogene hult sukkende. Trækvinden for gennem stuen, tanden skød røde gnister – var det hende eller huset, der rystede? Hun rejste sig op – der lød et suk, et virkeligt, hult suk henne fra sengen, og så kom der en boblende lyd. Hun stod forstenet af angst, hendes hænder rystede, da hun greb stagen, og dog, det måtte gøres – hun var jo hans hustru. Som en søvngænger gik hun de få skridt hen imod sengen, hævede lyset og så på ham i rædsel. Han lå som før – stiv, ubevægelig, med det hovedbind, lægen havde lagt omkring

ham. Kun ved den venstre mundvig så hun et tykt, blodigt skum. Hun bøjede sig for at tørre det bort; men idet hendes ansigt var nærmest hans, kom der et nyt suk, øjnene åbnede sig halvt. Hun udstødte et hvinende skrig, tabte lyset og styrtede om på gulvet – da hun atter kom til sig selv, listede den første solstråle sig ud gennem skyrifterne, og i dens skær så hun foran sengen en blodpøl, der havde plettet hendes klæder.

Op ad formiddagen kom Halvards slægtninge og med dem lægen. Hun fortalte ham nattens rædsler; men han tog dem let og sagde, at slige ting ikke var sjældne hos fuldblodige folk, der døde pludseligt. Så lod han sig atter føre hen til liget, undersøgte det, skrev dødsattesten og erklærede, at nu kunne hun sørge for begravelsen. Guri var ikke kendt med sligt, men Halvards slægtninge sparede hende enhver ulejlighed, de var alle rige storbønder og havde alle haft den mening, at Halvard Sæmundsen havde fornedret sig dybt ved at ægte en så fattig pige som Guri. De havde aldrig lagt noget synderligt dølgsmål derpå, mens han levede, og nu, da han var død, syntes det næsten at være dem en fornøjelse, mere eller mindre uforbeholdent at lade hende det mærke. Skønt Guri var enke på gården og den, der ene skulle arve, teede især Halvards brødre sig som dem, der nu tog hele styret. De skulle nok sørge for, at deres, broder kom hæderligt i jorden, de. De havde, været til begravelse før, hvor man ikke sparede i på gravøllet, og de skulle nok sørge for, at deres broder fik en jordefærd, som skulle i spørges helt ned til Kristiania.

Guri følte sig krænket, tilsidesat, hånet, men hun tav til alt, lod dem skalte, som de ville – kalde ham tilbage til livet, det kunne de dog ikke. Kun med hensyn til ét punkt i det meget

vidtløftige begravelseseremoniel havde hun en tvist med brødrene. Hun kendte bedre end nogen anden den afdødes forunderlige uvilje mod den længe, der vendte ud imod fossen, og ville derfor have, at ligfærden skulle foregå fra de værelser, Halvard daglig havde beboet; men herom ville brødrene ikke høre et ord. Skulle en sådan mand som Halvard ikke ligge lig i sin egen storstue, og skulle ligfærden ikke gå den lige vej til kirken? Man skulle vel liste sig ud med ham ad en bagdør for ikke at forstyrre fruen på Fosnæs! Nej, de skulle nok vise bygden, hvilken karl Halvard Sæmundsen Fosnæs havde været, og præsten skulle holde en tale, der var lige så lang som hans egen storstue, og hvidt sand og nøkkeroser skulle de også sørge for – det ville tage sig godt ud over grønningen. Guri tav og lukkede sig inde på sit kammer, så kunne brødrene jo sørge for alt.

Og så kom da begravelsesdagen. En lys, solklar, skinnende vårdag med løvspring og fuglekvidder, med rislen af ilende bække og duft af spirende vårblomster, som havde denne dag slet intet med død og forkrænkelighed at gøre. Dybt nede under Fosnæs kom elven væltende, kæmpestor og fossehvid, for der var mere vand i den i år, end nogen i mands minde kunne erindre. Så bøjede den om hjørnet, hvor de høje birke stod, brød sig i skum mod det første stenrøs, hvirvlede legende omkring de mægtige blokke, som den havde slebet runde i over tusinde vårbrud, og styrtede så pludselig ligesom med et sæt ud over fjeldranden, hvirvlende, skummende, kogende, boltrende sig fra afsats til afsats, for endelig med et tordendrønende bulder at forsvinde i dybet under dæmningen, hvorfra den atter kom

ilende frem som et styrtende sneskred, der satte støvstænk i regnbuestråler helt op over kanten af grønningen.

På denne har hele den simplere del af bygden forsamlet sig, den del, som, uden egentlig at høre med til følget, dog ville være med til stadsen, om end fra et underordnet stade. De står i små, hviskende grupper, mændene adskilte fra kvinderne, og afhandler dæmpet, hvor rig Halvard Sæmundsen egentlig måtte være, og om hans to brødre, de store tømmerhandlere fra Drammen, skal have deres part af arven, eller om Guri tager det hele, for så gifter hun sig jo nok.

Halvard Sæmundsen Fosnæs lå i sin grav med et par tønder guld, derom var alle enige, især de, som kom nede fra kirkegården og havde taget gravpladsen i øjesyn; for Halvard skulle ikke jordes som noget almindeligt menneske, men bisættes i en stensat hvælving. Det var aldrig sket der i bygden før, selv ikke da Storjohan døde, og han havde dog været rigere end Halvard. Vel var de gamle koner af den mening, at der ikke kunne komme noget godt ud deraf; for når man skammede sig for at komme i kristen jord som andre mennesker, kunne det vel være, at Vorherre ville skamme sig igen, når han på Dommens dag skulle vække ham; men denne mening blev dog kun hvisket i krogene og mest af dem, der ikke tidligere havde haft et godt øje til den rige landhandler. De fleste var enige i at beundre den pragt og djærve soliditet, hvormed gravstedet var udstyret. Sådan et smedejerns gitter og slig en mindestøtte som den, der skulle knejse over Halvard Sæmundsen Fosnæs, fandtes knap i Kristiania. De glemte kun et – at Halvard selv betalte sin hæder, ja udtrykkelig havde forlangt den i sit

testamente, hvor han med smålig nøjagtighed havde optegnet alt, hvad der kunne hædre hans jordefærd.

Oppe i storstuen, som var behængt med sort, stod begge fløjdørene ud til grønningen åbne, så at mængden uden for kunne kaste et blik ind i det allerhelligste, hvor det indbudte følge var forsamlet. På en lav forhøjning, der skrånede noget ned efter, stod kisten, omgivet af brændende vokslys, hvis røde flammer viftede i trækvinden, mens de forgæves kæmpede med det fulde, klare sollys, der i en bred stribe væltede ind ad de åbne døre og gennem en revne i forhænget satte en legende solplet på kistelågets nederste del. Gulvet var stærkt strøet med gran, stuen selv stopfuld af tunge, mørke skikkelser med vejrslagne ansigter og barkede næver – arbejdere, skovhuggere, kun indbudte for at bære liget den lange vej til kirkegården. Bag disse tunge, stående figurer i deres tykke vadmelsfrakker, som lugtede af fugtighed og hjemmegem, sad på lange sortbetrukne bænke Halvards slægt og venner, storbønder, tømmerhandlere og savværksejere, ordnede efter deres pengeposers størrelse og vægt. Samtalen faldt kort, dæmpet, hviskende; thi over hele stuen lå en tung, trykkende blandingsduft af blomster, vadmel og granris – alle stirrede ud mod sollyset med det sitrende guld over den vidtstrakte dal og ønskede i deres stille sind, at præsten ville komme.

Men præsten kom ikke. Minut gled efter minut i tunge pauser hen over forsamlingen, formede sig til kvarterer, og disse løb i atter sammen til halve timer – men præsten kom ikke. Tungere og tungere blev luften i den store, menneskefyldte sal, skarpere og mere gennemtrængende lugten af de friske granris, der i guirlander smykkede væggene,

lydeligere og mere bestemt den sagte hvisken, der førtes i krogene – men præsten kom ikke. Solpletten, der spillende havde leget om fodenden af kisten, vandrede højere opad, kastede guldstænk på den krans af nøkkeroser, som Guri havde bundet, og bredte sig gennem en bredere revne i gardinet pludselig ud til en varm, rød solstribe, en legende lysalf, i hvis gennemsigtige legeme man så støvfnuggene kredse som blodkorn.

"Hvor fan' bliver præsten?" hørte man en af brødrene halvhøjt udbryde. "Han er da ikke røget i fossen?"

Der fo'r en underlig følelse af uhygge gennem forsamlingen ved denne løst henkastede formodning. Nogle af de ældste havde ikke glemt englænderen. Andre havde hørt ymte om ham, og der blev på én gang tavshed, en trykkende stilstand i ord og tanker, der faldt som en mare over forsamlingen. Brødrene følte det, og den ældste rejste sig og sagde på en kejtet, storpralende måde: "Jeg får bede forsamlingen undskylde; men vi venter en statsråd fra Kristiania. Mulig er han taget ind hos præsten, for at nyde en liden forfriskning."

Det var, som disse ord med ét slag vejrede alle de mørke skygger, der hang i luften, bort. – En statsråd! – Guds død og pine! Ja så fik man vente. Vel vidste man, at Halvard Sæmundsen Fosnæs havde været en rig mand, hvis tømmerstokke var løbet lige ned til Kristiania og op i offentlige bygninger; men at en statsråd, en virkelig statsråd, til gengæld skulle gå mod strømmen til Fosnæs – derom havde man ikke drømt. Nyheden forplantede sig fra mændene i den mørke sal til mængden ude på den lyse grønning, og alle fik travlt med at kikke efter statsråden – præsten var glemt og, i nogle få

minutter, Halvard Sæmundsen med. Alles hoveder vendte sig, og alles øjne stirrede ned gennem den solbelyste dal, hvor hængebroen tegnede sig som en sort linje over den frådende elv, og hvor vejen i zigzagbøjninger som en lysgrå slange snoede sig op over fjeldet.

Pludselig lød en forundringsmumlen ude fra grønningen, forplantende sig i bredere og bredere ringe, indtil den nåede ind i stuen til stor forbavselse for brødrene selv.

"Statsråden kommer!" lød det – og se, langt ude just hvor vejen gennem et birkekrat skød ned mod hængebroen, kom tre skikkelser til syne, fortonende sig skarpt mod den lysblå himmelgrund, idet de langsomt gik over broen. Den første var præsten – ham kendte alle på hans ornat; den anden var en bredskuldret, sortklædt skikkelse, der ragede et hoved op over præsten – det måtte være statsråden – og endelig kom en lille, krumrygget, bondeklædt fyr sjokkende bag efter – de mest skarpsynede mente, at han lignede Fossehans – men hvad skulle den stakkel ved Halvard Sæmundsens jordefærd? Skikkelserne skred over broen, svandt i det lyse birkekrat, kom atter frem på det solbeskinnede vejstykke, svandt igen; men jo nærmere de kom op mod Fosnæs, desto klarere så mængden, at den ikke havde taget fejl. – Det var virkelig præsten og Fossehans; men hvem var kæmpen, der gik midt imellem dem, ham med den fine, sorte frakke, den høje hat, tyrenakken og det lyse bølgende skæg? Mon en statsråd var sådan? Han så jo ud, som kunne han tage begge de andre i nakken og lege langbold med dem over elven.

Inde i salen var man også blevet opmærksom på de kommende, og de, der stod nærmest døren, puffede til

hverandre og trængtes, for at komme til at se. Herved blev et af de sorte sørgegardiner revet ned, og solstriben, der før havde listet sig som en tyv gennem revnen, faldt nu med fuld, rødlig glans lige ind over kisten, så at brødrene uvilkårligt satte hånden for øjet, så brat var overgangen. Nogle af kvinderne forsøgte at arbejde sig frem, for at få gardinet hæftet op igen, men herved væltedes et par af lysene ved kistens hovedende, de fængede lidt i granrisene, og under denne forvirring trængtes kvinderne atter tilbage. I det samme formørkedes døråbningen, de tre nysankomne trådte ind, en efter en, først præsten, så kæmpen og så Fossehans, der skyndsomst skjulte sig i en krog. Præsten syntes heftigt oprørt – måske var det kun anstrengelsen ved at gå så hurtigt. Da han nåede fodenden af kisten, vendte han sig om mod statsråden, der endnu stod på det nederste trin af trappen, og de nærmest stående hørte ham hviske: "Jeg kan ikke! – Jeg bør ikke! – Hvad forlanger De af mig?"

"Sandhed," svarede kæmpen og satte foden på det øverste trin lige bag efter præsten.

"Vil De forstyrre gravens fred?" hviskede denne igen. "Jeg siger, her er jo intet bevis."

"Gå, præst og gør din gerning, så gør jeg min," svarede kæmpen og stillede sig med korslagte arme op imod væggen.

Alles øjne, og ikke mindst brødrenes, fæstede sig på denne svære, atletiske skikkelse, der, uden at hilse, stod som en støtte med sine skarpe, grå øjne ufravendt fæstede på kistelåget. Var det en statsråd? – Umuligt! Hvad havde en statsråd, bøjet af årenes vægt og pudret af kontorernes støv, at gøre med denne djærve, bredskuldrede viking, hvis blondt lokkede hoved ragede

op over alle andres? Og dog kunne han, hvad klæder og holdning angik, godt være en statsråd. – Der var en duft over ham af noget fremmed, uhjemligt, et snit, så vel i dragt som i manerer, der fik mængden til at se på ham som noget fornemt. Hans dragt var simpel, men den sad som støbt, og hele snittet røbede udlændingen, de sorte benklæder og den sorte frakke, tæt knappet op til halsen, var af påfaldende finhed, og den høje, sorte hat med dens temmelig brede skygge gav ham næsten udseende af en anglikansk præst, hvortil det strenge, alvorlige udtryk i hans ansigt ret vel passede. Han bar ingen prydelser, havde ikke engang handsker, men hans hænder var hvide som det linned, han bar. I det øverste, venstre knaphul sad en violbuket. Den duftede stærkt og så næsten ud som en orden. Præsten trådte hen foran kisten, foldede hænderne, missede mod solen, der faldt ham skarpt i øjnene, og begyndte:

"Giver enhver, efter hvad I er dem skyldige! Dem I skylde penge, penge, dem I skylde ære, ære, og dem I skylde ret, ret."

"Ja, så er det, præst," sagde kæmpen og foldede hænderne over brystet.

Præsten blegnede, og skolelæreren, en vissen, lille mandsling med hørgult hår, arbejdede sig hen imod den fremmede, så op på ham og sagde i en syngende skolemestertone: "Jeg må bede enhver uvedkommende ikke ved ord, miner eller gebærder at forstyrre den hellige handling, da jeg ellers nødes til at sætte ham udenfor."

Kæmpen satte ryggen mod væggen, så den knagede, og så med et ubeskriveligt smil ned i skolelærerens hørparyk. Der lød et fnis henne fra en af krogene, og skolelæreren fik travlt med at søge efter gerningsmanden.

"Ja," vedblev præsten og hævede stemmen til dens fulde højde, "ham, den hensovede, ved hvis bare vi står, ham behøver vi ikke at give penge, for han trænger ikke til dem, og han tiltrængte dem ej heller i levende live. Men hvad skulle vi da give ham, mine venner? Gods, guld og grønne skove? – Ak, nej, mine venner! Alt det havde den salig hensovede fuldt op af i sine manddomsdage. Og heller ikke i alderdommen svigtede det ham – han blev vel ikke gammel; men han blev ældre – det bliver vi alle – men godset, guldet og de grønne skove fulgte ham til det sidste. Nej, mine venner! Intet af dette skulle vi give ham. – Kun skovens fejreste træ vil vi lade grønnes ved hans grav, for æren – æren –"

Præsten begyndte pludselig at stamme. Var det solen, der generede ham, eller havde han glemt den tale, han med så megen omhu havde indstuderet til ære for sin afdøde medspiller? Han rømmede sig, tog lommetørklædet frem, hostede, pudsede sin næse, kort sagt, benyttede alle de småkneb, som en øvet taler altid har til sin rådighed; men hver gang han begyndte på: "Æren, mine venner", var det som om en usynlig hånd snørede hans strube sammen og forhindrede ham i at tale. Den fremmede havde lige siden det usalige ord kom fra præstens læber ikke forandret stilling eller holdning. Han forstyrrede ikke ved ord, miner eller gebærder, som skolelæreren udtrykte sig. Kun hans øjne hvilede ufravendt på præsten – et par hvasse, jerngrå og dog rolige øjne, der slyngede en usynlig strøm af hånlig foragt lige i præstens ansigt og tvang ham til at slå øjnene ned. Han stod nu halvt i skygge, halvt belyst af det rødmende aftensolskær, der begyndte at nå ham, og alt som hans stærke profil, det kraftige skæg og det lokkede

hår tegnede sig klarere i solglansen, syntes nogle af de ældste, at de havde set denne mand før – kun vidste de ikke hvor.

"Æren, mine venner!" begyndte præsten for tredje gang.

"Læs Fadervor, præst!" klang det fra kæmpen med en stemme som en kaptajns, der kommanderer på et dæk.

Det gav et spjæt i præsten – han blev ligbleg. Skolelæreren puffede sig frem med albuerne, purrede op i hørtotten, hævede sig på tåspidserne og skreg med pibende stemme: "Må jeg bede den uvedkommende ikke at forstyrre Hans Højærværdighed, da jeg ellers nødes til at fjerne ham med magt!"

"Læs Fadervor, præst!" tordnede den fremmede atter, og denne gang med en sådan myndighed, at skolelæreren satte sig lige ned på bænken med et ryk; ikke bispen kunne have sagt det strengere.

Der kom uro i forsamlingen, dæmpet hvisken, hoveder, der bølgede frem og tilbage, men ingen vovede at træde op; for den fremmedes ord klang som dens, der har myndighed og er vant til at bruge den. Skolelæreren skottede med et ynkeligt fjollet udtryk til præsten; begge brødrene rejste sig, kobberrøde i deres brede købmandsansigter. Præsten vinkede skolelæreren fra sig med hånden og hviskede til brødrene ganske sagte nogle ord, som fik dem til at sætte sig. Derpå trådte han atter hen ved hovedenden af kisten, foldede hænderne og sagde med skælvende stemme: "Så vil vi bede Herrens bøn for den hensovede."

"Amen!" sagde den fremmede med sin dybe stemme og tog sin hat af.

De tilstedeværende gjorde ligeså, og Fadervor blev læst under en stilhed så dyb, at fossens buldren på én gang hørtes som

noget forstyrrende. Da bønnen var endt, syntes præsten tvivlrådig. Han rømmede sig et par gange betydningsfuldt hen imod brødrene; men disse rystede på hovedet og blev siddende. Så tørrede præsten sveden af sit ansigt med lommetørklædet og vinkede ad skolelæreren.

"Så vil vi da," begyndte denne i sin opremsende tone, "inden vi stede den salig hensovede til hvile i kirkens indviede jord, lade forespørge, om der er nogen af de her tilstedeværende, som ønsker at se den afdøde, inden vi skruer låget til og for evigt overgiver hans jordiske levninger til graven."

Der blev en stor stilhed. Atter hørtes fossens buldren, jagende op fra dybet i stærkere og svagere drøn, alt som vinden bar. Solen havde nået randen af skoven, hvor den stod i dis som en mørkerød kugle, hvis varme stråler nu helt belyste den fremmede.

"Lad mig se Halvard Sæmundsen Fosnæs!" sagde han og trådte hen til kisten.

Skolelæreren tøvede, med et blik på præsten; men denne bøjede sukkende hovedet, og låget gled langsomt til side med en skurende lyd. Der lød et svagt skrig henne fra kvindernes side – det var Guri, som fik ondt og måtte bæres ud af stuen. Selv den fremmede gjorde et skridt tilbage. Der kom et udtryk af modbydelighed i hans ellers så rolige ansigt, og i sandhed, der var også grund dertil. I det fulde, varme sollys lå Halvard i sin hvide, udtungede ligdragt med hænderne foldede over brystet. Ansigtet var endnu rødt, opdunset, fordrukkent, med hele det præg af rå magtfylde og sanseligt begær, som havde udmærket ham i livet. Øjnene var atter sprunget op, men kun halvt, og i de store pupiller lurede der ligesom et kun halvt

udslukt liv; for de var ikke brustne. Solrødmen spejlede sig i dem. Munden var noget fortrukken, og der var en skævhed ved den venstre mundvig, som gav ansigtet et forfærdeligt udtryk af noget skælmsk, som om døden kun var grin. Om det så var de foldede hænder, havde de den samme rødlige farve. De havde løsnet sig noget – Halvard Sæmundsen havde ikke foldet dem ret meget i levende live.

Den fremmede lod sit blik glide hen over forsamlingen – den syntes lammet af rædsel og afsky. Så trådte han et skridt nærmere til kisten, rakte sin hånd ud over den, og sagde med sin dybe, rolige stemme: "Al den løgn, som kan købes for gods og guld og grønne skove, vil I siden få at høre hist nede på kirkegården, og dér er jeg ikke med. Her skal I kun høre ét ord; men det er sandhedens, og det skal bide sig fast i Eders hjerter. Jeg siger Eder: Her ligger en morder! – Gå nu hen og begrav ham!"

De få ord havde lydt som en torden, deres virkning var som lynets. De nærmest stående veg bort fra kisten, så at låget med en hul lyd styrtede på gulvet, spredende blomsterne til alle sider. En stemme råbte: "Det er sandhed!" Folk ved døren begyndte at liste ud. Kun præsten bevarede en tilsyneladende ro, vendte sig mod den fremmede og spurgte: "Med hvad ret siger I dette? Har I vidner?"

"Dér!" svarede den fremmede og pegede over mod Fossehans – det var stemmen, der havde talt.

"Han er kun én," sagde præsten mere lavmælet. "Hvi talte han ikke i tide?"

"Halvard truede ham på livet," sagde den fremmede. "Det ved I så godt som jeg."

"Han er kun én," gentog præsten, "og et enkelt menneske kan se fejl. To vidner fordres der mindst, og I har kun det ene. Gå bort! I har ingen ret til at forstyrre gravens fred og bringe vanære over den døde."

"Så være da Gud mit andet vidne!" sagde den fremmede og løftede sin hånd. "Du taler ret, præst, jeg har jo kun det ene. Nu vel, jeg går, og I skal aldrig se mig mere. Men endnu et ord har jeg at sige Halvard Sæmundsen Fosnæs, skønt jeg helst havde sagt ham det levende."

Præsten gjorde en afværgende bevægelse, men den fremmede trådte op på kistens fodstykke, lagde sin hånd fast på den dødes bryst og sagde med en stemme, der fandt vej til alles hjerter: "Halvard Sæmundsen Fosnæs! Det siger jeg dig herved: Aldrig skal du finde hvile, aldrig ro i din grav, så sandt du lumskelig myrdede min svage broder, Guttorm Solej!"

Der lød et hvinende skrig fra den stue, som stødte op til ligfærdsrummet. "Od!" lød det med døende stemme der inde fra. –

"Od! Od fra Solej!" hviskedes der dæmpet trindt om i krogene.

Da brødes den dybe stilhed pludselig af en sælsomt knitrende lyd. Høvlspånerne i Halvards kiste syntes at få liv. De foldede hænder løste sig, og den venstre arm gled tungt ud over kisteranden. Skolelæreren ville lempeligt lægge den til rette igen – da udstødte han et forfærdelsens hvin. Ligets hånd havde krampagtigt fattet om hans med en sådan kraft, at han måtte vriste sig fra taget. Halvards hånd faldt atter tilbage, famlede noget, greb så i kistekanten, og langsomt hævede den døde sig

op, idet han med vidt åbne øjne spøgelsesagtigt stirrede mod den nedgående sol.

"Kors fri os, han står op!" hvinede det gennem stuen, og i samme nu var alt en vild flugt, en ubeskrivelig forvirring. Døre sprængtes, sørgegardiner reves ned, vinduer sloges ud; for ud, ud måtte man fra denne rædsel. Skriget forplantedes til grønningen, hvor hele bygdens fattige befolkning var forsamlet. Man trængtes og flokkedes. Børnene græd, kvinderne skreg, man ville ikke se det, og dog tvang nysgerrigheden dem til at blive på pletten, hvor man bølgede frem og tilbage som et oprørt hav, lyttende til de forfærdelsens råb, som endnu klang inde fra huset.

Da blev der på én gang dødsstilhed, en åndeløs, hjertebankende tavshed, under hvilken atter fossen tordnede op med fordoblet vælde.

"Jesus, der kommer han!" råbte en hvinende kvindestemme, og alles øjne vendte sig mod den åbne dør.

Og ud kom han med fremrakte arme, virrende hænder, bevægende læberne i en sagte, uforståelig mumlen, således som han havde gjort det i live. De famlende hænder greb fat i trappens rækværk. Som en søvngænger skred han ned ad trinnene, slæbende det brede liglagen langt efter sig. Mængden veg, hvor han kom. Der dannede sig en bred, sollys vej, og ad denne skred han frem, tværs over grønningen, i lige linje mod den synkende sol, som han syntes at ville gribe med de oprakte hænder. Mængden stirrede på ham, slagen af rædsel; der raktes ikke en hånd frem for at standse denne levende genganger, hvis brøde nu alle kendte. Den sidste hob splittedes – han stod lige ved stigbordsfaldet, hvor fossemuren var brudt for at skaffe

nedgang til møllen. Her standsede han et øjeblik. Fossen buldrede og sydede dybt under hans fødder, men han agtede det ikke. Hans blik søgte kun solen, den synkende sol, som nu stod lige i brynet af skoven.

"Halvard Sæmundsen, va'r dig!" råbte en kæmperøst gennem mængden. Det var Od, som kom lige fra Guris leje.

I det samme svandt solen bag skovens rand. Halvard gjorde en bevægelse frem ad, som for at gribe den, strakte armene op ad og forsvandt – kun liglagenet bølgede i tunge foldekast hen over elven, indtil det blev hængende ved et skær. Der lød intet skrig, intet fald – alt opslugtes af fossens brølende torden. Kun hist ude, hvor skæret endte, boblede skummet op i en ringformig plet med røde perler. Så svandt også de, og elven skummede videre, uplettet som før.

Otte dage efter var der atter begravelse på Fosnæs – det var Guri, som jordfæstedes. Hun havde stort følge til kirkegården, og det var ikke arvingers tårer, som flød ved hendes grav. Ved denne stod Od længe og i tavshed, ordnende med kærlig hånd de blomster, som døden, men ikke livet havde skænket hende.

Da solen begyndte at hælde, forlod han kirkegården. Midtvejs på den smalle hængebro standsede han og kastede et langt blik ud over dalen. Fosnæs lå i gylden aftensol, der tindrede på alle ruder, Solej i dyb skygge – elven var dér oppe guld, hist nede bly. Han kastede endnu et langt blik på disse ville, dansende ringe og hviskede sagte: "Guttorm, du blev hævnet!"

Fra den anden side af dalen svang en gammel, gråhåret mand sin hue til afsked. Od så det og gengældte hilsenen. Det var Fossehans, der sagde farvel til den sidste fra Solej.

Dalila

Et hav af tåge, hvor solen spillede hen over grå, røde og blålige stenbølger; en masteskov af skorstene, og mellem disse en sejlføring af alt det linned, en verdensstad benytter – således var udsigten, eller rettere nedsigten fra hans atelier. Leon Ducroque var maler og boede i Rue des Alpes, noget nær på syvende sal.

Hans berømmelses højde stod imidlertid ikke på nogen måde i forhold til hans bopæls. Han hørte til de ulykkelige kunstnere, som endnu er "uopdagede", og af "protecteurs" havde han kun den mand, der solgte ham hans *l'Avenir* for fem sous; men denne hædersmand syntes endnu ikke at være blevet medarbejder ved bladet. Følgelig arbejdede Ducroque i beskeden stilhed og tog med stille beskedenhed mod det honorar, mr. Ramas, hans malerihandler gav ham, og denne mand havde en fortvivlet færdighed i at betale med rammer og lærred. Penge var hos ham en raritet; følgelig var de det også hos Ducroque, men mr. Ramas var ikke alene en sparsommelig mand; han var også en snu kavaler. Han havde lagt mærke til, at Ducroque gik frem – man gav stadigt højere priser for hans billeder, og herpå byggede han sin plan. Han foreslog ham at male et billede efter eget valg. Skitsen til dette billede skulle udstilles hos ham. Og maleriet selv ville han ved sine "protecteurs" skaffe en god plads på salonen. Blev det solgt, skulle Ducroque have to tusind francs, hvis ikke, måtte mr. Ramas, den stakkel, jo beholde det for – rammen og lærredet.

Ducroque vaklede ikke et øjeblik. Han havde nok nogle uklare ideer om, at hvordan det gik eller ikke, ville mr. Ramas risikere at sætte et tusind francs i sparekassen på hans regning; men udsigten til at få en god plads på salonen afgjorde alt. Med hele en provençalers fyrighed og frejdige tro på lykken tog han fat på arbejdet. Han valgte et tidligere udarbejdet motiv *Samson hos Dalila*, sendte skitsen til mr. Ramas og fik til gengæld et stykke lærred, større end noget af de største, der flagrede på altanen neden for hans vinduer.

På en smuk, solklar efterårsdag stod han foran sit store lærred, hvis figurer nu begyndte at få liv i farve og form. Portnerens Lisette, berømt i gaden for sit lange, rødgyldne hår, sad model som Dalila – vel at mærke for håret og draperiet; for Lisette var ingen almindelig fem francs model – hun var tværtimod yderlig korrekt i moralen og indtog desuden en selvstændig stilling i samfundet som damefrisør og hårfornyer hos ikke få af kvarterets mere fashionable damer. Af pur godhed for den unge, smukke Ducroque – og så for to francs i timen – havde Lisette påtaget sig det yderst besværlige hverv at ligge på en kanapé med udslaget hår og læse en af Dumas gamle romaner. Men hun syntes frygtelig ked af begge dele; for hvert øjeblik så hun hen mod det gammeldags stueur, og samtidig dermed formede hendes mund sig til den bekendte oval, der er et symbol for kedsomhedens gudinde.

"Er De træt?" spurgte Ducroque og gjorde et par dristige strøg over lærredet.

"Rædsomt!" svarede Lisette og gabede på ny.

"Blot et par minutter! Så er vi færdige for i dag," forsikrede Ducroque.

"Det siger De altid, og så varer det en time til," klagede Lisette med øm gnavenhed.

"Vist ikke! Sid nu stille blot et øjeblik! – Så, nu faldt netop den lok –" og Ducroque ville rette ved den.

"Tag Deres fingre bort fra min hals!" sagde Lisette yderst bestemt. "Jeg skal nok selv – lad være, siger jeg!"

"Hvor De dog har et prægtigt hår," sagde Ducroque, som uforstyrret ordnede lokken på ny. "Det fortjener at foreviges."

"Foreviges! – ja vist! Det siger malerne altid, og så brænder deres malerier lige i en snup," bemærkede Lisette hånligt. "Skal det dér måske til Louvre?"

Louvre! – Det gav et sæt i Ducroque, og han malede videre i dyb tavshed.

"Sig noget!" sagde Lisette efter fem minutter pause.

"Hvad skal jeg sige?" spurgte Ducroque, "De ved, jeg tier, når jeg maler."

"Men det er jo netop det rædsomme," muggede Lisette. "Fortæl mig lidt! Hvem skal have det store maleri?"

"Det ved jeg ikke."

"Tror De nogen køber et så rædsomt uhyre – det kan jo ikke engang hænge på langs i vor kælder."

"Dertil er det heller ikke bestemt," mumlede Ducroque.

"Men hvem vil købe det, når man skal tage væggene ud af sin stue?" spurgte Lisette.

Ducroque tav og sukkede – han kom uvilkårligt til at tænke på mr. Ramas.

Da bankede det på døren.

"Uh!" sagde Lisette og fløj bag gardinet.

Det bankede på ny.

"Kan ikke! Har model!" råbte Ducroque ærgerlig.

Der blev en minuts pause. Så bankede det igen; men denne gang på en meget determineret måde.

Ducroque fo'r til døren. "Hørte De ikke, at jeg har model? – Hvad banker De så for? – Hvad? – Hvad er det, De siger? – De *vil* ind! – Å, rejs Fanden i vold!"

"Gud!" sagde Lisette bag gardinet.

Udenfor lød en stille, tilfreds latter som af en mand, der hjerteligt godter sig over noget. Så bankede det igen – hårdt som en ulykke.

"Men er De da bindegal?" råbte Ducroque, idet han kastede pensel og palet hen ad bordet. "Vil De absolut på hovedet ned ad trapperne? – Hvem er De?"

Der lød et navn udenfor, udtalt med en rolig, afdæmpet stemme. Men om en pistolkugle var gået gennem døren og tværs gennem Ducroque, kunne han ikke være tumlet mere forstyrret tilbage, end han gjorde.

"Er det en rykker?" spurgte Lisette og trak gardinet helt om sig.

Ducroque lod sit forvildede blik fare omkring i atelieret, snappede efter frakken, lod den falde midt på gulvet, og lukkede så op med et udtryk af stupid forbavselse.

Der trådte en mand ind. En ældre mand i en tæt knappet, sort frakke med Æreslegionens bånd. En mand med et løvehoved og et ørneblik, en af disse skikkelser, hvori hele menneskeslægtens storhed synes at hvile, og som derfor det små aldrig kan fornærme. En mand, som hele Paris forgudede, hele Frankrig elskede, hele verden kendte, – en åndens Samson,

ikke stor ved at styrte andres templer, men ved at rejse sin egen genius et, der aldrig vil styrte i grus.

Uden at svare på Ducroques undskyldninger gik han med rolige skridt hen foran billedet, som han betragtede skarpt. Så satte han den sorte hat lidt ned over øjnene for at dække for blændlyset, vippede med venstre hånd den sølvknappede stok op og ned, gik et par skridt tilbage og udbrød, endnu tabt i beskuelsen: "Ah!"

"Kender De mig?" spurgte den fremmede og lod sin hånd glide gennem det tykke, mørke hår, der som en manke faldt ned om hans skuldre.

Ducroque ville sige noget smukt om, at alverden kendte Frankrigs største digter; men han syntes, at han fik det som en fad klump i halsen. Han bøjede hovedet og stammede:

"Ja – jeg – kender Dem. – det vil sige, Deres værker."

"Mine værker er mig selv," sagde digteren med et roligt smil, "lige som dette her er Dem selv." Og han slog med stokken mod blændrammen. "Nu vel! De kender altså mig; men ved De af, at jeg kender også Dem?"

"Nej," svarede Ducroque, end yderligere forvirret.

"Jeg har kendt Dem i over tre uger," fortsatte han, "fulgt Dem skridt for skridt. – Ser De, jeg kommer jævnligt på mine spadsereture forbi en vis mr. Ramas, en ågerkarl med malerier, hos hvem mere end et talent har sat sig i pant. Det morer mig af og til at gå på jagt efter hans talenter, det vil sige, når han misbruger dem, og *De* bliver misbrugt – ved De det?"

Ducroque stammede nogle uforståelige ord, og digteren vedblev: "Den aften, da De bragte mr. Ramas skitsen til Deres Samson, stod jeg inde i magasinet. Mr. Ramas vidste det ikke,

ellers havde han næppe vovet at gøre Dem sit forslag. Jeg fulgte med opmærksomhed forhandlingens gang; men med endnu mere interesse fulgte jeg Dem. Der var i Deres holdning, i Deres blik, Deres ansigt, ja, selv i måden, hvorpå Deres hår var strøget tilbage, noget vist, jeg ved ikke hvad, som berørte mig sympatetisk og fik mig til at mindes min egen ungdom, den dag, da jeg forventningsfuld stod med mit første arbejde hos min første forlægger. Men skambudt, som Dem – det er jeg aldrig blevet, og da De gik, lovede jeg mig, at det skulle heller aldrig ske. Deres skitse var heldigvis signeret, og ved at spørge mig frem, fandt jeg også Deres atelier. – Hr. Ramas kan nemlig aldrig huske adresser –"

"Han kender meget godt min," vovede Ducroque at afbryde.

"Naturlig – han ønsker blot ikke, at *jeg* skal kende den; for det koster ham tre tusind francs, som jeg hellere vil, at De skal have –"

"Hvorledes?" udbrød Ducroque.

"Kort og godt – lad os gå lige til sagen! Vil De sælge mig Deres billede for seks tusind francs – på én betingelse?"

"Hvilken?" stammede Ducroque åndeløs.

"At De tager Deres skitse tilbage for tusind –"

"Tusind? Jeg forstår Dem ikke," svarede Ducroque mere og mere forvirret.

"Ikke?" sagde digteren smilende. "Det er meget let at forstå. Mr. Ramas har solgt mig Deres skitse for tusind francs. Når De har Deres store billede færdigt, får De altså skitsen og fem tusind francs."

"Er det alvor?" udbrød Ducroque og holdt sig ved stoleryggen.

"Jeg spøger aldrig med kunst," sagde digteren alvorligt, "og mindst ville jeg spøge med Dem. Mal, som Deres genius indskyder Dem! Giv Dem tid, og sky fremfor alt det uskønne. Farvel! – De skal snart høre fra mig."

Og den store digter gik med et venligt nik ud ad døren.

Ducroque sank ned på stolen med hænderne for øjnene. – Endelig kom lykken!

"Og *ham* ville De smide ned ad trapperne!" udbrød Lisette, som viklede sig ud af det gardin, hvorigennem hun hele tiden havde tittet. "Gud! Tror De, han så min ryg?"

"Gå! Gå!" sagde Ducroque og vinkede med hånden.

"Gå? Nå da! Er det en måde at jage mig væk på?" klagede Lisette. "De skal såmænd ikke se mig så snart."

"Jo, i morgen!" udbrød Ducroque forskrækket.

"Ja, så får jeg vel fem francs, siden De skal have fem tusind?"

"Ja – alt, hvad De vil. Gå bare!"

Og Lisette hoppede nynnende ned ad trapperne i bevidsthed om at have forbedret sine affærer.

Hvilken fart, hvilken glans og glæde kom der nu ikke over arbejdet! Den guldhårfagre Lisette kunne ikke kende den alvorlige Ducroque igen. Han lo, han jodlede, han fløjtede og kunne af og til i sin overgivenhed tumle således med hende, at Lisette kom til at tænke på anstændighedens grænser. Men da hun ikke ganske bestemt kunne finde, hvor de lå, og tilmed beregnede, at hun måtte af med en franc for at få sin gamle tante til at passe på sig, lod hun sig nøje med at lade sine negle vokse. Ducroque erklærede disse for de skønneste, han havde

set, men gav hende aldrig lejlighed til at bruge dem, og et våben uden brug er altid et kedeligt våben.

Tre dage efter det epokegørende besøg lå Lisette atter på kanapéen og stavede sig for tiende gang gennem Dumas' halvt opslidte roman, da bankede det atter på døren.

Denne gang gjorde Ducroque intet tilbud med hensyn til trapperne. Han gik selv hen og lukkede op – en tjener stod uden for.

"Jeg skal bede herren om svar," sagde han og rakte Ducroque en noget skødesløs sammenlagt billet.

Ducroque åbnede den og læste:

> Jeg plejer gerne hver torsdag at
> samle nogle venner om mig i mit hjem
> og håber at turde regne Dem blandt disse.
> Gør ingen ceremonier – vi samles kl. 5.
>
> Deres
>
> *V. H.*

"Hvad befaler herren, at jeg skal svare?" spurgte tjeneren, da Ducroque for tredje gang gjorde mine til at læse billetten.

"Svare? – Sig – Ja, sig, at jeg skal komme," stammede Ducroque. "Sig, at jeg skal have den fornøjelse, nej – den ære mener jeg – at – –"

Tjeneren var alt langt nede ad trappen.

"Jeg er et fæ!" sagde Ducroque. "Stå og blamere mig for en lakaj – –"

"Hvad er det?" spurgte Lisette fra kanapéen.

"En invitation til middag."

"Nej virkelig! Hos hvem?" spurgte Lisette og sprang op.

"Se selv!" sagde Ducroque og rakte hende billetten.

"Hos ham – den pæne, gamle herre, som vil give Dem fem tusind francs!" udbrød Lisette og slog hænderne sammen. "Ja, De er rigtignok en lykkens pamfilius. Min fætter Anastase, som er lejetjener, siger, at dér kommer kun Frankrigs berømteste mænd: generaler, akademikere, skuespillere, digtere – bare det ikke er en fejltagelse."

"Snak!" sagde Ducroque. "På billetten står jo mr. Leon Ducroque – det er mig."

"Men så er De jo en berømt mand!" udbrød Lisette. "Gud, hvor De må være lykkelig!"

"Det er jeg også," sagde Ducroque. "Vi må høre op for i dag. Blot mit tøj nu er i orden."

Han gik hen og åbnede døren til klædeskabet, men for tilbage med et udråb. Der hang kun et par grå sommerbenklæder.

"Hvad er det?" spurgte Lisette.

Ducroque stod målløs. Endelig sagde han: "Det er Anatole, den ærkespidsbub, som har taget mig på ordet."

"Deres gode ven Anatole?"

"Ja, når det gælder om at låne penge, klæder og tobak. Han fik min sorte dragt i går aftes – han skulle til barnedåb."

"Men han bor jo tæt herved," bemærkede Lisette. "Skal jeg løbe hen og hente den?"

Og i en fart fik hun hatten på.

"Hun er dog en god pige!" mumlede Ducroque og så efter hende. "Eller måske vil hun prøve sine negle på Anatole. – Nå, det kommer ikke mig ved! Hvor jeg er lykkelig!"

Og han strakte sig med velbehag på den gamle, knirkende kanapé, lukkede øjnene og lod alle ungdommens illusioner passere revy.

Noget efter kom Lisette tilbage. Hun var meget forpustet, meget rød i kinderne og meget vred.

"Deres ven, Anatole, er et svin," sagde hun indigneret. "Se dér!"

Og med disse ord løste hun båndene på sit forklæde, hvori hun havde den sorte dragt indpakket.

Det lod sig desværre ikke nægte, at Anatole var et svin. Den sorte dragt stank af tobak. Benklæderne havde pletter fra øverst til nederst, og op af vestelommen trak Lisette en halvrøget cigar, som havde brændt klædet igennem.

"Ved De, hvor jeg fandt ham?" spurgte hun. "I sin seng, klokken halv tre om eftermiddagen, og ved De, hvad han sagde? Ikke andet end i 'Å, jeg er så dårlig! – Jeg er så dårlig!' – Jo, det har været en net barnedåb, det! – Gud ved, om ungen er blevet døbt i det, han har hældt ned ad Deres bukser? Se, kjolen mangler et skøde, og vesten – Gud forbarme sig! – Man kan se dem lige ind på hjertet!"

"Kan De ikke sy en lap på vesten og tage pletterne af med spiritus?" spurgte Ducroque med en håbløs betoning.

"Pletterne?" skreg Lisette indigneret. "Jeg vil ikke røre ved dem! Og desuden, vil *De* gå i selskab og lugte af terpentinolie og brændevin ligesom en malersvend? Vil *De* spise til middag hos Frankrigs største digter med lap på vesten og kun ét skøde på kjolen? Vil De det?"

"De har ret," svarede Ducroque resigneret. "Der er ikke andet for end at sende afbud. Vil De vise mig den tjeneste at bringe

billetten – jeg skriver, at jeg er syg."

"Ja, det bliver jeg vel nødt til," sagde Lisette. "Gud, hvor Deres ven Anatole er en, en – uf!"

Dette var Lisettes allerhøjeste betegnelse for mandfolkenes nederdrægtighed, og mens hun gentog den flere gange, skrev Ducroque med bøjet hoved og bøjet sind afslaget på sin ungdoms lyseste drøm. Han havde et øjeblik tænkt på at leje en selskabsdragt; men Anatole havde i går lånt tyve francs hos ham til "en faddergave" – han ejede kun fem. Med et suk lukkede han billetten og skrev adressen.

Lisette så på hans nedslagne ansigt med et udtryk af oprigtig deltagelse. Hun forstod så godt, hvad det ville sige ikke at komme med, og det, fordi man var fattig. Langsomt gik hun hen imod døren; men lige som hun lukkede den op, gav hun et hop, sprang tilbage, klappede i hænderne og råbte: "Jeg ved det! Jeg har det, De skal komme med!"

"Hvorledes!" råbte Ducroque og fo'r op fra bordet.

"Hør nu!" sagde Lisette. "Min plan er ypperlig; men De må love mig ikke at være stolt! – Er De stolt, kommer De ikke med!"

"Hvad mener De med det?"

"Det skal jeg sige Dem," sagde Lisette og så forskende på ham. "Jeg kan godt skaffe Dem med, hvis De blot vil gøre, som jeg siger. Ser De, min fætter er lejetjener – ja, De behøver ikke at se så fornærmet ud – han er virkelig en overordentlig pæn lejetjener, som hver aften kommer i de allerfineste huse – ja, han er flere gange blevet brugt som "*le quatorzième* [Note 1)]", så De kan tro, han ved at føre sig. Tænk! En gang var der en bankier, som tog – –"

"Jaså, men hvad skal jeg gøre? Skynd Dem! Jeg står jo som på nåle!" afbrød Ducroque.

"Hvad de skal gøre? – Det er også et spørgsmål," vrissede Lisette fornærmet. "De skal naturligvis låne *hans* dragt. Han får fem francs om aftenen og kosten – men han gør det nok for de fem alene, når jeg beder ham om det."

"Skal *jeg* leje klæder hos en lejetjener," udbrød Ducroque og brast i latter. "Hvordan vil jeg så komme til at se ud?"

"Rigtig nydelig!" forsikrede Lisette. "Der er ikke et menneske, som nu til dags kan se forskel på en herre og en rigtig lejetjener. Hans dragt er lige så fin som alle andres, og han har hvide atlaskes slips med kniplinger – vil De have sådant ét? Og så skal De se en hat, han har! – Den kan knaldes op ligesom et tårn og blive så flad som en pandekage. Ja, De kan også få en rigtig chapeaubas!"

Ducroque betænkte sig et øjeblik – her var dog en udvej. "Tak, Lisette," sagde han; "jeg tager imod tilbuddet. Når alt kommer til alt, ved jeg ikke, hvorfor jeg skulle være for god til at benytte Deres fætters dragt, hvis den blot passer mig. Her er fem francs – jeg har ikke mere. Men hør – De kunne spørge ham om et og andet, sådan – De ved nok – hvordan man bærer sig ad i de meget fine selskaber. De ved – jeg kommer så lidt ud – og i Provence – ser De –"

"Lad mig bare om det!" råbte Lisette, som i en uhyre fart kom i tøjet. "De kan tro, jeg skal pumpe ham – og De skal blive så fin, så fin som en greve."

Og Lisette gemte de fem francs i sin handske og fo'r som en raket ned ad trapperne.

Ducroque kastede sig atter på kanapéen; men den forekom ham ikke så magelig som før, og de stolte drømme ville ikke ret komme. En lejetjener? – Sæt, at nogen antog ham for det eller for *le quatorzième*? – Hvorfor var han inviteret så sent? – Havde nogen sendt afbud? – Nå, men at komme til Frankrigs største digter, at se alle disse kunstens koryfæer, at blive ført ind i litteraturens, i kritikkens selskab – enfin, det var dog noget, selv om det skete i en lejetjeners dragt – og han hengav sig på ny til sine drømme; men der var dog noget – han vidste ikke hvad – som forstyrrede dem.

Da lød der atter trin på trapperne – Ducroque styrtede til døren. Det var Lisette, der kom slæbende med en stor kurv og en tante, et håndfast fruentimmer, som straks ved sin indtræden bemærkede, "at hun nok ønskede at sé den herre, som skulle i tøjet". Lisette præsenterede Ducroque, og med de ord: "Ja, med ham er der ingenting i vejen," begyndte tanten at tømme ud på kurvens fashionable indhold. Lisette jublede for hvert stykke, hun tog op. Alt blev vist frem, befølt, beundret, og Ducroque måtte give tanten ret i, at ingen i hele Paris kunne pibe brystlinningen på en manchetskjorte således som hun – det var en dragt for en greve.

"Tør jeg så bede damerne fjerne sig," bemærkede han.

"Ja, men jeg får lov til at binde slipset, hører De?" råbte Lisette med hovedet i døren.

Tanten brummede lidt om, at hun skulle passe sig selv, og Ducroque begyndte at iføre sig den lånte dragt. Hans frygt for, at den ikke skulle passe ham, forsvandt med hvert stykke, han tog på, og da han endelig var færdig, måtte han sande tantens

ord – han så virkelig ud som en greve. Dragten sad som støbt; der var ikke en fold, som kunne forråde lejetjeneren.

Med glad tilfredshed greb han det lille spejl, ordnede sit hår og strøg dets tykke, sorte lokker glat tilbage. Det faldt i smukke, naturlige krøller om hans hals og nakke; men bagtil var det for langt, det kom i kollision med kjolekraven – hans kunstnerjakke var langt mere bekvem – nå, det gik vel!

Han gik hastigt hen og åbnede døren. Dér stod Lisette. Tanten og – nøgleskiltet var forsvundet; men det sidste kom jo kun værten ved.

"Gud!" sagde Lisette, idet hun trådte ind, "De vil da ikke gå således?"

"Hvorledes?" spurgte Ducroque og så urolig op og ned ad sig.

"Med det hår!"

"Det hår? – Hvad hår skulle jeg ellers gå med?"

"Det lange hår, mener jeg. De ser jo ud som en malersvend."

"En malersvend!" gentog Ducroque stødt. "Ser jeg ud som en malersvend?"

"Ja, det ved Gud, De gør," sagde Lisette. "Der er ikke en ordentlig herre i hele Paris, der møder med sådant et hår i fint selskab – det sagde min fætter udtrykkeligt. Ser De, således skal det være" – og Lisette tog et forjasket modeblad op af kurven og præsenterede Ducroque en herrenakke, som hun erklærede for *chique*.

Ducroque måtte erkende, at hans hårfylde stod i et skrigende misforhold til den glatte, skilte nakke, der var Lisettes ideal, og han sagde noget tvivlende: "De har vist ret, Lisette; men hvad pokker skal jeg gøre? – Jeg ejer jo ikke en sous."

"Jeg kan låne Dem en franc," sagde Lisette og rodede i sin lomme.

"Ja, men det er allerede sent," indvendte Ducroque. "Sæt, at frisørsalonen er fuld, når jeg kommer – hvad så? Ved denne tid er der altid så mange, der skal krølles."

Lisette tænkte et øjeblik efter. Pludselig stak hun næsen i vejret og sagde i en determineret tone: "Måske er det ikke anstændigt, at jeg klipper Dem; men det er det samme. Jeg gør det alligevel – så kan De give mig en franc."

"Dem? Kan De klippe?"

"Om jeg kan? Jo, det skulle jeg rigtignok mene. Jeg klipper hver uge de vanskeligste damepander, og så skulle jeg ikke kunne gøre det af med Dem. Det skal være gjort i en håndevending."

"Ja, men sakse?" indvendte Ducroque.

"Dem har jeg nede," svarede Lisette. "Vent blot et øjeblik, så skal De se, hvor jeg skal jeg gøre Dem fjong!" – Og i ét spring var hun ude ad døren.

"Det er dog en flink pige," sagde Ducroque. "Jeg må virkelig være hende taknemmelig. Hun finder altid på udveje, og hun har ret – det hår er meget for langt; det hænger jo helt ned ad nakken! – Malersvend? Ja, der er noget i det." Og Ducroque purrede sig i nakkehåret: men jo mere han purrede, des tykkere blev det. Så kom Lisette.

"Sæt Dem nu dér!" sagde hun og satte en stol midt på gulvet. "Således! – og lad mig så binde Dem mit forklæde om halsen! – Sådan! – Mere op med det i nakken! – Duk nu hovedet! – Sådan! – Nu begynder vi."

Og Lisette satte med den venstre hånd modebladet som model på staffeliet, mens hun med højre greb en saks og virtuosmæssigt lod den klirre i takt bag Ducroques øren.

"De er jo en ren Dalila," sagde han smilende.

"Dalila! – Hvad behager? – Må jeg være fri for spydigheder, mr. Ducroque; jeg er ved Gud en anstændig pige," udbrød Lisette indigneret. "Å, dér gjorde jeg et hak! – Ja, det var Deres skyld."

"Jeg mener blot, at De klipper mig, som om jeg var en Samson," bemærkede Ducroque. "Se, hvor det falder! – Gå ikke så tæt!"

"Jeg må, ved Gud, inden om hakket," vrissede Lisette, "og det var dybt – bryd Dem om ingenting!"

"Stop! Stop!" råbte Ducroque efter en pause. "De gør mig jo ganske skaldet! – Jeg vil ikke mere!"

"De vil da ikke gå i selskab med et halvklippet hoved?" spurgte Lisette. "De forstyrrer mig med al Deres snak. Når jeg klipper, taler jeg ikke. Gud, sikk'et hår!"

Og Lisette kilede løs på ny.

Endelig blev saksens bevægelser mindre voldsomme, de tykke, sorte lokker faldt mere sparsomt, og Ducroque trak vejret friere.

"Vil De ha' pomade i?" spurgte Lisette.

"Er den god?"

"Om den er? jo, det skulle jeg rigtignok mene! Jeg har selv lavet den."

Og Ducroque følte en kost suse sig om ørene med en fedtet smørelse, der først lugtede ganske godt, men så gav plads for en stank af patchouli, der var nær ved at give ham kvalme.

"Hold op! Hold op!" skreg han. "Jeg kommer jo til at lugte værre end en desmerkat!"

"Det er netop fint," sagde Lisette. "Og hvorledes tror De, jeg kan få nakkeskilningen til at gabe, når jeg ikke må lægge smørelse i?"

Og derpå gav hun sig til at bearbejde hans nakke med to stive børster, så han fik tårer i øjnene.

"Nu forhåret!" sagde Lisette. "Så er vi færdige!"

Ducroque følte med forfærdelse, hvorledes hans pandehår blev trukket ned over hans næse for at undergå den samme balsamering, der var blevet nakken til del.

"Se, nu er det *chique*!" sagde Lisette og trådte med en kendermine et skridt tilbage. "Gud, hvor det klæ'er Dem! De er rigtignok blevet et andet menneske!"

Ducroque så sig i spejlet og fik en bestemt følelse af, at han lignede en idiot. Hans rige, sorte lokker var forsvundne; hvad der var til overs, sad slikket, fladt og fattigt med en bred skilning bagtil, mens hans smukke pande vansiredes af et par buklede sørgegardiner, der gav ham stor lighed med en friseret silkepuddel.

"Hvor De vil gøre lykke! Se blot, hvor det ligner!" jublede Lisette og rakte modebladet hen imod ham. "Nu binder jeg slipset! – Kjolen på – og De er en fuldstændig dandy!"

Uagtet Ducroque ikke havde samme respekt for dette begreb som Lisette, og skønt han i sit inderste bar på en stille fortrydelse over at være gået uden for sit eget jeg, kunne han dog ikke lade være at lægge mærke til, at han vakte en vis opsigt, da han vandrede af sted til denne litterære middag, der for ham var et vendepunkt i hans liv. Han mødte et par

kammerater – de kendte ham ikke, men gengældte hans hilsen på en måde, der i høj grad smigrede ham. Endnu bedre gik det, da han nåede boulevarden. De mange kritiske blikke blev velvillige, når de mønstrede hans person; mere end én lorgnet kom op i en fart, og især lagde han mærke til, at damerne hviskede til hverandre, når han passerede forbi.

"Var det grev Esterhazy?" hørte han ganske tydeligt en ældre dame spørge, og med et selvtillidsfuldt smil ringede han på hos den store digter.

Den tavse, sortklædte tjener lukkede op; den samme, som havde bragt ham indbydelsen. Ducroque betragtede ham stift; men han kunne lige så gerne have set på en maske – intet træk røbede, hvad dette individ af menneskeheden tænkte om ham. Det tog som en mekanisme mod hans tøj, hængte det op – og nu så Ducroque først, at alle knager var tomme.

"Er jeg den første?" spurgte han urolig.

"Ja, min herre," svarede mekanismen,

"Så gid fanden havde Anatole, som har pantsat mit ur!" tænkte Ducroque, og opdagede først, at han udtalte disse ord højt derved, at mekanismen bukkede og spurgte: "Hvad behager?"

Ducroque blev rød og forklarede, at han havde glemt sit ur.

"Ah!" sukkede mekanismen og gjorde en automatisk håndbevægelse mod portieren: men denne gang syntes Ducroque, at maskens ene mundvig vibrerede.

Han trådte gennem en mørkeblå portiere ind i salonen og så sig beundrende om.

Luksus, hygge, kunst og smag – det var de fire piller, mellem hvilke den berømte digter havde opført sine pauluner.

Ducroque følte et stille velvære ved at mønstre disse lyddæmpede, tæppebløde. Rosenduftende rum med deres mange blomster, billeder og statuetter; men han følte tillige en stille rædsel – han mødte i alle disse stuer kun en. Hvert spejl, han kom forbi, viste ham kun ét menneske, han ikke kendte – og det var ham selv.

Han gik befippet videre og kom ind i den store digters arbejdsværelse. Ved skrivebordet stod på et staffeli skitsen til hans Dalila – det var en fin opmærksomhed, der fyldte ham med stolthed; men da han mønstrede billedet, syntes han, at Samson var klippet ligesom han selv, og Dalila, der hoverende vinkede ad filisterne og pegede på den slumrende Samson. Der så ynkeligt var gået i saksen, var jo – Lisette. Ærgerlig vendte han sig bort.

Ved et tankespring opdagede han, at han ingen handsker havde på. – Ny fadæse! Han greb i baglommen og blev ganske kold ved tanken om, at han mulig havde glemt dem. Han fo'r ud i entréen; handskerne var i hans overfrakke, og mekanismen var der heldigvis ikke. Da hørte han trin på trapperne, stemmer, en ivrig, politisk disput, og man ringede stærkt. Uvilkårligt lukkede han op.

Der trådte to personer ind. En lille, trivelig mand med ørnenæse og store guldbriller. Bag efter ham en general i kepi og med gråt, studset skæg. Den lille mand trak, stadig talende, med ungdommelig heftighed overfrakken af og kastede den hen til Ducroque, der uvilkårligt greb den. Generalen fulgte hans eksempel – Ducroque fik den tunge kappe næsten lige i hovedet, og de to mænd gik, uden at tage ringeste notits af ham, ivrigt disputerende ind i salonen. 1 det samme åbnedes en

dør, mekanismen kom som skudt ud af en kanon, og greb med tavs ærbødighed overtøjet for at hænge det op.

"Jeg – jeg søgte – mine handsker," forklarede Ducroque.

"Mr. Thiers er somme tider noget distræt," bemærkede mekanismen undskyldende. "Men De lukkede ham vist ind?"

Der lå i de sidste ord ligesom en forklaring, der fik Ducroque til at tilkaste mekanismen et rasende blik. Men masken var ubevægelig – kun forekom det Ducroque, at denne gang vibrerede begge mundvige. Han vendte ham ryggen med et skuldertræk.

Men da han kom ind i salonen – hvor var han lille! Thiers, den skarpt seende, kritiske Thiers, havde altså taget ham for en tjener – Og Ducroque skjulte sig i skyggen af et stort draperi og stirrede ind til de talende. Thiers bar sort halsbind og en ordinær frakke; generalen sin dagligdags uniform – begge stod, som de var i deres egne værelser.

Ducroque følte sig som en rekrut før slaget – han fik en ubestemt lyst til at knibe ud – men hvordan? Mekanismen beherskede jo udgangen. Lidt efter lidt beroligede han sig med, at fejltagelsen dog vist måtte hidrøre fra, at han havde lukket op, og at Thiers briller mulig havde været duggede. Han bed sig fast i denne tanke og åndede friere.

Salonen fyldtes lidt efter lidt, og for hver ny gæst trak Ducroque sig tættere ind under draperiet – han kendte ikke en eneste! Men alle var de i sorte frakker, sorte halsbind, og alle talte, lo og støjede de, som var de elever fra et gymnasium, og ikke alvorsmænd på et halvhundrede år og derover.

Tæt ved Ducroque stod en høj, noget mager mand med fine stålbriller over de klare øjne, og med åndrige, men noget

ironiske træk.

"Det bliver sent i dag," ytrede han til sin sidemand, "og jeg har appetit som en ulv. Jeg har lige slagtet en digter –"

"Og måske spist ham?" bemærkede den anden.

"Nej, dertil var han virkelig for mager – det var en ren nattergal, kun uden bryst. – Å hør, De dér," henvendte han sig til Ducroque, "vil De ikke gå ud og sige til Jaques, at nu er vi alle kommet – han er den eneste, der tør rive vor gode ven ud af musernes favn."

Ducroque følte blodet suse for sine øren; men han betvang sig og svarede koldt: "Jeg forstår Dem ikke."

"For pokker," sagde den anden utålmodigt, "det er jo let at forstå. Gå ud og sig til Jaques, at hvis han ikke kalder på herren, gør vi som rotterne i et vrag – vi æder hverandre! "

"Min herre," sagde Ducroque og rettede sig stolt i vejret, "De tager fejl! Jeg er gæst her, så vel som De."

"Ah, pardon! – Der har vi følgerne af vor værts sædvanlige skødesynd at komme til sidst. Uden præsentation er det tilgiveligt at tage fejl af sine medskabninger." Og han bukkede med et smil, som gav Ducroque stor lyst til at svare med en ørefigen.

I det samme viste den store digter sig i den dør, som førte til de indre værelser. Øjeblikkelig var han omringet af en skare, med hvem han vekslede håndtryk og fortrolige hilsner, så tog han uden videre ceremonier én af dem under armen. De andre ordnede sig parvis, som de bedst kunne, og under latter og højrøstet samtale gik det ind i spisesalen. Ducroque blev ene tilbage. Han følte dybt, at han hele tiden var blevet betragtet som luft, og ønskede kun ét – som en luftning at forsvinde ned

ad trapperne. Men Jaques, der som en statue stod i døren, gjorde en seriøs håndbevægelse. Og Ducroque fulgte hans vink – han følte, at nu gik han over Rubicon.

Men det var en bedrøvelig flod! – Den skyllede ham ned for enden af et stort, elegant dækket bord, hvor han havde træk i ryggen, bordben mellem knæene og, hvad der var det værste, Jaques' argusøjne lige i nakken. Han gjorde et svagt forsøg på ved en åndrighed at rehabilitere sig over for sine sidemænd; men da herren med stålbrillerne i det samme stirrede på ham og smilede ironisk, blev det til noget, han selv med et mildt udtryk måtte erkende for vås. Han bed sig i læben og spiste sine østers med skægget på.

Suppen kom – han brændte sig på den. Begge hans bordkammerater konverserede ugenert tværs over hans tallerken – til ham sagde de ikke et ord. Ingen af dem skænkede i hans glas. Der fo'r en angst igennem ham – han talte kuverterne – ganske rigtigt! Der var tretten. Han var *le quatorzième* – det var tydeligt – og han lod agerhønsene gå urørte forbi.

Stillingen blev fra pinlig til ligefrem utålelig. Forgæves søgte hans øjne op mod værten der sad ved den modsatte bordende. Han var i dyb samtale med Thiers, og den store palmeopsats forhindrede ham i at se Ducroque. Pludselig blev der en lille pause, en af disse tilfældige, for hvilke selskabslivets fysik endnu ikke har fundet love. Den store digter mærkede det. Han rejste sig, slog på sit glas, og mens han lod den venstre hånd glide gennem den mørke løvemanke, slog han oratorisk ud med højre og sagde med sin sonore stemme:

"Mine venner fra Lyceet! Kan I huske Lyceets skik? Når vi samledes med en ny kammerat, drak vi hans skål og ønskede hans fremtid lykke. Jeg vil gøre det samme i dag; for ham, jeg vier dette glas, har kunstens fremtid for sig. Det er maleren Ducroque, hvis *Samson hos Dalila* I nylig beundrede."

Det gik som et elektrisk stød gennem Ducroque. Endelig – endelig var da denne forbandelse hævet! Nu vidste man da, hvem og hvad, han var. Beruset af glæde, ellevild af lykke, rejste han sig op, skød stolen tilbage og ilede til gæsternes forbavselse op mod den store digter. Denne stod, velvilligt smilende, med hævet glas; men næppe så han Ducroque ile sig i møde, før smilet forsvandt, glasset sænkede sig, og mens han med et forundret blik målte Ducroque fra top til tå, sagde han med en tør betoning: "Hvad? – Er det Dem?"

Ducroque stirrede forskrækket på ham – der lå ærgrelse, misfornøjelse, ja næsten foragt i hans ansigtstræk. Ducroque hævede glasset, men digteren trak sit tilbage, løftede atter stemmen og sagde, mere til forsamlingen end til ham:

"Min unge ven! Jeg håber endnu, at jeg ikke har taget fejl, hverken af Dem eller Deres fremtid; men af hensyn til denne ønsker jeg at give Dem nogle råd. Glem aldrig, at skønheden er kunstens mål, ligesom sandheden videnskabens. Tag Dem i agt for at forveksle disse begreber; for bunder Deres kunst ikke dybere end på gengivelse af ydre former, mangler ånden, denne guddommens tændende gnist, da kan De male til dommedag – De bliver dog ingen kunstner. Men fremfor alt – vogt Dem for det glatte, det vulgære, det åndsfortærende, det man, med ét ord, kalder "mode", hvad enten man så træffer det i kunsten eller i livet. Husk, at selv i det ydre bør en sand kunstner aldrig

fornægte sin natur. Gør han det, opnår han kun et mål, det sørgeligste af alle – at blive latterlig!"

Den berømte digter tav, bukkede koldt og nippede til sit glas, uden at støde det mod Ducroques. Denne stod ligbleg, sitrende, som så han spøgelser. Der blev en pinlig pause; så brød samtalens sluser løs fra alle kanter, som om man ved ord ville overdøve de indre røster, og under denne ordflom dinglede Ducroque ned til sin plads, knust, pulveriseret. Kort efter hævedes bordet, og gæsterne spredtes i denne oprømte stemning, som altid følger efter en splendid middag.

Men for Ducroque var disse muntre udbrud, denne hjertelige latter som dolkestik, der ramte i hjertet. Man morede sig naturligvis over ham, lo ad ham, og som en tirret tiger fløj han ud i korridoren, snappede sit tøj og styrtede hjem, hvor han kimede så voldsomt på, at Lisette, der lukkede ham op, troede der var ild i huset.

"Fordømte Dalila!" skreg han og knyttede hånden imod hende. "Du er skyld i det hele!"

Og som en rasende styrtede han op på sit atelier.

"Gud, tante! Mr. Ducroque er gået fra forstanden, og han har Anastases klæder på," udbrød Lisette grædende. "Bare han ikke gør en ulykke!"

"Lad os gå op og lytte!" sagde den forsigtige gamle. "Gå du forrest – du har de yngste ben." Og de to damer listede sig lyd løst op til atelieret.

De kikkede gennem nøglehullet og så Ducroque i skjorteærmer, siddende ved et bord midt i stuen. Han skrev, rev i stykker, skrev, og rev så i stykker igen. Hele bordet flød med papirstumper, og kjolen, Anastases fine kjole, lå slængt hen ad

gulvet. Ja, han måtte absolut være gal, og Lisette foreslog grædende at sende bud efter politiet.

Endelig syntes han at have raset ud. Han rejste sig, knugede hænderne mod panden, og gav sig til at vandre frem og tilbage i atelieret.

Pludselig gjorde han et spring hen imod bordet, greb papiret, satte sig og læste med knusende hån:

> Min herre!
>
> Jeg har været dum nok til at stole på Deres gunst; men De er ikke stor nok til at kunne knuse mig med Deres foragt – jeg er mand og provençaler. Efter den måde, hvorpå De har behandlet mig, er ethvert forhold mellem os brudt – skulle De forsøge på at knytte det på ny, må De tilskrive Dem selv, om De for alvor kommer ned ad den vej, jeg allerede én gang tidligere har anvist Dem.
>
> *Leon Ducroque.*

"Han er gal!" sagde Lisette grædende. "Sådan en dejlig herre!"

Og hun og tanten listede ganske stille ned igen.

To timer efter kom Ducroque. Han var i arbejdsdragt og bar de lånte klæder meget omhyggeligt på armen. Da han havde lagt dem fra sig, tog han et brev op af sin jakke, rakte det til Lisette og sagde ganske roligt:

"Mademoiselle Lisette! Jeg ønsker dette brev besørget sikkert. Vil De gøre mig den tjeneste, at aflevere det efter adressen?"

"Det?" spurgte Lisette med et udtryk, som brændte hun sig på papiret.

"Ja," svarede Ducroque. "og bryd Dem så ikke om, hvad jeg sagde til Dem. Jeg havde fået lidt for megen champagne – det var sådan et lystigt selskab!"

"Pump ham!" sagde tanten, da Ducroque var gået. "Du kan få en franc for det hos redaktionen af *l'Avenir*."

Og Lisette gjorde sit bedste allerede den følgende dag; men Ducroque tav som en mur. Det var, som om denne middag var strøget ud af hans bevidsthed, og når Lisette trængte alt for grovt på, gjorde han løjer og sagde, at han havde drukket for meget. Lisette var nær ved at revne af nysgerrighed; for, at der var foregået noget med Ducroque, var hun overbevist om. Der var kommet en ild, en kraft, en energi over ham, som hun vel glimtvis havde set tidligere, men som nu beherskede ham ganske, og lagde liv og glød i hans arbejde.

Ducroque malede i ordets egentligste forstand på livet løs. Det var indignation, had og hævn, der lånte hans pensel disse glimrende farver. Han skulle vise "denne digter", at han ikke var en lejetjener i kunst, og når så alverden talte om hans billede, kunne denne digter få lov til at stå udenfor; for Ducroque havde betinget sig af mr. Ramas, at denne måtte sælge det til hvem han ville, kun ikke til ham.

Det led stærkt henad salonens åbning – billedet var næsten færdigt. Det stod i sin brede, gyldne ramme – mr. Ramas havde denne gang ikke sparet på noget. Ducroque stod foran det i sin sorte fløjls jakke, og han var smuk, ungdomsfrisk som det. Hans øjne strålede, og han strøg med et sejrssikkert smil de tunge, sorte lokker tilbage – tiden, som jævner alt, havde også udvisket hvert spor af Dalilas gerning. Han gjorde et par strøg

hist og her, og så skarpt på Lisette, der sad på kanapéen og strikkede – hun havde udfundet, at dette betalte sig bedre end at læse Dumas' romaner.

Da bankede det på døren – to korte, bestemte slag. Lisette fo'r sammen med et udråb. Ducroque blev bleg, men råbte roligt: "Kom ind!"

Døren gik op – den store digter fyldte den næsten med sin skikkelse. Med et venligt nik til Ducroque og en hilsen til Lisette gik han med langsomme skridt hen foran billedet, som han betragtede længe og skarpt. Derpå vendte han sig mod Ducroque og sagde med sin rolige, overbevisende stemme: "Jeg har dog ikke taget fejl af Dem – dette billede vil overleve os begge."

"Tror De?" spurgte Ducroque med en betoning, som han ville gøre ironisk, men som blev blød under digterens venlige blik.

"Om jeg gør? Tror De, jeg har lært den kunst at smigre? Tror De, jeg vil ødelægge Dem?" Og han rakte ham hånden.

"Nej, men – men, jeg forstår Dem ikke –" stammede Ducroque, som i sit hjerte ønskede, at han ikke havde skrevet det usalige brev; for foran denne storhed, dette velvillige, næsten kærlige blik, smeltede hans harme som voks.

"De forstår mig heller ikke i dag? Er jeg da en sfinks? Ser De, jeg har længtes efter Deres billede; men jeg har udgifter som alle andre. Jeg kommer lige fra min forlægger og fik på vejen den tanke, at jeg nu kunne dele med Dem. Her bringer jeg Dem halvdelen af mit sidste arbejde. Det bliver digt for farver – men på banknoter."

Med disse ord knappede han frakken op, fremtog en portefølje og gav sig til at åbne den.

Ducroque gjorde en afværgende bevægelse, og sagde usikkert: "Jeg kan ikke – De kommer for sent – maleriet er solgt –"

"Solgt! – Hvad siger De? – De bryder Deres ord! – Hvem har købt det?"

"Mr. Ramas", svarede Ducroque og bøjede hovedet.

"Mr. Ramas! Å, han sidder her!" udbrød digteren og slog på lommen. "Men hvor kunne De falde på det? – Å, nu forstår jeg det! – De har været i pengeforlegenhed – men hvorfor kom De så ikke til mig?"

Ducroque rettede sig stolt i vejret, hans kinder blussede, hans øjne skød lyn, og han svarede koldt: "Min herre, efter den måde, hvorpå De behandlede mig den middag, da De modtog mig som gæst, kunne De ikke vente, at jeg nogen sinde mere ville sætte foden i Deres hus".

Den store digter stirrede aldeles forbavset på ham.

"Den middag!" udbrød han. "Hvad mener De? Jeg husker kun, at De var gået, da jeg ville præsentere Dem for min ven Thiers, og det var skade – han er kender, og –"

"Ville De præsentere mig for mr. Thiers efter hvad De sagde ved bordet?" afbrød Ducroque, hos hvem forbitrelsen blussede op ved erindringen. "Latterlig kaldte De mig! – fad – triviel – vulgær som kunstner! – –"

"Stop! Stop!" afbrød digteren og lagde hånden på Ducroques arm. "Hvad er det for en uhyre misforståelse, De bevæger Dem i? Når har jeg sagt noget af alt dette?"

"Jo, det sagde De!" udbrød Ducroque fortvivlet. "I et øjebliks ondt lune knuste De hele min fremtid!"

Den store digter tog sig til panden og stod et øjeblik i stille eftertanke. "Rigtigt," sagde han, "nu husker jeg det. Jeg bad Dem vogte Dem for det uskønne i kunsten, det fade i formen, det trivielle i livet; men jeg sagde ikke, at De var noget af alt dette. – Ser De," vedblev han og rakte Ducroque venligt hånden, "jeg er et stemningsmenneske – det er alle sande digtere – det første udtryk løber tit af med mig. Da jeg så Dem første gang, og De så frejdigt tilbød at kaste mig ned ad trapperne, var der i Deres ydre, Deres holdning, selv i den måde, hvorpå De bar Deres hår, noget, som på en egen måde mindede mig om min første ungdom og dens illusioner. Dette bevægede mig fuldt så meget som Deres kunst til at interessere mig for Dem. Men da De den middag kom styrtende frem imod mig med glasset i hånden – da var De besynderlig forandret. Der var noget i Deres ydre, som i den højeste grad frastødte mig – ja, vakte min antipati. De var ikke længere Dem selv, ikke som De er nu. – Hvad havde man dog gjort ved Dem?"

"Jeg – jeg," stammede Ducroque, "jeg var blot blevet klippet."

"Klippet!" råbte den store digter og slog hænderne sammen, "rigtigt! Dér har vi det. Denne friserede nakke, disse korte hårtjavser, der hang Dem ned i øjnene og skjulte panden, hovedets ædleste parti! – Å, det var modbydeligt! – Hvem havde dog klippet Dem således?"

Ducroque tav og pegede på Lisette.

"Å, så dér har vi Deres Dalila!" råbte han. "Ser De nu, hvor megen sandhed der er i den gamle, jødiske historie? – en Samson uden hår, er ingen Samson mere!"

"Gud! Jeg tænkte at gøre det så godt!" sukkede Lisette og foldede hænderne.

"Det tvivler jeg ikke om," svarede digteren venligt, "men den bedste hensigt giver tit det sletteste udfald, og De kender næppe det arabiske ordsprog: "Rør aldrig hestens hale, løvens manke eller mandens hår"."

"Nej, jeg kan, ved Gud, ikke det mindste arabisk," forsikrede Lisette.

"Tilgiver De mig?" spurgte Ducroque og rakte hånden frem.

"Om jeg gør?" svarede digteren og trykkede den hjerteligt. "Og som bevis derpå beder jeg Dem komme på torsdag. Deres billede vil til den tid være på salonen, og så behøver jeg ikke at præsentere Dem. – Hvor Thiers vil gøre store øjne, når han hører, at jeg er kommet ham i forkøbet!"

Den store digter tog afsked og gik smånynnende ned ad trapperne.

Næppe havde lyden af hans trin tabt sig, før Ducroque fo'r hen imod Lisette, greb hende i armen og råbte: "Brevet! – Fik han brevet?"

"Herregud! Er det nu galt igen?" udbrød Lisette grædende. "Nej, vist fik han ikke. De gjorde os alle den aften så forskrækkede – jeg troede. De var rent forstyrret – – så – så lod jeg være at bringe det. Her er det."

Og Lisette trak en græsselig forkrøllet pjalt papir op af sin lomme.

"Hurra!" skreg Ducroque og svingede Lisette i luften som en dukke. "De er den fornuftigste pige, jeg har kendt, og er der noget, hvormed jeg kan tjene Dem – så – –"

"Uf, la' vær'!" skreg Lisette, da Ducroque gjorde mine til at gentage manøvren. "Jeg er en forlovet pige!"

"Hvad er De?" spurgte Ducroque. "Jeg troede blot, De var en anstændig – –"

"Jo, det ved Gud, jeg er!" afbrød Lisette ivrigt. "I går friede såmænd min fætter Anastase til mig, og vi åbner en lille salon for hår og frisurer i Rue St. Honoré. Hvis De for fremtiden vil lade Dem klippe dér, så – –"

"Nej, det ved Gud, jeg ikke vil!" råbte Ducroque leende. "Nej hør, Lisette! Tag De det solide – her er hundrede francs til at åbne forretningen med!"

"Hundrede francs!" råbte Lisette, endnu med tårer i øjnene. "Så mange penge har jeg aldrig ejet i mit liv – nej, dem må jeg ned og vise Anastase!"

Og hun fløj som en fugl ned ad trapperne.

Ducroque gik hen til vinduet og stirrede længe ud over Paris' mange tage og skorstene. Så rev han brevet i ganske små stykker, og mens hans øje fulgte de mange små papirslapper, der som hvide sommerfugle boltrede sig i luften, hviskede han: "Hvor livet dog beror på tilfældigheder! – Dér havde jeg på et hængende hår forspildt Victor Hugos venskab!"

Note 1: **Le quatorzième:** Således kaldes i Paris den, der mod betaling indbydes for at undgå, at man bliver tretten til bords.

En mæcen

Atelieret lå ude på Nørrebro ved en gyde, der løb op mod kirkegården. Det var et stort, højt rum, – oprindelig havde det været vognskur. Nogle rå brædder var slået for ud mod gården, et vindue sat ind mod nord, og på døren stod med kridt: *Villiam Strange, billedhugger*. Atelierets indre frembød ikke megen komfort. En rødrusten kakkelovn stak sit bugtede rør på romersk vis ud gennem vinduets øverste hjørne, hvor det havde tøet isblomsterne i en stor cirkel omkring sig. Et par opløbne figenkaktus smægtede efter Italiens sol, og mellem dem stod en myrte, omhyggeligt plejet i modsætning til de andre, der, støvede og grå, så ud som tørst i ørkenen.

På et simpelt fyrrebord lå et par lazzaronpiber, slængt mellem skitser i brændt ler.

Nogle antikke afstøbninger dækkede den ene væg, et par store pakkasser stod henne ved døren – men ellers var atelieret kun fyldt af en død, råkold luft, der mildnedes lidt henne ved kakkelovnen, hvor de sidste kulstykker døsede hen i matte gløder.

Og dog var atelieret ikke ubeboet. Foran kavaletten stod Strange på en stige, i færd med den sidste afpudsning af en Niobe, hvis åsyn greb beskueren med vemod. Modellen, en ung pige af fin skønhed, stirrede med et træt udtryk mod vinduet; men Strange havde for travlt til at mærke det. Der var noget ved den ene mundvig – så, nu kom det! I det samme udstødte den unge pige et suk, vaklede og sank om på madrassen.

Strange fo'r i et spring hen imod hende, løftede hende i vejret og sagde: "Francisca, hvad er det?"

"Intet, jeg blev så træt." Et mat smil drog over hendes ansigt.

"Du er da ikke syg?"

"Jo. Lidt, kun ganske lidt. Det stikker her i venstre side; men det går nok over. Nu kan jeg nok rejse mig."

Strange bar hende hen i en gammel stråstol, den eneste stol, atelieret ejede. "Francisca," sagde han, bøjet over hende, "tilgiv mig! Når jeg arbejder, glemmer jeg alt."

"Villiam, jeg er stolt af dig," hviskede hun med et glad blik på figuren. "Du er kunstner."

Deres læber mødtes, og Villiam sagde alvorligt: "Kære Francisca! Du kommer ikke mere til at stå model for mig. 1 denne uge kan figuren støbes; i næste tager vi til Rom. Dér skal den opstå i marmor, og du i sundhed og lykke – på Kapitolium holder vi bryllup."

Hendes øjne fyldtes med tårer: "Til Rom, til Rom!" hviskede hun. "Ak, hvor jeg længes! "

Og deres læber mødtes på ny.

Det bankede hårdt på døren, Villiam fik næppe tid til at forandre sin knælende stilling, før et postbud trådte ind:

"Brev fra Hamborg! Fire og tyve skilling! Værsenartig! "

Villiam betalte, og postbuddet gik, med et tvetydigt smil over situationen.

"Du læser jo ikke dit brev," sagde Francisca, hvis kinder havde fået et genskin af postbuddets kjole.

"Det behøves ikke. Jeg ved, hvad der står i det," sagde Villiam, kastede sin bluse og trak i overfrakken.

"Hvad står der da?"

"Altid nysgerrig! Baron Goldstein ønsker en anden piedestal, det er det hele."

"Hvilken lykke, at du fik den Venus solgt! Det er kærlighedens gudinde, som fører os på vejen."

"Ja, du har ret, ellers måtte vi blive hjemme. For resten var figuren noget juks, men for baron – –"

"Du er da heller aldrig fornøjet med dig selv!" afbrød Francisca.

"Jo," svarede han og tog hendes kåbe, "denne," – og han nikkede op mod den sørgende Niobe.

Mens Francisca ordnede sit tarvelige toilette foran brudstykket af et spejl, indstøbt i gibs, steg Villiam op på stigen og dækkede figuren til. Ved denne bevægelse faldt brevet, som han havde lagt på kavaletten, ned på gulvet. Francisca tog det op og sagde: "Jeg kan ikke begribe, at du kan lade dine breve ligge sådan! Jeg læser mine straks."

"Lad det ligge til i morgen! I aften vil vi kun leve for vor lykke. Vi vil gøre indkøb til rejsen, og så gå i teatret."

"Å, hvor det er dejligt at være rig!" udbrød Francisca. "To tusind daler! Lad mig se dem! Så mange penge har jeg aldrig set på én gang."

Villiam åbnede sin brevtaske og sagde: "Sådan ser to tusind daler ud."

"Det? – det ligner jo en skomagerregning."

"Det er en anvisning fra huset Goldstein & søn; men det er ikke alt. Jeg skal have fem hundrede daler for den nye piedestal med basreliefferne."

"Nej, hvor vi bliver rige!" råbte Francisca og kyssede ham. "Lad mig åbne brevet! Det er så stort, måske er der fem

hundrede daler deri."

"Lille nar!" sagde Villiam og rakte hende en saks.

Det var virkelig et meget stort brev på meget tyndt papir, og det varede noget, inden Francisca fik det ud af dets mangfoldige folder. "*Sehr geehrter Herr!*" begyndte hun. "Å, det er tysk! Du må lære mig tysk, inden vi rejser, Villiam."

Han smilede, greb brevet og lænede sig magelig mod kavaletten. Pludselig udstødte han et råb og fo'r et par skridt frem mod vinduet.

"Hvad er det?" spurgte Francisca, der i angst havde fulgt hans bevægelser.

Villiam tog sig til panden, brevet krøllede sig knitrende i hans hånd. Således stod han nogle sekunder, mens Francisca målløs stirrede på ham. Så tog han sig sammen, lagde brevet på bordet og sagde med lav stemme: "Goldstein er gået fallit."

"Herregud," sagde Francisca deltagende, " det var sådan en net mand! Hør, du skulle sende ham halvdelen af pengene tilbage."

"Halvdelen!" udbrød Villiam, og der kom næsten noget af et smil på hans ansigt. "Fatter du ikke vor ulykke?"

"Vor?"

"Ja, vi ejer nu ikke en skilling!"

"Men du har jo de to tusind rigsdaler!"

"Jeg dumrian!" råbte Villiam og slog sig for panden. "I tre dage har jeg gået med denne anvisning uden at hæve den, og nu – intet, intet!"

Han kastede sig i lænestolen og holdt begge hænder for ansigtet. Francisca knælede foran ham. Nu, da hun forstod situationen, tav også hun.

Endelig sagde Villiam, i det han klappede hendes hånd: "Stakkel! Du, som trænger så meget til at komme syd på, og jeg, som stod på lykkens tinde! Ved du, hvorledes det er fat? Jeg har levet på gæld, Francisca! Jeg har ikke betalt leje af dette hul i tre halvår. Jeg kan ikke engang få min Niobe støbt. På onsdag er det flyttedag – –" Resten af hans ord hendøde i en mumlen, som forfærdede hende.

De sad begge en tid lang tavse. Pludselig hævede Francisca hovedet og sagde: "Villiam, jeg ved råd. Moder er beslægtet med en rig konferensråd, som har sådan varm interesse for kunsten. Hvor meget behøver du?"

"Tusind daler – og hvis vi skulle rejse, mindst femten hundrede."

"Gå til ham! Jeg beder dig, gå til ham! Han kan, han må hjælpe dig! Jeg vil bede til Gud for dig, og jeg føler, at han vil bønhøre mig; han vil ikke lade et værk som dit gå til grunde! Gå til konferensråden, endnu i aften! Gør det for min skyld!"

"Ja, for din skyld," sagde Villiam med et vagt smil, "for din og for ingen andens."

Konferensråden boede i Amaliegade, i en af disse store, stille gårde, hvis facader endnu får et nådigt sideblik fra palæerne på Amalienborg, mens interiørerne ofte støder lumsk op til "Almindeligheden". Portneren så tvært efter Villiam, som med en mappe under armen langsomt steg op ad den tæppebelagte, gasbelyste trappe, hvor konferensrådens laurbær groede i lakerede baljer på hver afsats. Ved den anden stod Villiam stille og tog vejret dybt. Han havde aldrig ulejliget fornemheden. Og

nu! Men så stod Franciska igen for ham, bleg, lidende, og han ringede på.

En meget høj tjener i ferskenfarvet livre og støvgrå gamacher viste sig efter behørig venten. Konferensrådens monogram funklede fra hver af hans knapper, over armen lå en serviet.

"Er herren hjemme?" spurgte Villiam.

"Konferensråden er ved dineren," svarede den ferskenfarvede med en særegen betoning på titlen.

"Når kan jeg få ham i tale?" spurgte Villiam, der ikke havde meget kendskab til verden.

"Konferensråden tager imod fra otte til ti om morgenen, – hvis det konvenerer ham," lagde tjeneren til. Og skubbede lempeligt til Villiam mod døren.

"Vil De give ham mit kort," sagde Villiam og tog hastigt et frem, ubehagelig berørt af tjenerens uforskammede smil.

Den ferskenfarvede tog mod kortet med en mine, som ikke kunne misforstås, og Villiam gik langsomt ned ad trappen med den beslutning næste gang at optræde brutal. Han var imidlertid næppe kommet halvvejen, før døren hastigt blev reven op, og en vims, lille tjener kom styrtende ned efter ham. "Konferensråden bad meget at undskylde; men så snart konferensråden var færdig, skulle det være konferensråden en fornøjelse at modtage ham."

Der gik en stråle af sollyst håb gennem Villiams sjæl og farvede hans kinder røde. Så havde verden dog ikke løjet, så var denne rige mand dog kunstens mæcen, hvem musernes fattige sønner turde forstyrre, selv ved dineren. Hurtigt fulgte han den lille, som med ærbødig holdning viste ham ind i et svagt oplyst kabinet, der duftede af en blanding af violette og russiske

cigaretter. Den lille rullede en tyrkisk divan hen til et florentinsk mosaikbord, og bad ham tage plads: "Konferensråden skulle komme så hurtigt, det var ham muligt."

Villiam var overrasket, glad, og gav sig til at studere malerierne på væggene. To ting slog ham ved denne lille, men udsøgte samling – der var ikke en eneste dansk kunstner iblandt dem, og motiverne var alle nuditeter, holdte i lasciv kabinetsstil.

"Han er just ikke nogen overdreven kunstkender," tænkte Villiam og satte sig magelig til rette i den yppige divan, hvis tykke silkepuder favnede ham som bløde arme.

Han begyndte på ny at overtænke sin tale, idet han velbehageligt lænede sig tilbage og stirrede på den lyserøde lampeskærm, der lagde et mildt dæmringslys over kabinettet. Af og til trængte selskabslarmen gennem de tykke portierer, snart som en forvirret mumlen, snart som klirren af sølvtøj – så kom en tale, fjern, utydelig. Villiam var træt, overanspændt, nervøs af uro og tvivl. Nu, da han lå fortøjet i lykkens havn, var hvilen en nydelse, næsten en vellyst. Han lukkede øjnene og drømte om sin lykke. Lidt efter faldt hovedet tilbage mod de bløde puder – han sov.

Et pludseligt lysglimt rev ham ud af hans drømme. Foran ham stod en lille, korpulent herre, hvis mange ordener, hvide halstørklæde og velvillige ansigt oplystes af en trearmet lysestage, som den ferskenfarvede holdt i hånden. Villiam fo'r forvirret i vejret ved synet af konferensråden i al sin pragt, men denne trykkede ham venskabelig i hånden, idet han med et elskværdigt smil sagde: "Å, bryd Dem ikke om det! De tager mig

ved dineren, og jeg tager Dem på sengen – ha – ha! – Johan! Lys os ind i mit arbejdsværelse!"

Villiam greb efter hat og mappe, men konferensråden sagde: "Lad Johan tage det! Undskyld, at jeg går foran, for at vise Dem vej."

Halvt ør og uklar fulgte Villiam efter det flimrende lys af den trearmede, som Johan bar gennem en række af værelser, prydede med statuetter og malerier. Endelig nåede de ind i et stort, særdeles elegant arbejdsværelse, hvor Johan satte kandelaberen på skrivebordet, bukkede og forsvandt. Konferensråden rullede egenhændigt en svær lænestol hen til Villiam, bad ham tage plads og sagde: "Min kære baron, De må være træt efter rejsen. Må jeg byde Dem en cigar?"

"Jeg – jeg er ikke baron," stammede Villiam forvirret.

"Hvad behager!" udbrød konferensråden. "Å, min kære Goldstein! De vil da ikke dementere Deres eget visitkort?"

Villiam tog kortet og sagde pinligt forlegen: "Jeg beder undskylde; det er en misforståelse. Baron Goldstein har købt en statue hos mig og så –"

"Hvem, – hvem har jeg da den – at?" afbrød konferensråden og begyndte at trippe.

"Mit navn er Villiam Strange. Jeg er billedhugger og har –" Her tog Villiam til mappen.

"Nå, sådan!" sagde konferensråden med en ganske særegen betoning, og skød lænestolen tilbage.

Villiam blev rød. Han følte, at nu måtte det briste eller bære, og idet konferensråden noget urolig tog plads ved skrivebordet, åbnede han rask mappen og lagde skitsen til sin Niobe foran ham.

"Hvad behager?" sagde konferensråden. "Et særdeles velskabt pigebarn! – En smuk figur, ville jeg sige. Det er?"

"En Niobe, hr. konferensråd."

"Å, ja, nu ser jeg det! Hende, der var forelsket i Apollo og blev skudt af Diana – jeg husker hende fra Florents! Meget net, meget net, virkelig! Kun synes jeg, hun runder ikke rigtig i hofterne."

Villiam bed sig i læben og tav.

"Er det en statuette i brændt ler?" spurgte konferensråden. "Måske kallipasta?"

Villiam følte, at han måtte tage ordet, hvis han ikke skulle kvæles af det tryk, der hvilede på ham. Han talte først kort, dæmpet, tilbagetrængt; men da konferensråden ikke afbrød ham, ja endogså med stigende interesse syntes at lytte til hans sørgelige fortælling, blev han varm, næsten dristig. Ordene føjede sig klart og harmonisk, ja, ved slutningen af hans tale var konferensråden endogså rørt.

"Jeg beklager Deres skæbne, beklager den virkelig!" forsikrede konferensråden. "Hvor meget var det, De ønskede? Sagde De ikke femten hundrede?"

"Hr. konferensråd," udbrød Villiam, "det er for meget! Hvorledes skal jeg takke Dem?"

"Ja, det er mange penge," sagde konferensråden, idet han rev en blanket ud af sin anvisningsbog, "mange penge, men kunsten, kunsten! Nå, vi kommer nok ud af det."

Konferensråden begyndte at skrive meget sindig og med meget store bogstaver. Pludselig vendte han hovedet sidelæns til Villiam og spurgte: "Ja, for De stiller jo sikkerhed?"

"Sikkerhed! For hvilket?" spurgte Villiam, som ikke var forretningsmand.

"For pengene naturligvis. De har vel en kaution med Dem fra en eller anden vederhæftig mand."

"Nej," sagde Villiam.

"Ja, så kan De vel skaffe sådan en?"

"Nej," svarede Villiam, "jeg kender ingen."

"Nå, sådan!" sagde konferensråden med den samme mærkelige betoning, og benene begyndte på ny at trippe. "Hum, det var jo slemt. Hvor meget var det, De ønskede?"

"Konferensråden nævnede femten hundrede daler."

"Å, ja rigtigt, nu husker jeg det," sagde konferensråden og tog en tyk protokol ned fra hylden over sit skrivebord. "Jeg skal dog, for en ordens skyld, tillade mig at notere det; så skriver De nok Deres navn under?"

Villiam bukkede glædestrålende.

Atter greb konferensråden pennen, atter skrev han de store bogstaver, langsomt, meget langsomt, men tydeligt.

"Vil De sætte Deres navn dér," sagde han og satte fingeren på en tom rubrik.

Villiam følte pennen ryste i sin hånd, da han underskrev. Hvor havde han dog miskendt denne mand!

Konferensråden trykkede omhyggelig blækket af med et lyserødt trækpapir, snurrede stolen om mod Villiam og spurgte pludselig: "Hvorledes tror De, at man grunder en formue?"

"Jeg tænker, ved anstrengt arbejde," svarede Villiam.

"Ved anstrengt arbejde, ganske rigtigt," gentog konferensråden, som havde arvet sin. "Men hvorledes tror De, man beholder den?"

"Jeg ved virkelig ikke," svarede Villiam forbavset. "Jeg tænker, ved at passe på den. "

"Rigtigt, fuldkommen rigtigt! Ved at passe på den!" gentog konferensråden med vægt. "Vil De nu behage at se denne protokol. Heri har jeg, siden jeg blev myndig, opført alle de summer, hvorom jeg er blevet anmodet, uden at vedkommende kunne stille den ringeste sikkerhed. Vil De se – der er såmænd mange bekendte navne dér imellem. Den begynder i 1841 med en anmodning om to hundrede rigsdaler, og her, hvor De nu står, er vi allerede nået op til et hundrede og syv tusind rigsdaler, fire mark og tolv skilling. – De vil bedst deraf se, min kære hr. Strange, at jeg selv kunne gå med tiggerposen, hvis jeg havde indladt mig på den slags vidtløftigheder."

Konferensråden slog den tykke protokol i med et smæk.

Villiam veg et skridt tilbage – det var ham ikke muligt at få et ord over sine læber. I det samme trådte den ferskenfarvede, som ved et trylleslag, ind, og konferensråden sagde: "Johan, vis den herre ned ad kontortrappen, og bed så hr. Duval om at komme her ind med sin skitse."

Da Villiam stod på gaden, og den kolde østenvind skar gennem hans klæder, stirrede han endnu en gang op til de oplyste vinduer og mumlede: "Det er den slags folk, som skaber revolutionerne!"

Så gik han – han vidste ikke selv hvorhen.

Den kommende flyttedag var særdeles livlig for gadeungdommen; men livligst var den dog ude på Nørrebro, tæt ved kirkegården. Her var en kunstners fattige bohave sat ud. Drengene sprang buk over kavaletter, og tegnede rå figurer

på plankeværket med brudstykker af sønderslagne gipsfigurer; men vildest jubel vakte dog en vogn, der blev læsset med vådt ler, som endnu til dels havde kvindelige former. Drengene rullede kugler af leret, og kastede dermed efter de forbigående. En af disse var en ung, bleg pige. Da hun så vognen, standsede hun, udstødte et skrig og faldt om mod en lygtepæl.

"Uh, hun spytter blod!" råbte drengene; men så blev der hentet en droske, og så var den historie forbi.

Året efter var konferensråden til begravelse på Assistens kirkegård. Det var en af hans intime venner, en excellence, som blev jordet, og konferensråden var mere end sædvanlig rørt. Da han gik tilbage, faldt hans blik på et gravmonument, en granitsokkel med et basrelief, hvis træk han syntes at kunne erindre. På soklens øverste relief vendte en Niobe sit kvalfyldte åsyn mod himlen.

"Et net monument, et meget net monument," bemærkede konferensråden til præsten og trådte nærmere. "Jeg synes, jeg skulle kende det ansigt. Francisca? – – Hum, hvad er det, der står? – Villiam – –"

Konferensråden fik hoste.

"Konferensråden har mulig kendt ham?" spurgte præsten.

"Hum, jo, ganske flygtigt. Han har en gang henvendt sig til mig i anledning af en pengesag."

"Ja, konferensråden er ikke mæcen for intet," sagde præsten og bukkede dybt. "Desværre, han endte sørgeligt."

"Så?" spurgte konferensråden og begyndte at trippe.

"Ak ja, efter vor hellige kirkes regler burde han jo ikke hvile her inde," svarede præsten og sukkede. "Han skød sig ved

efterretningen om sin kærestes død, og så rejste hans kammerater ham dette minde. Vi kunne jo ikke forhindre det."

Da konferensråden kom hjem, var han noget kold om fødderne og forlangte en kop bouillon. Over hans skrivebord prangede i en bred gylden ramme Duvals sidste arbejde: *Danaë i den gyldne regn*.

Hvor hun strakte sig på bolstrene! Hvilket udtryk i dette ansigt, i de opad vendte øjne og om den halvt åbne mund! I sandhed! Konferensråden var mæcen – en af dem, verden ikke tåler at miste!

Jo større – des større!

Det var i de rigtig gode, gamle dage!

Fra Hovedvagten stirrede de tre gule malmkartover bistert over mod den "enestående" blyhest, beredte til at skyde tværs gennem Charlottenborg, hvis hr. folket skulle falde på at gå til Amalienborg, for – utænkelige tanke! at forlange en konstitution. I gaderne vankede Leerbæks "den gule" fortroligt hver med sin politibetjent, og i den røde kancellibygning spøgede Rejersens rødkridtspenne ved højlys dag. Voldene holdt på byen; byen holdt på voldene, og det, så at halmlæssene hverken kunne komme ud eller ind; men det var en fordel, for så kunne fjenden heller ikke komme, og det var jo hovedsagen.

Ja, man havde fred i de dage!

Hoffet og svanerne sejlede fredeligt sammen i kanalerne. Guvernøren fredede om violerne, og passede strengt på cigarerne, for at kanonerne ikke skulle gå af og give anledning til umotiverede krigsrygter, og hvad majestæten angik, så var han i det heldige tilfælde, "alene" at vide, hvad der tjente til landets bedste, og det var grumme heldigt; for nu til dags er der nok ingen, som ved det.

Ja, det var en mageløs tid!

Bagerne lavede franskbrød så store, at de hverken kunne svøbes ind i Berlingeren eller Adresseavisen. Bollerne var lige så vægtige som de toskillinger, hvormed man betalte dem, og hvad "skruer Note 2)" angik, så kendte man kun dem, man fik hos Eegholm, og de havde dog ende. Desuden var man langt tilbage

med opfindelser. Petroleum og socialisme, tændstikker og den frie kærlighed, lokomotiver og folkeligt selvstyre, balloner og konsortier, brandkasser og umotiverede dagsordener, darwinisme og generationsforveksling – alt sligt var endnu ikke opfundet, og hvad dampen angik, så vidste man ikke stort mere, end at Dampe sad på Kristiansø, fordi – ja, det var en statshemmelighed.

Men det nytter jo ikke at nægte det. Somme tider kedede man sig, og skønt det at kede sig, er en ærlig sag, så kedede man sig dog lumskt. Når man havde læst "Raketten", og af "Berlingeren" erfaret, at Hs. Majestæt behagede at inspicere tropperne på Nørrefælled eller skyde en hare på Amager, tog man fat på den lille, firkantede Adresseavis, og lærte den for morskabs skyld udenad, på tværs over spalterne. Så tog man sig en middagslur, og trak så om aftenen op på volden, hvor man stirrede dybsindig ned i stadsgraven – ud kunne man jo ikke komme – og artige børn går altid til sengs kl. syv. Når man så, for at trøste sig, havde fået et glas punch, lavet to kældermænd [Note 3)] og sunget tre af Rahbeks viser, gik man til sengs med den bevidsthed, at man i loyalitet og ædel nationalfølelse ikke stod tilbage for noget som helst folk på jorden, og at det var overmåde stygt, at englænderne havde brændt byen af for så fredselskende mennesker, som de danske.

Ak ja! Man var den gang lige så naragtig som nu – man var det blot på en anden måde.

Men med et folk, som keder sig, skal man altid være forsigtig, selv om man har en Leerbæk og tre kanoner i baghånden. Derfor morede man det også – efter fattig lejlighed. Snart sprang guldæblerne på Gammeltorv, og "Tappenstregen" blev

udført med "mærkværdig præcision" af byens samtlige garnisonskorpser. Snart inviterede man folket til at høre på taffelmusikken, når de høje herskaber behagede at tage menneskelig næring til sig, og derefter lod man en kontreadmiral vise, til hvilken grad den danske sømandsdygtighed havde udviklet sig i forhold til de kinesiske farvande i Frederiksberg. Men undertiden gjorde man også noget større. Man lod et virkeligt skib virkelig løbe af stablen og – hermed begynder vor historie.

Junisolen havde alt i hele otte dage strålet med en mere end kongelig glans hen over staden og forvandlet dens majvåde gader til en støvbelagt ørken. Der var således al grund til at vente, at himlen den niende ville åbne sine sluser, om ikke for andet, så for at døbe den trækolos, som nu fuldt færdig stod på beddingen, parat til at løbe ud på de danskes vej til ros og magt. Man blev derfor behageligt overrasket, da solen den nævnte dag steg op på sin dronningestol, som Garbrecht kaldte det, lige så blank, lige så pletfri og lige så skinnende, som den overhovedet kan gøre det på de få dage i året, hvor den nu får lov til det af det meteorologiske institut. Byen lå som uddød. Sommerdagens sitrende solvarme lyste hen over lukkede porte og nedrullede gardiner. Alle, lige fra den rigeste til den fattigste, var fra den tidligste morgenstund vandret ud til Holmen for at se det første danske linjeskib løbe af stablen efter ydmygelsen i 1807. Der var noget stort, noget løftende i denne folketomhed på torve, gader og i stræder. Det var et folk, som med harmens brændende rødme havde set en stor nation fornedre sig selv og det. Et folk, som havde lidt og stridt, og som nu med jublende

begejstring ventede det øjeblik, da den første unge fønix skulle svinge sig ud over redens forkullede brande.

Det gjorde derfor et næsten underligt indtryk at se en firskåren sømand, tilsyneladende i dybe tanker, slentre hen over det solbeskinnede Kultorv med blikket søgende over mod Peder Hvitfeldtsstræde. Ankommet til hjørnet af denne historiske plet, standsede han et øjeblik med en betænkelig mine. Så trak han op i stropperne på sine lange røjsere, trykkede sydvesten fastere på hovedet og spyttede en mægtig skrå ud til venstre, dog kun for at forsyne sig med en frisk, der gav hans højre kind en med en ondartet tandbyld tilsvarende hævelse. Derpå satte han sig atter i gang, stod så et øjeblik på ny stille, fløjtede begyndelsen til en, ægteskabets hemmeligheder skildrende vise, slog et knips i luften med fingrene og stilede så i et mærkeligt isbjørnetrav ned til den modsatte ende af strædet, hvor han atter henfaldt i dybsindige betragtninger ved synet af en kældertrappe, som jeg skal tillade mig at beskrive realistisk.

I hjørnet stod en kurv med tørv af tvivlsom brændeværdi. Over denne hang et pæglemål med datidens svovlstikker, flade fyrrepinde med de dertil hørende uundværlige flintesten og trøske. Over kælderdøren sås et skilt, forestillende en maskine, der var i færd med at trække armene af led på en mand og en kone, som begge stirrede op mod en indskrift, der i sin lakoniske korthed lød: "Her rulles". I øvrigt havde kælderen to vinduer, forsynede med lyserøde gardiner, bag hvilke en klukflaske med et klart fluidum, samt en sort og en hvid pølse på en tintallerken var de mest seværdige genstande. Af inskriptioner fremviste vinduerne trende, som alle i lige grad

bidrog til at orientere beskueren i dybets mysterier. "Sur- og Vandsennop" var nu ikke så overmåde fristende. Mere tillokkende syntes derimod følgende: "Hær Beværtes med Varm spise Heledagen", og over dette prangede med citrongule bogstaver: "Grejersen Nærum", således fordelt på de to vinduer, at det overlodes til beskuerens behagelige skøn, hvorvidt værten hed "Grejer" eller "Sennærum", eller om der muligt var tvende værter, som her havde forenet sig i et broderligt kompagniskab.

Sømandens blik fo'r spejdende fra den ene til den anden af disse herligheder; men for en dybere menneskekender end den gadedreng, som lige i dette øjeblik stak hovedet ud af urtekræmmerens væltede sukkerfad, ville det være klart, at sømandens blik søgte noget andet indenfor disse lyserøde gardiner, noget, som fyldte ham med tvivl og uro, for ikke at sige bekymring. Endelig rullede han sin atletiske skikkelse sammen til det mindst mulige, firede sig ned ad trappen, som krøb han til køjs i sit lukaf, stødte døren op og trådte ind med en vældig ed, hvis virkning end mere forstærkedes af tørvekurven, som han tog med sig i farten.

Kælderen var tilsyneladende tom. Vi siger med forsæt "tilsyneladende", for henne i et hjørne stod en lille, rødmosset mand og skyllede flasker; men han fyldte, trods sin begyndende korpulence, så lidt i det øde kælderrum, at man godt kunne overse ham. Desuden var der i hele hans duknakkede personlighed noget, som syntes at tyde på, at han var vant til at overses, vant til at sparkes til side og vant til at få tørvekurve over hovedet, så at det slet ikke gjorde noget påfaldende indtryk på ham, at den djærve sømand kylede kurven med resten af

tørvene over disken og ned i vandballen, idet han med stentorstemme udbrød: "Er kællingen hjemme?"

"Hy – y – y – s!" hviskede den lille mand og tabte af forskrækkelse hagesmækken ned mellem tørvene.

Der var i dette langtrukne hys noget så ubeskriveligt forklarende af fjorten års kældersamliv, at sømanden blot svarede: "Så til Helvede!" hvorpå han skrævede hen imod døren med en mine, som om dette ene hys havde kvalt alle hans forhåbninger. Herved fik han imidlertid foden ind i den hestesko, som Grejersen, der var en troende mand, havde naglet foran døren, og da han derved tabte balancen og med hele sin vægt faldt ned på det trædebræt, som Nærum af frygt for ikke betalende kunder lumskelig havde anbragt, lød der en klokkestorm, som øjeblikkelig fremkaldte en alt andet end ønskelig virkning.

"Om kællingen er hjemme?" hvinede en høj kvindestemme ude fra køkkenet. "Jo, du kan tro, hun er hjemme!" – Og inden den forbløffede sømand kunne få sin støvlehæl ud af djævlefoden, stod madam Nærum ved disken, iført sin blommede, gule kattunstrøje, og med et ansigt, der var temmelig livligt.

"Nå, så du kalder din egen søster for kælling?" gentog hun i en, om muligt, endnu højere tone. "Kælling? Det kan du kalde din egen for, hvis hun ikke var rendt fra dig for længe siden. Jeg er så god en madam, som nogen i strædet, urtekræmmerens ufortalt, og siger du det nok en gang, smider jeg dig ud af butikken, så sandt jeg hedder madam Grejersen Nærum. Nu skulle du vel ha'e ham på svir igen ligesom sidste gang, inden jeg fik ham præpareret ind i "Mådeligheden"? Hvad?"

Den svære sømand syntes vant til disse udbrud af søsterlig veltalenhed; for han brummede, mens han trak sig udenfor hendes hænders rækkevidde: "Nå, nå, så galt var det da heller inte ment! Jeg kommer mestens for at gøre jer et lille forslag, hvorved der kunne tjenes nogle pæne skillinger inden aften."

Madam Nærums ansigt antog pludseligt et udtryk, som man vel ikke turde kalde blidt, men blot mindre bistert. Imidlertid gav hun ikke straks køb, men svarede blot i en snerrende tone: "Skillinger! Jo, nu skal vi se, at vi tjener skillinger på dig!"

"Kanskesens og kanskesens ikke!" brummede sømanden, idet han uden videre komplimenter halede røjseren af for at udfri den af djævlekloen. "Det kommer altsammen an på, hvordan I bær jer ad."

"Hvormed?" spurgte madamen i en tone, der nærmede sig den fredelige.

"Sagen er nu så meget ligefrem," fortsatte sømanden. "Men du vil da vel ikke la'e mig stå her med tør mund, Kathrine? Op med en dram, så skal jeg klare ærterne for jer."

Madam Nærum syntes i første øjeblik ikke meget villig til at "komme op" med noget; men da hun så den bevægelse, som broderen gjorde hen imod døren, fik hun i en hast skillingerne vejet imod drammen, som et øjeblik efter funklede på skænken. Sømanden drak og satte glasset fra sig med de ord: "Singgodt Kathrine! Nu kan du la'e din mand skylle glasset – det bliver han da ikke fuld af."

Det var, som om disse ord forekom den brave Nærum særdeles vittige; for han puttede glasset i ballen, idet han med dæmpet fnisen gentog: "Næ, det bliver jeg da ikke fuld af."

"Det skulle du også prøve på, dit fordrukne asen!" bemærkede madamen i en irriteret tone, og lagde derpå blidere til: "Hvad var det så, du mente, Morten, med de skillinger?"

Morten strøg sig om munden med ærmet af sin pjækkert og sagde med et lunt blik til klukflasken i vinduet: "Ser du, Kathrine, det er en morderlig hede, vi har i disse dage, li'esom den gang, vi lå til ankers i det røde hav og pilkede efter de kanoner, som kong Herodes havde forlist på vejen til Babylon. Nå, det forstår du dig nu inte på! Men ser du, i dag er alle mand på benene derude på Holmen, og alle omtrent lige så tørstige, som israelitterne, før Moses fik lavet sit vandværk. Kunne man nu skaffe de folk en dram eller to, så gav de nok en skilling eller to til gengæld."

"Jøsses, Morten, det er forbudt!" sagde høker Nærum med grædende stemme, idet han vred karkluden op. "Ingen må bringe en dråbe sperretus ind på Holmen."

"Det ved jeg nok, din tosse!" brummede Morten. "Tror du, det ville betale sig for jer, hvis alle og enhver kunne rende derind med en flaske om halsen?"

Argumentet var slående, og der opstod et øjebliks tavshed, hvori enhver gjorde sin beregning. Endelig kom madam Nærum med følgende praktiske bemærkning: "Hvorledes smugler vi det ind, Morten?"

"I har jo mig," svarede Morten med en betoning, hvori søsteren for første gang følte hans betydning. "Jeg kan lange så mange lærker ind, som det skal være."

Høker Nærum måtte i dette øjeblik, efter al rimelighed, anse sig selv for en lærke; for han bemærkede med sin sædvanlige

frygtsomme stemme, at han ikke begreb, hvorledes han skulle komme ind.

"Du er et fæ, Nærum!" sagde Morten belærende; "men det kan du ikke gøre for, desformedelst at Vorherre skaber enhver i sin lignelse. Hvor mange lærker har i?"

"Vi har kun den, som hænger der ude på muren; men han har ikke slået i mange dage, så der er vist en skavank ved ham," bemærkede Nærum.

Morten sendte sin søster et betydningsfuldt blik, og brast så i en latter, som bevirkede, at han nær aldrig havde fået skråen op igen. Endelig sagde han med en af hoste kvalt stemme: "Lad så svoger gå over til Sivertsen, Kathrine, og købe så mange lærker, som raden har på lager. De flade tingester kan han mageligt stikke under vesten. Jeg skal også nok bære min part; så skulle det gå underligt til, om vi ikke fik smuglet nogle potter ind på den måde. Der bliver dyr tid på en sopken [Note 4)] i dag, og i aften deler vi fortjenesten."

Madam Nærum betænkte sig et øjeblik. Så trak hun pengeskuffen ud og strøg dens småskillinger over i sin mands blåternede lommetørklæde. Så klirrede klokken, sat i bevægelse ved høker Grejersens trivelige skikkelse; men næppe havde døren lukket sig efter ham, før hun vendte sig mod broderen, idet hun hviskede: "Dette her går aldrig godt, Morten! Brændevin er roden til al ondt."

"Sikke noget forbandet sludder!" sagde Morten, idet han med én hånd lettede ankeret op på disken. "Hvis Vorherre havde no'et mod en dram, tror du så, han havde skabt korn og kantøfler?"

Ude på Holmen, hvor solen brændte på, så at tjæren smeltede derved, stod masserne trængte hoved ved hoved. – Plumpe både med hundreder af tilskuere, og elegante chalupper med det splittede orlogsflag slæbende langt bag efter sig, fo'r ustandselig frem og tilbage over den blanke vandflade, som genspejlede tusinder af forventningsfulde ansigter fra sit himmelblå dyb. Skibe lå smykkede med flag lige fra rælingen til masteknappen. Musik tonede hist og her, kridhvide telte og vimpelsmykkede balkoner var rejste, og over det hele hævede sig den uhyre trækolos, tung og ubevægelig, en sfinks, som kun det menneskelige snilde formåede at løse og sætte i bevægelse. Over hele det uhyre menneskehav var der en forunderlig dæmpet stilhed. Var det fordi man frygtede et uheld, eller var det ærefrygt for kongen, der skabte denne næsten andagtsfulde tavshed. Det er ikke let at sige; men sikkert er det, at der over disse tusinder af ventende tilskuere var en næsten trykkende stilhed, idet majestæten trådte frem til balkonens rand, en stilhed, som kun på en noget respektstridig måde blev afbrudt hist og her, for at give sig luft i latter og spottende tilråb.

Hvad der gav anledning til støjen, var to figurer, som forsøgte at bane sig vej gennem de tæt sammenpakkede masser for, som de mente, ubemærkede at slippe forbi den kongelige loge. Men hvilke to figurer var det ikke? Den ene kort, buttet, stumpet, tilsyneladende proppet med tvebakker og kantet med propper. Den anden høj, svær, en kæmpe af skikkelse, men med en underlig svajende, sejlende gang, hvis svingninger end mere forøgedes ved de puf og stød, han overalt modtog på sin møjsommelige vandring. Det var, for at fatte os i korthed, ingen andre end vor gode ven Grejersen Nærum og hans værdige

svoger Morten, som her forsøgte at klare bugterne langs bolværket; men Nærum havde rigtignok et ansigt, som frygtede han betydeligt for at gå i vandet, og Morten en holdning, som viste, at han ikke var sikker på landjorden. Endelig standsede de ved et slæbested, som lagde uoverstigelige hindringer i vejen for deres videre fremtrængen, så meget mere, som der stod en kongelig page til tegn på, at så vidt gik grænsen for almindelige dødelige; men ikke et skridt videre.

Da lød der pludselig en dump susen gennem tilskuernes rækker. Den forplantede sig fremad lig en efterårsstorm, der først får de tørre blade til at rasle hen mellem skovens stammer, for derpå med en susende lyd at bøje selv egenes kroner. Så kom der et hurra, mægtigt, bedøvende. Kanonernes torden syntes kun at forstærke det. Stiverne sloges fra. Røg og damp, blandet med rødlige flammer, slog op under den stolte orlogsmands bov, jublende fanfarer blandede sig i massernes råb, krudttågerne væltede ud over vandet som gigantiske svaner på et oprørt hav, bølgerne hævede sig som i raseri, væltede skummende og sydende højt op over bulværket, og da de atter trak sig tilbage, var den kongelige page og den lille, trivelige Nærum forsvundne, mens man samtidig hørte Mortens stentorstemme råbe de alt overdøvende ord: "Dér gik de, den Onde lyne mig, til søs!"

Der er ved ethvert pludseligt indtrædende ulykkestilfælde noget forstenende, noget, som kuer selv den modigste, og frembringer en lamhed som i drømme. Da den lange, sorte, skumbekransede bølge trak sig tilbage fra bolværket, hvirvlende to mennesker ned i dybet, hørtes ikke et ord, ikke et skrig; men da et øjeblik efter en galoneret pagehat og en hvid

bomulds nathue i broderlig forening dukkede op af de bølgende vande, råbte en tyk madam, idet hun fik krampe: "Du godeste Gud, nu drukner de jo!"

Dermed var impulsen given til den almindelige forfærdelse, hvori man ikke beslutter sig til nogen handling. En båd, den eneste, som syntes at kunne udrette noget, blev ført af uøvede hænder. Den kom på tværs af den tilbage vigende brodsø, kæntrede, og et øjeblik efter så man den uøvede besætning ride på dens køl. Forfærdelsen blev almindelig. Masserne bølgede frem og tilbage med fare for at gå over bolværket. Man råbte, man skreg, man puffedes, man stødtes, man besvimede, og midt under den almindelige tumult, så man et mærkeligt havuhyre hæve sig op af de oprørte bølger, på hvilke det red så let, som om det aldrig havde været dets agt at gå til bunds. Uhyret, med tang om hovedet og den ene tøffel krampagtig fastklemt i den højt oprakte hånd, var ingen anden end vor ven Grejersen Nærum, og den chokoladefarvede genstand, som han på en ubarmhjertig måde forsøgte at give "en gammel", måtte være den kongelige page, som i dette øjeblik havde et alt andet end "hoffähigt" udseende.

"Stik en trosse i ham og varp ham i land!" tordnede Mortens stemme fra bolværket, hvor han ragede en halv alen op over alle andre.

Det var, som om dette kommandoråb elektriserede Grejersen og gav ham hans åndsnærværelse tilbage. I ét kast slyngede han trætøflen op over bulværket som et synligt tegn på, at han havde forstået sin ven Mortens venlige tilråb. Derpå vendte han sig i vandet, klarede pagen nogenlunde fra sig, fik ham atter fat ved frakkeskøderne, og roede nu med små, korte tag, ikke ulig en

kæmpemæssig klumpfisk, hen imod slæbestedet, fra hvis rand Morten gav ham en håndsrækning, hvorpå den kongelige page blev båret bort, mens Grejersen Nærum var den beundrede genstand for mængdens udelte hyldest.

Endnu mens Nærum omstændeligt forklarede, hvorledes han var faldet ud, og hvordan han var kommet op, hørtes en beundrende mumlen, som fra det kongelige telt forplantede sig hen imod det sted, hvor helten i vor fortælling stod. Masserne veg ærbødigt til side, og i den derved dannede åbning viste sig en kongelig adjudant, som fulgt af to officerer styrede lige hen mod den forbløffede Nærum, der af forskrækkelse tabte den bomulds nathue, hvormed han ville dække sin hæderkronede isse. Nærum vidste i dette øjeblik ikke rigtigt, om man ville arrestere ham for insubordination mod det kongelige hof, eller om man måske agtede at skyde ham i mindelighed for indsmugling af brændevin; men hans tvivl løstes som dug for solen, da adjudanten slog ud med hånden og med høj røst udtalte følgende mindeværdige ord: "Hs. Majestæt har befalet mig at overbringe den kongelige pages højhjertede redningsmand dannebrogsmændenes hæderstegn. Hvor er han?"

"Her! Her!" lød det fra alle sider, så at det blev umuligt for den dånefærdige Grejersen at finde selv det ringeste tilflugtssted. Inden han vidste hvordan, hvorfor eller hvorledes, havde han det blanke sølvkors på brystet, og til sin store forskrækkelse følte han sig hævet, løftet, båret, sat på skuldre og råbt hurra for, indtil han i en tilstand af forvirret forfjamskelse blev sat af udenfor Holmen, hvorfra endnu en stor menneskemasse fulgte dagens helt til sit beskedne hjem.

Fra det øjeblik af, at Grejersen Nærum var blevet dannebrogsmand, indtrådte der en hel forandring i hans menneskelige tilværelse. Hertil må vi først henregne, at forholdet til hans ømme halvdel bedrede sig til en grad, hvorom den skikkelige Nærum vistnok aldrig havde drømt. Koner er altid stolte af deres mænds fortjenester, hvad enten disse er indbildte eller virkelige, og når Grejersen om eftermiddagen spadserede ud ad Vesterport med sin nye paraply under venstre arm, og sin gamle – om forladelse – midaldrende kone under højre, gav det et elektrisk stød i dem begge, når skildvagten skuldrede gevær, og folk vendte hovederne for at se, hvem det var, der således blev hædret. Madamen kunne ved slige lejligheder smile endogså ømt til sin lille, trivelige mand kalde ham "søde Nærum", spørge om han var træt, og proponere et "lille glas", når de steg ned i kælderhvælvingens dybder. Dertil kom, at Nærums pekuniære status havde forbedret sig over al forventning. Den unge mand, som han så tilfældigt havde reddet, var af en rig, adelig familie, som anså det for en simpel pligt at yde sin eneste søns redningsmand et klækkeligt vederlag for den livsfare, hvorfor han, efter deres mening, havde udsat sig. Som en følge deraf var både rulleskiltet og tintallerkenerne med den sorte og hvide pølse bandlyste for bestandig. Tørvekurven og svovlstikkerne var brændte. Meddelelserne om den varme spise hørte til familiearkivets hengemte aktstykker. I vinduerne havde de lysererøde gardiner veget pladsen for en overdådig opstilling af oste, æg, smør og veritable spegepølser, mens to lyseblå skilte med vejrmøller på det højtideligste forkyndte, at Grejersen Nærum havde taget

borgerskab i staden som vel meriteret høker, hvem det også var tilladt at handle med mel og gryn til dagens billigste priser.

Kun ét stod der af det gamle inventarium, og det var klukflasken. Men nu var der hyperikon i brændevinen, og på bunden glimrede det rene, skære, uforfalskede guldstøv, som et tegn på det mål, familien tilsigtede, og den vej, den agtede at betræde. Kun én fjende havde familien fået, og det var klukflaskens ivrigste ven og beundrer – Morten.

Hvad der havde givet anledning til bruddet, kan ikke siges med bestemthed. Nogle mener, at Morten havde fået den slemme vane, at tage varer på noget mere end seks ugers kredit. Andre, og denne forklaring har mere rimelighed for sig, påstår derimod, at Morten en aften, da han havde tømt klukflasken, havde været så uforsigtig at udtale som sin uforgribelige mening, at det var "noget sludder", at Grejersen var blevet dannebrogsmand. Da madam Nærum hertil i en irriteret tone havde bemærket at så vidt drev han det vist aldrig, havde Morten forklaret, at han nok næste gang skulle sørge for at være ene om at smugle brændevin ind på Holmen, samt at det var en let sag at bjærge "sådan en hvalp", når man havde frakkeforet og lommerne fulde af tomme lærker og selvfølgelig ikke kunne gå til bunds, hvad Nærum under alle andre omstændigheder ville have gjort. Da han til slutningen fremkom med den dristige påstand, at det egentlig burde være ham, som skulle have haft korset, dels fordi han havde skaffet Grejersen ind på Holmen, og dels fordi han havde trukket pagen op af vandet, brast de sidste trevler af den nærumske tålmodighed. Huldskab, troskab og familieskab blev gensidigt opsagte under en strøm af de mest bidende talemåder, og

Grejersens had til lærker var fra dette øjeblik af så rodfæstet, at han ikke alene solgte dem, han hidtil omhyggeligt havde opbevaret i kælderens dybeste mørke, men også kvalte den stakkel, han havde hængende udenfor på muren, og anskaffede en kanariefugl i stedet. Fra dette øjeblik af begynder den anden periode i den Grejersen-Nærumske familieudviklings historie, en periode, som med ét slag fører os ind i krigerlivets tummel og besværligheder.

Nærum var ikke alene blevet borger i staden, han var også blevet medlem af "Borgerne"; det vil sige, han var trådt ind i borgervæbningen, en milits, som i hine glorværdige dage spillede en ganske anden rolle end nu til dags, hvor den væsentlig kun synes at være til for at vise, hvorledes en borgervæbning ikke skal være.

Men den gang – hvilket liv, hvilket røre, hvilken krigerisk ånd rørte sig ikke i korpset? Jeg skal ikke omtale disse taktiske bevægelser på Fælleden, som bidrog til at bringe en så mægtig forvirring i disse pampassletters drøvtyggere, at de enten forvildede sig langt ud ad Strandvejen, eller også i spidsen for korpset drog ind ad Nørreport, sekunderende regimentsmusikkens højtidelige toner, og bringende forvirring i alt, undtagen i rækkerne, lige til hesten på Kongens Nytorv. Heller ikke skal jeg dvæle ved uniformen. Det er med et smerteligt suk, at jeg mindes disse hvide unævnelige, som bar så tydelige spor af fjendens kugler og Fælledens yppige kohold, disse uforlignelige, rødmossede svalehaler med de blå rabatter, og endelig denne mærkværdige chakot, hvis bådeform med den mægtige pompon til mast alene var nok til at slå fjenderne med

rædsel. Nej! Jeg skal ikke dvæle ved disse stolte minder om en svunden tids forsvundne storhed; jeg skal blot notere, at Grejersen Nærum, lig Napoleon og andre af århundredets store feltherrer, var indtrådt i et korps, der åbnede alle krigerhæderens muligheder for ham. Han bar, som en fransk forfatter så åndrigt har sagt, marskalstaven i sit tornyster, og i sine ærgerrige drømme længtes han stundom efter et nyt bombardement for at vise, at det ikke var livjægerne alene, som formåede at forsvare Classens Have.

Det nytter nemlig ikke at skjule det. Grejersen nærede ikke alene et dybt had til englænderne, som havde bombarderet byen, men også til livjægerne, som havde forsvaret den. Det kunne måske i første øjeblik synes vanskeligt at forene disse to modsætninger; men når man, som vi, var noget dybere inde i Peder Hvitfeldtsstrædes mysterier, ville man dér finde tilstrækkelige motiver, som retfærdiggjorde den glødende forbitrelse, som Grejersen Nærum havde fattet for "de grønne græshopper", hvormed han betegnede denne del af Københavns borgervæbning.

For enden af strædet boede nemlig urtekræmmer Sivertsen, en af de mest kapriciøse og nederdrægtige skabninger, som Vorherre i en længere årrække havde frembragt. Ikke alene kendte han historien med lærkerne, som Nærum på sin hædersdag havde været så uforsigtig at købe hos ham; men, hvad der var meget værre, han havde ikke den ringeste respekt for dannebrogsmanden. Ja, det var endog hændet, at Sivertsen med begge sine drenge havde stillet sig uden for butiksdøren, når Nærum vandrede ud med sin bedre halvdel, og at de i kompagni havde frembragt en række slag og triller, som på en

irriterende måde skulle minde om den fugl, Nærum hadede mere end pesten. Endnu værre blev forholdet, da Sivertsen ved en række kneb og underfundigheder, som jeg holder det under min værdighed at omtale, avancerede til løjtnant i korpset, og således på en håndgribelig måde blev stillet over dannebrogsmanden; men allerværst blev det dog ved følgende fatale begivenhed, som i begyndelsen truede med aldeles at spektralanalysere den nærumske glorie, mens den i virkeligheden skulle bidrage til at lade den udstråle et forøget patentlys.

En morgen – Nærum har i sine efterladte papirer udtrykkeligt bemærket, at det var tamperdag – lå vor helt med begge albuerne i vinduet og stirrede dybsindig ud i rendestenen, hvor en død vandrotte afgav et sørgeligt eksempel på det jordiske livs forgængelighed. Greben af underlige tanker vandrede hans blik lige over til genboens kælder, hvor to mursvende var i færd med en for Nærum aldeles uforståelig idræt, som bestod i, først at lette kældervinduerne af, for derpå med nogle mærkelige redskaber at bryde store huller i muren. Nærum lettede nathuen af sin isse, og brød så sit hoved med det for fremtoningen dybest til grund liggende; men da dette ikke hjalp, kaldte han reserven, det vil sige sin kone, til hjælp. Heller ikke madam Grejersen kunne, ganske imod sædvane, løse det gådefulde ved fænomenet, og således blev der ikke andet tilbage, end at sende "Peter" – Grejersen var nemlig avanceret til at holde dreng – over for at erfare de skjulte planer, som bevægede en husejer til at slå sin kælder i stykker. Peter kom tilbage med et forvirret ansigt og med den ubegribelige besked, at der skulle laves "en viktualiehandel".

En viktualiehandel? Hvad var en viktualiehandel? – Nu til dags behøver man ikke at spørge derom; men den gang var ordet nyt, og Nærum havde ingen fremmedordbog. Men der var noget i disse dumpe hammerslag, som forfærdede ham, og fyldte hans sind med en uro, han ikke selv kunne forklare. Til sidst blev det ham for galt. Han greb sin nye paraply, satte sin gamle hat oven på den hvide bomulds nathue, og trak frakken med dannebrogskorset over den blåstribede, islandske nattrøje. Derpå styrede han med Holger Danske-skridt ned ad strædet, tæt forbi urtekræmmer Sivertsen, ligegyldig om denne ville "slå" eller ikke.

To timer efter kom Nærum hjem. Det var med en smertelig stønnen, at han sank ned i den brede, udpolstrede lænestol, som ellers havde fostret hans kæreste drømme, og her blev han siddende lige indtil hans livsledsagerinde kom ind for at meddele ham, at han skulle have frikadeller med rødkål til middag.

Disse ord, som ellers altid havde været i besiddelse af en magisk klang, forfejlede denne gang aldeles deres virkning. Ja, så vidt vi tør stole på Peters referat, svarede Grejersen endogså i en mat tone, at det ikke længere var tider at spise frikadeller i, og endte med at forklare, at han hos studenten oppe på kvisten havde fået at vide, hvad en viktualiehandel var.

"Hvad er det da?" spurgte madam Nærum med et bistert blik over til murhullerne, hvorfra kalkstøv og murgrus føg ud, som fra skydeskårene på en fjendtlig skanse.

"Hvad det er?" gentog Nærum med grædende stemme. "Det er noget fransk vindbøjtleri, der betyder det samme, som en spækhøkerhandel. Jeg får "en riv'a" siger studenten. Det er

urtekræmmer Sivertsen, der laver sin broder til spækhøker. Gid Fanden havde ham!"

Og Grejersen Nærum havde ret i at udstøde dette lidet gudelige udråb. Han fik virkelig en rival, som studenten havde sagt, og "riva'en", ja, den kom ganske af sig selv. Ikke alene anskaffede den nedrige Sivertsen ruder af spejlglas; men han havde også den frækhed, at oplyse sin butik med argandske lamper og var derved i stand til om aftenen at hylle sig og sine skinker i en stråleglorie, som på det fuldstændigste oplyste den grejersenske kælders skyggesider. Dertil var han ejer af et kemisk fyrtøj, som han, med en til nederdrægtighed grænsende malice, havde stillet på disken, for at kunderne kunne tænde deres cigarer. Endvidere var han første opfinder af den for al reel høkerhandel ødelæggende uskik, at give pigerne et æg på snesen i tilgift, ligesom han ikke undså sig for ved nytårstid at stikke enhver trappetøs, som handlet hos ham hele året rundt, en daler på næven. Samtidig dermed forskrev han sine varer direkte fra landet, mens Nærum nu én gang var vant til at hente dem på Kultorvet, og endelig stod han, hvad der måske ærgrede Grejersen allermest, ikke alene i sin butik, men også i livjægerne, med udsigt til at avancere til løjtnant.

Således stod sagerne omtrent et år, og aldrig var tiden gået så tung og trang for Grejersen Nærum, som i disse tre hundrede og femogtresindstyve dage. Skridt for skridt var det gået tilbage med søgningen i den forhen så blomstrende kælder, og om Grejersens kinder havde der lagt sig et let skær af melankoli, som for resten klædte ham godt, men som var noget dyrt at vedligeholde i længden. Endelig fattede han en dag en fortvivlet

beslutning. Han gik lige over til sin rival og tilbød ham i en resigneret tone femten hundrede daler, frugten af mange års anstrengelse og sparsommelighed, hvis han ville søge en anden gade, eller for fremtiden handle med sine kunder på samme vilkår, som Grejersen. Sivertsen svarede hertil med en bemærkning om, at så vel i krig som i fred måtte det altid være den svageste, som fortrak, hvilket irriterede Grejersen i den grad, at han lod nogle ikke uforståelige vink falde om, at han på Holmen havde en svoger, der hed Morten, og som var i besiddelse af nogle ganske mærkværdige legemskræfter. Hertil var Sivertsen uforskammet nok til at bemærke, at han vel endnu ingen svoger havde, men at det skulle være ham særdeles kært, når han en gang ved passende lejlighed traf sammen i enrum med sin højtærede modstander, da at give ham "en dragt", som nok skulle blive siddende, selv om han endnu en gang skulle være så heldig at plumpe i vandet ovenpå en kongelig page.

Hermed var krigen erklæret. Grejersen Nærum og Sivertsen & Comp. stod fra nu af som modstandere på liv og død. Katastrofen måtte blive frygtelig.

Det led hen ad efteråret. August med sine varme, skyfri dage var allerede til ende, høsten var forbi, og stubbede marker vidnede overalt om, at der ikke var mere at bjerge i lade. På denne tid af året får, selv i vore dage, militærpersoner en underlig sygdom i kroppen. Den består i at få et bestemt antal mennesker stillet op i bestemte rækker, for med meget bestemte skridt at marchere mod et bestemt mål, hvor der findes en fjende, som i reglen er ubestemt. Imidlertid lader man dog, som om han gjorde særdeles meget ondt og var i høj

grad farlig. Man kører frem med kanoner, rider op med husarer, tramper ned med dragoner og affyrer i det hele taget så mange skud, at krondyrene sætter en rød streg i deres almanak på en dag, der af dem betragtes som værre end en jagtdag. Når man så endelig har skudt, trommet, blæst, manøvreret, marcheret og kørt fjenden op i en krog, hvor han hverken kan holde sig eller ses, erklærer man slaget for vundet, og komplimenterer hinanden for den udmærkede holdning, som tropperne har udvist. Derpå stiller man sig op i en lang linje, lader den øverstkommanderende eller også majestæten ride langsomt ned foran fronten på en hvid hest, slående ud med hånden og gentagende disse ord: "Børn! Jeg er fornøjet med Eder! Når fjenden en gang står for landets grænse, skal – – –" Resten høres ikke. Den bortdør i de almindelige jubelråb, hvorpå der svinges ud, og med lige så bestemte skridt marcheres tilbage for at nyde fredens hvile indenfor fæstningens porte. Alt dette kaldtes en høstmanøvre, og var til særdeles opbyggelse ikke alene for landets sønner og stadens døtre, men også for alle de landmænd, som fik deres marker trampet til, deres hegn redet ned, og deres heste kulrede for resten af efteråret.

Vi træffer altså Grejersen, lig en anden Achilles, i færd med at iføre sig sin glimrende rustning. Peter har omhyggeligt børstet støvletterne, og mutter set efter, at de unævnelige hvide er uden plet og lyde. Selv har han med en determineret mine spændt sabelgehænget fast om den ingenlunde smækre midje, og endnu en gang efterset patronerne for at overbevise sig om, at ikke den uforbederlige Peter har kommet peber i dem, eller knebet et par stykker for at foranstalte et ekstra fyrværkeri

under hans fraværelse. Nu griber han med en udfordrende mine den vældige muskedonner, prøver endnu en gang, om flintestenen slår behørigt an, og efter at have forvisset sig om, at ingen fjende vil undgå disse dødbringende skud, sætter han borgerhjelmen med den svajende fjerbusk på sin dannebrogsmandige isse, idet han synker lidt i knæene, for at ikke den vældige pompon skal støde på de under loftet hængende flæskesider. I dette øjeblik er han ligefrem stor, og faldt der nu en engelsk bombe ude i gaden, ville han uden betænkning gå ud og skrue brandrøret af, for at bruge det til mundbid på sin pibe.

Madam Nærum synes at føle den krigerånd, der ligesom en glorie stråler ud fra Grejersens hele personlighed; for hun tilkaster ham et meget sigende blik og hvisker ømt: "Har du pandekagerne, fatter?" – hvilket får Nærum til i en distræt tone at bemærke: "De ligger i baglommen."

"Men syltetøjet, fatter! Hvor skal vi gøre af det? Jeg har en yndig krukke kirsebærmarmelade, og hvad er pandekager uden kirsebær?"

Grejersen synes at føle det sande i denne bemærkning; for hans blik antager et dybsindigt udtryk, idet han henkaster: "Flasken ligger i den anden baglomme, og smørrebrødet har jeg i tornystret. Hvor pokker skal jeg gøre af marmeladen?"

Da farer en af disse lynsnare ideer, som det kun er givet kvinderne at føde, gennem madam Grejersens hoved. Hun tager chakoten af ham, snører dens indvendige læderbeklædning op, binder et blæreskind om marmeladekrukken, og værket er fuldbragt. Fem minutter efter støder Grejersen pustende til sine våbenfæller på alarmpladsen.

Slaget er endt. På den øde valplads, hvor den rødmende sol under sin blodige nedgang endnu svagt belyser de vildt henhvirvlende støvskyer, som en flygtende eskadron heste og et par bataljoner køer sætter i bevægelse, ligger borgervæbningens ædle sønner henstrakte i maleriske grupper, mens mødre og døtre beundrer de blanke geværpyramider, på hvis bajonetter solen endnu trykker et luende afskedskys. Dagen har været varm i ordets egentlige forstand, og det endnu rygende Vibenshus, hvor staben indtager en let forfriskning, vidner med sine knuste hegn og tiltrampede grønsvær tilstrækkeligt om slagets rædsler. Grejersen har fået bugt ikke alene med dem, men også med smørrebrødet, og er just i færd med at give sig i lag med den ædlere del af sin furage, da en ordonnansofficer sprænger forbi grupperne, idet han, svingende sin sabel, forsvinder på den anden side af hegnet. Et øjeblik efter hvirvler trommerne til hornenes klang. Alarmsignalet lyder, grupperne løser sig, og der formeres bataljon, idet enhver med forbavset blik stirrer på sin sidemand for at erfare, hvad dette pludselige opbrud har at sige. Man bliver ikke længe i uvished. Et øjeblik efter galopperer den øverstkommanderende frem foran rækkerne, idet han med en af bevægelse rystende stemme udråber: "Soldater! Hs. Majestæt har udtalt, at han føler sig tilfreds med Eder! Som et synligt tegn på allerhøjstsammes tilfredshed, har det behaget Hs. Majestæt allernådigst at bifalde, at Vibenshus stormes endnu en gang. Fremad! For konge og fædreland!"

Et stormende hurraråb, som ikke synes at ville tage nogen ende, forkynder, hvorledes de brave borgere opfatter denne

kongelige nåde. Selv Grejersen råber, skønt han har betydeligt værk over lænderne, sit hurra med en sådan glødende kampbegejstring, at marmeladekrukken svingler derved; men med den åndsnærværelse, som altid er givet den sande kriger, får han i en fart hageremmen spændt fastere, og nu går det gennem tykt og tyndt, gennem mudder og støv, frem mod det mål, hvor Grejersen skulle mødes med sin skæbne.

Man har ikke marcheret ret langt, før man opdager, at det er livjægerne, som holder det stærke fort besat. Dækkede af gærder og grøftevolde, ser man kun løbene af deres blanke rifler glimte i sollyset, og lige som stormkolonnen svinger op foran fæstningens front, åbnes der en ild fra havegærderne, fra træernes toppe og fra bygningens vinduer, som man med et mildt udtryk må betegne som morderisk. Alligevel vakler den brave kolonne ikke et øjeblik. Trods at den, under krigens sædvanlige gang, ville være blevet liggende på pletten, stormer den dog med et heroisk raseri over den udækkede vej for med et sandt løvemod at sætte over de hegn og stakitter, som adskiller den fra fjenden.

Her havde Grejersen et uheld, som under andre forhold ville være kommet ham dyrt til at stå, men som nu kun bidrog til at sætte ham i en pikant situation, der endydermere forherligede hans krigerhæder. Idet han nemlig, ikke uden besvær, satte over havegærdet, tog en fremspringende lægte fat i de hvide unævnelige, og da han, for at redde disse, kastede benet frem med en alt for vidt dreven energi, blev han siddende, fastklemt mellem stakittets fremstående spidser. Trods denne usikre stilling, og trods det sikre mål, som han derved afgav for fjendens skud, vedblev han dog at lade og fyre med en til

dødsforagt grænsende ihærdighed, indtil han endelig hørte et ratsch, og i samme øjeblik følte sig befriet, ikke blot for lægten, men også for sine skøder, og den del af uniformen, der lå indenfor disse. Så vel hans tapperhed, som hans medfødte blufærdighedsfølelse drev ham til med et par rasende spring at sætte tværs over gårdspladsen og lige ind ad det vindue, der stod åbent i stueetagen.

Men hvilket syn mødte ikke her hans af patriotisk iver glødende blikke? Dér stod, lige foran ham, i sin flunkende nye uniform, hans rival, hans dødsfjende, kort sagt – spækhøker Sivertsen med spejlglasvinduerne og det over hele strædet berømte, kemiske fyrtøj. Alt, hvad Grejersen havde lidt og døjet i det sidst forløbne år, dukkede i dette øjeblik frem i hans hævntørstende sjæl som sorte snoge fra mosedybets vande. Han følte i dette øjeblik, at han var i krig, at han havde en personlig fjende foran sig, at denne havde truet hans liv, hans eksistens, hans kælder. Han huskede på, at Sivertsen havde lovet ham "en dragt", når de traf sammen i enrum, og nu, da hans egen dragt var så sørgelig endevendt, forekom det ham som mere end hån, da Sivertsen først med en ironisk mine præsenterede gevær for ham, og dernæst i en overlegen tone spurgte, om han måske ønskede at få sine bukser lappede.

I dette øjeblik var det, som om Grejersen så noget rødt dryppe ned fra sin pande. Han fik en uimodståelig lyst til at se blod, til at skue denne sit livs modstander knust foran sine fødder. Uden at vide, hvad han gjorde, lagde han an så nær, at musketløbet næsten berørte hans modstanders næse. Ak! Han havde glemt blot én lille omstændighed – at lade, og det var kun

nogle højst uskadelige flintestensgnister, som aftrækkeren fremkaldte.

I det næste øjeblik var Sivertsen ham på livet. Han var ligbleg, og inden Grejersen klart kunne opfatte de betydningsfulde ord: "Dit forbandede æsel!" hævede riffelkolben sig i vejret og faldt med hele sin knusende vægt så eftertrykkelig ned i Grejersens chakot, at denne blev lige så flad, som de pandekager, han havde i baglommen.

Hvad der videre foregik, er endnu til dato en dunkel gåde for den grejersenske bevidsthed. Han følte kun, at lyset udslukkedes omkring ham, at blodet styrtede ned over hans ansigt, og med det kvalte udråb: "Å, Herre Jeh! Dér slog han mig ihjel!" styrtede han om i de slagnes og faldnes rækker.

Da Grejersen kom til sig selv, forekom det ham, at det var stjerneskin, og at han hørte livjægernes honnørmarch. Han lukkede øjnene, men da stjernerne vedblev at tindre, blev det ham først klart, at det måtte være noget, der endnu gnistrede for hans øjne, hvorimod livjægernes honnørmarch hidrørte fra korpset, som han i det fjerne så trække hjem over Fælleden. Han samlede det forbigangne i sin erindring og søgte at klare for sig selv, om han virkelig havde skudt Sivertsen, og da han endelig kom til det resultat, at han havde fået på hovedet, fordi han ikke havde skudt ham, påkom der ham den samme salige følelse, som når man vågner op af en ond drøm, hvori man synes at have myrdet et menneske. Nærum lænede atter hovedet tilbage og syntes, at han lå ganske godt op ad det bløde grøftedige. Kun var det ham umuligt at rejse sig; for ved den ringeste bevægelse dansede stjernerne atter for hans øjne, og samtidig dermed

knasede det i chakoten, mens strømme af purpurrødt blod vædede hans ansigt.

"Han har slået mig til marmelade, det afskum!" jamrede Grejersen og forsøgte lempeligt at løfte op i chakoten, hvorunder blodet væltede frem; men ved denne bevægelse påkom der ham nogle så skærende smerter, at han segnede hen i en ny døs, idet han stønnede: "Ja, det er knust altsammen!"

Lidt efter vågnede han derved, at nogen tog ham i armen. Han slog øjnene op, og ville næppe tro sine sanser. Foran ham holdt på en hvid hest en lille, mager mand med en uhyre, trekantet hat på hovedet, og ved Grejersens side knælede korpslægen og følte hans puls.

"Er den mand hårdt såret?" spurgte den lille mand med en stemme, hvorpå Grejersen øjeblikkelig genkendte kongen.

"Knust, Deres Majestæt!" stønnede Grejersen med svag stemme.

"Et kolbeslag i hovedet, Deres Majestæt, så vidt jeg kan skønne," sagde lægen meget alvorligt. "Splintret brud af hjernekassen, og blødningen meget betydelig. Et alvorligt tilfælde, Deres Majestæt!"

Det gøs i Grejersen ved disse ord, og han sagde allerede på forhånd farvel til Kathrine, til børnene og til kælderen. Men endnu mere gøs han, da han så den lille mand bøje sig langt ud over hesten og betragte ham med et gennemborende blik, idet han udbrød: "Hvad? Er det ikke den samme mand, som for et år siden reddede en af vore pager på Holmen?"

"Jo, det ved Gud, det er, Deres Majestæt!" jamrede Grejersen og foldede hænderne over maven. "Jeg skal aldrig mere – –"

Til hvilken grad Grejersen kunne have forløbet sig, er ikke let at sige. Måske ville han på sit dødsleje give en fuldstændig tilståelse så vel om lærkerne, som om Sivertsen og marmeladekrukken; men kongen gav ham ikke tid dertil.

"Vel, vel!" råbte han, idet han slog ud med hånden og kastede sin hest omkring. "Lad der i alle måder blive sørget godt for den sårede. Vi skal have ham i vor erindring! "

Med disse ord sprængte kongen afsted til sin ventende stab, og Grejersen Nærum følte sig så overvældet af kongelig bevågenhed, at han hensank i en ny besvimelse, under hvilken man fik hentet en vogn, hvori han lempeligt bragtes på hospitalet.

Nu er der nogle, som påstå, at den gode, gammeldags borgerchakot havde taget den væsentligste del af stødet, og at den hjernerystelse, som tilførtes sygejournalen, var overmåde svag. Ligeledes har onde tunger haft travlt med at udbrede det for en københavnsk borger højst ærekrænkende rygte, at bensplinterne ikke stod i nogen som helst forbindelse med Grejersens hjernekasse, men derimod havde en foruroligende lighed med fajance, eller, som nogle endog sagde, engelsk stentøj. En attest fra oldermanden for det samlede københavnske fajance- og porcelænshandlerlav udtaler sig vel ikke udtrykkelig for bensplinter, men gør, ved hele sin svævende og ubestemte form, det højst usandsynligt, at de splinter, som man fandt i Grejersens blodige chakot, skulle stå i forbindelse med sten- eller andet tøj. Ganske bestemt bør vi derimod afvise den lave insinuation, at den voldsomme blødning skulle alene hidrøre fra kirsebær-marmelade; for Grejersen lå i hele seks

uger på hospitalet, og da han endelig kom hjem, frembød hans hovedbund så umiskendelige furer på kryds og tværs, at man skulle tro, at hans bedre halvdel havde haft den under behandling.

En solvarm september eftermiddag stillede korpset atter, og under trommernes hvirvlende bulder gik det med faste skridt på ny ud mod den verdenshistoriske Østerfælled. Bataljonerne opstilledes i linje til parade. Korpschefen, fulgt af sin glimrende stab, red langsomt ned foran rækkerne, og over hans alvorlige ansigt hvilede der et udtryk af denne følelse, som fik Napoleon til at udbryde: "Husk på, at årtusinder skuer ned på Eder fra disse pyramider!"

Endelig standsede han sin hest lige ud for Grejersen og idet han vinkede med hånden, hørte man trommerne buldre løs langs hele linjen. Grejersen fik en fornemmelse af stivkrampe, og rettede sig, med gevær på skulder, så strunk som en tinsoldat. Næppe var de sidste hvirvlers hendøende ekko forsvundet bag Vibenshus, før Nærum fik ordre til at træde frem foran geleddet, et bud, som han kun adlød med besvær og ligesom i drømme. Næppe var han trådt frem, før chefen oprullede et papir, som hans ordonnans havde rakt ham, og med høj røst læste:

I følge Hans Majestæts allerhøjeste befaling, udnævnes herved menig Lars Grejersen Nærum til underofficer i Københavns Borgervæbning!

I følge Hans Majestæts allerhøjeste befaling, udnævnes herved menig Lars Grejersen Nærum til underofficer i Københavns Borgervæbning!

Atter hvirvlede trommerne – Grejersen vidste selv ikke hvorfor – og atter læste den øverstkommanderende med høj røst:

I følge Hans Majestæts allerhøjeste befaling, udnævnes herved underofficer Lars Grejersen Nærum til sekondløjtnant i Københavns Borgervæbning!

Det gav et spræt i den ærlige, skikkelige Nærum, som gik over til et svagt anfald af stivkrampe, da trommerne tredje gang buldrede løs ned ad hele linjen, og den øverstkommanderende for sidste gang oplod sin røst således:

I følge Hans Majestæts allerhøjeste befaling, udnævnes sekondløjtnant Lars Grejersen Nærum til premierløjtnant i Københavns Borgervæbning med særlig påskønnelse af den tapperhed, han har lagt for dagen i korpsets tjeneste under den sidst stedfundne høstmanøvre.

Jublende hurraråb og klingende fanfarer afsluttede denne udnævnelse, som "Berlingeren" fra de dage med rette kaldte en af de skønneste triumfer, korpset havde fejret, og i en tilstand af besvimet forskrækkelse og hædersbetynget ydmyghed førtes Grejersen tilbage i sine kammeraters rækker, for otte dage derefter at gense dem med epauletter og trekantet hat,

Vi skal ikke forsøge at beskrive madam Nærums henrykkelse, da hun om aftenen modtog sin hjemvendende helt og ægtefælle. Derimod kunne der vel være anledning til at udmale ægteparrets forbavselse, da de den følgende morgen tittede ud gennem de beskedne kældervinduers blankt polerede ruder.

"Hvor satan er Sivertsens vinduer?" udbrød Grejersen, idet han gned sine øjne og stirrede over gaden med samme udtryk som sultan Soliman, der ikke kunne finde Aladdins palads.

Ja, hvor var de? – Den mægtige troldmand, som man kalder Nureddin-skifteretten havde vel ikke flyttet Sivertsens palads over til Afrika, da sligt under vore små forhold må anses som alt for bekosteligt. Den havde derfor nøjedes med at flytte Sivertsen til Hestemøllestræde og sætte forsvarlige skodder for det blinkende spejlglas. Fallit! – Det var en begivenhed så alvorlig, at selv hr. Og madam Grejersen Nærum ofrede den nogle alvorlige betragtninger.

Som en følge af disse blev det påtænkte løjtnantsgilde i høkerforeningens lokale afbestilt, og man nøjedes med et mindre i kælderen, hvortil selv Morten blev indbuden og fik den fornødne syndsforladelse. Fra dette øjeblik af behandlede han sin svoger med al den respekt, som tilkommer en virkelig løjtnant og hans frue. Få år efter flyttede Grejersen op på første sal og antog titel af grosserer, samtidig med, at den gamle, ærværdige kælder udvidedes og forskønnedes med jernsøjler og spejlglas.

Hvilket omfang Grejersens forretning antog efter otteogfyrre, vil jeg slet ikke omtale. Det må være nok at anføre, at han døde som én af stadens mest ansete handlende, just som han skulle udnævnes til borgerrepræsentant. Hans ældste søn overtog firmaet under navn af "Grejersen-Nærum & Sønner", og er han ikke blevet etatsråd, kan man være fuldstændig overbevist om, at han vil blive det.

Note 2: Ordet "skrue" brugtes også om strejke. *Red.anm.*

Note 3: **Kældermand:** Vittighed, ordspil, "brander". *Red.anm.*

Note 4: **Sopken:** Dram. *Red.anm.*

Familien Pulce

Det skal være af sær betydning, hvad man første nat drømmer på et fremmed sted; men hvad man den første nat drømmer i Rom har mere end betydning. Det kan undertiden gøre et sådant indtryk, at jeg har kendt flere, som straks rejste videre, om ikke helt bort, så dog om i en anden gade. Jeg skal derfor fortælle, hvad jeg drømte – det vil måske vække gamle minder hos en eller anden.

Jeg var virkelig kommet i seng. Trods den muntre aften i "Trattoria della Valle" hvor jeg nær var blevet overvældet af gamle venner og – gammel marsala, havde jeg virkelig fundet den eneste rigtige vej til Via Sistina, samt opdaget, at en stol ovenpå en kuffert var den eneste mulige måde til at bestige det bjerg, som min værtinde behagede at kalde en seng.

Når man ikke er vant til at ligge på knitrende majsblade, eller til at balancere med to rullepølser under hovedet, eller til at knirke med jernstænger, eller til at messingdupperne skruer sig løse og falder på gulvet, eller til at kildes på næsen af et sengebånd fra forrige århundrede, falder man ikke let i søvn i den evige stad. Af og til hørte jeg dybe klokkeslag. De drønede, som var det fjerne klokkeskud – det måtte være St. Peter. Så kimede man pludselig hinanden op i et kloster, og så blev alt stille, dødsstille. Jeg var ved at slumre ind – da hørte jeg nogle ubeskrivelig smeltende, snart jublende, snart klagende strengelegstoner nede fra gaden. Det måtte være den romerske mandolin. Jeg havde aldrig hørt den før; men jeg havde det på

følelsen: således kunne blot mandolinen klinge. Lidt efter faldt en anden ind med, og endelig hørte jeg luttens bløde, smægtende toner slynge sig sammen med de andres til den herligste trio. Så kom en mandsstemme – hvilken fylde, hvilken kraft, hvilken bedårende længsel!

Man standsede; jeg hørte et vindue klirre, så begyndte tonebølgerne igen, og jeg vuggedes på dem, droges med og hvirvledes hen, indtil jeg syntes, at jeg lå på en forårsduftende eng, hvor en bæk med sagte, melodisk mumlende bølgefald rislede forbi. Så kom en bi summende fra en af de duftende blomster. Den stak mig i hånden – og så vågnede jeg.

Mit værelse var dæmrende oplyst. Det var, som brændte der matte lamper indenfor tapeternes roser. Det hvislede, knirkede og fo'r hen over gulvet, let, næsten lydløst – der var intet at se. Dog jo – i den ormstukne, højryggede lænestol sad en højst mærkelig person og stirrede forskende på mig. Det var en uhyre væver, og uhyre spinkel lille mand, rimeligvis gejstlig; for han var klædt i en glinsende sort atlaskes kåbe, der glitrede ved hver bevægelse, han gjorde.

"Det glæder mig overordentlig at se Dem i Rom!" sagde han og strøg sig med sine tynde, visne arme helt op over hovedet. "Vi trænger til frisk blod. Romernes bliver så tykt af den megen dovenskab – tillader De?"

Med disse ord gjorde han en piruette, hvorved der kom nogle forskrækkelig lange og tynde ben til syne under den atlaskes kåbe, og i næste øjeblik sad han på mit hovedgærde og stirrede blodtørstigt på mig.

"Hvad vil De?" spurgte jeg, ganske uhyggelig; for nu først så jeg, at manden slet ikke havde noget ansigt, men at en sort

hætte ligesom en maske var trukket over hans hoved, hvor den endte i en lang spids, der hang ned på brystet.

"Jeg generer måske?" hviskede han lige i mit øre, gjorde en piruette, og nu sad han på mit bryst – den ækleste, lille, atlaskes mare, jeg nogensinde har set.

"Er De gal!" råbte jeg og snappede efter vejret.

"Stille! Blot et minut," sagde han, "så er operationen forbi." I det samme gled hætten tilbage, et par forfærdelige, stenkulsorte øjne fæstede sig ubønhørligt på mig. Spidsen hævede sig i vejret, åbnede sig og fremviste til min usigelige rædsel et sæt af skarpslebne stålklinger, som han fæstede lige mod mit bryst.

"En lille åreladning!" hviskede han med sukkersød stemme. "Lig blot rolig! Det går straks over."

Han skød et langt, bøjeligt rør ud under hætten, satte et par af lancetterne i det, og pressede det mod min arm. Jeg følte et stik, derpå en sviende smerte, og til min forfærdelse så jeg, hvorledes det varme, purpurrøde blod steg op gennem røret, banede sig vej ind under hætten og lidt efter lidt fyldte hans ækle, spinkle skikkelse, så at han blev ganske rød og tyk derved.

"Tak!" sagde han og tog snablen til sig. "Udmærket sødt blod, fin hud – ganske, som det skal være." Han smækkede med tungen og sprang atter hen i lænestolen.

"For Guds skyld!" råbte jeg, da han på ny trak lancetterne frem. "Hør op! De vil da ikke myrde mig? Hvem er De?"

"Kender De mig ikke?" spurgte han, idet han velbehageligt strakte sig i den bløde lænestol og trak en cigaret frem, som han tændte ved et af de nærmest lysende punkter. "Mit navn er verdensberømt, min slægt af gammel adel, mit blod lidt

blandet, men dog så godt som Deres – kort sagt, jeg er en ægte "Pulce"."

"Pulce!" gentog jeg, idet jeg i tankerne gennemløb alle mig bekendte italienske adelsnavne. "Den slægt kender jeg ikke."

"Så vil De gøre dens bekendtskab her i Rom," forsikrede han, idet han pustede en fin røgstribe ud over sengen. "Der er hundrede Pulcer for hver eneste romer. Vor slægt er kendt lige fra ghettoen til Vatikanet – den er i uhyre gammel."

"Så?" sagde jeg, og fik en glubende lyst til at knipse ham ud ad vinduet.

"De tror det måske ikke?" vedblev han, og dampede fornemt; "men jeg skal bevise det. Ser De, da Vorherre skabte menneskene, ville mørkets onde ånd ikke stå tilbage, og han skabte os – familien Pulce. Han satte vort første par i al stilhed på Vorherres første par, og de voksede og trivedes sammen. Vorherre gav mennesket skønhed, forstand og en mægtig vilje; men mørkets ånd gav os sejhed, behændighed og en uhyre kraft – vil De se!"

Med disse ord gav det et knæk i stolesædet, som spændte man en stålfjeder, og i samme øjeblik fløj hans vævre, sorte skikkelse som en fjerbold op under loftet, og dalede ned i vindueskarmen, hvor han blev siddende med de lange, tynde, sorte ben trukket op under sig som en abe.

"Kan De gøre mig det efter?" knirkede han henne fra vinduet med en modbydelig latter. "Nej, det lader De nok være! Det kan kun familien Pulce og de sorte."

"De sorte?" udbrød jeg. "Hvem mener De med Dem?"

"Præsterne, naturligvis," sagde han og kastede cigaretten fra sig. "Kun de er i stand til at årelade og udsuge således, som vor

familie; kun de kan fare til himmels ligesom vi."

"Er De præst?" udbrød jeg forbavset.

"Som man tager det," sagde han og slog den sorte hætte tilbage. "Jeg har været præst i mine unge dage. Jeg har levet min mennesketid i propagandaens sale. Dér lærte jeg at suge og gøre teologiske himmelspring. Så døde jeg, og nu går jeg igen som Pulce – se blot!"

Han stødte vinduet op og pegede ud over Rom. Det gav et sæt i mig; for det var, som væltede selve verdensstaden ind i mit værelse, eller rettere, det var, som om dette åbnedes, udvidedes og tillod mig at skue ud over den uhyre, i måneglansen hvilende by, over dens kupler og tårne.

"Se blot!" gentog den lille, sorte, væmmelige tingest og hoppede af glæde.

Jeg så ud og ville næppe tro mine øjne. Husene var gennemsigtige, væggene glas, og tagstenene lysende bjergkrystaller, hvorigennem de blege månestråler brød sig. Mit øje var vidunderlig skærpet. Jeg så som gennem en ottedobbelt teaterkikkert, og hvad så jeg? – Overalt legioner af disse sorte, listende, snigende, silkeklædte vampyrer, for hvem enhver port, enhver dør syntes at stå åben, og som kravlede om på gader og i huse, som fluer på en høstdag. Nogle krøb af sted, to og to, i lange rækker; andre hængte i klokkerebene og fik dem til at ringe; andre hoppede og sprang under kirkehvælvingens loft; men ved sygelejerne så jeg de fleste. Dér sad de og stirrede, jog deres ækle lancetter ned i det hede, feberblussende blod, skræmmede søvnen bort og plantede gift, vildelse og angstfulde drømme i stedet. Det var ikke til at holde ud!

Jeg stirrede ud mod St. Peter – hvilket syn! Dens umådelige kuppel var én eneste, stor, forvirret labyrint af stiger, trappetrin, afsatser og løngange. Lanternen var forvandlet til en uhyre, strålende og funklende pavekrone, og øverst glimtede i stedet for korset – en bred bajonet fra Vincennes. Det var, som om denne bajonet, eller denne krone, øvede en forunderlig tiltrækning på alt det sorte kryb, der i tusindvis myldrede op ad kirken på alle kanter. De trængtes, puffedes, stødtes, faldt ned og kravlede op igen, uden i mindste måde at bekymre sig om andet end at komme op. Nederst var de alle sorte; men de, som nåede kuplens midterste del, var violette, og blev mere og mere røde, efterhånden som de nærmede sig bajonetten. Det så ud, som dryppede der blod fra den og farvede dem.

Jeg vendte mig mod den lille, sorte djævel for at spørge, hvad dette forunderlige syn skulle betyde; men han havde hele sin opmærksomhed ganske andre steder. Ovre i genboens hus så jeg et yppigt udstyret sovekammer. En ung, dejlig romerinde knælede i sin natdragt på det blotte gulv. Armene strakte hun op mod et madonnabillede, som i den svage belysning af en lille lampe var anbragt ved hendes seng. Det rige, sorte hår skjulte som en mørk sky halvt hendes ansigt og bryst; men der var anger og fortvivlelse i det blik, hun sendte mod den himmelbårne jomfru. Var det en ny Magdalena, som i nattens stilhed gjorde bod for sine synder? Jeg bøjede mig længere frem – da hørte jeg et knæk, og min sorte plageånd fo'r som en flagermus ud ad vinduet og forsvandt ovre i det svagt oplyste kammer.

I det samme blev alt mørkt. Jeg lå atter i min seng og stirrede på den gamle, højryggede lænestol. Nær havde jeg skreget højt

af forskrækkelse; for nu var der ikke én, men hele fire Pulcer, hvoraf den ældste, som var særdeles tyk og trivelig, havde de tre andre på skødet.

"For Guds skyld! Hav medlidenhed med en fortvivlet hustru!" råbte skikkelsen fra lænestolen. "Hvor er min mand? Hvor er min egen, velsignede Pulce?"

"Deres mand? Jo, det er en net kavaler! Han sprang i dette øjeblik ud ad vinduet," svarede jeg.

"Gjorde han det? Gud, hvor det beroliger!" sagde hun og lettede på den mindste af ungerne. "Hvor der er fejeskarn her i Rom! De kan ikke tro, hvor her er yndigt! Man kan springe lige ud fra fjerde sal, komme lige fra dynen og i halmen, uden at risikere noget derved – det er overmåde behageligt!"

"Så skulle De virkelig følge Deres mand!" sagde jeg.

"Det vil jeg," svarede hun. "Må jeg til tak for Deres velvilje forestille Dem mine børn? De kan ikke tro, hvor de er artige. Den yngste her er min søde Pulcinello; han har et uhyre talent for det dramatiske. Den næstældste er Pulcino; han suger godt – der stikker vist en hotelvært i ham. Den ældste har vi bestemt til præst og til at arve familiens gods. Min mand er en født Montepulciano, må De vide – jeg har bygget og boet i Villa Medici. Vil De se, hvor de er flinke?"

Inden jeg kunne svare, havde jeg de tre velsignede unger oven på mig. Jeg ville skrige, jeg ville råbe om hjælp; men det var, som om blodet i mine årer havde forvandlet sig til bly – jeg kunne ikke gøre en eneste bevægelse. Ubarmhjertigt kravlede de tre sorte djævle omkring på mig, stak deres lancetter ind, snart hist, snart her, mens madame Montepulciano så til med

moderlig ømhed. Endelig blev de mætte; ud fo'r de ad vinduet, og nu håbede jeg at være fri.

Nej! – Dér sad igen en ny, som med ubeskrivelig tungefærdighed begyndte: "Gud, at jeg skulle træffe Dem her! Hvilken mageløs lykke! Føler De ikke noget røre sig hos Dem ved synet af mig? Se rigtig på mig! Jeg er ingen af de forfængelige, romerske Pulcer. Jeg er blond; jeg er nordisk. Ak, lad mig trykke Dem i mine arme! Hvilken lykke at kunne suge på en landsmand!"

"Å, lad mig være!" stønnede jeg. "Jeg har ikke en dråbe blod tilbage; de sorte har taget alt."

"Jeg vil ikke inkommodere en landsmand," vedblev skikkelsen; "men mit levnedsløb må De høre – det er det skønneste eventyr. Tænk Dem, jeg er ligesom Thorvaldsen født i Lille Grønnegade på en kvist, under de usleste forhold. Nogle siger endogså, at jeg ikke er ægte; men det er, ved Gud den skammeligste usandhed. Vil De prøve?"

"For Guds skyld, lad være!" skreg jeg, da jeg så lancetterne komme til syne. "Jeg tror, at De er ægte, fuldstændig nordisk. Bliv bare siddende og fortæl Deres levnedsløb."

"Som De vil," sagde skikkelsen og klappede atter lancetterne til. "Jeg er beskeden; det er mine romerske kolleger ikke. Nu skal De høre:

På kvisten boede en jomfru, en ganske mageløs jomfru. Hun elskede mig som sit eget barn. Jeg sov hver nat ved hendes side – i al anstændighed naturligvis – og hun fejede aldrig – blot for min skyld. Men værten var en grov karl, rigtig en københavnsk tølper. Han smed jomfruen på gaden og mig med – jeg kom til at ligge i en flod – det var slet ikke behageligt. Heldigvis var det

flyttedag. Der var ingen strøm i floden, og jeg kom op på et halmstrå – dér sad jeg og solede mig. Lige på én gang var der en, som tog mig i nakken.

"Æh du, vil du se, sikken en! Den kan sla'e sparto til en oldenborre," hørte jeg ham sige, og så blev jeg klemt, så jeg var nær ved at revne.

"Sej du! Stik han på en knappenål, så ska' du se, han ryger sig en cegar," sagde en anden, og så gav de sig til at rode i halmen efter en knappenål. – Gud, hvor jeg svedte!

"Hvad er det, I har der?" spurgte pludselig en gammel herre med et par store guldbriller på næsen.

"Det er en elefant!" sagde den ene af drengene. "Vil herren købe den?"

"Ja nok," sagde han; "jeg bruger netop den slags," – og så blev jeg puttet i et rør af bare luft. Hvor jeg sprællede og sprang! Men det hjalp altsammen ikke noget; luften var hård og kold rundt omkring mig. Dér lå jeg og rullede i fjorten dage, til jeg svandt hen som en skygge. Da kom en dag den gamle herre med guldbrillerne. Han tog mig ud, satte mig på sin hånd og lod mig drikke så meget, jeg ville – jeg glemmer aldrig den dag. Jeg havde suget mig så stor og tyk, at jeg slet ikke kunne springe, og det havde det gamle uhyre beregnet. Han tog et af sine ækle, grå hår, lavede et seletøj til mig, og inden jeg vidste hvordan, var jeg spændt for. Tænk dem min fornedrelse! Jeg, som var født i højheden, måtte trække en trillebør, hvorpå der sad en af mine kammerater, og somme tider tvang det gamle afskum mig til at stå på bagbenene og hilse på publikum. Det var for galt!

En aften så jeg min jomfru. Fortvivlelsen greb mig; jeg sprængte mine lænker, og et øjeblik efter sad jeg bag hendes

strømpebånd – dér skulle den gamle tyran nok lade være at søge mig. Strømperne gik i vasken; jeg gik med – det var den grueligste begivenhed i mit liv. Jeg husker kun, at jeg tabte bevidstheden og vågnede op i ærmet på en sadelmagersvend. Han sad og syede på en kuffert; men jeg var så mat, at jeg faldt ned i den, og dér blev jeg liggende. De gør Dem ingen idé om, hvad der blev pakket oven på mig; men vi Pulcer er af naturen begavede med en mærkværdig sejlivethed. Jeg var så heldig at undgå alle toldvæsenets lave bestræbelser, og da man pakkede mig ud, var jeg i Rom. De kan ikke tro, hvor elendig jeg var! Lægerne spåede mig en rygmarvstæring: men aldrig kunne man have sendt mig til et sundere klima end her. Hvilken luft og hvilket svineri! Langt bedre end i Lille Grønnegade. Jeg har fået en appetit hernede – å, ganske mageløs! Tillader De?"

Med disse ord satte det afskyelige uhyre sig lige på min næse. Da fo'r en blændende lysstråle gennem værelset – det var min gamle værtinde, som åbnede skodderne. I et nu havde jeg min kære landsmand i nakken, og det hjælper ikke at dølge det: Jeg begyndte min første dag i Rom med et mord, et mord på – en landsmand.

Skatholm

Da jeg for mange år tilbage – jeg var dengang kun en purk på tolv år – besøgte den gamle Mariebo Kirke i dens forfaldne tilstand, blev min fantasi på en underlig måde sat i bevægelse af en gammel figur, der lå henslængt på kirkens loft. Snarest blev jeg vel forskrækket; thi den i egetræ råt udskårne figur forestillede en riddersmand, som i fuld rustning dækker for et dræbende slag med sit skjold. Men kiggede man så ind under skjoldet, så man, at ridderen allerede var død; thi bag det åbne visir stirrede et mumieagtigt, indtørret ansigt beskueren i møde, og i de tomme øjenhuler så intet andet end træormens støv og edderkoppens spind. Den højre hånd, hvori han efter kordrengens forklaring en gang havde holdt en lanse, var hugget af tilligemed fodstykket, og man havde derfor hængt det gamle billede op ved et reb, som man uden hensyn til denne ridders tidligere værdighed meget demokratisk havde slået ham om halsen. Om det nu var rebet eller dødningehovedet eller frygten for det dræbende hug, som bragte min barnlige fantasi i bevægelse, skal jeg lade være usagt, men så meget er vist, at jeg altid med en hemmelig rædsel skottede hen til den dinglende ridderfigur, når jeg med den gamle klokker steg op i tårnet for at have den morskab at se ham ringe til solnedgang. Under dette hans hverv blev der gerne endnu mere skummelt på det øde, store kirkeloft, og når jeg da skulle tilbage, passede jeg snildelig på at komme på den anden side af den gamle, døve klokker; thi det forekom mig altid, at den døde ridder svingede

stærkere og mere truende ud imod mig, når klokkeringningen var forbi, end når vi gik op.

Hvad vidste den gamle klokker om denne figur, der altid indjog mig så megen rædsel, og som jeg efter kirkens restauration forgæves har søgt? Meget lidt eller næsten intet. Figuren var i hans bedstefaders tid fundet i nogle gamle hvælvinger, som var udgravet i Kidnakke Skov, den gang man udgrøftede den derliggende store tørvemose. Hvælvingerne var kommet til syne på en holm, der lå midt i mosen, og ved at bryde dem ned havde man på bunden af den ene fundet ridderen med dødningehovedet, og som en mærkværdighed bragt ham til provsten, der havde den arkæologiske sans at lade ham klynge op på kirkeloftet. Alt dette var faktisk, og faktisk var det også, at den uhyggelige ridderskikkelse var sort som det tørvemudder, hvori den havde ligget; men til det, som klokkerens bedstefader havde set og oplevet, knyttede der sig et sagn, som måske kordrengene havde deres andel i, og som jeg derfor ikke vil indestå for, så meget mere, som det i visse henseender synes at glide over i en katolsk legende, man har om en madonnafigur i Mariebo Kirke. Dette sagn fortalte, at ridderen med dødningehovedet havde stået i en gravhvælving og at denne gravhvælving netop var den samme, som man havde fundet på holmen i tørvemosen i Kidnakke Skov. Sagnet fortalte endvidere, at over disse dybe kælderhvælvinger havde en gang et stærkt befæstet, ridderligt slot hævet sine takkede ringmure, at søen havde skåret en vig helt rundt om slottet, der, hvor tørvemosen nu findes, og at dette slot havde heddet Skatholm og været i Styggernes eje, en familie, som nu for længst er uddød. Med dødningeridderen på Mariebo kirkeloft,

med hvælvingerne i tørvemosen, der blev brugt til den nye kalkovn, som Lars Finsen lod indrette, er de sidste rester af Skatholms herligheder forsvundet, og hvad der forekommer i den efterfølgende lille fortælling, er kun utydelige brudstykker, som jeg har pløjet op hist og her og forsøgt at knytte sammen til et hele.

Jagten var allerede længst gået ind, det vil sige, hvis man kan tale om jagttid i en periode, hvor vildtet ikke havde ro hverken vinter eller vår, hverken sommer eller høst, og hvor der således hverken var begyndelse eller ende. Når jeg derfor med et moderne udtryk siger, at jagten alt længst var gået ind, mener jeg kun dermed, at man for længst var forbi den glade september, og at de snedun, som i løse, men tætte flokke langsomt dalede ned gennem skoven, antydede begyndelsen af en tidlig og, efter vildgæssenes fedme, streng vinter. Den vidtstrakte Mariebo Sø havde allerede trukket en tynd isskorpe over sig, så tynd, at kun kragerne havde rigtig tillid til den, og henad dens rørbræmmede, spejlblanke overflade dansede nu de lette snefnug, drevet af en kold, skarp nordostvind, som tårnede tykkere og tykkere sneskyer frem over randen af de egeskove, som den gang i rigeligere mål end nu omgav den dybe indsø med dens moser og kær. Skumringen begyndte at falde på, sneflokkene hvirvlede sig tættere i drejende kredse ned fra den sortegrå himmel, og kun langt ude i vest angav en mat bleggul stribe, at solen var i færd med at gå ned. Pludselig lettede en flok snepudrede krager langt ude på isen og tog skrigende flugten ad skoven til, men der var ingen, som lagde mærke til deres forskrækkelse uden en mand, som langsomt og

forsigtigt arbejdede sig frem over isen fra en af de små, rørklædte holme ude i søen. Om det var isens skrøbelighed, der fik ham til at liste således afsted, at han mere krøb end gik, eller om kragernes pludselige flugt havde gjort ham mistænksom, nok er det, at han kom listende frem gennem snesludet mere lig en ræv end et menneske, idet han med besværlighed halede noget bag efter sig, som snetykningen ikke tillod at skelne. Endelig nåede han hen imod land, skral-isen knitrede mellem rørene og brast med en klingrende lyd under et par mægtige støvler af ugarvet hjorteskind, som vendte låden indad; men han syntes ikke at agte på, at han sank i dynd og mudder lige til sine hofter, tværtimod drog han endnu forsigtigere den usynlige genstand efter sig i rebet, indtil han fik fast bund i den stenrevle, som fra rørbræmmen førte ind mod søens flade, stenbelagte bred. Da han havde nået denne, halede han med et raskt tag sin fangst ind, som viste sig at være en mægtig, død gedde, der med sit uhyre gab omspændte hele hovedet på en ligeledes død ræv. Efter at have fået begge de to uvenner lettet op på sin brede, lidt krummede ryg, fortsatte han langsomt og spejdende vejen langs skovkanten, indtil han nåede en mægtig, lynslået eg, i hvis hule bul han forsigtigt gemte sit bytte. Derpå satte han ryggen mod træet, gnubbede som et vildsvin sin brede ryg, der var beklædt med en fåreskindspels, op og ned ad bullen for at få lidt varme i kroppen og hældte derpå vandet af sine støvler. Da dette tarvelige toilette var besørget, viskede han snefnokkene af sit sorte, buskede skæg og holdt så hånden over brynet, idet han med et falkeblik stirrede frem gennem snehvirvlerne; thi langt ude, lige i kanten af Kidnakkeskoven,

kunne han se lysene fra Skatholm blinke gennem det tiltagende mørke.

Som han der stod lyttende og spejdende, var der en vis naturlighed mellem den runkne, vejrslagne eg og den skikkelse, som den i dette øjeblik gav et svagt ly mod den fremvældende snestorm. Egen var rusket af vind og vejr, forpjusket og hul, men de nøgne grene, som den endnu rakte i vejret, var tilligemed bullen knudrede og stærke, skønt nordvestvinden havde bøjet dem mod sydost. Også manden havde en bøjet ryg og ludede noget med hovedet, som om livets storme havde givet ham det ene drag i nakken efter det andet; men skønt mangen et flammende vredeslyn var slået ned over denne bondeskikkelse i dens fåreskindspels og hjemmesyede støvler, syntes han dog hverken knækket eller kuet. Trækkene i det brede ansigt var vel furede og rynkede som egens bark, håret hang i tjavser for vinden som det visne løv på bullens småkviste, men hans arme var stærke og seneknudrede som egens grene, hans hals, skulder og ryg røbede en usædvanlig styrke, og i den måde, hvorpå han kneb de hvasse, grå øjne sammen, lå der et træk, som tydede på, at han var lige så hul og lun som den bul, der havde modtaget hans bytte. Men da han så tog hånden fra øjnene og med et besynderligt, trøstesløst blik så ud over den uhyre sneflade, som ikke oplivedes af noget menneskeligt væsen, og op mod den tykke vintergrå himmel, hvor ikke en eneste stjerne tændtes, kom der et helt andet udtryk i disse hårde, vejrslagne træk, som hidtil kun havde udtrykt mistænksomhed, snuhed og ængstelig venten. I dette ene blik mod himlen lå noget helt andet: skuffet håb, men fast mod og ærlig udholdenhed til at bære det.

Pludselig raslede de tørre blade, og inde fra skoven kunne han høre de nedfaldende kviste give lyd mod den hårdfrosne bund, som var det et rådyr, der vittrede hans nærhed. Han fo'r sammen, trykkede sig ind mod bullen, men i næste øjeblik var han med et par spring oppe i skovkanten. Hans skarpe øje havde ikke set fejl. Foran ham stod en skælvende, næppe syttenårs pige med hænderne stukket ind under en grov vadmels kåbe og med et grovt tørklæde, som kun delvis dækkede hendes rige, rødligtgule år.

"Inger!" råbte han, idet han strakte begge hænder frem imod hende.

"Ja," svarede hun næsten uhørligt og så bedrøvet på ham.

Han stirrede i tavshed på hende, og der kom et sælsomt udtryk af kærlig mildhed i dette ellers så hårde, barske ansigt. Forskende og spejdende så han ind i disse halvt nedslagne, lyseblå øjne, som han før havde stirret efter lysene på Skatholm, men pludseligt fo'r en skygge henover hans ansigt, og han spurgte med næsten hård stemme: "Hvad vil du?"

"Jeg er så ulykkelig; jeg har gjort dig så meget ondt, Børge," svarede Inger og brast pludselig i gråd.

"Det har du," svarede han og drog hende med en hastig armbevægelse ind under egebullen, for at hun kunne stå i læ. "Børge Finne var vel næppe blevet vildttyv og rømningsmand, havde du ikke gjort det imod ham."

Hun klyngede sig op til ham, så ængsteligt på ham og sagde hviskende: "Børge, kan du da aldrig forlade mig det?"

"Jeg tror, det vil falde mig hårdt," svarede han og skød lempeligt den lille hånd ned, der havde lagt sig på hans skulder. "Meget gammel må jeg blive, før jeg glemmer det."

"Børge, Børge, du er så hård," jamrede hun og brast atter i gråd.

"Og hvoraf skulle jeg vel blive mild?" spurgte han med hæs stemme. "Hus og gård har herremanden taget, min fæstemø vendte sig til den, der truede mig med pisken, og kun den sølle frihed tog jeg for mig selv, ellers havde jeg vel siddet i hundehullet på Skatholm. Men ved du, hvorledes jeg har det? Som ræven, der stikker ind i sin hule, hver gang den hører en køter gø, som glenten, der stryger afsted mod skoven, så snart den blot ser glimtet af en låsbue, som odderen, der skjuler sig under sivenes tue, så snart den blot hører lyden af et trin. Og dog hellere det end mørkestuen histnede."

Han gjorde en heftig bevægelse med hånden ud imod den lysning, der som matte stjerneblink faldt igennem snemulmet fra vinduerne på Skatholm. Inger mistede derved den støtte, hun havde søgt hos ham, og idet hun sank sammen foran hans fødder i den dybe sne, slyngede hun begge armene om hans knæ og sagde med en stemme, som fortvivlelsen gjorde næsten skærende: "Frels mig, Børge! Jeg kan ikke mere!"

Han bøjede sig ned over hende, løftede hende op imod sig, men hun hang kold og livløs i hans senestærke arme. Med et udtryk af den dybeste angst betragtede han dette stille, blege ansigt, de tillukkede øjne og den halvåbne mund.

Varligt støttede han hende op imod bullen, drog sin lodne kofte af, hyllede den forsigtigt omkring hendes spinkle legeme og stirrede så åndeløs på hende med et udtryk, som viste, at ingen moder kunne elske sit barn højere, end denne stærke, fredløse mand elskede denne unge pige, som allerede én gang havde forrådt ham.

Således stod han tavs og tvivlrådig, bestandigt knugende den lodne kofte tættere omkring hende, som var det kun vinterkulden, han frygtede. Endelig slog Inger øjnene op, så på ham med et forunderligt, udtryksløst, stirrende blik og sagde:

"Børge, ved du, i morgen står jeg brud med Palle Mogensen?"

Børge havde nær tabt hende, sådan en kulde kom der over ham og sådan en slaphed følte han i begge sine arme. Han lod hende synke ned ved foden af bullen, stirrede et øjeblik ufravendt på hende og sagde; "Så ønsker jeg dig til lykke, Inger!" Dermed vendte han sig og gik.

Han var næppe kommet ti skridt ind i skoven, før han følte en byrde, som hængte sig ved hans arm. Han forsøgte at støde den væk, men hans hånd var mat, hans styrke brudt, og med en heftighed, som kun den druknende ejer, klyngede pigen sig til ham, indtil hun næsten slæbte efter ham. "Frels mig, Børge, red mig!" hviskede hun med stigende rædsel. "Jeg ved, hvad der venter mig, jeg ved, at jeg har syndet imod dig, men jeg kan ikke overleve den skændsel og den nat, som venter mig i morgen. Palle Mogensen har beredt alt til vort bryllup. Ak, det var jo moder, som overtalte mig dertil. Jeg var et barn, jeg vidste ikke, hvad jeg gjorde, jeg kendte jo intet til nådigherren eller til ham. Men nu, nu, Børge! – O, dræb mig, hvis du ikke kan tage mig med dig – nu ved jeg, hvorfor ridefogeden har taget mig. Nådigherren har lovet ham, at – hvis –" og med et hvinende skrig sank hun atter ned i sneen, som næsten skjulte hendes spæde, barnlige skikkelse.

Da hun atter slog sine øjne op, lå hun på et knippe muggent halvt i en jordhule, som oprindelig havde tilhørt ræven, men som Børge ved sindig flid lidt efter lidt havde forvandlet til et

rummeligt skjulested. Væggene var det nøgne sand, loft og gulv var det samme, og hele bohavet bestod kun af to svære kampestene, hvoraf den ene var stor nok til at lukke for hele udgangen. På den anden stod en osende lampe, fyldt med dyretalg, og foran det simple leje knælede Børge med begge hendes hænder i sine. "Nu er du hjemme hos mig," sagde han med en underlig blød stemme. "Nu skal du en gang sige mig alt."

Inger så ind i hans stærke, kummerfulde ansigt, hvis træk hun kendte så godt, og som hun både havde elsket og frygtet. Hun læste i disse ærlige, klare øjne, i disse furer, som savn og nød for hendes skyld havde draget, hvor meget han havde håbet, og hvor meget han havde lidt. En dyb følelse af anger blandede sig med en sælsom strømning af hendes første varme, rene kærlighed, inden moderens overtalelser fik hende til at svigte sin overbevisning, og da nu atter følelsen af hele hendes ulykke og jammer på ny drog hen over hende, forekom hun sig selv den usleste og elendigste skabning på jorden. Hun trykkede hovedet ned i det fugtige halm, holdt hænderne for øjnene og tav.

"Du har altså intet at sige mig," spurgte Børge med et suk, der genklang under hvælvingen.

Hun tog hænderne bort, åbnede øjnene, og for første gang i sit liv så hun, hvad hun aldrig havde tænkt sig muligt. Børge lå endnu knælende for hende, hans store, stærke hånd hvilede på hendes arm, og fra hans ærlige, grå øjne rullede årerne tunge og stride ned ad han vejrslagne kinder, indtil de som dugperler blev hængende i hans mørke, buskede skæg.

"Børge, Børge; græd ikke for min skyld! Jeg er det ikke værd," hulkede hun og slyngede begge arme om hans hals. Han rejste sig i vejret. Hun slap ikke taget, og idet hun knugede sin kolde kind til hans, hviskede hun i hans øre: "Børge, Børge, gør med mig, hvad dit vil! Forstød mig, slå mig, dræb mig! Men først skal du vide alt. Det er jo dig, jeg elsker! Du var min første, fattige kærlighed, og har jeg ladet mig friste ud over mine evner, ved alt, hvad der er helligt, sværger jeg dig til, at fristelsen ikke kom indenfor mit hjerte. Ak, Børge, Børge, jeg er den usleste sjæl i verden! Hvorledes kan du tage mig til nåde?"

Børge Finne var næsten sunket i knæ; han syntes aldrig at have båret så tung en byrde. Ingers ord var ham næsten ufattelige, uforståelige – han kunne ikke tænke sig muligheden af al denne lykke, og i begyndelsen gjorde den ham svag som et barn, men i det næste øjeblik hævede han sin stærke skikkelse i vejret, rank og fri, så at hans hoved berørte hvælvingens loft, og idet han uvilkårligt lagde hånden på den brede fangstkniv, han bar i bæltet, sagde han bevæget: "Nu sværger jeg dig til, Inger, at i nat gælder det Palle Mogensens og Tage Stygges liv, om de ikke lade deres onde forsætter fare imod dig. Min fæstemø er for god til at vorde en højbåren junkers slegfred, og hvad ridefogeden angår, da har jeg også et ord at tale med ham, selv om han ikke bliver din husbond. Man har før set hanen gale i utide over en adelig rede, og Tage Stygge skal vare sit skind, hvis han prøver på at fange Børge Finne."

Med disse ord snappede han et kort jagtspyd, som lå under sandet, men Inger klyngede sig til hans arm og sagde bønligt: "Børge, jeg er beredt til at følge dig, hvorhen du lyster, var det så til verdens yderste ende; men aldrig kan jeg følge en drabsmand

eller mordbrænder. Desuden, hvad vil du på gården? Palle Mogensen hader dig af sit inderste hjerte, og herremanden er dig gram, fordi du er rømmet af gårde og har fældet hans harer og bukke. De ville gribe dig, kaste dig i borgkælderen, ja, måske stinge dine øjne ud, som de i fjor gjorde på Jørgen Kremnitze, fordi han havde fældet en kronhjort. De har deres spejdere ude, hvor du mindst aner det. Ja, nådigherren har lovet hver af skyttedrengene en dobbelt krone, hvis de blot kunne få ram på dig. Jeg mødte en af dem, da jeg gik op herover imod skoven; han kom drivende langs søkanten og havde hverken hund eller bøsse med."

"Så meget destoværre for ham," svarede Børge med en hånlig skuldertrækning, "thi af drenge alene lader jeg mig ikke fange. Vil du have det, kan jeg gå våbenløs ligesom han, men nu må jeg have en ende på det. Leve som ræv og grævling kunne jeg vel, så længe jeg var ene; men er man to, forlanger man bedre bo. Det er det, jeg vil kræve af Tage Stygge."

Børge slængte jagtspyddet hen i en krog og lod fangstkniven følge efter. Inger stirrede på ham med et forbavset blik, men da hun så, at han gjorde mine til at rulle den svære sten fra indgangen, kastede hun sig ned ved ham og sagde: "Vil du dræbe mig, Børge? Jeg dør, hvis du kommer i ulykke, og mørkestuen er dig vis nok både med bolt og med jern. Du kan ikke undgå at blive dømt af birkeretten som rømningsmand og friskytte, og hvad skal der blive af mig, når du er borte? Så har jeg ingen frelser mere!"

Børge stod et øjeblik i dyb eftertanke. Pludselig slog han sin stærke arm om Ingers liv, kyssede hende inderligt og sagde: "Nu er du min hustru for Gud og min samvittighed. En dyr og hellig

ed har jeg svoret, at jeg ikke ville røbe, hvad der er blevet betroet mig; men til dig vil jeg sige det, thi mand og hustru skulle være et. Der er en tilmuret hvælving på Skatholm, lige under den store gildesal. I den står kisterne af Houentskelterne, som havde Skatholm inde, før den kom i Styggernes eje. Dette skete, da min bedstefader levede. Han var murer, og Mogens Houentskelt, den sidste af den slægt på Skatholm, lod ham kalde for at mure hvælvingen til, da han ikke dele begravelse med Styggerne, som han altid så skævt til, fordi de skulle arve gården. Da min farfader gravede grunden dernede, stødte han på en jernkiste, der gav klang som af penge. Han fik ikke sagt det til nådigherren, som var på jagt, og da han om aftenen gik hjem, rystedes han af kolden. Den næste dags aften døde han, men min fader forstod nok, hvad det var, han havde set. Forstår du så, hvorfor jeg går til Skatholm?"

"Gå ikke, Børge!" bad Inger ængsteligt, idet hun vedblev at slynge sine arme om hans hals. "Tage Stygge har haft ondt lov på sig alle sine dage, og fortæller du ham, hvad du ved, kaster han dig i bolt og jern og hæver skatten alene."

Børge smilede stille og skød lempeligt Ingers fængslende arme til side. "Det ville gå Tage Stygge såre ilde, øm han prøvede på den idræt alene," svarede han. "Jeg ved mere om den ting, end jeg har fortalt dig, og Houentskelterne har sat en underlig lås for porten. Er jeg ikke atter tilbage i morgen ved solopgang kan det hænde, at det er gået mig ilde; men da skal du kende, at Børge Finne har taget fornemt følge med i graven. Græd ikke, Inger! Skæbnen giver mig ikke bedre kår for det, og døden frygter jeg ikke, ihvorvel livet nu synes mig lysere end forhen."

"Skulle vi da skilles nu, just som vi har fundet hinanden igen?" hulkede Inger og klyngede sig til ham.

"Gør mig ikke svag ved din gråd," svarede Børge. "Vorherre råder for døden, men manden på Skatholm for livet. Hans søstersøn, den unge Niels Stygge, som skal tage gården i arv, er mig god. Jeg har lavet mangen en låsbue for ham, da han var dreng, og vi drev sammen på jagt. Det var gode tider den gang. Han husker dem vel nok, skønt han nu er en fornem herre, som har været både i Vælskland og helt nede hos paven. Jeg ved, at han er på Skatholm sammen med de andre herrer, som Tage Stygge har stævnet til jagten, og han lægger vel nok et godt ord ind for mig, skulle manden blive mig alt for gram. Nu, farvel, Inger! Der ligger mere talg histhenne i krogen, og stål og sten har jeg gemt under halmen. Kommer jeg ikke til i morgen, kan du vælte stenen fra med den stang, som står histhenne; men husk så på, at da ejer du hemmeligheden, og at ingen anden bør kende den end den unge hr. Niels, som er den retmæssige arving til gården. Nu farvel! Vorherre være i denne nat med os alle!"

Og Børge greb om den tunge sten, rullede den bort med et eneste ryk og krøb uden at se tilbage som en grævling ud af sin hule. Inger lod stenen ligge, hvor den lå. Hun havde næppe kraft til at bære sig selv, og følge Børge vovede hun ikke. Så satte hun sig på halmlejet, svøbte sig tættere ind i sin fattige dragt og stirrede, rystende af kulde, på den røde lampelue, som osede i halvmørket. Til sidst slukkedes den. En kvalm os opfyldte rummet, og kun en svag lysning fra den skinnende sne udenfor viste, hvor hulens udgang var. På dette matlysende skær fæstede Inger sine øjne i håb om, at dagen skulle bryde frem;

men skæret vedblev at være det samme, og træt af at stirre sank hun lidt efter lidt sammen på det fugtige stråleje, som til sidst blev et drømmeland, der modtog den angstfulde, den forpinte.

Oppe på Skatholm stod det ganske anderledes lysteligt til. Der var hverken rå vinterkulde, muggen halm eller stormstød, der fik sandet til at trille ned ad væggene. I den store gildehal var alle vokskerterne tændte foran de blankt polerede messingskjolde, fløjlshynder var lagt på de brede egetræsbænke, og det lange bord bugnede af vin og mad, af drevne sølvkrus og vægtige, guldbeslåede kummer, thi Tage Stygge var en mand, som forstod at pine blodet ud af sine bønder, og når han en gang om året samlede herrerne fra dannerhoffet, var han ikke den mand, der skøttede om at spare. Og rigt og prægtigt var selskabet den aften over al måde. Der manglede kun en husfrue og unge, fagre døtre; thi Tage Stygge havde, som man sagde, græmmet livet af sin unge viv for mange år siden, og siden den tid brød han sig ikke om andre kvindfolk end pigerne og de nygifte bønderkoner trindt om på egnen. Og som han der sad i højsædet for enden af bordet med den højre hånd omfattende hanken på en vældig rhinskvinskande og med den venstre viskende vinskummet af sit rødgule skæg, kunne man nok se, hvad karl han var. Næst ham sad Holger Patzbjerg, Ivar Strud, Poul Hardenbjerg, Torben Bille, Erik Galskyt, Jørgen Glambeck og Peder Gaas, mens den unge Niels Stygge indtog en beskednere plads længere nede ved siden af magister Olaus Rude, som havde fulgt ham på hans rejser.

"Nej, nej, min ædle Torben Bille! Gækker mig ikke med Eders slebne tale," sagde Tage Stygge, idet han lod rhinskvinskanden gå videre. "Godt er det at mærke, at I kommer fra dannerhoffet, men jeg bliver dog ved min påstand. Jagten nu er intet mod den i gamle dage. Hvor man før fældede hundrede krondyr på en jagtdag, træffer man nu næppe tyve."

"Da tykkes det mig dog, at de slæder, som for lidt siden bragte vor fangst hjem fra skovene om Mariebo og Røgebølle Sø ikke vare så ringe i antal," svarede Torben Bille høfligt og glattede på sit store, tvekløftede skæg, der næsten skjulte den svære ordenskæde, som hang om hans hals. "Så jeg ret, var der over tyve, og hver slæde bar da mindst fem stykker."

"Skam ske alle friskytter og vildttyve!" udbrød Poul Hardenbjerg, som sad Torben Bille næst. "Hvad er hundrede stykker vildt for næsten tyve skytter? Er det ikke også din mening, Ivar Strud?"

Denne svarede ikke, thi rhinskvinskruset havde netop nået ham, og mens han begravede hele ansigtet bag dets låg, struttede kun en forpjusket hårtot i vejret bag ved det; men denne nikkede bekræftende.

"Å, det er vel ikke alene friskytterne, som mindsker vildtet, også fejlskytterne kunne gøre det, når de tager rå for buk," ytrede Jørgen Glambeck. "Har jeg ikke ret, Erik Galskyt?"

"I kan jo spørge Peder Gaas derom," svarede Erik med et hvast blik. "Min pil skyder altid den rette vej."

"Min låsbue gik af i tanker," sagde Peder Gaas med et smægtende blik til den lille citar, som hang på hans stoleryg. "Jeg pønsede just på et kvad, da bukken kom, og så skød jeg råen – kvindesang har altid været mig kærere end hornklang."

"Hille den, hvilken forvandling!" skoggerlo Tage Stygge. "Vogt Eder selv for hornene, dem kan I også få fra fruerstuen."

En skrattende latter lønnede dette tarvelige udfald, og Peder Gaas, som øjensynlig havde belavet sig på at synge sit elskovskvad for jagtselskabet, rejste sig med en ærgerlig mine og hængte citharen bort, idet Holger Patzbjerg formildende sagde: "Forvist kan det hændes den bedste at forveksle rå med buk på disse årets tider, og har Peder Gaas ladet sine tanker flyve med vildgæssene, kan de komme tilbage som piplærker, kender jeg ham ret. Nej, friskytterne er det, som mindsker vildtet såvel her på Skatholm som andetsteds, og ingen straf kan være hård nok for dem."

"Er det sandt, at den vornede bonde, Børge Finne, som rømte af gårde i fjor, har undsagt Eder, Tage?" spurgte Jørgen Glambeck med en ligegyldig mine.

Tage Stygges fede, af vinen allerede noget blussende ansigt blev blodrødt ved disse ord. Han rykkede sig tilbage i højsædet, hans noget fremstående, blågrå øjne skød lyn under de sammentrukne øjenbryn, og idet han slog i bordet med det sølvkrus, der stod foran ham, så at vinen sprøjtede hen ad dugen, råbte han: "Ej, ej, hr. Jørgen, vil I nu også prøve Eders spidse tunge på mig? Usseligt måtte det være fat i Danmark, kunne en fredløs bonde vove at undsige ridderen på hans borg."

"Da har man dog hørt noget sådant før," svarede Jørgen Glambeck tirrende, "og det er nok ikke for fredens skyld, at I har Eders løbebud og skyttedrenge ude ved dag og ved nat. Men han varer sig nok, Børge Finne; han kan mere end sit fadervor."

"Og jeg siger Eder, at han ikke har undsagt andre end mit vildt og min foged, Palle Mogensen, som lod ham ride en halv

dag for længe på træhesten," skreg Tage Stygge opbragt; "men jeg sværger Eder til, at hvis jeg fanger ham i min vold, skal jeg lade hans øjne stinge ud og sende hans øren til Eder, for at I kan høre bedre nyheder."

"Ja, hvis," svarede Jørgen Glambeck. "Men lur I Børge Finne. Han har længere øren, end I tænker, og kan koble alle Eders støvere sammen om et træ ved sine hundekunster."

"Man siger, at han har en låsbue, som aldrig fejler," ytrede Poul Hardenbjerg.

"Han kan gøre sig hård selv mod en sølvknap," forsikrede Peder Gaas.

"En af mine svende så ham i morges tidligt krybe over isen til Skjelsnæs," sagde Erik Galskyt, "og den var ikke stærk nok til at bære en ræv."

"Man siger, at han kan sætte dyrene sammen og fange det ene med det andet," forsikrede Ivar Strud og pirrede med en betænkelig mine op i sit strittende hår.

"Og jeg siger, at det er løgn alt sammen!" råbte Tage Stygge. "Måske har vi ham endnu i aften; vi får da se, hvad hans kunster dur til."

Næppe havde Tage Stygge udtalt disse ord, før man hørte larm af stemmer og tunge trin på den trappe, som førte op til gildesalen. Døren blev revet op, og midt i den viste sig Palle Mogensens forpustede skikkelse i køllert og hjortelædersstøvler. I den ene hånd holdt han sin lange hundepisk og med den anden pegede han på to falkedrenge, som kom slæbende ind med en stang, hvorover gedden og ræven endnu hang i broderlig forening.

"Plager den skinbarlige djævel Eder, Palle Mogensen?" råbte Tage Stygge og rejste sig i højsædet. "Hvor tør I bryde gildet ved sådanne hundekunster?"

"Sig hellere rævestreger," sagde Torben Glambeck spottende. "Ser jeg ret, er det vel et par sammensatte dyr, som Børge Finne har ladet Eders foged løbe med."

"Nådigherren må hjertelig have mig undskyldt," begyndte Palle Mogensen synligt forbløffet over, at hele forsamlingen under en skoggerlatter betragtede ham og hans bytte, "men sagen er meget vigtig. Børge Finne er fanget, og jeg kommer nu for underdanigst at spørge nådigherren, hvor vi skal sætte ham?"

"Vel gjort, brave Palle!" råbte Tage Stygge med et triumferende blik på sine gæster. "Hundrede kroner giver jeg dig for den dåd! Hvor tog du ham?"

Palle Mogensen kløede sig med en noget usikker mine med enden af pisken op under øret og svarede spagfærdigt. "Nådigherren må have mig undskyldt, men det var ikke så meget mig, der tog Børge Finne, som det nok egentlig var ham, der tog mig. Han kom over mig bag den yderste lade og sagde, at hvis jeg ikke øjeblikkelig bragte nådigherren denne hans gave, kvalte han mig på stedet. Jeg blev da nødt til at bære såvel ræven som gedden foran ham helt ind i borggården, hvor han gav sig frivilligt i hænde på svendene. Han ligger nu bundet og bastet i borgkælderen, men har bedet mig sige Eder, at såfremt I har Eders velfærd kær, ønsker han at tale med Eder straks."

"Ah, så han truer?" lo Tage Stygge hånligt. "Giv ham halsjernet på og lad ham surre til blokken, så kan vi jo tales ved i morgen."

"I fare med lempe i denne sag, morbroder," udbrød Niels Stygge, idet han pludselig rejste sig fra sin plads. "Børge Bonde er mig kær. Jeg har kendt ham fra liden dreng og to gange har han frelst mig, hvor ingen anden skøttede om at vove sit skind."

"Ej, ej, man kan høre, du har været i Vælskland, hvor stimænd og røvere er vant til at krybe bag munkekutten," svarede Tage Stygge hånligt. "Du skulle ellers holde din ridderkappe for god dertil."

"Børge Finne er ingen stimand, og voldsdåd har han aldrig øvet," svarede Niels Stygge blussende. "Giver han sig frivilligt i Eders vold, sømmer det sig Eder at vise ham nåde."

"Lær ikke mig, hvad der sømmer sig! Endnu er I ikke herre på Skatholm!" råbte Tage Stygge heftigt. "Jeg skal for Eders varme venskab lade ham piske endnu i aften, på det han ikke skal fryse i nat."

Den unge hr. Niels skød sin stol tilbage, så at den væltede derved. Også Olaus Rude hævede sig fra sit sæde, men kun for at hviske sin unge herre et par ord i øret, idet han rejste hans stol.

"Lad os ikke få strid, morbroder Tage, for en rømmet bondes skyld," svarede Niels, idet han betvang sin opblussende vrede. "Han er Eder jo sikker nok, og som jeg mærker, lider I ham ikke. Nu vel! Glem, at han bar fældet et par dådyr og undsagt Eders foged. Lad ham slutte sig til mine svende, når jeg rider bort i morgen, og de sølvindlagte voldbøsser, som jeg har ført med fra Vælskland og som I berømmede så meget, giver jeg Eder tilligemed hundrede rosenobler. På den måde høster I både ære og fordel."

Tage Stygge sendte sin søstersøn et forundret blik og strøg med hånden henover sit glinsende ansigt, som om han regnede efter; men Palle Mogensen, som kendte sin herres svaghed, skyndte sig at tilføje: "Nådigherren tage mig det ikke ilde op, at jeg endnu har et bud at bringe: Inger Pedersdatter, som nådigherren havde trolovet mig med, er rømt af gården ved solnedgang, og Ole Skyttes smådreng, som mødte hende nede ved søen, har set hende i følge med Børge Finne at gå ind i Sønderskov, hvor han visselig har ombragt hende, om han ej har øvet noget værre."

Det forsonlige svar, der syntes at svære Tage Stygge på læberne, veg for en mine, som fra dum overraskelse gik over til en så voldsom forbitrelse, at den røvede ham mælet. Han rokkede blot flere gange med det plumpe hoved frem og tilbage som en tyr, der vil stange, mens han klemte det svære sølvkrus således mod bordpladen, at det blev ganske fladt.

"Gudsdød, I tager Eder den sag alt for nær, Tage Stygge," bemærkede Torben Bille, som ikke kendte den dybere grund til sin værts vrede. "Tag I kun mod det tilbud, hr. Niels har gjort Eder; det kan veje op mod dem begge."

"Aldrig i evighed!" råbte Tage Stygge og slyngede det fladtrykte krus hen i en krog. "Piske ham vil jeg og stinge hans øjne med gloende jern; men først vil jeg lade ham lægge håndskruer på, så får vi vel frem, hvad han har gjort med Inger Pedersdatter."

"I vil dog ikke forvandle vor gildesal til en marterstue?" spurgte Torben Bille strengt. "Giv ham en rævebælg på og lad ham løbe for hundene; således gør jeg, når en friskytte bliver mig alt for grov. I øvrigt havde jeg nok lyst til at se den karl, som

har brudt vor fred og givet anledning til så hedt et ordskifte. Han bærer vel næppe sit navn Finne forgæves, siden både dyr og kvindfolk lade sig lokke af ham. Kan han mere end sit fadervor, gør I uklogt i at handle for ilde med ham."

"Ja, lad os se ham," råbte Poul Hardenbjerg.

"Peder Gaas kan jo lægge en vise om ham," bemærkede Erik Galskyt.

"Rart skulle det være at få at vide, hvorledes man fanger ræv med gedder," skreg Holger Patzbjerg.

"Lad ham komme herop! Lad os se ham!" lød det fra alle sider, og selv den sindige Olaus Rude stemmede i med.

Tage Stygges første heftige vredesblus havde fået tid til at sætte sig. Trods sin forbitrelse over Ingers flugt beregnede han dog hurtigt, at han ville handle uklogt i at støde den høje Torben Bille, hvis stilling ved hoffet gjorde ham farlig. Ej heller foragtede han voldbøsserne og de hundrede rosenobler, og da han tillige betænkte, at Børge Finne muligt kunne mere end sit fadervor og måtte have en eller anden vigtig ting at melde ham, siden han gav sig frivilligt, svarede han: "Ikke vil jeg gøre min ædle ven, Torben Bille, til uvilje, skønt slig utidig mildhed, som han viser mod friskytter, forekommer mig farlig. Gå ned, Palle Mogensen, og lad den fordømte bonde komme herop; men tag nogle svende med – drengene kan blive, hvor de er," tilføjede han, da disse gjorde mine til at gå.

Den svære foged fjernede sig med en mine, som om han ikke havde synderlig lyst til at forrette det påbudte hverv, og mens Niels Stygge og Olaus Rude førte en hviskende samtale med hinanden, lod de andre herrer bægrene vederfares retfærdighed. Da genlød den svære trappe atter af trin og

våbenklirren, døren blev på ny revet op, og bagefter Palle Mogensen, der fungerede som en slags herold eller marskal, kom Børge Finne i sin lodne kofte og ugarvede støvler. Hans holdning var fast og rolig, hans blik sikkert, men de svære jern tyngede ham noget forover, og hver gang, han forsøgte at løfte hovedet, stødte hans bødler ham bagfra med den fangefork, de havde lagt om hans hals. Således kom han mere på hovedet end på benene frem i salen, hvilket vakte en ustandselig munterhed især hos Jørgen Glambeck og Tage Stygge, som var nær ved at revne af latter, men Torben Bille sagde, idet han kastede et uvilligt blik til svendene: "Gem Eders fangeforke til svenskerne kommer og løs den mand af sine bøjler! Fast skulle man tro, at vi frygtede ham, så mange vi er."

Svendene adlød, og Børge Bonde tilkastede den mægtige ridder et taknemmeligt øjekast, idet han gav et næsten umærkeligt nik med hovedet henimod den bordende, hvor Niels Stygge sad med Olaus Rude. Derpå tog han hastigt et langt skridt, og inden nogen kunne forhindre det, stod han ved siden af Tage Stygge, som uvilkårligt fo'r højt i vejret, idet han lagde hånden på sit sværdhefte.

"Guds fred og godaften, nådige herrer!" begyndte Børge med tilsyneladende enfold. "Jeg kommer for at kræve retfærdighed af Eder."

"Af den skal du få mere, end du skøtter om," svarede Tage Stygge med et ondt blik. "Hvad er dit kæremål forresten?"

"Ræven har taget min hule, ridderen min jord," svarede Børge Finne, "og nu vil fogeden også tage min hustru, om han mægter. Derfor kommer jeg til Eder for at kræve min ret. Giv mig min gård og mit fæste tilbage, lad mig frit drage ind med den

kvinde, som altid har haft mig kær, og jeg skal melde Eder noget, som er mere værd end alle Eders hovgårde tilsammen."

Tage Stygge betragtede den dristige bonde med et blik, hvori forbavselsen lidt efter lidt afløstes af hoverende skadefryd. "Ej, ej, du forstår at tage munden fuld, siden du gaber både over gård og fæste på en gang. Ved du af, at jeg har ret til at lade dine øjne stinge, såsom der er vidner nok på, at du har drevet friskytteri såvel i mine som i Poul Hardenbjergs skove? Tilmed vil jeg lade dig stævne som rømningsmand og troldkarl, efterdi vi i aften har syn for sagen, at du formår at sætte dyrene imod hverandre for end bedre at komme dem til livs. Bål og brand er dig vis nok, og ikke skal jeg være den, som søger at dæmpe ilden." Med disse ord pegede Tage Stygge hen på den sammenbidte ræv og gedden, som falkedrengene endnu bar på stangen.

"I være mig gunstigere end som så, nådige herre," svarede Børge Finne med et snu blik. "Sagen hænger som dyrene selv helt naturligt sammen. Jeg gik i morges ved daggry over isen til Skjeldsnæs og så da en vældig gedde stå lige under mine fødder tæt under isskorpen. Jeg slog da gedden med bagen af min økse, og da jeg havde fået den op over isen, trak jeg den i land ved Skjeldsnæs Banke, hvor jeg skjulte den i en rådden pil tæt ved strandkanten. Slaget må imidlertid kun have døvet den, thi da jeg ved solnedgang kom tilbage, hang Mikkel nok så net kvalt udenpå pilen med hele hovedet i geddens flab. Han har vel sagtens trængt til lidt fiskemad i den strenge vinter og har ikke kunnet komme løs, da han en gang havde hovedet dernede. Det var så et synderligt træf, og derfor sendte jeg dyrene

nådigherren til foræring; thi større gedde har jeg ikke set, så gammel jeg er."

En dæmpet bifaldsmumlen lød trindt om det lange bord ved denne Børges beretning, og Poul Hardenbjerg sagde: "Han synes at være en snild og heldig mand, Tage Stygge. Vil I lyde mit råd, da tager I ham an blandt Eders jægere i stedet for at binde ham; han vil kunne skaffe Eder sul og fisk på en gang. Jeg skal ikke stævne ham, selv om han har fældet en hjort eller to i Hardenbjerg Skove."

"Deri får I at gøre, som I vil," svarede Tage Stygge og lagde sig hovmodigt tilbage i højsædet. "Men nu skal I høre *min* dom. Den lyder på, at såsom denne Børge Finne vitterligt er rømningsmand, friskytte og kvinderøver, skal han piskes med ris og ophænges i galgen i morgen den dag, såfremt han ikke gør rede for, hvorhen han har ført Palle Mogensens trolovede brud. Er det ikke dømt efter loven, min ædle Torben Bille?"

"Sikkert har I ret dertil," svarede denne koldt, "men bedre gjorde I, om I frittede ham straks."

"Hvor har du skjult Inger Pedersdatter, som Ole Skyttes smådreng så dig med i aftes?" spurgte Tage Stygge med et strengt blik.

Børge gjorde endnu et skridt fremad, så at han kom til at stå lige ved højsædet. Derpå bukkede han sig pludselig ned, lagde sine læber tæt op til Tage Stygges øre og hviskede et par ord, som selv Torben Bille ikke formåede at høre. Men en sælsom virkning gjorde de; thi Tage Stygge fo'r op af sin magelige stilling, som om en bremse havde stukket ham, hans blussende ansigt antog et forvildet udtryk, og idet han betragtede Børge

Finne med et halv forfærdet, halvt overrasket blik, spurgte han dæmpet: "Taler du sandhed, bonde?"

"Så sandt hjælpe mig den Almægtige på den yderste dag!" svarede Børge og slog kors for sig.

Tage Stygge tørrede den frembrydende sved af sit ansigt, så sig omkring med et tvivlrådigt blik og sagde derpå: "Palle Mogensen, før denne mand ned i borgkælderen og giv ham noget at styrke sig på. Lad fire svende holde vagt udenfor døren, men gør forresten, som han siger. – Endnu et ord, Palle!" tilføjede han, idet han rejste sig og forlod højsædet. "Jeg vil – nej, det kan vente! – Kald straks –" og Tage Stygges ord tabte sig i en sagte hvisken, hvorpå han ilsomt forlod salen, mens fogeden og svendene sluttede kreds om Børge Finne, som med et umærkeligt smil til den unge hr. Niels atter førtes ned til sit skumle opholdssted.

"Sikkert er den karl af Finnernes slægt," udbrød Peder Gaas, "siden han således kan tage hr. Stygge fangen. Jeg mindes en gammel vise om Thore Finne, som fo'r bort med Elselille i sin kappe."

"Gem den til spindestuen, min gode Peder Gaas," råbte Jørgen Glambeck, "Elselille har vel næppe været den første ungmø, som kom bort under en ridders kappe og bliver vel heller ikke den sidste."

Peder Gaas hængte atter den grebne citar fra sig med en misfornøjet mine, og Poul Hardenbjerg sagde efter en pause: "Sælsomt tykkes det mig dog, at Tage Stygge bliver så længe borte."

"Ej hvad!" råbte Jørgen Glambeck. "Hr. Tage har atter fået svin på skoven."

"Hvad mener I med det?" spurgte Ivar Strud og purrede sig i hovedet.

"Eders hårlokker ville rejse sig endnu mere, når I får det at vide," sagde Jørgen Glambeck leende. "Kender I ikke sagnet om Skatholm?"

"Nej," svarede Ivar Strud og gabede søvnigt.

"Ej, så lad magister Olaus Rude fortælle Eder det," svarede Jørgen Glambeck. "Slige lærde folk har også godt af at lukke munden op i gildesalen, på det man ikke skal tro, at de har glemt den hjemme. Spil kun op, hr. Ole Vornede."

Olaus Rude rødmede stærkt ved denne hentydning til hans fødsel af fattige bønderfolk, som endog havde været vornede der på godset, men han fattede sig hurtigt, og idet han med et halvt foragteligt smil fæstede sine kloge øjne på Jørgen Glambecks spottende ansigt, sagde han: "Sagnet har vel ikke meget at sige, ihvorvel det er båret fra slægt til slægt lige fra de tider, da vikinger og fribyttere hærgede Danmarks kyster. Den gang lå Skatholm i en bred vig, som fra Mariebo Sø skar sig dybt ind i landet. Over løbet til Nørresø, som den gang strakte sig langt forbi Grimstrup, kunne vikingerne på deres snekker stævne lige til Skatholm, som den gang kun var en flak og bar holm, klædt med græs og fuld af store stene, som isen havde skruet i land. En høstnat kom et stort vikingeskib med splintret mast og forhugget rigning, som havde det været i hård kamp. Alle, både kvinder og mænd, flyede det bedste de kunne, så rædde var de; men et par gamle folk, som ikke kunne orke at komme ud af deres seng for sygdom, så den nat et stort og mægtigt bål flamme fra Skatholm, og den næste morgen var skibet forsvundet. Fra den tid af så man hver julenat en blå lue

flamme over Skatholm, dragende sig snart hist, snart her. Da Skatholm endelig ved køb kom i Houentskelternes eje, tyktes den Albret Houentskelt skikkelig til at bygge slottet på, såsom den var omgivet af vand til alle sider og vanskelig at berende. Han lod da grunden grave med megen umage, efterdi vandet brød frem hist og her, hvor de kom dybest. Også store stene, som tit var lagt med synderlig kunst, så at de dannede ligesom kamre og gange, hindrede arbejdet, så at Albret Houentskelt først langt ud på vinteren kunne lade bjælkerne hugge. Men da julenatten kom, så vægterne, som var satte til at vare sten og tømmer, en blå lue hæve sig i vejret lige på det sted, hvor kapellet skulle bygges. Da lod hr. Albret Houentskelt, som var en from og gudfrygtig mand, ridset forandre således, at gravhvælvingerne kom til at ligge i den ende, hvor luen havde visk sig, såsom han mente, at den var et tegn på sjælens ukrænkelighed og dens opstandelse fra den jord, som skal gemme vort legeme, hvilket alt sammen findes antegnet i gamle håndskrifter, som endnu findes opbevarede her på Skatholm."

Jørgen Glambeck brast ud i en høj latter og sagde, henvendt til Ivar Strud. "Forstår I nu, hvor Tage Stygge driver sine svin? Fast aldrig kommer en bonde eller friskytte i bekneb, han fabler jo ganske på samme måde som vor højlærde Olaus Rude, og Tage Stygge graver straks som en muldvarp. Jeg tør sværge på, at også denne Børge Finne driver gæk med ham."

"Lad os ikke kaste vrag på gamle sagn og håndskrifter," sagde Torben Bille alvorligt. "De taler tit mere sandt, end nogen skulle formode."

"Med al agt for de mugne pergamenter, har jeg dog mangen en nat set lygtemanden blusse snart hist, snart her over moser

og drag," svarede Jørgen Glambeck. "Skulle man følge ham, kom man snart i gungens sorteste dynd, og stoler Tage Stygge på ham, får han at søge i Houentskelternes gravkælder, såsom han blussede sidst der."

"Aldrig vil Tage Stygge vove den færd," svarede Torben Bille. "Graven er hellig for alle."

Et spottende eller tvivlende svar svævede Jørgen Glambeck på læben; men i det samme åbnedes døren til gildesalen, og Tage Stygge kom atter ind, idet han med høflige ord bad sine gæster undskylde, at han et øjeblik havde svigtet. "Nu, I herrer og gode mænd, vil vi drikke forlig i striden," sagde han, idet han gned sine hænder med en veltilfreds mine. "Har skoven end ikke givet os til behag, skal tønden gøre os fyldest, og ingen tvist skal mere forstyrre vort lag." Med disse ord vinkede han ad svendene og snart efter ombares gildesalens vægtigste prydelser, de store, guldbeslåede drikkekummer, hvor indvendige knapper eller mærker angav, hvor meget gæsterne kunne tage til sig i et drag uden at puste.

Med Børge Finnes forsvinden og Tage Stygges tilbagekomst fik drikkelaget en helt anden gænge. Jørgen Glambecks skarpe tunge sløvedes mere og mere, skæmtefulde udfald og mærkelige jagtkrøniker flød omkap med vinen, og da Peder Gaas ravende slog til lyd for at kvæde sin elskovssang, var der ingen, der hørte ham undtagen måske Ivar Strud; thi denne lå under bordet med hovedet op mod hans stol. Larmen, latteren og vildheden blev større for hver kande, som vandrede omkring, og selv den sindige Olaus Rude tog tilligemed sin herre alvorlig del i gildet. Den eneste, der syntes at have sine tanker andre steder, var Tage Stygge. Han drak vel som de

andre, men vinen syntes tværtimod at gøre ham mere årvågen og forhøje den feberagtige uro, der lyste i hans blik. Af og til lyttede han med spændt opmærksomhed til de knirkende fjed, som frostsneen gengav ude fra borggården. Enkelte gange gik han endogså til vinduet og åbnede den lille glug i skådet, men så snart han troede at mærke, at hans gæster iagttog ham, fordoblede han sin omhu og lod krusene endnu flittigere gå om.

Peder Gaas var just midt i sit kvad, da man pludselig hørte en dump, rullende lyd som af murværk, der ramler sammen. Så uventet og stærkt kom dette brag lige under gæsternes fødder, at de fleste af dem fløj op fra deres sæder uden at vide hvorfor, og i det samme gav det egetræs gulv sig således, at krus og fade klirrede mod hverandre.

"Jeg synes det tordner!" lallede Ivar Strud, som søgte at komme på benene.

Også Torben Bille havde rejst sig fra sit sæde. "Eders gildesal synes mig ikke bygget af det sværeste tømmer, siden den giver sig under os som et gyngende skibsdæk," sagde han med et uvilligt blik på Tage Stygges urolige ansigt. "Det tykkes mig desuden, at vi er kommet Eder til ulejlighed i aften, al den stund I har mere haft Eders blik nede i borggården end oppe hos os. I tage mig det derfor ikke ilde op, at jeg byder Eder godnat for dennesinde. Kommer jeg igen ad åre, har I vel Eders hvælvinger så vel støttede, at vi ikke skal høre brækjernene lyde fra Houentskelternes gravkælder."

Der lå på en gang noget strengt og advarende i Torben Billes ord, og det var forgæves, at Tage Stygge forsøgte at gøre indsigelser. Med Torben Bille rejste sig Poul Hardenbjerg

tilligemed Jørgen Glambeck, og da de andre gæster så de fornemste i laget tage så brat afsked, fulgte de uden mange ord deres eksempel. Snart efter var gildesalen tom, og over den yderste vindebro lød hovslag af mange heste, som snart efter tabte sig i forskellige retninger.

Den prægtige hal, der nys havde genlydt af skæmt og latter, lå nu i et skummelt halvmørke, som gjorde den dobbelt stor og dobbelt uhyggelig. For enden af det lange bord stod Tage Stygge i en sid kappe og med en armstage i hånden, øjensynlig usikker om, hvad han skulle gøre. Hans fede, glinsende ansigt blussede af vin og vrede, thi skønt han følte en hemmelig glæde over at være blevet sine gæster kvit, havde Torben Billes pludselige opbrud fyldt ham med misnøje. Heller ikke syntes han om, at såvel hans søstersøn som den lærde Olaus Rude havde afstået hans indbydelse til at blive natten over; thi skønt han i sit hjerte bar nag til dem begge og i fuldeste mål foragtede Olaus Rudes indsigt og lærdom, havde han dog håbet at kunne benytte hans kundskaber til den gerning, hvorover han grublede. Hans fornuft rådede ham til at se tiden an og vente til dagens frembrud, hans griskhed drev ham fremad til straks at vove forsøget, men når han så ville tage den afgørende beslutning, kom en hemmelig angst over ham og holdt ham atter tilbage. Således stod han usikker og vaklende. Flere gange havde han grebet den svære armstage og atter sat den fra sig på bordet – da troede han under sine fødder at høre klang som af penge. En pludselig mistro, stærkere end alt andet, skød i dette øjeblik frem hos ham. Uden at betænke sig greb han armstagen og steg med hurtige trin ned ad trappen, indtil han nåede

borgkælderen, hvis iskolde trækvind pustede det ene lys ud for ham efter det andet.

Tage Stygge agtede imidlertid ikke herpå. Han fortsatte sin ilsomme gang, indtil han nåede den hvælving, som lå foran Houentskelternes gravkælder lige under gildesalen. Her gik hans sidste lys ud, men han behøvede det ikke længere, thi foran ham stod Palle Mogensen med en fakkel i hånden og ved siden af ham Børge Finne med svære håndjern og lænker om benene. Tage Stygge kastede hurtigt et forskende blik omkring sig. Den mur, som delte den oprindelige hvælving i to halvdele, var allerede brudt ned for begge ender, og nogle i hast tilkaldte murfolk arbejdede med deres tunge brækjern rask løs på at fjerne den midterste pille af den svære mur. Det var klangen af brækjernene, som Tage Stygge havde hørt deroppe, og nu så han med synlig veltilfredshed, hvorledes det ene store murstykke efter det andet løsnedes i sine sammenføjninger og med et hult brag tørnede imod kælderhvælvingens fliser. Pludselig sprang Børge Finne, trods sine lænker, behændigt til side, idet han tog Tage Stygge med sig i farten, og vel var det, at han gjorde så, thi lige i samme øjeblik løsnede muren sig foroven og styrtede med et drønende brag lige ned foran dem, spredende kalk og murstumper til alle sider.

"Der reddede jeg Eders liv, høje herre," sagde Børge Finne roligt og rystede gruset af sin kofte.

"Jeg skal nok gengælde dig det," svarede Tage Stygge, som ligbleg og med stive blikke stirrede ind mod det mørke gravrum, der gabede dem i møde.

"Om nådigherren vil være så gunstig at høre et ringe ord," stammede Palle Mogensen, idet han lyste frem for sig med

faklen, "så tror jeg, at vi gør rettest i at vente m ed alt videre arbejde til i morgen. Hvælvingen har ikke været rørt i mange år, og murværket tykkes mig noget skrøbeligt."

"Hold dine råd hos dig selv," svarede Tage Stygge. "Har jeg ikke, du ryster af skræk, så tyk du er."

"Ikke er jeg ræd, herre," stammede fogeden, "men –"

"Hold din mund, Palle Mogensen," skreg Tage Stygge opbragt. "Har jeg slige karle som dig i mit brød, at de skulle rende, når de trænges til? Lad de dagtyve gå! Vi vil se den ting efter alene!"

Fogeden gav folkene et vink, og disse fjernede sig med en hurtighed, som viste, at de kendte deres herre. Tage Stygge snappede faklen, puffede Palle foran sig og sagde, mens han lyste op under hvælvingen: "Du kan jo læse, Palle Mogensen! Hvad er det, som står prentet histoppe?"

"Mine øjne rinder så af det meget støv, at jeg fast ikke kan se en tøddel," svarede fogeden med klagende stemme og veg et skridt tilbage.

"Dosmer!" råbte Tage Stygge og slog ham i nakken. "Vil du læse, eller skal jeg lade dig smage din egen hundepisk?"

De to mænd var trådt indenfor resterne af den mur, som havde adskilt gravhvælvingen fra det foran liggende kælderrum. Foran dem stod fem kister, dækkede med sorte fløjlstæpper, fra hvilke Houentskelternes våben i mat anløbet sølv glimtede dem i møde. Den midterste kiste, som var den rigeste og bedst vedligeholdte, støttede sig op til en svær og rigt udskåret egetræs pille, der nåede helt op til hvælvingens loft, hvor den delte sig i kunstigt udskåret snitværk som en palme. På midten, noget over kistens låg, bar den i en fordybning en

ridder i fuld ruskning, som var han sat til at våge over den døde. Den venstre arm løftede skjoldet med Houentskelternes mærke som for at afbøde det sidste dræbende hug, og i den højre holdt han en turnérlanse støttet noget fremad. Over hans hjelmbusk sås en pansret arm, og denne holdt i sin højt oprakte hånd et andet skjold, hvis snørklede guldbogstaver glimtede mat i fakkellyset.

"Læs nu, din kryster," råbte Tage Stygge, "eller jeg lader dig piske af gårde!" Med disse ord hævede han faklen op under skjoldet, og Palle Mogensen læste stammende og med bævende røst:

> Vig, hver en nidding, bort fra disse tavse steder!
> Fredhellig er den plet, som her din fod betræder.
> Forbandet være den, som her på gravens felt
> Gør uskel eller vold mod slægten Houentskelt.

Tage Stygge lod faklen synke og hensank i tavs grublen. Det var øjensynligt, at han stred en hård kamp med sig selv, og havde fogeden nu haft mod til at gentage sit råd, var det vistnok blevet fulgt. Men den arme Palle Mogensen tænkte i dette øjeblik ikke på andet, end hvorledes han lettest kunne slippe bort, og da der i den henseende ikke ville falde ham noget ind, blev han stående foran sin herre, rystende som et espeløv.

"Hvor er stedet?" spurgte Tage Stygge, idet han pludselig og med en rask bevægelse vendte sig mod Børge Finne.

"Under den midterste kistes hovedende, op mod egepillen, så sagde min bedstefader, nådige herre," svarede Børge. "Der skal ligge en flammet flise, hvis streger danner ligesom et skib."

"Så er det," svarede Tage Stygge, idet han lyste med faklen ind under kisten. "I stavnen står en mand med afhugne hænder."

"Vel muligt, nådige herre," svarede Børge. "Derom meldte min bedstefader intet."

Tage Stygge hævede atter faklen, slog den mod pillen, så gnisterne regnede ned over kisten og sagde, da den atter brændte klart: "Flyt mig den kiste, Palle Mogensen! Du har jo stærke skuldre."

Palle så rædselsslagen på ham og svarede: "Jeg har sådan værk i min ryg, nådige herre, at jeg ikke orker at bøje mig."

"Så skal jeg varme den," skreg Tage Stygge og rev med et forbitret ryk pisken ud af fogedens hånd. "Vil du nu, din æsel?"

Den truende håndbevægelse, hvormed Tage Stygge ledsagede sine ord, øvede en mægtig virkning på den forfærdede foged. Han bukkede sig ned, satte skulderen til, men den svære egekiste rokkedes ikke af stedet.

"Lad Børge Finne hjælpe Eder," sagde Tage Stygge barsk. "Han har kræfter som en bjørn."

"Så får I at tage jernene af mig," sagde Børge. "Jeg mægter intet med bundne hænder."

"Han har ret," svarede Tage Stygge. "Løs ham, Palle Mogensen."

Fogeden sendte Børge et mistroisk blik, men da hundepisken endnu ikke havde forladt Tage Stygges håndskrifter, adlød han, og jernene faldt med en raslende lyd ned på flisen gulvet.

"Jeg magter den vel ene, nådige herre," sagde Børge. "Jeg har før rullet en egebul af skoven."

Med disse ord knælede han ned foran Tage Stygge, satte skulderen til og stemmede langsomt og sindigt den svære egekiste ud af dens leje. Det tunge fodstykke gav en dump, klagende lyd, da det skuredes hen over flisegulvet, men denne

overdøvedes pludseligt af en sær, skrattende raslen, som en kæde, der løber ud. Tage Stygge og hans foged vendte sig forbavsede om mod egepillen, hvorfra lyden syntes at udgå, og ligesom Børge havde drejet kisten ud over den betegnede flise, sank ridderens arm med skjoldet raslende ned, den højre arm fældede lansen som til angreb, og idet den sank, strejfede lanseodden Tage Stygges kind, så at blodet piblede frem.

"Herren og alle hans hellige engle se i nåde til os!" råbte den forfærdede Palle Mogensen og sank i knæ. "Det er en levende død, som har såret Eder, herre."

Også Tage Stygge var forfærdet veget et par skridt tilbage; men han fattede sig hurtigt, og idet han viskede blodet af sit skæg med fligen af sin kappe, trådte han nærmere og undersøgte opmærksomt den truende ridderskikkelse. "Rejs dig op, Palle Mogensen! Hvi ligger du der og klynker som et barn?" spurgte han efter at have befølt figuren. "Ser du ikke, at det hele er et legetøj, beregnet på at skræmme børn og gamle kællinger? Se kun, når jeg træder her yderst på fliseranden, hvor kisten stod, løfter den armen igen."

Fogeden rejste sig ravende, men det var øjensynligt, at han ikke troede på Tage Stygges forklaring; thi hans forfærdede blik veg ikke fra den truende ridderskikkelse.

"Tag et af de brækjern derhenne ved muren, Palle!" bød Tage Stygge og ruskede i ham. "Det gælder at bryde denne flise op, så er vi på sporet."

"Nådigherren vil da ikke bryde de dødes fred og søge dem selv i graven?" spurgte Palle Mogensen i den højeste forfærdelse.

"Snak, Palle! Slægten Houentskelt ligger jo i kisterne der, og under fliserne hviler ingen, det jeg ved," svarede Tage Stygge. "Tag fluks det brækjern derhenne!"

Palle Mogensen mere krøb end gik, men næppe kom han tilbage med de svære brækstænger, før Tage Stygge selv greb den vægtigste, stak den ned ved flisekanten og forsøgte at lette stenen i vejret, mens fogeden med langt mindre iver tog fat ved den anden side.

"Det nytter intet, nådigherre," sagde Børge, som i tavshed havde betragtet deres færd. "Flisen skyder sig ind under pillen her, og før vi får den af vejen, lader stenen sig ikke rokke."

"Du har ret, Børge," svarede Tage Stygge, som med faklen omhyggeligt havde undersøgt flisens omfang. "Den fordømte pille står næsten midt på den, og lader sig næppe flytte."

"Nej, dertil er den alt for svær," forsikrede Palle Mogensen, som følte sig inderlig lettet ved at se en sådan hindring møde deres arbejde. "Den må Claus Tømrer tage bort i morgen."

"Nej, vi kan selv tømre vor lykke," svarede Tage Stygge begærligt. "Ligger der ikke en økse histhenne? Mig tykkes, jeg så en, da jeg trådte herind. Hent mig den, Palle!"

Palle Mogensen adlød sukkende og kom tilbage med en håndøkse; men den var liden og tilmed temmelig sløv. Alligevel greb Tage Stygge den og kløvede med et eneste hug fodstykket på figuren, så at den truende ridderskikkelse faldt forover og blev hængende ved de kæder, som hemmeligt var anbragt gennem begge dens ben.

"Kan du nu se, Palle, hvad karl han er?" spurgte Tage Stygge hoverende og skar med et par raske hug kæderne over, så at

figuren med et hult drøn styrtede ned på gulvet. "Nu bider han ingen mere."

Palle Mogensen korsede sig og vendte figuren om for ikke at se dens hæslige ansigt; men Tage Stygge førte som en rasende hug på hug mod egepillen, så at spånerne fløj omkring, og ledsagede hvert hug med en forbandelse over pillens styrke og den, som havde sat den der. Endelig lod han udmattet øksen synke, og sagde pustende: "Det gamle træ er hårdt som sten. Jeg orker ikke at hugge mere. Tag du nu fat, Palle Mogensen!"

Palle tog øksen; men enten det nu var fordi han førte den kejtet, eller fordi han i sin angst drev for hårdt til, nok er det, at han knækkede skaftet, så bilen fo'r Tage Stygge over hovedet.

"Du er et fæ, Palle!" råbte Tage Stygge. "Hvad gør vi nu?"

Palle Mogensen så rådvild på sin herre, men Børge sagde: "Hist henne ligger en gammel egeblok. Tager vi den, tykkes det mig, at pillen nu er så forhugget, at vi må kunne knække den over med et stød."

"Børge Finne er en snild mand; ham fejler aldrig råd," sagde Tage Stygge fornøjet. "Hent fluks den egeblok, Palle!"

Palle forsvandt næsten i mørket og kom stønnende tilbage, slæbende en tung egeklods, som han næppe mægtede at drage efter sig. Tage Stygge stirrede på klodsen og sagde: "Vil du gække os, bonde? Den egeklods lader sig ikke løfte af én mand."

"Det kommer an på, hvo manden er, nådige herre," svarede Børge.

"Kan du gøre det?" spurgte Tage Stygge med et ondt blik.

"I sagde jo, at jeg havde kræfter som en bjørn," svarede Børge Finne, "og der fejler I næppe meget."

"Så knæk mig den bjælke over," bød Tage Stygge barsk, "og spild ikke tiden med snak."

"Jeg kan vel sagtens gøre Eder den billighed, såfremt I mindes det løfte, I gav mig. Uhindret kan jeg gå, når skatten er fundet, og ej vil I mere gøre krav hverken på mig eller liden Inger."

Tage Stygge så spottende på ham og sagde: "Ej, derom kan vi tale siden! Det er for tidligt at kræve huden, før bjørnen er fældet."

"*Siden* kender man vel til i dag, men *siden* er ofte glemt i morgen," svarede Børge. "I sværger mig her på Mogens Houentskelts grav, at aflade al forfølgelse mod liden Inger og mig."

"Raser du, bonde?" spurgte Tage Stygge og drog sit sværd halvt ud af skeden. "Gør du mig ikke til vilje, kløver jeg dit hoved, så sandt jeg hedder Tage Stygge! Tror du, en ridder lader sig fæste ved ed til en ussel bonde? Bryd pillen hist! Siden står det til mig at råde for, hvad jeg vil gøre."

"Så kommer blodet over Eders hoved!" mumlede Børge sagte, idet han bøjede sig ned og greb om blokken med begge hænder. Det næste øjeblik hvirvledes den over hans hoved og ramte med et dumpt slag egetræspillen, som brødes over på midten. Så stærkt var slaget, at blokken fo'r ud af Børges hænder og tilligemed stumperne af pillen røg langt henad gulvet. Børge Finne gjorde et spring som for at fange den, og Tage Stygge bukkede sig ned for at gribe brækjernet, som lå ved hans fødder. Da sukkede det sælsomt over hans hoved. Hvælvingen, som manglede sin tidligere støtte, veg ud af sine fuger – et bedøvende brag fulgte efter, bjælker, sten og grus haglede ned

og kvalte med deres drønende brag de rædselsskrig, der et øjeblik hørtes fra gravhvælvingens indre.

Den næste morgen fo'r rygtet fra gård til gård, at loftet i gildesalen på Skatholm var skredet ned og havde dræbt Tage Stygge og hans foged. Først højt op på formiddagen lykkedes det at drage de lemlæstede lig frem mellem de sønderslagne kister; men hvor grufuldt Tage Stygges endeligt havde været, var der dog ingen, der ret sørgede derover. Forgæves søgte man under ruinerne spor af Børge Bonde, og da man ikke kunne finde ham, bestyrkedes man endnu mere i den anskuelse, at han som "Finne" kunne mere end sit fadervor. Men da den unge hr. Niels en uge efter kom til Skatholm for at stede sin morbroder til hvile og tage Skatholm i besiddelse, forandrede man sin mening; thi mellem hans svende red Børge Finne og havde, på en enkelt skramme nær, ingen skade taget. Et halvt år efter genlød den nyopførte gildesal af giger og pauker. Det var den unge hr. Niels, som i den skønne, lyse sommeraften førte sin unge brud til Skatholm. Men også nede ved laden gik dansen lystigt til langt ud på natten – der dansede den nye foged Børge Finne med sin genvundne brud Inger Pedersdatter.

Om "Fra gamle dage"

Forfatter: Vilhelm Bergsøe (1835-1911).
Org.udgave: *Fra gamle Dage.* Fortællinger, Skizzer og Humoresker. Gyldendalske Boghandels Forlag (Fr. Hegel & Søn), København 1885. *Skatholm* blev første gang trykt i *Wisbechs illustrerede Almanak*, Brødrene Wisbech, Kolding 1877. *(Fortællingen er ikke senere optaget i nogen samling i forfattens levetid.)* – Denne udgave er baseret på førsteudgaverne.
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter illustration til *Skatholm* af Knud Gamborg (1828-1900) i *Wisbechs Almanak*, Kolding 1877.

ISBN 978-87-7628-005-5
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-249-4 (Ølstykke 2012).

© 2024 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk